

8802

భారతి

[వచిత్ర మాసపత్రిక]

సహాధకరు
శివరెంక శంభుప్రసాద్

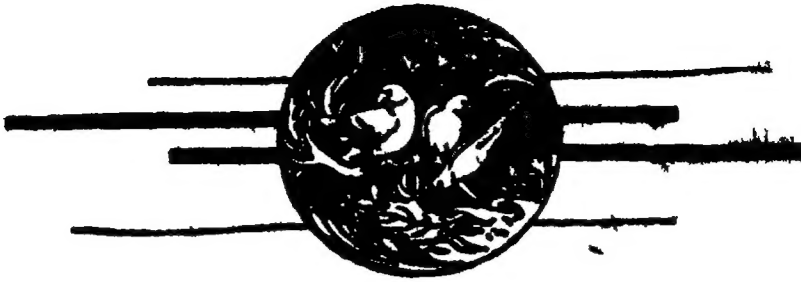
ఆంధ్రప్రదేశ్ ముద్రాణాలయము
మదరాసు

సంపుటము 28

ఫిబ్రవరి, 1958

పుటలు 2

విజ్ఞానశ్రీ పరిషత్ పుస్తకాలయము, విజ్ఞానశ్రీ

విషయానుక్రమణిక

ఏప్రిల్ - 1952

అవసరసృతి—ముక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	99
భౌతికశాస్త్రము రత్నజ్ఞానము—విప్ప అప్పారావుగారు	101
మానంశాం—వోలేటి పార్వతీశంకరగారు	106
మహాకవి పంగలసీమయ్య—తిమ్మావర్ణం ల కోదండరామయ్యగారు	107
నంకల్ప సిద్ధుడు—ఎంతుల శ్రీరామకృష్ణగారు	117
యజ్ఞాలము—భాసమహాకవి	120
కవిసన్మానము—జనమంచి రామకృష్ణగారు	121
భారతీయుడు అశరీరవా—బామకంటి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	139
కవి పార్వతాముడు భానుకరుడు, శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు— ఈశుమాళ్లి వెంకట వీరరాఘవాచార్యులుగారు	141
అఖండయాత్ర—వేముల వేంకటఅప్పారావుగారు	145
అంతర్జాలు—పన్నాల రంగనాథరావుగారు	147
హేమంతము—సామవేదం జానకిరామకర్మగారు	159
కాళిదాస మహాకవి జీవితచరిత్రలు—వి గణాధికారిగారు	161
వికరిగామము—బూదరాజు రాధాకృష్ణగారు	166
భారతనాటి—శ్రీమతి వట్టికొండ విశాలాక్షిగారు	169
కలగూరగంప—	183
గ్రంథవిమర్శనము	189

అంధుడే మంతట ప్రదర్శింప బిడుచున్న

వాహినీ వారి
మతిత్వరి

సంగీత శిల్పి వాళ్ళ కల్పనలో
సంస్కృతిక సహజత్వానికి జాతీయతను
సమంజసతను సాధించుటలో
ఒక ప్రత్యేకతను నిరూపించు
నిరూపమాన చిత్రము

నేడే చూడండి

నాగార్జున
నాగార్జున
నాగార్జున

శ్రీ మద్భగవద్గీత

వ్యాఖ్యత: శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు

ఆ ర న ము ద్రణ ము

శంస్కృతముగాను, తెలుగున టీకాకావ్యర్య ఎకేషన్
విశ్వవిద్యాలయము గల 400 పుటల గ్రంథము శీతాధ్యయన
మదలకు దుక్కిలి ఉపయుక్తమైనది

ఖద్దరు బైండు

వెల రూ 4-0-0 లు.

తపాలాఖర్చు రు 0 9 0

అంధ్ర గ్రంథమాల, పోస్టుకాక్సు నెం 212 మదరాసు

బోలురసమస్యవ్యాధులకు

జీ. 10 గణా.తి.ముద్రణినిర్మి. రాయపే. మద్రాసు 14

అ. 10 కో. ప్రకా. దా. ల. ల. రు. 10

1971, 12/28/71

12/28/71

12/28/71

ఖర
మాఘము

భారతి

సంపుటము 29
సంచిక 2

అవనీంద్రస్మృతి

★

శ్రీ మొక్కపాటి శృంగమూర్తి

కునిన దాన్యశేవన విఘ్నార్థ జాతికా ప్రదీపికన్
దన యతిలోక భావచరితాహనముజ్జ్వల కాంతిధారచే
పునరుపలబ్ధ భవ్య సుషమాచ్ఛస్య నగమ్ముగజేసి వెల్లులగా
నినిదిన దివ్యశిల్పి యవనీంద్రుడు నేను జగనలేడట!

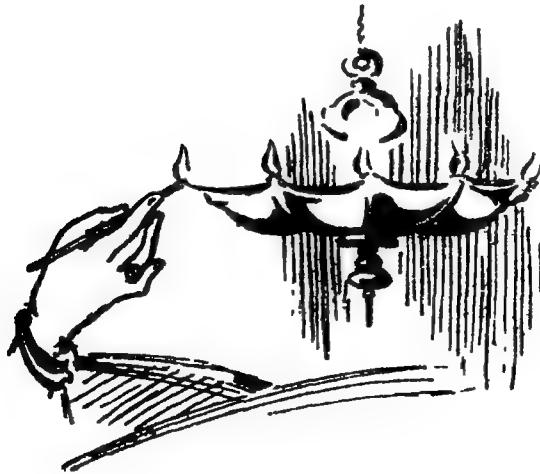
ఒక పదిమంది భావుక మహానయనాలురలో యెడండలన్
జలియినర్చి భారత ద్విజ్జననీనకా మహస్సు చం
పక మృదుసారభాగలిత భావనగా మొనయించె; వారునున్
బ్రకటిత విశ్వమోహన కళాప్రతిభావిజయ ప్రభాసితుల!

ఉత్తమ శిల్పలక్ష్మములు, సూక్ష్మత సర్వ కళారహస్యముల
గుత్తగోనంగ, నాతని యొక్కొక్క విసూత్న కళాప్రయత్నమున్
గ్రోత్తగ సంతరించె దళుకొత్త, కళాధ్యుల వారి పోకలన్;
మొత్తమొనర్చి ఫక్కికలు బుట్టెను లోయనీంద్రు తూలికన్!

చిక్కని భావనాపటిమ, చేపలుదేరు కళాప్రభుత్వ న
మృక్కమనీయ వివ్యవసమాధురి, మూర్ఖకలేఖ క్షేమై
చొక్కపు చిత్రజాలముల చోద్యముగా మెరుగొండు, నైనను
నిక్కపుటింద్రజాలమెదో నిండిన దానిలుగొందు కుంచెయిన!

మొగలుల చిత్రలేఖన విమోహనచాతురి, సూక్ష్మలేఖల
సాగనగు రాజపుత్ర సరసోజ్వల రాగ కళానుభావమున్
జగదభిరామహేతువు నజంత కళామహనీయ భావమున్
బగటుకొనంగ నందముల మర్మలకున్ దయ నేయ బోయెనో!

మనకిక దూరమయ్యె వనమాన కళా మహనీయ కీర్తికుం
దని మదిలో నెదోయొక మహాంధ్యము గ్రమ్మెడు, నైననంతలో
నన యవనీంద్ర చంద్రముననంత సుధామధుదీప్తిదోచి, యా
యన చలువల్ దొలుకు తరళాశిష్యమున్ మది సూహసేసెనె

భౌతికశాస్త్రము-తత్వజ్ఞానము

శ్రీ విస్వా అప్పారావు

బాహ్యప్రపంచముయొక్క స్వరూపస్వభావములను తెలిసి కొనుటకై కాస్త్రజ్ఞానము తోడ్పడుచుండును నిత్యజీవితమునకు సంబంధించిన విషయముల గురించియేకాకుండా, అనాది నుండి జిజ్ఞాసువులకు గల మానసికములగు నొప్పనను స్వీకరించికూడా, కాస్త్రజ్ఞానము తోడ్పడుచుండును జీవితపరమార్థమేమి, తావికాల ప్రపంచమందు మనకుగల స్థానమెట్టిది, మృత్యువును జయించి కావ్య తత్వమును పొందగలమా, కదపటి సత్యమున నేమి, అనుప్రశ్నలకు సమాధానములకై కాస్త్రవిచారమును చేయుచుండుము

కాస్త్రపరిశోధనకై చేయుప్రయత్నములు హిమాలయ పర్వత కోహణ ప్రయత్నములవంటివి పైకెటాయినకొలది వాతావరణము విర్యులమై, దృష్టి వికాలమగుచుండును ఒక్కొక్కసారియు పైకెక్కుదురు, కానిపైనుండి పూర్వపు సంకుచితాభిప్రాయములను వికాలముజేసికొనుచు, విజ్ఞానవికాసమును, ఉత్సాహశక్తిని, క్రమముగా పెంపొందించుకొనుచు పైపైకిభరముల కెగర్రాక ప్రయత్నించుచుండును ఇది అంతులేని ప్రయత్నము తీరని అశ్వేషము—సత్యాశ్వేషము

గడచిన 25-30 ఏండ్లలోఁగ్రహభృద్విహించుచున్న సవిత భౌతికశాస్త్ర (Modern Physics) పరిశోధనాఫలముల నీటిపని యశ్వేషంలో ఎంత వరకు పరికరించుచున్నదో తెలిసికొందాము

1. సాంప్రదాయక భౌతికశాస్త్రము

(Classical physics)

మ్యూటన్ కాస్త్రజ్ఞానము గతిశాస్త్రము(Dynamics) ను కేంద్రములగు (Laws) ను ప్రతిపాదించివాడు. గతిశాస్త్రముతో, మార్గములగుబయలుదరి గ్రహగతులను, గ్రహకాదులను లెక్కింపగలుగుచున్నాము ఖగోళ, ఓడలు, విమానములు, మోటారు

యిలుమొదలగు సర్వయంత్రములకు గతిశాస్త్రము అవసరముగా తోడ్పడుచున్నది గతి శాస్త్రబద్ధముగు బ్రహ్మాంశమైనయంత్రమువలె, ఒక విశ్వీకరించు మార్గానుపారముగా, సర్వప్రపంచము సాగిపోవుచున్నదని, అట్టి ప్రపంచమందు మానవసంకల్పమునకు—ప్రపంచమార్గమును కదరించుటలో—తావులేదని, ఆ మహాయంత్రబంధమునుండి విడిపించుకొనగల శక్తిదృష్టి, కానివి ధిక్కరించగల ఆధ్యాత్మిక శక్తి, మానవునికేలేదని, అభిప్రాయములు భౌతికశాస్త్ర శక్తిలలో కదల గట్టిపోయినవి

మరియు, ఇంద్రియగోచరమును ప్రపంచమునకు భిన్నమైన ప్రపంచమలేదని, సర్వజ్ఞానమునకు ఇంద్రియములే ద్వారములని, అతీంద్రియజ్ఞానమును నది యుండుట యశంభవమని, అనర్థమని, (World is Subjective and not objective) అను వాదము ప్రబలమైనది ఇట్టి వాదమును చేయువారిని (Positivists - realists) వ్యక్తివాదులనవచ్చును నీరికి వ్యక్తిజ్ఞానమే ప్రమాణము—నీరిని వాస్తవికులని కూడ అనవచ్చును నీరికి జగత్తు వ్యక్తి భావనాత్యక్తము వ్యక్తులభావనల కిరతమై వారు భావించినా భావించకపోయినా సత్యమై, నిత్యమై, స్వరిస్సిద్ధమై, జగత్తున్నదను ప్రతివాదమునకు సత్తా వాదమని పేరు—(అశాస్త్రీయమైనది, సర్దు) ఇట్టివాదమునకు చెందినవారిని (idealists) సత్తావాదులనవచ్చును నీరికి వ్యక్తికిర భావనే ప్రమాణము భౌతికశాస్త్ర పురోగమనమరియు ఈ వాద, ప్రతివాదముల ఫలమని చెప్పవచ్చును నీరి పిష్టాంత పూర్వవత్తుముల మూలముగా కాస్త్రము వృద్ధి పొందినది

ప్రయోగములచేత ప్రత్యక్షముగా తెలిసికోలేని విషయమంతా సత్యీకరించుకే వాస్తవికుల వాదమునకు ప్రతివాదము లేకపోలేదు మునుది 180 ఏండ్లక్రిందట హన్ డాల్టన్, పతమాణువాదము

(*Atomic hypothesis*) ని, ప్రతిపాదించినాడు పరమాణువులు ప్రత్యక్షముగా తెలిసికొనిగిరినట్టిది కావు, కాని అట్టి అప్రత్యక్ష పరమాణువాదముతో అమూల్యమైన రసాయనిక శాస్త్రవిషయములు (గణాంకపరిచయ పరమాణు ఖారములు (*Atomic weights*) తెల్పింపబడినవి అని శాస్త్రమందు నిర్ణయపరచుకొనుటలో కలవు కావున ఇది సత్యములు కాక మరేమిటి

2. నవీన భౌతికశాస్త్రము Modern physics

(1) బోర్ సిద్ధాంతం (Bohr's Atomic Theory)

పరమాణువులు భేదింపబడినవి ప్రత్యక్షము అని (*Atom-ultimate particles*) దానిని అభిప్రాయపడినాడు 1900 సంవత్సర ప్రాంతమువరకు అనే విజ్ఞాతముని భౌతిక శాస్త్రవేత్త లభిప్రాయ పడినాడు కాని పరమాణువులకు భేదింపబడుచునవి, అందు భౌగములున్నవని—కేంద్రము (*Nucleus*) కాని చుట్టు తిరుగు ఎలక్ట్రాన్లు (*Planetary electrons*), ఎలక్ట్రాన్లు తిరిగి కక్ష్యలు (*Orbits*) కలవని, పరమాణువు ఒక చిత్రమైన కట్టము (*Structure*) వంటిదని, రూపరేఖ, బోర్, ఆమ ప్రముఖ శాస్త్రవేత్తలు ప్రతిపాదించిరి ఈ సూత్ర వివరములతో పరమాణువాదమును పెంచి, కొత్త సిద్ధాంతము సోకదానిని బోర్ కల్పించినాడు దాని యాధారమున 1910—20 సంవత్సరముల మధ్యను అనేక భౌతికశాస్త్ర, రసాయనిక శాస్త్ర రచనలు ములయిరినవి బోర్ కల్పించిన పరమాణు కట్టము ములయిరినది నిర్ణయ వివరణలు ఉపసూత్రములే ప్రత్యక్షముగా నిరూపింపగలిగినవి కావు ఇంద్రియ గోచరములు కావు కాని, అంతమాత్రమున దాల్చి, రూపరేఖ, బోర్—ప్రతిపాదించిన పరమాణు వాదమున శ్రేయోరేఖను త్రోవీతము వీలగునా అని ప్రతిపాదము బలముగా సాగినది

దీనిని బోర్ వాదము ఎంతవరకు సమర్థింపవచ్చు అను విషయమును పరిశీలించవలసియున్నది

పరమాణు కట్టములు ఒక్కొక్క పరమాణువున ఒక్కొక్క రీతిని కల్పింపబడిన సమానాలు—(*Atomic models*) అన్నింటికంటే బరువు తక్కువ గల ఉదాహరణ, హీలియము, పరమాణు సమానాలలో

ఒకటి, రెండు, ఎలక్ట్రాన్లు మాత్రమే ఉండి, అని ఒకటి, రెండు, కక్ష్యలలో (*Orbits*) తిరుగుచుండును పరమాణువుల బరువు పెరిగిగొలది కక్ష్యలసంఖ్య పెరుగును అందుచేత సమానా కట్టముల నిర్మాణము చిత్రవిచిత్రాకారములు కలిగి చిక్కగా ఉండును

ఉదాహరణ కట్టమునది ఎలక్ట్రాన్ ఒక విధముగా ప్రవర్తించునని యూహించి దానివిజ్ఞప్తి ఉదాహరణ వర్ణరేఖ (*Spectrum*) లోని వివిధరంగులయొక్క తరంగదైర్ఘ్య కాలతలము (*Wave lengths*) బోర్, రెక్కగట్టి చూపెను ఈ రెక్కగట్టించిన కాలతల ప్రత్యక్షముగా ప్రయోగముల మూలమున కనిపెడిన కాలతలము యరివాయనవి ఇట్లే హీలియము వర్ణమాలమునకు ఉపపత్తి (*Explanation*) బోర్ చే కల్పించబడినది కాని పరమాణువులు బరువైనకొలది కాటి వర్ణమాలలకు ఉపపత్తి సంభారముగా సాధ్యపడలేదు అందుచేత బోర్ విధానములో ఏదో ఒక లోపమున్నది పుష్కలపడినది

మరియు, కేంద్రము చుట్టు తిరుగు ఎలక్ట్రాన్ల వేగము (*Velocity*) గాని, కక్ష్యలలో ఎలక్ట్రాన్ల లాక్రమించియున్న స్థానము (*Position*) గాని బోర్విధానము వలన రెక్కగట్టించి తెలిసికొనింపకలగలేదు హైడ్రోజను వర్ణమాలమునెడిన ఉపపత్తి గణితములో ఎక్కడను ఈ ఎలక్ట్రాన్ల స్థితి, గతి, ఉపయోగించవలసిన అగత్యము కలుగలేదు ఇది చాలా వింత విషయము కక్ష్యలలో ఎలక్ట్రాన్లు నిజముగానే తిరుగుచూడలే, వాటి స్థితి, గతి, తెలియకుండుట అని గణితముందు లేకుండుట వింతగాదా అందుచేత ఎలక్ట్రాన్లు కక్ష్యలలో తిరుగుచున్నవను ఊహ బూటకమా అను యోధాము నిర్వచింపబడినది. పరమాణుకేంద్రము చుట్టు ఎలక్ట్రాన్లు తిరుగుచుండును అను సంశయోత్పన్నమగు విషయమును ప్రతేక పెట్టుట చేత బోర్ సిద్ధాంతములో లోపము కలిగినది, అందుచేతనే బరువైన పరమాణువులయొక్క వర్ణమాలలకు సరిచైన ఉపపత్తి బోర్ లేదని విశ్లేషణములు (*Possibilities*) అనేకమిది వీరిలో ప్రముఖము హైజన్ బర్గ్ అను జర్మను శాస్త్రజ్ఞుడు.

II. (2) హైజన్ బర్గ్ క్వాంటమ్ మెకానిక్స్
Heisenberg's Quantum Mechanics

ఉపకర్మితుల పరమాణు వనూనాలను విసర్జించి, ప్రయోగములచేత ప్రత్యక్షముగా తెలిసికోగలిగిన సామగ్రితో, ఒక సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించినచో అన్ని పరమాణు వర్తమానాలకు పూర్వము శివవర్తి పుట్టునది హైజన్ బర్గ్ ఆగ్రహించివాడు వర్తమానలోని రంగులయొక్క తరంగపు కొలతలు (Wave-lengths) రంగులయొక్క ధాతు తీవ్రతలు (intensity of Colours) ప్రయోగములచే తెలిసికోగల ప్రత్యక్ష విషయములు గనుక, వీటి సహాయముగా క్వాంటమ్ మెకానిక్స్ అను నూతన సిద్ధాంతమును 1926 లో, కల్పించివాడు మేట్రీక్స్ మెకానిక్స్ (Matrix mechanics) అను నూతన గణిత విధానమును ఈ సిద్ధాంతము దుపయోగించినాడు పరమాణువుల వర్తమానాలకు సమగ్రముగా ఉపపత్తిని విర్వరించి చూపినాడు ఇంకను నూతన విషయములను, గణితముచే, విరూపించినాడు అని ప్రయోగములచే ప్రత్యక్షము చేయుటపిది బోర్ సిద్ధాంతము కంటే హైజన్ బర్గ్ సిద్ధాంతము సర్వాత్మకము మేలైనదని, స్పష్టమైనది దీనినిబట్టి సత్యవాదము కంటే తృప్తివాదమే బలమునని చెప్పవలసినదని

అనిశ్చయత్య సూత్రము

(Principle of Uncertainty)

హైజన్ బర్గ్ సిద్ధాంతాంతర్భూతమై, మూలాధార మనదగు అనిశ్చయత్య సూత్రమునుగరించి కొంత తెలిసికోవలసియున్నది

వ్యవహారములో, నిర్ణయములో, అశేకముగా బండ్లు, యంత్రములు మొదలగువాని చూడమును గతికాంత్రముతో సాధించుచున్నాము ఈ యంత్రముల ఒకపు ఎన్నో పానులు, మనుగులు ఉండును అట్టి వానికి గతికాంత్రమెట్లుప్రయోగపడుచున్నచో ఒక విన్న ఉదాహరణము వన తెలిసికోవవచ్చును. నీలమట్టము నుండి నెకనుకు 100 అడుగుల వేగముతో పైకి విటాకుగా ఒక రాతిని విసిరినచో షిట్ నెకనుకు తరువార అది 156 అడుగుల ఎత్తున కిగిరి అగునని, అక్కడనుండి కిగిరి షిట్ నెకనులో నీలమిడకు, నెకనుకు 100 అడుగుల వేగ

ముతో, వడునని, కెక్క గతికాంత్రముచేత కట్టుచున్నాము అనగా ఒక కాలముందు గల స్థితి—(position)—నీల మట్టము, గతి (velocity) నెకనుకు 100 అడుగులు, తెలిసికోవరియొక కాలముందు—షిట్ నెకనుకు తరువార, దానియొక్క స్థితి—156 అడుగుల ఎత్తు, గతి—కూనగ్గులు (ఏముంటే అంతవరకే షిట్ అగిపోయినది కనుక) కెక్కింద గలుగుచున్నాము ఈ విధానము పారమే గతి కాంత్రము సుపయోగించుచున్నాము ఇట్లే, పరమాణువులలో గల ఎలక్ట్రాన్ల యొక్క చలనమును గతి కాంత్రముతో సాధించవచ్చునని బోర్ భావించినాడు కెక్కలు కట్టినాడు బోర్ విధానము సంపూర్ణఫలముల నీయలేదు ఇది ఎందుచేత, అని విచారణలు జరిగినవి కాని ఫలితముగా 1927 లో మాక్స్ బుద్దర్గ్ భంషములకు పరమాణువుల యందు న్యూటన్ గతికాంత్రము సరిగా వర్తించేరగు అని హైజన్ బర్గ్ తన సిద్ధాంతాంతర్భూత కెక్కించి చూపించినాడు మరియు పరమాణువులయొక్క స్థితి గతి, కెండా మాదా ఏక కాలముందు విశ్చిత్రముగా తెలిసికోమటకు కలులేదని, ఈ గంటిలో ఒకదానిని నిశితముగా కొలిచినచో, ఈ కొలుదుట యనుక్రియవలన పరమాణువు గతి మారునని, కదలిపోవునని, అందుచేత కెండావదాని కొలర నిశితముగా ఉండదని స్పష్టపరచినాడు కెండా కొలతలో సంభవించు తేడాను—అనగా అనిశ్చయత్యమును, విరూపించినాడు ఈ విరూపణకు అనిశ్చయత్యసూత్రముని (Principle of Uncertainty or Principle of Indeterminacy) పేరు ఈ అనిశ్చయత్యముయొక్క పరిమాణము అతి మాక్స్ బుద్దర్గ్ పరమాణువులయొక్క బ్రవ్యవహారములతో పోల్చితగినంత తక్కువైనది అందుచేత, పరమాణువుల గణితముందు దీనికి విలక విర్వడుచున్నది వ్యవహారముందు తటస్థింప పెద్ద బ్రవ్యభంషములయందీ అనిశ్చయత్య పరిమాణమునకు విలకలేదు అందుచేత స్థూలప్రపంచముందు (macrocosm) నిశితముగా ఉపయోగపడే గతి కాంత్రము మాక్స్ బుద్దర్గ్ ప్రపంచముందు, (microcosm) నిశితముగా ఉపయోగపడదు.

దేత ఎలక్ట్రాన్ల బరువంత, దాని విద్యుదా-
 కేతము (Electric charge) ఇంత, అని చెప్ప-
 చున్నాము, అది ఎలా లెక్కించినారు, గతి
 శాస్త్రముచేతనేకదా, అది కూడ అనిశ్చితములేనా,
 యని ప్రశ్నచేయు కలుగవచ్చును ఎలక్ట్రాన్ల బరువు
 ఇంత అను కొలత ఒక్కొక్క పరమాణువుమీద
 ప్రయోగములచేసి గ్రహించినది కాదు అంభ్యాగ
 ములన పరమాణు సమాహారముతో ప్రయోగములను
 చేసి నిశ్చయించినది ఈ నిశ్చయము నికేతమేక
 ఎప్పుడైనను, ఎక్కడైనను ఈ ప్రయోగములను తిరిగి
 చేసినూచినచో వాటి ఫలితముగా ఈ కొలత ఏర్ప-
 గలదు ఇది దాహుజాయాగాకట్లిన పరిణామము
 (Statistical average value) నువ రేకనుండు
 తరంగప్రమాణము 27 సంవత్సరములని సాప్త
 మున్నాము ఇది ఒక్కొక్క ప్రతిభాలో ప్రతివారి
 ఆయుగమునువ చెప్పవచ్చునా—సాప్తాదు దా
 రందరి ఆయుగప్రమాణముల మొక్క దాహు జా
 యాయే, ఈ 27 ఇల్లె ఎలక్ట్రాన్లమొక్క బరువంత
 విద్యుదాకేతమింత అనుపరిణామము ప్రాచీనకాలసి
 యున్నది ఒక్కొక్క పరమాణువుతో ఒక్కొక్క
 కొలత లభిస్తోందని అంభ్యాగములన పరమాణు
 గుంపుతో లెక్కించే కొలతలు సునిశ్చితములు—అను
 విషయము పర్యవసాదము ప్రతి పరమాణువుమొక్క
 విషయితి ఈ దాహుజా యా కొలతలవలన తెలియదు
 పరమాణువుల నిశ్చయిత తెలుగుకునే ఎన్నో ఇంకను
 లభ్యము కాలేదు ఒక విషయమే ఆలోచించగా ఈ
 దాహుజా యా లెక్కలు విద్యుదాకేతములనియన్నది
 సత్యమును యింకొక కింది తెలుసుకొనబడు కొలతక,
 దాహుజా యా లెక్కలనే వాడుచున్నాము స్థూల
 ప్రపంచముంతయు పరమాణుగుంపు మయము ? నుక
 ఈ దాహుజా ఈ లెక్కలు స్థూల ప్రపంచమును సరి
 పోవున్నది మన జ్ఞానముంతయును దాహుజా యా
 జ్ఞానము—అనగా, ప్రాణ్య (Probable) అని
 చెప్పేదే గాని ఇదినిశ్చయము (True) అని చెప్పే
 కింది

11 (3) మేడింగరు వేవ్ మెకానిక్స్
 (Schrödinger's Wave Mechanics)

హోర్ కల్పించిన పరమాణుమూలా(Atomic
 Model)తో, సంబంధము లేకుండా అట్టి మూలా

భౌతికా విధించి, ప్రత్యేక హాంకములను మూత్ర
 ముపయోగించి పరమాణువుల గురించిన సర్వ విషయ
 ములను సునిశ్చయముగా హైసెన్ బర్గ్ విరూపించినాడు
 పరమాణు మూలాలోని లోటు మూలా హైసెన్ బర్గ్
 బాధించినంతగా ఇతర భౌతికాస్త్రోతలను బాధిం
 చలేదు అట్టి వారిలో ప్రముఖులు బూయా డి బ్రోగ్లీ
 (Louis de Broglie), మేడింగరు అనువారు, పర
 మాణు మూలాను భౌతికా విధించక, అందరి
 లోట్లను ప్రవరించి, ఒక సరివ నిర్ధారితమును కల్పించి,
 ప్రసంగించి వరదని వారు పూనుకొనిరి

ఎలక్ట్రాన్లు, ప్రోటాన్లు, న్యూట్రాన్లును
 ప్రత్యేకములు (Particles) అని, కొన్ని సందర్భ
 ములలో అవి కాంతి (Light) ని సదజలనని
 (Radiate), అట్టి కాంతి (Radiation) తరంగ
 రూపమున ప్రవరించునని శాస్త్రజ్ఞులు భావించు
 చుండిరి కణములకు, తరంగములకు సులభములలో భేద
 మున్నది, గెండ్రింగ్ కిని ఎట్టి సంబంధమున లేకుండ
 కణములు ప్రత్యయములు, తరంగములు శక్తి మయ
 ములు, ప్రత్యయమునకు, శక్తి, విషయము సంబంధము
 లేదు, అని శాస్త్రజ్ఞులు భావించుచుండిరి పరమాణు
 శాస్త్రమును చుట్టిరి ఎలక్ట్రాన్లు కణములని
 హోర్ భావించెను వాటి స్థితిశక్తియు చేయూహన
 గాని సాగ్యముకాలేదు కక్ష్యలలో తిరుగు ఎలక్ట్రాన్
 నులు ఈ ములనలెక్క తరంగములకలెక్క ప్రకర్తించి
 నచో, తరంగములు వ్యాపించు స్వభావము కలవి
 గనుక, అవి కక్ష్య సంతతిను వ్యాపించినచో ఒక
 స్థలవిశ్రేణియేయుట అను విషయమునకు పోటుంపెను
 కనుక ఈ కాంతిములచేతనే ఎలక్ట్రాన్లను స్థలవిశ్రేణి
 యే ఓలువలెలేదేమాయె దిబ్రోగ్లీ తిరిగించు
 పున్నాడు తరంగములు (Radiation) కణముల
 (Photons) నిత ప్రకర్తించునని 1928 లో కాంప్టన్
 (Compton) శాస్త్రజ్ఞుడు ప్రయోగములచేసి
 చూపించినాడు అట్లే కణములను ప్రయ తరంగ
 ములకలెక్క ప్రకర్తించునని దిబ్రోగ్లీ తిరిగించు
 పున్నాడు ఎలక్ట్రాన్లు, తరంగములకలెక్క ప్రకర్తించునని,
 కలిగే ఎలక్ట్రాన్లు తరంగము (Electron wave)
 నకు ఒక విస్తీర్ణము కొలత (wave-length)
 ఉండునని ఆకొలతను ఎలక్ట్రాన్ల బరువుతోచేర్చి
 లెక్కించకచ్చునని దిబ్రోగ్లీ చూపించినాడు. ఫల

క్వాంటం-తరంగము ఎక్కువతరంగములతో సమానమున కొలతగలదిని లెక్కగట్టి చూపినాడు బలే ఎలక్ట్రానులు తరంగ-రూపముల ప్రకర్తిండునని ప్రత్యక్షముగా ప్రయోగములచేత నిరూపించినదిగాని డిబ్రాగ్జీ ఈనాటి నిజమని స్థిరపడదు 1937 లో డావిజన్, గర్జ్యర్ అనువాసిద్ధుల ఎలక్ట్రానులు కాంతివలెనే ప్రకర్తిండుచున్నవని ప్రయోగములచేతగా నిరూపించినారు డిబ్రాగ్జీ యభిప్రాయము గూడవు చేసినాడు

డిబ్రాగ్జీ అత్యగ్రుతమైన మూలవాణిపాఠమును శాస్త్రమునకు జోడించి భౌతికశాస్త్రమునకు అతివీచనములకును పెట్టివాడు కణము (particle) తరంగము (wave) రెండూ అని వాభావములని, ఏదో ఒకవస్తువు ఒకసారి కణమువలెను మరియు కనారీ తరంగమువలెను ప్రకర్తిండుచున్నదని, డిబ్రాగ్జీ నిరూపించినాడు ఈమూలన వస్తువు కణమని, లెగం-మనీహూడా అప్పలని వచ్చినవి అందుచేత దీనికి కణ-తరంగ మని (Wave Particle or wavicle) పేరుపెట్టిరి కణము, తరంగమును వేరు వేరుగా గ్రహించగలదు చున్నాము కాని, కణ-తరంగ మను సమ్మేళన వస్తువును గ్రహించగల తేమన్నది కాని అట్టి వాకటి ఉన్నది అని, అది వాస్తవమైనదని, చెప్పకతప్పదు అని అనిర్వచనీయమైన వింతవస్తువు.

హైడ్రజనుపరమాణువు కణమేమిట అట్టి వస్తువని, కణతరంగ మని, భావించవలసియున్నది అవస్తువు సృష్టించుచున్నభావములది అట్లు సృష్టించుచున్నకు తరంగ-మృత్తుచుండును సృష్టించు నీతివిధో, అవస్తు చేదో తెలియదు ఇది ఒక నిరూఢమున మర్యము

ఈ విషయమున నన్నిటిని వాదారము చేసికొని పరమాణు సమానా కొకకానిది ప్రాడింగరు భావించినాడు. హైడ్రజను పరమాణువును నీటినిండువు చేసినది భావించి, పరివ్రాతము గణితమప్రకారము నీటినిండువు సృష్టించుచునే కలిగే తరంగముయొక్క సమీకరణము (Wave-equation) ను పొందిన ఒక సమీకరణమును సృష్టించినాడు. అట్టి సమీకరణతో ప్రారంభించి, గణితమును చేసి పరమాణువులయొక్క తీర్ణములలోని వివిధ విషయములకు సరియైన విచ్చుకొని

కనిపెట్టినాడు ఈ గణిత మార్గమునకు వేవ్ మెకానిక్స్ (Wave-Mechanics) అని పేరు మరియు భౌతికశాస్త్రమునకు ఇది తరగి కనిపెట్టుబడి ఉపపత్తి లేని విషయముల కల్పించితిని వేవ్ మెకానిక్స్ ఉపపత్తిని కల్పించ లిగినా అనిశ్చయత్య నూత్రమునుకూడ వేవ్ మెకానిక్స్ తో నిర్వచింప వచ్చును అందుచేత ప్రాడింగరు సిద్ధాంతము సర్వ సముచుని నిశ్చయించబడినది అగాక, దీని గణిత విధానము హైజన్ బర్గ్ గణితపద్ధతికంటె చాల ములు నైనది కూడా

కనుక ప్రత్యక్షమే ప్రమాణము హైజన్ బర్గ్ సిద్ధాంతము, అప్రత్యక్షము ప్రమాణముగాగల ప్రాడింగరు సిద్ధాంతము — గెండుకూడా—ఒకే సత్యమును నిరూపించుచున్నది ఈ గెండువాదములకు పర్యవసానము ఏ ధృవములేనని స్పష్టపడినది వివిధ ప్రమాణములతో కూడిన సిద్ధాంతములకు పర్యవసానము లేదను లేకుండుట నిశ్చించినది ఇది ఒక గొప్పవిషయము

మరియు, ఈ ప్రాడింగరు సిద్ధాంత ముదింకొక నిరూఢము, వింతవిషయము అన్నది కాంతి తరంగములు (light waves) ఆకాశము (space) వందు, శబ్దతరంగములు (Sound waves) గాలియందు ఆధారపడి యున్నవి కణ-తరంగ సృష్టనమనే భ్రష్టు తరంగములు ఒక వింత ఆకాశముందు ఆధారపడి యున్నవని ప్రాడింగరు గణితములన తెలియుచున్నది మన తెలిసిన ఆకాశమును (ordinary space) వాడుట, నడబుట్టి, ఎత్తు అను మూడు నిరూపకముల (Co-ordinate) మూలమున తెలిసికొనుచున్నాము కణతరంగములయందు గర్భిభూతమైన వింత ఆకాశమునకు నిరూపకములు మూడింటి కంటె ఎక్కువగా ఉండును హైడ్రజను కణ-తరంగమునకు మాత్రము మూడే ఉండును, హీలియముయందు అరు ఉండును ఇట్లే బరువుపెరిగిన కొలది పరమాణువులలోని ఆకాశముయొక్క నిరూపకముల సంఖ్య పెరుగుచుండును మూడింటికి చాలిన నిరూపకములుగల ఆకాశమెట్టిదో ఉపాించుటలేదు

ఈ వింత ఆకాశముందుండు తరంగములు మనకు తెలిసిన తరంగములవంటివికాని చెప్పనీయలేదు ఈ వింత తరంగములను, సంభావ్యతరంగములు (Probabilities

వదన) అని చెప్పవచ్చును ఈ విషయము లన్నియు అపూర్వములు, గణితమయములు అట్టి తరంగములను భావించు కీలులేవన్నను వాటితో చేసిన గణితము కలది ప్రత్యక్ష విషయమును పుట్టిస్తోంది కేలుచున్నది అని అనేకాదే తెలియని వాస్తవికత (reality) నిగూఢముగా ఉన్నదని చెప్పక తప్పదు

కణ-తరంగ మెట్టివస్తువు, అందరి వింత ఆకాశ మెట్టిదో ఉహితము - అనిర్వచనీయము - అవ్యక్తము - నిగూఢము - అవాహ్యవస్తవము! ఇంద్రియ ములకు, అగోచరమైనట్టి శక్తియు నిత్యముచూడదో యున్నదని ఎవని గౌరవకాస్త్రములను ప్రసించి వలసియున్నది ప్రత్యక్షముగా తెలిసికొనే శక్తియు కాక, దానికివెనుక పరోక్షముల శక్తియుచూడె యున్నదని చెప్పవలసియున్నది ప్రత్యక్ష శక్తియును గౌరవకాస్త్రముచేత విచారించేనే తెలుసుకుంటున్నాము దనస్సును మించినట్టి ఆత్మను సాధనముగా, ప్రత్యక్షమునకు మించిన పరోక్షమును, సాధించవచ్చునాయను తత్వబ్రహ్మను తాను విర్వచుచున్నదేమో! ఈ సంవర్ధములో భారతకాస్త్రవేత్త, తత్వవేత్తరై చెప్పిన మాటలు గణనార్థములు

గౌరవకాస్త్ర విషయము లన్నియు ప్రాణము చేసి పదార్థములతో చేసిన పరిశోధనలను గ్రహించి నవే అట్టి కాస్త్రజ్ఞానముతో ప్రాణుల చర్యలను గ్రహించకలరేదు ప్రాణుల చైతన్యక్రియ లన్నియు ఆత్మకు సంబంధించి గుండుకు అందుచేత

ప్రాణుల క్రియావిమర్శనము ఆత్మతత్వకాస్త్రము (psychology) నకు సంబంధించియుండును కాంతి చేత ప్రకాశమానమును చేసి పరమాణువుయొక్క స్థితిని పరీక్షించుచును కాంతికిగడును (ఫోటాన్) కణముయొక్క తమకుచేత పరమాణువుయొక్క పూర్వపు స్థితి నూర్చుకొందునని అనిర్వచ్యము నూత్ర వివరణయందు తెలిసికొంటిమి అట్లే ప్రజ్ఞను బాహ్యము నుండి లోనికి మళ్ళించి, చింతన చేయుటచేత, అపరితక్తము నూర్చుకొందునని బోధ అభిప్రాయ పడినాడు ప్రత్యక్ష శక్తియును వాటి, పూర్వశక్తియును ఈ ఆధ్యాత్మచింతనచేత అందుకోవచ్చునేమో!

ప్రత్యక్ష శక్తియధికములతో నిండి గౌరవ విషయములయందు మాత్రమే కార్యకారణ భావము (Causality) కర్తవ్యమని, ఆత్మవిషయములయందు కార్యకారణ భావము నతిక్రమించిన స్వేచ్ఛ - స్వతంత్రత (free-will) ఉండు లదిని బోధ అభిప్రాయము ఆత్మవిజ్ఞాన చేత ఆత్మకు - దేహ మనసు (soul and body) లు సంబంధమును తెలిసి కొనవచ్చునని యతి చెప్పాడు కొందరు గౌరవకాస్త్ర విశ్రాంతి ఆధ్యాత్మికతలవలె జ్ఞానముచేయ మొనరించుచున్నాడు దీనికి కారణము - సాధారణుల కందరి విషయ జ్ఞానలోనికి ఎవని గౌరవకాస్త్రము పురోమించుటయే యని చెప్పకలెను ఇట్లు బోగా బోగా పూర్వశక్తివర్ధనమునను సమ్యక్ముతో పరిశోధనలు అనంతముగా జరుపుటయే కార్యము.

మా సంక్రాంతి

శ్రీ వోలేటి పార్వతీశం

శర్యవీయమై లగ్ని నిశ్వాసభావ్య శకల సకల జలధరాల శతసహస్ర శోటి తారకాంతికాంతి వాటి చాటి కాంతి సంకాంతి ఏటి కేతెలై ఉదయి

కాంతి మైహా శివి కాశ్యాన నిలయ గేహాని బ్రతుకునుంటి వర్ణించి, నిద్ర తాంతకారీకాలసత్వము శీత సాంద్రతలు సురాళింపు వైశ్యానరాన.

ఈయుపస్థితికాంత సాంస్కృతిక నీల గలనరాగకాంతికల సంత్రాంతిరేఖ విరిసినది కల్పరేఖ కాచిరులలోన బరువుగా నిశ్చలించు మాసాడు గుడిగు!

మాకు సంకాంతిలేదు! నీకాకు చింత నంతరించి, మాయెదద పంజ్వల నమాణ నీతివశోత్రకామము శ్రవించు మాకు త్రోపుడుల యాట నిత్య మృత్యుజ్వలము.

సాహిత్యము:

మతొకపదకవి - వంగలసీనయ్య

శ్రీ తిమ్మావఙ్మల కోదండరామయ్య

అంధ్రసాహిత్యచరిత్రను దక్షిణదేశాంధ్ర సాహిత్యము ఒక మధురాధ్యాయము 'గీతి సాహితీ' మోహనబాబులు చెపులునట్టి యాడించిన' యార్జకమును రఘునాథనాయక రసికశీలరుని యాదరమున ప్రోదిగని యాంధ్రవికాసాలత తంజావూరున గ్రొంబ్రాత్త ప్రబంధమనుముల బ్రస వించినది ఆ పుస్తకమును లు క్రొత్తలు సారథ్యము మాత్రమేకాదు వానికి వర్ణావలంబర మును మోచుచు 'ప్రతి పద్యమునందు జను త్కృతి గలుగం జెప్పనేర్చిన' చేతుల కలకంఠము దక్షిణదేశాంధ్ర సాహిత్యచారమున గనితా కల్ప కాళికమీదనుండి కోల్పిన మధురస్వరము తెలుగు వారికి నాకు సహృదనాస్త్రయమునది

గీతిసాహితీ రఙ్గాలచే తంజనగరము రఙ్గ విత మునుచుండగా తంజావూరాంధ్రనాటిక రాజ్యమునకు ప్రోదబుట్టువు మధుర మైనూరు రాజులతోడను, విజయనగర దళవర్తులతోడను విరంతుర యుద్ధము లందు మునిగి కేలుచుండినది దేశమున కాంతిలేదు అందుచే తంజావూరునునందువలె మధురలో సంగీత సాహిత్యములు వెంటనే యభివృద్ధి గాంచలేదు

తిరుమలనాయకుని కాలమున మధుర బలవంతమై నుభిక్షమై విజయనగర దళవర్తుల యాధికారమును గూడ ధిక్కరించి వర్ధిల్లినది అప్పటినుండి మధుర సంగీత సాహిత్యకళలు నిలచుములునది తంజనగర ప్రభువులవలెనే తిరుమలనాయకుడు తనరాజసభలో సంస్కృతాంధ్ర తమిళకవులను, విద్వాంసులను జేర్చి యాదరించివాడు దుస్థిరీపరిణయము, సర్వభౌమా సాంత్వనము అను తెలుగుప్రబంధములను రచించి తిరుమలనాయకుని కుమారుడయిన ముద్దుఅళగిరిగి గృతి యిచ్చిన కామేశ్వరకవి తిరుమలనాయకునివలన రాజ సమన్వయము పడవీనాడు వాటిపండితులచేత రాజ శాఖలకు సాహిత్యబోధనయు, కవికావిజోదము ఒక మధురప్రద యయినది

తిరుమలనాయకుని మనుమడయిన విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలము మధురాంధ్ర సాహిత్య మునకు ఒకమేరి పూలకాయ! అతని కాలమున సంగీత సాహిత్యకళలు చాలగా పభివృద్ధిగాంచినవి విజయ రంగ చొక్కనాథుని కాలములో మధురరాజ్య మునకు జాల గిట్టులు కలిగినవి యుద్ధములవలన దేశకాలి తేకపోయినది దేశములో కరవు, అంటు వ్యాధులు చెలరేగినవి కాని విజయరంగ చొక్క నాథుని పితామహియయిన మంగమ్మగారును, నానిద క్రింద దళవాయుగము, బ్రధానామాత్యుగమును సుండిన వరసవృద్ధిగారి చాళిదళమువలనను నా చిమ్మలు తొలగిపోయి దేశములో కాంతి యేర్పడి నుభిక్ష మయినది విజయరంగ చొక్కనాథుడు రాజ్య మునకు వచ్చునప్పటికి దేశము ప్రకాశితమై యితడు విద్యాగోష్ఠిలో బ్రాహ్మతృప్తుల కతకాళము కలిగినది. అతడు స్వయముగా శ్రీరంగమాహాత్మ్యము, మాఘ మాహాత్మ్యము వను గ్రంథములను తెలుగువచనములో రచించినాడు ఆయనరాజసభలో గవులు, నాయకులు సనేకు లుండీరి ఆయన సామంతులలోగొండలు తెలుగులో గ్రంథములు విరచించినాడు వారిలో పముఖులు కేంకట కృష్ణప్పనాయకుడు ప్రముఖుడు అతడు కైదినిభారతము, సారంగధర చరిత్రము వను వచనకావ్యములను, అనాల్యాసంక్రందనము, రాధి కాసాంత్వనమును ప్రబంధములను విరచించినాడు అతని స్నేహితుడు శేషయి వంకటవతి తారాకళాంగ విజయమును రచించి విజయరంగ చొక్కనాథుని మంత్రులలో నొకడైన వంగల పీఠ యా మాత్యు స కంకిత మిచ్చినాడు వెలగపూడి కృష్ణయ్య మాలతీ మాధునియను, భానుమద్విజయము అను తెలుగు ప్రబంధములను, వేదాంతసారసంగ్రహమును తెలుగు వచనగ్రంథమును రచించినాడు ఇతడు విజయరంగ చొక్కనాథుని దిశచారములలో నొకడను సాంబయ మాత్యుని దగ్గల బంధువు. కృంగార రాధామాధ కము, రాధికాసాంత్వనము వను వను ప్రబంధములను

దచించి చొక్కానాగుని కాలములో మధుర రాజా
 స్థానములోనుండి మేనల్లుడ నంకటవతికి మేనల్లుడు
 పరివంశ ముద్దిగిరికిని విజయరంగ చొక్కానాగుని
 కొరికెను నుదంతాపరిణయమును ప్రబంధమును రచించి
 క్రితరంగనాథస్వామి కంకిత మిచ్చినాడు మిత్రమిందా
 పరిణయము, కాత్రికయివాహిత్యము ననురంభం
 తెలుగు ప్రబంధములను, భాగవత రామాయణవచన
 ములను రచించిన పంచుర్తి అంకటవతిని విజయ
 రంగ చొక్కానాగుని యాస్థానములో రాజనయ్యా
 నము పొందినాడు పెద్దలూరి యోత్యయకవి యాత
 జనవ్యాసయరంజన మను గ్రంథమును రచించినాడు.
 ఆకాలముననే తిరుమలకవి చిత్రభూట సూహా
 త్యయమును తెలుగు నాటకమును రచించి శ్రాద్ధదారి
 త్రోక్తి నాడు క్షాయరామకవి రామాయణ వచన
 మును, క్రిపతిరామభద్రకవి హంసస్యహాత్యయ్య
 మును విరచించిరి

విజయరంగ చొక్కానాగుని కాలమున
 తెలుగు సాహిత్యములు ఒకప్పుడు ముఖ్య పభివృద్ధి
 గాంచినది అతనికాలమున ప్రబంధములనేకములు
 రచింపబడినప్పటికిని ప్రధానముగా తెలుగున వచన
 వాక్యాయ మతని కాలముననే ప్రారంభమయినదని
 మనము తలపడగియున్నది అతని రాజాస్థానములో
 తెలుగువచనముననే యెక్కువ రాజాదరణము కలిగి
 నట్లు తెలియుచున్నది

వచన వాక్యాయమునకే కాక 'మధుర' పద
 సాహిత్యమునకు గూడ బిడ్డగొమ్మ యయ్యెనుట
 కొత్తగా తెలియకచ్చిన విషయము పదసాహిత్య
 చక్రకర్త శ్రీశ్రీయ్య మధుర తిరుమలేంద్రునిదిర్పించి

*మధుర తిరుమలేంద్రుడు
 మంచిబహుమాన మొసగి
 యెదుట గూర్చుండు మని
 యెన్నిక రిమ్మనెనే
 యెదుగో రెండు కేలపదము
 రెండు కొమ్మనగ
 చదురుపొద నున్న సామికి -
 ఘంఠోదమంతికగాద || తేజుభ ||

* యాదుడు విజయరాఘవపదములుభారతి -
 వికృతి భాద్రపదము.

అతనిపై రెండు కేల పదముల విరచించినాడు.
 శ్రీశ్రీయ్య రాకతో మధురలో పదసాహిత్యమునకు
 బ్రహ్మర పెక్కువయినది మధుర పదిరచనములకు
 మధురావగర ప్రజల నెది గోపికోపసాగివచ్చి యంగీత
 సాహిత్య రసజ్ఞుడయిన విజయరంగ చొక్కానాగుడు
 పదసాహిత్యములోని విభిన్నములను జది చూచి
 నాడు అతని రాజాస్థానము పదకదిరిమి రంగస్థల
 మయినది పదకదితా పట్టభద్రుల లెంపనో యిది
 రాజాస్థానము నలంకరించిరి వారి వచనములే
 రాజాస్థానము రచనప్రకృతి మునుండినది

మధుర - ఆది

పల్లవి

శివదీప పరు రాజమరా - నే
 కిల మింద్రైక విశిష్ట బాలమరా

అనుపల్లవి

శివ శివ సురువాజ్ఞ మోక్షమరా - నే
 శ్రీ సైద్రపు డెంట్ల చేరమరా

|| 1 ||

చరణములు

వక్రిగ వచ్చి మతము జోరవమరా - శి
 వార్జునకేళి తెలుపు దివవమరా
 మడుగు కాచి నెలగు దియ్యమరా - పమ్మ
 మాటిమాటికి నోరు ముయ్యమరా

|| 2 ||

అజ్ఞ నాచి చను లదమమరా - నా
 పెజ్జ గోలుగు బట్టి గడమమరా
 బుద్ధిగించెను పది గోలమరా - నా శి
 మోవి మోక్కకు భద్రరాలమరా

|| 3 ||

పంచాక్షరీ జపశీలమరా - మా
 పలుకులు నే విసబాలమరా
 కొండపు కగల నందించమరా - మొ
 మ్మడు రుద్రాక్షసయలు - ద్రంచమరా || 4 ||
 మోము మోము నను కేర్చమరా - నీ
 నామము తోడ భూతి గూర్చమరా
 నేమిలు తోడభిక్ష నేడమరా - భోభా
 రా మన్నాగు రంగ ములాడమరా

|| 5 ||

మడుగు విధూతి లేఖ, మెడను రుద్రాక్షసయలు
 వాల్చి క్రొవిమధుగు కట్టిన నట్టునకత్తె యీ పదము
 పాడి యభివంశించుచుండగా రసవంతస్వము నంజలి

రసికు లందరకుట యతికయో! కాదు కాని
యంతిటి రసపాఠకర్తయు గలిగించిన యా పదమును
రచించిన పదవరయిత యెవడో తెలిసికొనుట కది
వారి! సమయము కాదు సమచిత్రమును కాదు పయి
పదమును పాడి యభివయించుచుండగా జూచినవారు
పలువురుందురు! వారిలో నొక్కరును నా పదరచ
యిత యెవడో తెలిసికొనుటకు బ్రయత్నించి
యుండరు. అది వారి పని కాదు పరిశోధకుల పని
యిది

‘మహ్నరు రంగ’ని మఱుటమహో జన్న పయి
పదిము ‘మధుర’లో పలకిన పదము మధురరాంధ్ర
సాహిత్యమున కొక ప్రకృతి! విజయరంగ నొక్క
నాథుని మంజులలో నొకడును, శేషము వెంకటపతి
రచించిన తారాళకాంక్ష విజయమునకు గృహితులయు
నగు ‘వంగల సీతయ్య’ యీ పదమునకు రచయిత
యనుట ప్రాక్తిగా చెలియవచ్చిన విషయము! ఈ పద
మొక్కటే కాదు ‘మహ్నరు రంగ’ మఱుటమహో
నర డివేక పదముల విరచించినాడు అవి ‘మహ్నరు
రంగని పదములు’ అనియు శ్రీరంగములోని శ్రీరంగ
నాథస్వామి భక్తుడు రంగనాథస్వామిశే ‘మహ్నరు
రంగ’ డివి శేరు ఈ పద్యము జూడుడు

“శ్రీరంగపతి పదాంబుజ

పారంగచ్చిత్రి చిత్రజాత జయంతా

కారా! కవి మంతారా!

క్షీరాంభోవిధి గళిర! నీవయధీరా!”

కెలాంక విజయము తృతీయ - 1 వ

ఇతడు మహ్నరురంగని పదములను రచించినట్లు
శేషము వెంకటపతి రచించిన తారాళకాంక్షలోని
యీ క్రింది పద్యములవలన చెలియవచ్చుచున్నది

“శ్రీ మహ్నరు రంగాధిప

నామాంత గయకల్పనా ముతమతికా

రామానుజ విజయాంక గ

విమధుర సమాదహన నేంకటపతికన్”

మధ్యంతములు.

“శ్రీ మహ్నరు రంగాధిప

రామానుజ సులగణాంక రచనామంతా

రామానుజ మలయాచల

నీమాదర మకవిచంద్ర! నీవ మధీంత్రా”

నందమాళ్యానము 1 వ.

వంగల సీతయామాత్యుడు ‘భువ నయనీయ
కమనీయ గ్రామ మూర్ఖునా బహువిధ వివ్యాస భవ్యా
సమాన తాళమాన వానా మాన తాన వితాన భంగీ
తరంగిత సంగీత వివ్యాసవికారదుండు’, ‘వీణా వివాద
విశోధ భూలోక నారదుండు’ ‘సరస పడ పద్మ
గద్య రచనాశోభాడు’

ఇతడు గొప్ప గాయకుడు. ఈ పద్యములు
చూడుడు

“హాహ! హూహూలు గానగర్వమున

హాహ! హూహూ వండుకో వ్య రా

కోహ ప్రక్రియూ దురంగతమలై

యావ్యంబు వానక వృథా

పాహంకారులు ముద్ర గాయకులు

జోడా నీకు చాంతేక్కర

స్నేహలంకృత! వంగలా వ్యయములే!

నీనా! కవిగ్రామణీ!”

కీక 57

“వంగలకుల భంధవారాశి జనియించి

కన్నుల కామెదిగనెమి నించి

యందంద సకలకల్యాణానీదై మించి

తై వాత్సల్యప్రకృతి గాంచి

కామదీ ప్రజ్ఞానగరపంబు వసించి

సరితంబు కవిసమాచరణ మించి

యిమ్మైన గానామృతముల్లులు నురియించి

యరికులంబుల గర్వ ముపహరించి

యతికయిత లక్షణాధ్యయి నతికయించి

ధాత్రి రామానుజ మహావిక్రమ భుటన

కలన శుభలయ వికసనకళ ధరించి

నీవ భువకుండు సర్వజ్ఞశేఖరుండు

కెలాంక విజయము కీక 22.

“కల్పక సమదాన కలా

కల్పక విజపానీవద్య! కాంచనపద్మా!

కల్పక సత్కవి విమలా

కల్పక! సత్కీర్తిమాత్మ! గాయకరత్నా!”

దీర్తి. 148

ఇతని కమ్మడు నేంకట పెరుమాళ్లు అతడును
గొప్పగాయకుడు సంగీతకానిధి ఈ పద్యములు
చూడుడు—

“మృట పటిమార్పణీ నివటి ఘ పృర
 జన్మమిదే పుటి మధర్
 ఘటముల సుమృరించి రస
 ఘమృత రాట్పర్ణ జంత్రి గాత్రముల్
 పటుకుతి వినిక్కి తేయును
 కలమటలిన్ గలిలంబుజేసి వేం
 కట పెరుమాళ్ళ దీరుకు జగత్తుకు దా
 వరసత్వ మేర్పడక

విశ్వా 89

ఇళయ పెరుమాళ్లు రాముని
 నలయక భజయించుతి తేంకటపెరుమాళ్
 చలిత గీతకళానిధి
 నిలశితమతి గొలక నీనదిభుకు తెలంబుగ

విశ్వా 90

పయి యుష్టరణులవల నిజయరంగ మొక్క
 నాధుని మంత్రులలో నొకడును, తారాళాంక
 నిజయశృతి పరియనగు వంగలనీనయ్య గొప్ప
 గాయకుడనియు, వతకు మన్నురు రంగని పదయులను
 విరచించెననియు, పెరియచ్చమ్మది ‘సంగీతదర్ప
 ణము’లో ‘శివదీక్షపరురాలమరా’ యమ్మ పదము
 ఘనం నీనయ్య యనువానిచే రచియింపబడినట్లు
 ‘శేర్మొనబడియున్నది అది యెట్లో తెలియదు
 బహుళః వంగల నీనయ్య యనుటకు పొరపాటుగా
 ఘనం నీనయ్య యని శేర్మొనబడి యుండును
 పయిపద్యములలో నొకదానియందు ‘నీన ఘనకుండు
 సర్వజ్ఞభిరుండు’ అని యున్నదికదా! ‘నీనఘన
 కుండు’ అన్నపదమే ఘనం నీనయ్య యని శేర్మొ
 నబడియుండును

మదరాసుప్రాచ్యధికత పుస్తక భాండాగార
 ములో కృంగారపదరచనము లతేకములు కలవు
 ‘కొది యిదియెల్ల చెదరులు చెదరులుగా పలుప్రతుల
 యందు గానకమ్మచున్నది ఒక ప్రతియందు గాన
 కచ్చికత ముటొకప్రతియందును గానకమ్మయం
 దును కొన్ని ప్రతులయందు గ్రొత్తపదములును లభిం
 చుచుండును వానిపై నొకక్రమములో సమతూర్పు
 కొనుట పరిశోధకుల కర్తవ్యము ప్రాచ్యధికతపుస్తక
 భాండాగారములో నివిధప్రతులయందు చెదరులు
 చెదరులుగా నుండిన మన్నురు రంగని పదయులన్ని
 నొకటొకటి కలిపి యిందు ప్రకటించుచున్నాడను

వంగలనీనయ్యని పదయులన్ని నొక్కటొకట ను
 మార్పుయే యీనా ప్రయత్నములోని యుద్దేశము.

పున్నాగవరాలి - ఆది

పల్లవి
 తావచ్చునో లేక నే - రావలెనో యంచాక
 అనుపల్లవి
 నానేరక తెల్లించేను-న్నరు రంగసామి ! తా!
 చరణములు

పన్నంటి యిటురాక - యెన్నాల్తెప్పన పరాక
 కన్నెరో వివన ముక్కొకగా మన్నది ముగ్ధాక
 కన్న కన్నువారిని నేనుకొంటిని
 వన్నెకాని నెవలెను గంటిని
 అన్నిటివెన్ని నీకన్న వేరే తెలి
 యున్నదా నానర - లన్ని దీర్చుటకు ! తా!
 తెలిసలేనీ విబాలు-నిచ్చలు నొంటిగా నాలు
 నెలకయెంతైన పలుచాలు - నేనంటే నే చాలు
 నిలుసరాని కలుపున గడుసాక్షితి
 నెలులెంచటవో బలిహారితి
 నెలుపురముంగల-నిలిచి మదిని గల
 కలక దీర్చుకో-వరే నీవేళ
 దైవము పగదాయ - నాపైన - దయలేదాయ
 యేవేళ లేనిమటుమాయ - తా నేనకమాయ
 పూవుతోడి యూరక నెల వమ్మతి
 పొందినప్పడె తెలియక మే వమ్మతి
 యీవల నావల-పెటుల దాతునె
 పోన దెలుసుక-రాన గ్రమ్మన ! తా!
 ముటొక ప్రతిలో నీ క్రింది పదములు కాన
 కచ్చుచున్నది

నాటకురంజి రాగం - ఆది తాళం

పల్లవి
 భాద్రగి దొరరింగెను ముట్టుట పగ
 చాచిరైన కొలకవమ్మ
 అనుపల్లవి
 ‘పేరు బాడి మ-న్నురు రంగని!
 పెండ్లిసేయు నెన్నటికో తెలియదు || భాద్ర||
 చరణములు
 తరిదండ్రుల మునుకలు కొన్నాళ్లు
 తల బాడుచు కొన్నాళ్లు

కుంభార్జునముల విచారించు
 తోకల నంచు యని కొన్నాళ్లు
 అలరు ప్రాణములే గాని విరివిక
 మాటగా విధిమాయగా ||ధారు||

మగగాలేని సోకక కొన్నాళ్లు
 మరియూడ దక్కను కొన్నాళ్లు
 నగరివారమున లేని

వినువు విన్నాములచే కొన్నాళ్లు
 పొగరు తమక ముప్పది గాయకెన్నెల
 పోలిక గుడ బాలిలైరిని ||ధారు||

మాత్రమతోచి తోచక కొన్నాళ్లు
 అనుభవ మెఱుంగక కొన్నాళ్లు
 నవనవగా రతికేళి ముచ్చటలు
 సభయలచే విని కొన్నాళ్లు
 అపురపురా అడతనమె - పగటిద్రవ్య
 అలసితి మది సాలసితి ||ధారు||

యెరికల కాంబోది పదం

పల్లవి
 నిన్నవ భుజిమీ - ఒకరినైనా కా
 నిందింప చలమేమి

అనుపల్లవి
 నన్నవ కలయుకె
 యెన్నెనా గాని
 మన్నురు రంగ నీ వన్నిట
 మంచివాడవు పామ్య మమియ్య

చరణములు
 తొలకనె యిటువంటినాడవని
 తెలియకనె వలచి యుంటి
 తెలుపుదా యిది యేటి చిన్నెలు
 అలవాటివలపులు మిగులసోలపులు
 తెలులమది చవలందుగాద
 అలిగి విడవాడ విడిచియొడు
 కలుగుగా నీగు నాకలగు
 ఖంబు మించిన కలియుగంబున నిన్నవ||

పల్లవి మొగవాని కలనెననుగాని
 వమ్మరాదనుమాట
 చెల్లతో నిజమాట కల్లగాడు నేటి
 కల్లను బతుల కల్లను

యెల్లకాలము మరులు క
 నింత వింతల కెన్నుకేగును
 వల్లగా వలచివచ్చిన జ
 వ్యమలు చుంకకగాన విటులకు నిన్నవ||

కలకాలము వట్టి అడికెల లోను
 గా భువిని బుట్టి
 పలుమారు విధియారి పలువరించి నేసారి
 అలసితి మిగుల సాలసితి

యలను మగువలు మరులు తేనెలై
 మెలగియుండుట పలుకువని మా
 ప్రలను వ్రాసి ధాత యిటు దం
 భవల పొందలరింప తే నెను నిన్నవ||

సంగీత సర్వార్థసార సంగ్రహము అను గ్రంథములో మహ్మదు రంగనిపదములు కొన్ని ముద్రింపబడినవి ఆ గ్రంథము క్రీ శ 1908 లో చెన్నపట్టణమున ముద్రింపబడినది అందు ముఖపత్రమున నిట్లున్నది

‘సంగీత విద్య పథ్యసీమచారల కత్యావశ్యకం జగునట్లు సర్వగీత తర్జునవాద్య శీక ముఖ్యులగు యములం గూర్చుబడిన సంగీత సర్వార్థసార సంగ్రహమును గాన శాస్త్రము ఇత్యది సంగీత విద్యామతములగు పెక్కంద్రు విద్వాంసులచే బరీక్షించిరింపబడి టి శెంగల్వరాయనాయకు అండ్ సమ్మవారిచే స్వకీయ ముద్రాపాద్రావణమున సర్వజనకల మనోహరార్థముగా ముద్రించి ప్రచురింపబడియె. చెన్నపట్టణము 1908 శా గ్రంథము ధర 12 అణాలు’

పయ్యగ్రంథమునందు సారంగపాణి పదముల, కన్నురంగని పదములు మొదలగు నితరపదముల తొలగాటు మహ్మదు రంగని పదములను ముద్రింపబడినవి పయ్యగ్రంథములో ముద్రితములై ప్రాచ్య దిగ్విజయ శ్రుతక భాండారమునందలి ప్రాతప్రతులలో గానరాని మహ్మదు రంగని పదము లీగింద నొసగ బడుచున్నవి

నీలంబరి రాగము - త్రిపుటరాగము

పల్లవి
 మగవాడు వలచితే ముఖము

అనుపల్లవి
మగువలే మగవారి మాటల
మరిగి తరిగిన శీమి ఫలమహ్మ-యతి చులకనమృ
చరణములు
ఁగలదిదర్శన శేర్పిన - గెంత
సౌందర్యవతియిన
నొకనివలగా జక్కలేను - యీ
పూరట చెల్లు క్లెట్లతో
అకట! నీవంత జంతవు - నా
యగుని నడవడికలు
చిలియ నేక నది యొక్క మేర || మగ ||
చెల్ల! ప్రాయపు చెలులు లేరా-వా
గల్గ నీవలె తిరిగరా
చెల్లువా యిది నీకు మానమే || మగ ||
సొమ్ము వామట నమ్ము
నేనెంత వేదిన నీవల్ల
నానిపై తమి నిలువలేవు
నీతెవరు మదివాడుకోవు-పని
చానివలెనే వ్రేముల జెందవు
చాన! విను మున్నగు రంగ
కారితో కలసివది
యెవ్వలైన తెలుగుకొన్నదైన || మగ ||

శంకరాభరణము - త్రిపుటతాళము

పల్లవి
వాడెవరో మన పెవరో
వనితరో యీవట్టి - వాడెల పోపోతే
అనుపల్లవి
నానువాడే మున్నగురంగని చెలిమి
జూడదని ముల్లాడ లేనటనే-యిప్పుడేటి దిటతే
చిరణములు || వాడె ||
నెవరునా డనుకొంటివా - వాని పాలకుడ
నేటివరలోంటివా - యెటిమాట
యనుమాలు పుట్టికంటివా - చానిపై వాని
యాసకు మితి గంటివా - పదివేలైన
వివస యింతట తెలివి వలదా
తను చెలుంగని శివము గలదా || వాడె ||
తెలిగె వాని యిక్కడ - వానికి మనకు
తిరిగి గలదా ముక్కుత - యిప్పుడంతగ

వలచినదే తక్కువ - పోపోమృత
వాడెనేనే యెక్కువా - రాగ రాగ
పలుకుటే సందేహ మాయము
పసిడికైదువు లేమి నేయును || వాడె ||
తిరిగి తిరిగి యెటికే - యాడి పొడి
తీరివదా నాటికే - వేదగమతో
తిరిగి పై పోటికే - వా డీవగల
లేరించినది నాటికే - మున్నగు రంగని
యెటిగి తిరుగా చెలిమి వేరు
యింక పోతల శ్రవ్య బాతుర || వాడె ||
దర్పారు రాగము - అది తాళము

పల్లవి
మగవా డని యాడదని ఒంటిపడి
మనకు నిలువ వకోవా - యెవరికైనను
అనుపల్లవి
పగలు జీయు మున్నగు రం తే
వరాహపామిని నన్నవ నేల
చిగువులు తిగువులు వా విత్తర్జనలు
చిరాలాపములు ఁభగా గావి
చరణములు
మంచి వయసు దొరక దనుచు బలికే -
మాటల కేమి మోసమా
కంచువదను వంటి దింతె తమకము
కలిగిన దింతె లోసమా
యంచు విలువారి శోర్యరా దను -
కెల్ల నొకరి శోసమా
పొంచి పొంది దొరకరాని సంగతి
పొసగి లేదు మరిదోసమా || వాడె ||
అడికలకు పెరచినటుల బూటక -
మమరికలకు తా వచ్చునా
యిడుగాని వానిచేత దొరకెడ -
నెవరైన మునసిచ్చునా
మాడలేక యెరులు దూరుకొనగా త -
చ్చునా నోరేమి నొచ్చునా
యాడకొడ చెలియవలెను గురునిల్లా
లాపనులను బొచ్చునా || మగ ||
మాన మందియున్న నెప్పుడైనను -
మది కళంకము దీరువా

రై న మొంగనట్టి వలపు చాచిన -
 వడ్డివాసులకు బాధనా
 నేను నా వరాహపాదు నెసవిన -
 నెసరింలింత వచ్చునా
 తాను తానే చరియవలె నుఖ పెం -
 దరికైన పనికొచ్చునా

||మగ||

పంగల నీపయ్యగారు రామానుజమతావలంబు
 కును అలకు రామానుజచరిత్ర మను ప్రబంధమును
 గూడ రచించినాడు 'రామానుజ చిత్తచరిత్ర
 ప్రబంధపావితీ మోహితానబ్ధ సంవోష విశంకట
 వేంకట వగాధకృష్ణు' పనియ, 'రామానుజ విని
 యాంక గుడి మధుర మోదయన వేంకటపతి'
 యరియ, 'రామానుజ పాగళాంక రచనా మదిను'
 పనియ నతకు తారాళాంక విజయమున వేర్వోస
 బడినాడు. వైష్ణవ భాగవతాగ్రేసరు పయిన యితడు
 మన్నాడు రచించి కృంగారపదములను మాత్రమే
 కాక భక్తియ పదపదమును గూడ గావించి
 యున్నాడు ప్రాబల్యధిర అక్షక భాండాగారము
 లోని ప్రతులలో నట్టి పదము కానవచ్చుచున్నది
 చూడుడు

నీలాంబరి - అని

పల్లవి

నిను నేవించిన - కనుల తిత్తరిని
 గననొల్లను శ్రీరంగా రంగ

అనుపల్లవి

వను నీ సన్నిధికిరక్షించుక
 మనువయ్య శ్రీరంగా

చరణములు

కరణాగతుడను - గరుణాశ్రయి
 దటి ముఱుకు శ్రీరంగా రంగ
 అరవిముసము మిను-దరిసింతక మన
 విరవొందదు శ్రీరంగా రంగ
 జపమని నేలొక-తపముని యొలుగను
 అపరాధిని శ్రీరంగా రంగ
 చలచిత్తుడను - మనకుడ పానీని
 కృపనేయని శ్రీరంగా రంగ
 మన్నురు రంగ ప్ర-వన్న తత్వం ప్ర
 వన్న వరద శ్రీరంగా రంగ

యెన్నటికిని నను-మన్నించెడ నా
 పన్న వరద శ్రీరంగా
 మహాక కృంగారపదము--

భైరవిపదం - చాపుతాళం

పల్లవి

పలుక వేమిరా - పాదు నే నిజముగా
 వలకు నిలువ లేమరా

అనుపల్లవి

నిలువరాని ప్రేమ - నే నెంతో వేదిన
 నీకెంత వసులేమరా - రంగేశా || పలుక||

చరణములు

చెలుపుమీఱు నీమ - నీగనిండా విరజ నా
 లెలమిమ్మును నే-నెంతో యెంతవేరినా
 నిలునిలుకునేపు - అది యేమనిన
 తొలగ నాచేపు - యెన్నడులేని
 అలకనేయ వేరగాదురా - నేటి
 క్లా యంకా నిదుర రాదురా-వలదుర
 నిలమికు మురు దీక్షిగా విరి-
 కేరములను గొని నను మనము వేదర
 జరిమి వడుగ నేయ దొడగమరారంగేశా|| పలుక||

పరిమళించుమంచి - పన్నీరు గంధము

నెఱువనమున నేను - నెమ్మి చూయవచ్చివే
 కరములు దోసేపు - మరి నీ-ంతో

కిరకరిని జూచేపు - నీ యెన్నడుని

కరుణమీర నన్ను వేర్చిరా-పాదుగ

కొనించి మోని గోలరా - నీపై

మరులు మనములే చాల ప్రజలను

మదివి కినుకలు కల దనుచు పలు-

మరును నిను నే వేడవేడగను రంగేశా|| పలుక||

తీరుగా కొవగోట నే-వూరి తిలకము నీ మడుగు

దిద్దతోనే మాయ నోర నేనేపు-నీలో నీను

దూరుకొనేపు - నాపై లేని

నేర మేమైనాను యెంచినో లేక నే

నెందై నాను బోగా - మన్నించివో - నే

మాడు నిను సమరతి నెనయు ప

మయమునను నిను గాని యెరులను

చేర ననినది యెప్పుడె ముఱుచిరివా - రంగేశా

||పలుక||

ఇచ్చటివఱకు నువ్వలప్పుడు లయన మున్నాడు
రంగవి పదములు తొమ్మిది యందు బ్రజటింపబడి
విది తో పదములను విరచించిన వంగల సీనయ్య
శ్రీ 1706 మొదలు 1782 వఱకు మధురను రాజధా
నిగా బాండ్లమండల పేరిన విజయరంగ చొక్క
నాధుని మంత్రిలలో నొకడు అగుట నీ పదములు
శ్రీ 1706-1782 సంవత్సరముల నడిమికాలమున
రచింపబడిన ట్లాహించుట యనమంజనము కాదు
ఈ పదముల యుపలబ్ధి కలన శ్రీరాయ్యకు దరువారి
సారంగపాణి బూర్వము మధురలో నెలసిన పద
సాహిత్యోపలబ్ధి జరిగిన ట్లయినది

మదరాసు ప్రాధ్యక్షిభితి పు సక భాండాగార
ములో మున్నాడు రంగవి పదములతో బాటు ఆ కాల
ముననే నెలసిన విజయరంగ చొక్కనాధుని మీది
పదములు కొన్ని యుపలబ్ధము లగుచున్నవి విజయ
రంగ చొక్కనాధుని యాస్థానమున నానాడు సంగీత
విద్యా విశారదులయిన పదవిధా పట్టభద్రు లనేకు
లందు రనుట నిర్వివాదము రసజ్ఞ శ్రీభుజియిన నూ
మహారాజు మీద నెఱచో యతిని యాస్థానములోని
కవిశ్రేష్ఠుడు డా పదములను విరచించి యుండును
మున్నాడు రంగవి పదములను విరచించిన వంగల సీన
మూర్తి పేరిని యాస్థానంలోని వాణి కమక విజయరంగ
చొక్కనాధుని మీది పదములను గూడ మహారాజు
మీది యాదరముచే నతని కొరకై నాతికై రచించి
యుండునని తలచుట సమంజసమే యగు ననుకొం
దును అది యనన్య రచితములుగా నిరూపింపబడుచాక
నీ నిర్ణయము ననుచిత మని యంగీకరింప దగును.
విజయరంగ చొక్కనాధుని మీది పదము లీ దిగువ
బ్రజటింపబడ చున్నవి—

సావేరి - అది

పల్లవి

ఏరా నీ కొగిరియ - వేరా ఓకోది

అనుపల్లవి

జేనునీయ మేరుగాదు - యిచ్చకు

విజయరంగ చొక్కనాధ భూపాలు

చరణములు

సారె కోవిలలు కొదనీయ

వలన తెచ్చెరులు పై దా య

మారుకు విరికూపుల నేయ - నీ
మును దాకురా విటరాణు ||ఏరా||

విన్న రేయ నెత్తుల లైట
నెరు మూల నాడినూట
వన్నె కాడ ! ముచితి విత్తోట - నీవు
వగలు నేకురా యిచ్చోట ||ఏరా||

విటలకయ్యై నమి మూల
విజయరంగ చొక్కనశీర !
చాణపు మూల నేరితి దార ! నీ
చావును నెల్లరా హంకిర ! ||ఏరా||

శ్రీదారశాఖ

పల్లవి

అతివచేత విలక నంపిన పనియేమి
అనతియరసామి

అనుపల్లవి

చతురు దారంగ - కృష్ణ గుడ్డునీ కండ్లా
వితరం గుసాంధ్ర - విజయరంగ చొక్కండ్లా

చరణములు

అలనాడు నెప్పక మాటలు యేమి
అతివతో గూడి యుండువురా నాసామి
లలన యంటికి సోకరాడ యేమి
రక్తేల చేసేవు రారా నాసామి ||అతివ||

అదిగో ! మాకు నీ మోవిపై గామి
అదిగాక ఓపున దాని లెవేమి
పదక యురగున బుల్లుల పోటు
కాగాయె యిది నీకు యేమె నెరసేమి ||అతివ||

ఎవ్వరై తెట్టిన మందురా నీవు
యింత చేసితి నే ముందు - నిందుకు
రాజశ్రేణుర విజయ - రంగ చొక్కండ్లా
రమణిని సంపిన పనియేమి నాసామి ||అతివ||

రాగం ? తాళం ?

పల్లవి

నీ మీద నలంకని నెలక యెవ్వరైరా

అనుపల్లవి

రామసునోహరి ! విజయరంగచొక్కనాథనరేంద్ర !

చరణములు

సదయము ! నీవు నన్ను పరనకు రమ్మవిక
చూచియే ! పోకయితి నదనీరా

మదవావతార! నన్ను నిమి మోచి నొక్క
మదవముందరము - పదవయ్యారా || నీమీద ||
అనువున నీవు నన్ను లమి కొనించిన
తమరల పులకరిం-లే లమరిరా
మొససి నీడుకాము - ముద్దుకెట్టి పంకలో
గనలేని శోభిక - లిమమడించీరా || నీమీద ||

వింతరతులనన్ను - విజయరంగ చొక్కెండ్ర!
కంకుళినిగూడి - కలయకల
చింతలై దీరి - చెలువుదా నామనము
సంతతి సుఖానంద - జలధి లేరిరా || నీమీద ||

యెరికలకాంబోధి పదవి

పల్లవి
ఎటువలె వలసించేనె - ఓ భామ నీ
నటువలె వలసించేవె

అనుపల్లవి
నిటరానందైన మా విజయరంగ చొక్కెండ్రుని
దరణములు || ఎటు ||

పదచాళి నటియించి - భారము కనుపించి
పదిము లభిరయింతువా - వాని నె
మృదిదెలిసి మెప్పించువా - నామందర
పదిరియెట్లులు పరిశీ - విది యెట్టి యాచన
హృదయగు డమ్మిట-గనలేని గౌరవాలు || యెటు ||

కవికాలు రచియించి - కల్పన పొనగించి
హవునగా వినిపించువా - వానిచేత
అవురారా! యనిపించువా - మాచెంగట
సవున గౌరవించేది - చాలన యా చిన్న
లునిదా! చెల్లదా నాడు-సవరన రసికుడె || ఎటు ||
నిక్కగుడ్డులగుడ్డు - నిండుకవుగిల గడ్డు
పక్కమచ్చిక నీకువా - నానిరతుల
సొక్కించి తమిరేకువా - యాలానన
విక్కిరి నిమనీచ - మెచ్చుకొనే నేమె
చక్కని పతి యువతి-జనహించాము || యెటు ||

యెరుకల కాంబోధి - యుంపె శాశం

పల్లవి
తరుణిలో మరుకేళి యీ పదితల
విరుడులూ నీకె చెల్లునే

అనుపల్లవి
అరుణా - ముద్దు చొక్కెండ్ర-
అదెరా యిట్లా సమరతుల
దురుగు అనునక లంఠిని - తెలియా || తరు ||

దరణములు
అదిమి భజముల కెరము -
నదియించి అనుమకొని

3

సదమదపు సమరతుల -
పాదవి యెంతో విరిచితే
అదెరా విడు విడువకు మని -
గుడి వెన్ను తొవలచే
సదిమ నాచెక్కి చూచి -
యెరుగు గమనించి సపుడె

|| తరుణి ||

తొడరవలి రికసద్దు (?) -
తొర మీ గళరవము
పదిరికో వాని జారి -
పలుకుబడి గాదా
అడవి యెక్కువలె చెలమ -
హంస వాల లాడినటుల
కడు నేడుకో తెలియ -
పడక యొసగిన యవుడె

|| తరుణి ||

మోము మోము యెడ యెడయు -
మోవి మోవి నను తేర్చి
అముకొని విగుల రియ్యిక -
సామగత్రైపు గనుక
శోమరి లయ రప్పనియ్యిక -
కులూని నిడువులతో
ఓ ముద్దు చొక్కెండ్ర యనుడు -
నువరతి నను కంటి సపుడె

|| తరు ||

యెరికలకాంబోధి పదవి

పల్లవి
ఉపమగా నే నేయు - నుపచారము లన్నియు
అపచారములై తోచెనా

అనుపల్లవి
విపుల పద్మసాంధ్ర-విజయరంగ చొక్కెండ్ర!
వింతలాయ మనవి - విసరా చక్కని సావి!

దరణములు
విలుపుటద్దము చెచ్చి - విలువరించితి గాని
నెలవంక లేమని - పలుకరించితి నా
కలవము మైనిండ - నలువరించితి గాని
పలుకెంపు లేమని - పలికితి నా కాగాయ || ఉప ||
పసిడి కాలవ చెచ్చి - పయిని గడ్డితి గాని
పసపు దుప్పటెమని - పలుకరించితి నా
కుసుమంపు మురటి చే - కొని విసరితి గాని
పసికెముట లేమని - పలికితి నా కాగాయ || ఉప ||
చెలువుగా క్కంగార - శివురవ వంటి గాని
తెలవారు చాక రతి - కలసితి నంటి నా
లలికు డైనట్టి శ్రీ - రంగగుండెటి గాని
యలకృష్ణమూర్తివని - పలికితి నా కాగాయ || ఉప ||
విజయరంగ చొక్కెండ్రాని ముకుటుతో
నిన్ను పయి పదములొ కుదిరణమున శ్రీరంగగుడు

వేల్పొనకుట మహారథ రంగవి వదములకు రచించిన తంబ వినయ్యయి యీ పదములను గూడ రచించెననుట సుభక్తమైన యాధారమగుచున్నది

సరసప్రయ్య విజయరంగ చొక్కవాగుని వీతామీయయిన మంగమ్మగారి కాలమున తేరెన్నిక గన్న దళవాయి! ఇతడు విజయరంగ చొక్కవాగుని కాలమున గూడ నుండినాడు ఇతడు అఖండ మేధావారి దళవాయిగా మాత్రమే కాక ప్రధానాధ్యక్షుడుగా గూడ నుండి దేశపరిపాలనయు వతి సమర్థతతో జరిపిన యితడు తెలుగు వియోగి బ్రాహ్మణుడు గొప్ప కూర్మకు అనేక యుద్ధములు చేసి జయించినాడు దేశారిష్టములు కలిగివచ్చుచు వానికి బ్రతికెయిలుచేసి దేశమును కాపాడినాడు తోయనను గూర్చిన కథ అనేకములు కలవు ఇతని మీది పద మొకటి ప్రాచ్యురిభిర భుక్త భాండాగారములలోని ప్రతులలో గానవిచ్చుచున్నది—

పూరి రాగం - ఆదితాళం

ఒగునల్ల చెలిచ తే గేరా - వోహరి జాణ

అనుపల్లి

దళవాయి సరసవరేరా - చాతలరాణి నీ ||యొ||

చరణములు

విన్న దాని నేలు - కొన్న వగలెల్ల నేను
విన్న చిలుక తాలి - మొన్న యిచ్చి ముద్ర
సన్న సరసాన నున్న ||ఒగు||

రాక యేకురా ప - రాక దానికె సరిగా

కోక లిచ్చితే

తేక నే నందాక ||ఒగు||

తరున దప్పక నన్ను - తరుస మాన యెలి యొక

తరున సొమ్ము లొసగ నీ - సరిపాటి యెవ్వారు

సరస దళవాయి సరస ||ఒగు||

విజయరంగ చొక్కవాగుని తండ్రి రంగకృష్ణ ముద్దు వీరప్రసాదకుడు అతడు క్రీ శ 1683 మొదలు 1689 వరకు రాష్ట్రపాలనము గావించి నాడు అతని మీది పదములు రెండువలెయు అగుచున్నది. కర్ర యెవ్వతో తెలియరాదు

ఘంటారవం - త్రిపుట

పల్లి

తలమొన్న నామనకు - దుల్లయ్యలనీ నే

తల్లదమిండి నే మందె

ఈ వ్యాసమనందరి చారిత్రకవిషయములు 1948 వ సంవత్సరమున భారత్ లో క్రీ దిగవల్లి శేంకటేశ్వరావుగారు రచించిన 'మధుర నేలిన తెలుగు నాయకరాజులు' అనువ్యాసమునండి గ్రహింపబడినది.

అనుపల్లి

చెలువరంగ రమ్మని - చేరదీసిన నే ప్రము

చరణములు

నెలక! విన్నటిరెయి - నీకంటి పరమలతోను
చెలిమి మిక్కిలి యంత - నేయరాదమయి ఆ
పలికిన మొమునే - పలుమాదమాచి మాచి
తలవంచుకొని చొరైతనూ యెవిన మాట ||తల||

రలికేళి నెనవిన

రమణీ విధుర లెమ్మని

అలివ యూరి! పోయవ నే

నని వంచుకు ఆ

నెత్తో దిగునలేచి

తేగ ము నన్ను కాగిరించి

అలివయచే కా విమ్మని పో

రాడక నే నూరకున్నది ||తల||

తదరకపోవే ముద్దురంగ

ప్రాణేశయని యవరకుల

మదనకేళిని గూడిన

మరుత గనుక ఆ

ముదిరినపు పాడిన

పదములు తలమొంటె

కదిసిన రూప మెల్ల

కమ్మల గట్టినట్లున్నది ||తల||

బిలవారి - చాపు

చాలుచాలు నమ్మంటకు - జాణరాయ నీ

మేలు దానితో జగదాల కోప మేమయ్య

యెచ్చకమలాదరాకు - యొక నేల నీకు

పచ్చితేనె మోని గంటికి - పదితలదండములు

మొక్కలి తనము బూని - మోహంపు దొరసాని

చెక్కిటనుంచి నీ గోరుజూచి-చిత్తము తల్లవాడె

యెలమితో నన్ను గూడి - యెప్పుడాయెలాడి

కలసి మెలసి వచ్చెదాక - తెలియరా ముద్దురంగ

ప్రబంధకవన సాహిత్యకావ్యలు మాత్రమే కాక పదసాహిత్యకావ్య కూడ మధురలో చాలగా విభిన్నతై తెందిన దనుట కీ పదరచనములు ప్రబలప్రమాణములు! ఆంధ్రసాహిత్యచరిత్రములో దక్షిణ దేశాంధ్రసాహిత్యమును గూర్చి విస్తార పరిశ్రమలు జరుగలేదు. తంజావూరుండ్రసాహిత్యమును గూర్చి మాత్రమిట్లకల కొంత విస్తారముగానే పరిశ్రమలు జరగటంభవించినది కాని మధుర, పునకొట్టల మున్నగు రాజసాసముల నెలవిన సాహిత్యమును గూర్చిన వితరములు లేనిది దక్షిణదేశాంధ్ర సాహిత్యచరిత్రము ననుగ్రముకాకలదు ఈమధురాంధ్ర సాహిత్యములో తేరదగిన పదసాహిత్య స్వరూపమును చెలఱుటయీ వ్యాపారోద్దేశము.

సంకల్ప సిద్ధుడు

శ్రీపంతుల శ్రీరామకృష్ణ

శ్రీకర కాస్తులుగారిని తెలిసిన వాళ్ళంతా ఆయన సురించి చిత్రంగా ముట్టాడుతారు 'ఆయనకేమి బయ్యి, లక్షాధికారి, రైటింగ్ అలావుండగానేసరా?' అని కొందరూ, 'లక్షాధికారే, అయితే ఎక్కణ్ణించి వచ్చిందిదంతా? వడ్డీలకు వడ్డీలు పెంచి తాకట్టు వాళ్ళు చేసేదానిని సంపాదించినదేకదా?' అని కొందరూ, 'సంకల్ప సిద్ధుడంటే ఆయనకేమి, చిన్నతనంలో ఒక మారు తనలో తాను నిశ్చయం చేసుకొన్నాడు తనచేతిమీదుగా ఒక లక్షకరంపైగా సంపాదించాలని, అంతే అంతవరకూ మిగిలి పట్టిన పట్టు విడవలేదు...' 'నిజమే, సంపాదించాడయ్యా, కాని ఏం ఫలితం? దమ్ముడి దానం ధర్మం అని శేషుకదా, ఎంగిరి చేత్తో కావయ్యా కొట్టేశా, వట్టి నిర్లంధ ప్రభువు' అని కొందరూ ఇలా రైటింగ్ స్పష్టంగా అనకపోయినా, లోపల్లోపల శ్రీకరకాస్తులంటే ఎవో తవ్వర్చి ఉన్నట్టే ముట్టాడుతారు

ఇందుకు కారణమేమిటా అని ఆలోచిస్తే ప్రధానంగా ఒక్కటే కనిపిస్తుంది శ్రీకర కాస్తులు ఒంటరి మనిషి. కొడుకులూ ముఠాకేకాదు, తదితర సమీప బంధువులు కూడా లేని మనిషి. అతనికాస్త డబ్బు చేకూరిన తరవాత, మారపు బంధువులు కొందరు అతనితోడి తమ కాంక్షవ్యాన్ని పునరుద్ధరింప తలచుకొని మాత్రాపరిచేరు ఇక, ఇటువంటి ఇరస్తా పరస్తాకాని, శ్రీకరకాస్తులు దగ్గర లక్ష రూపాయలుండవడా? అదీ, ఏదో సిక్రీయ మయిన అస్త్రాని, ఏలంటిగోనో మాత్రంగా అప్రయత్నంగా వచ్చినట్టువంటిది కాక, కేవలం స్వాధీనిమని ఒక్కొక్క రూపాయ చొప్పున పెంచిన ఆస్తా? ఇక తీర్థక్షేత్రాంటి? కానీ కాగా చదువు కొన్న వాడా? మొదట కొన్నాళ్ళు సంస్కృతం చదివి, తరవాత ఇంగ్లీషు అరంభించి, నాలుగున్నర అంటే ఇప్పటి మాడవ ఫోరమునో చదువు చాలించినవాడు. పోనీ అలాగని చదువుకోకపోయినా సహజమయిన మేధా సంపద విపరీతంగా కంటావేమో అంటే అదీ

లేదు ఇన్ని సంవత్సరాలుగా కడుతున్న వడ్డీ రెక్కలు ఈ ఫలిత ముగిసిపోయితే కంటా రావలసింది, అయిదు వందలకి వెయ్యికి ఆర్జున్లకి వడ్డీ రెక్క దానికి కూడా అరగంటవేపు పలక మీద రెక్క చేస్తాడు ఒకమారు వచ్చిన మొత్తాన్ని కాగితంమీద వేసుకొని దాన్ని చూడటండా మళ్ళీ పలక మీద చేసి రెండు మొత్తాలూ సరిపోతే అప్పుడు త్రిప్పితే వాడు రెండు మార్లు ఒక్క రకం తప్పు చేసి ఉండవచ్చుననే అనుమానం ఆయనకు కలగదు

అవరీలగా ఎంతెంతలేసి రెక్కలూ నోటికి చేయగలిగిన వాళ్ళు, అవర్గంగా గంటల తరచుచి ఉపవ్రుణ్ణించ గలిగిన వాళ్ళూ, అయోధ్యమయిన పళ్లకలు చేయగలిగినవాళ్ళు, అతిలోక రమణీయమయిన కవిత్వం వ్రాయ గలిగిన వాళ్ళు—ఎందరో మంది తమమీ శ్రీకరకాస్తులు యెడల కలిగిన తీవ్రస్థి చాలా ధర్మమయినవదనే నమ్మకానేవారు

నిజం చెప్పవద్దా, నామటుకు నాకూ ఒకప్పుడెలాగే ఉండేది. నాకే లక్ష రూపాయలుంటేనా, ఎన్నో గొప్ప పనులు చేసే వాణ్ణి ఏమిటో అనినాకే నిశ్చయం లేదనుకొంటే శ్రీకరకాస్తులు! అంత డబ్బును ధర్మంగా సంపాదించదగిన తెలివి లేటలు లేవు, ఇక ఉన్న డబ్బును లోకోపకారం నిమిత్తం కాకపోతే మాత్రం అధమం తన ఆపదల కోసం అయినా ఖర్చుపెట్టే చొరకలేదు గనక, అది కలిగి ఉండడానికి అతనికి అర్హతలేదు. అంతే కాదు, ఈ మాత్రం డబ్బుండినదా, నాకేం ఉచితంగా అక్కర లేదు ప్రస్తుతం కొంత పెట్టుబడి కింద ఇయ్యి మాడదా? ప్రస్తుతం ఏమీ పోయి లేక పోయినందు కల్ల అపవన్న్యకం పెట్టుకోవాలా? తరవాత అజ్ఞా పైసలుతో సహా ఆసలు వృద్ధులు తీర్చినందునా? వర్ణి గౌరవం మీద శ్రీకరకాస్తులు! అంతపాటి నమ్మకం ఉంటే మరికాకాలానికి చివటి!—నాకు పెళ్ళి అయి, పెళ్ళాం నిర్ణయా ఉంటే మాత్రం

మించి పోయిందెడిది? కాదు నన్ను పెంచుకో
రాదు? ఎవడో కన్ను తెరవని పసిబాసను పెంచు
కొని వాడి! చదువు చెప్పించితే, ఒకప్పుడు అదర్థ
పుక్తుకు! చదువన్నీ పోవచ్చును నేను ఇప్పుడే
గ్రామ్య పిటని—ఆ తరవాత వాడి! పెళ్ళి చేసి,
తీరాచేస్తే దంపతుల మధ్య ప్రేమానురాగాలు
లోపించవచ్చును పానీ, దంపతులు పానురాగం
గానే ఉన్నా వాళ్ళకు పిల్లలు కలగక పోవచ్చును
ఇంత పెంచుకోన్న ప్రయోజనమూ పొందుంది
వంకం నిలబడకపోతే వాస్తూ మళ్ళీ దత్తతచేసుకొని,
ఇన్ని పాట్లూపడాని అటువంటి చిక్కులేట కల
కున్నా నన్నే దత్తతచేసుకొంటే—గిరికం
చెప్పితే, పెళ్ళిమీద పెళ్ళి, పెళ్ళిమీద పెళ్ళి చొప్పున
కాల్యనివాహనాచేసి చివరికి వాడంటి ప్రయోజనమిది
కెచ్చి పెళ్ళిచేస్తే, అని, అవిధంగా ఉండదు!
ఉండకేం, మహారాజులాంటింది కాని, ఈ బుద్ధి
వాడుమీదా కలిగి ఏంలాభం? అక్కర కావల్సి
కలగాలిగాని, అలాఅలా విధ్వంసమకొని పోతేనా
తల్లర్థిఇన్ని చిలకలూ పలకలూ చేసింది

ఇదంతా సజక ఎప్పుడో కావల్సిగారిని గూర్చి
సరిగా తెలియనప్పటి సంగతి ఇప్పుడుమాత్రం
వాడు అయినను తలచుకొంటే తల్లర్థికంగడుగాని,
అదోకమాదిరి జాతితోకూడిన ఉపేక్షాభావం కలుగు
తుంది లేదు నీలో ఇంకా అంతర్యామినిగా అప్పటి
కుర్మాభావమేఉంది, వాని! కొత్తరంగ పూస్తు
వ్వాపు అంటే మరిచెప్పలేనుగాని, నా దృష్టిలో
కలిగినూర్పుకు కారణాలు తెలియజేసుకొంటు
న్నాను

అయిన అటుఇటు పూర్తికాని, సదువుతో,
ఎలాగో అతికష్టమీద గర్వమేటులో పాతిక
రూపాయల తలంపొంద గుమస్తాగిరి సహాదించాడు
లంచాలు పుచ్చుకోకపోవడమూ, యధార్థంగా
ముక్కుకు చూటిగా పోవడమూ కారణంగా
మాత్రమే ఉద్యోగంపోయిందట కాను స్వయంగా
లంచాలు పుచ్చుకోలేనివాడు తనపై అధికారులకు
సదుపాయాలూ మామూలు ఏంచాడగలకు? కొత్త
సంపారం, అందులో ఇంటియజమాని! ఉద్యోగం
లేని స్థంపారం, అందులో ఒకచిన్నపిల్ల—ఆ పిల్ల
ఉద్యోగం ఉన్న కొద్ది సంకల్పరాలు అతిగా మ

ఇరికేడు. అటువంటి రోజుల్లో ఉద్యోగం పోక
దంపా, మనిషి! ఒక నిత్య పట్టుదల వచ్చింది ఎంత
దూరమయినా సంభావనలకా సంకల్పలకునా కూడ
రయేడు కొనుట్లకు తెక్కలు సరిమానీ పెట్టేవాడు
దస్తావేజాలు రాసేవాడు; వారకాలు చూసేవాడు
స్వయంగా తనకు విశేషం నమ్మకం లేకపోయినాను.
ఇలా, ఒకటిమిటి, రాత్రిం దివములు అలా ఏదో పని
చేస్తూనే ఉండేవాడు

అయిన భార్యకూడా అన్నివిధాలా కలిసి
వచ్చిన మనిషే అనిద పొందిక జగత్ప్రసిద్ధి చెందినది
ఆ పొందికని వేరే మాటల్లో చెప్పాలంటే, కేవలం
ప్రాణం నిలబడి ఉండడానికే తగిన కనీసపు ఆహారాన్ని
మాత్రమే తీసుకొంటూ, చిరుగులుకుట్టిన కుట్టే
తప్ప బట్ట కనబడనంత వరకూ ఉపయోగిస్తూ, ఏ
యితరభయ్య పెట్టడండా నిద్రపోయినకొద్ది గంటలు
మినహా ఏదో తృణమో కణమో కలిపికచ్చే పని
చేస్తూ ఉండడం అయిన కేవలం చెంబు పట్టుకొని,
యాయారానికి వల్ల లేదు అనిద ఇంత తీరానికి అని
వంట లక్కగా నిర్ణయంగా ఎక్కడా కుదురుకో
లేదు అంతేగాని, ఇద్దరూ అంత పని చేసేవారు

ఏటేటాపూసాను సరిగారాని భూమిని అమ్మ
గాకచ్చిన కొద్దిపాటి మూలనంతో వడ్డీవ్యాపారం
ఆరంభించాడు నందా యేర్పయికాడు ఒకటి
రెండు అయినా పది వడ్డీకచ్చేవాడు ఇవ్వడ
మయితే, ఎంత తక్కినది ఇచ్చేవాడో, తనూలు చెయ్య
డంలోనూ అంత కట్టుదిట్టంగా ఉండేవాడు.
అందరూ అతన్ని కావవార్తలు పెట్టేవారే 'అవ్వ
వేడో తెలియక బుద్ధి గడితిని పుచ్చుకొన్నాం, ఇక
మరెవ్వడూ ప్రాణంపోయినా అతనిదగ్గర అవ్వ తీసు
కొని రాకూడదనుకొనేవారే కాని మళ్ళీ అవసరం
కలిగి అతని దగ్గరికి వెళ్ళవచ్చును అతను పాత సంగతు
లన్నీ మరిచిపోయి ఉంటాడనే తమకు కామనమ్మం
యకొనే వారు, అతనూ నిజంగానే మరిచిపోయి
నట్లే ఉండేవాడు వాల్లిదండ్రు ఏమాట అనుకొని,
మాటలేం మనవిదపడి కొట్టేయ! మనదబ్బు బన!
ప్రధానం! ఇది అతని తత్వం

భార్య! బమ్మచేసినప్పుడు అయిన దబ్బిచ్చి
వైద్యం చేయిస్తాననే అన్నాడు. ఆ యేమాత్రం ఉచి
తంగా వచ్చే మందుతప్ప, తనకు కంటిమీద స్పృశా

ఉన్నంతవరకు ఒకదమ్మదీ అయినా ఖర్చుపెట్టనియ్యలేదు. ఆమె పోయిన తరువాత, అప్పటికే పన్నెంతోకొన్ని మామూలు పెళ్లిచేసేడు. తరువాత నాలుగయిదేళ్ళలో దురదృష్టవశాత్తూ, ఆమెకు వైధవ్యం ప్రాప్తిస్తే అదంతా కంకరకాస్తులు ముసలివాడికిచ్చి పెళ్లిచేసిన కమ్మర్తి ఫలితమే అంటారు కొందరు అయినా చాళీకి అసలు విషయమేమిటో కావలిస్తే కదూ, తనంటే కట్టక ఏదో అలా అంటారంటే

మామూలు తిరిగి వచ్చిన తరువాత ఒక ఏడాది పాటు బాగానే ఉంది తన స్థితికి తగినట్టుగా లరవాత కాకియ్యత్రా! సర్వనంది ఒక వారంకోసం పాటు ఆలోచించి, ఇక చాని! ఐహిక జీవితంలో మరేమీ అవలంబన లేదు, ఎప్పుడీ కయివా ఆ ముష్టికం చూసుకోవలసినదే కాదు అని, డబ్బిచ్చి తగిన పెద్దవాళ్ళతో కలిసి పంపాడు ఆ వెళ్లడం మామూలు ఎవడితోనో లేచిపోయిందనీ, యాత్ర అన్నది కేవలం ఒక మిష అనీ, తెలిసింది 'సరే, చాని మొగుడితోపాటు అదీ పోయిందనేను కొంటా' నన్నాడు కంకరకాస్తులు

ఇప్పుడు బాగా పెద్దవాడయి పోవడంచేత ఎక్కడికీ కదలలేడు ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే ఉంటాడు, ఉంటాడంటే ఊరికే గోళ్లు గిల్లకొంటూ మామూలు టాడా? పెరట్లో అమ్మిరకాల కాయగూరలూ పండిస్తాడు. తనకు ఎక్కువయినది అమ్మేస్తాడు, ఓసీకగా వియ్యపుగింజలు ఒక్కొక్కటే విరుకొని, తండుకొని, భోంచేస్తాడు, ఒక్కచూటే రెండవ చూట ఏదో ఒక పండులిది కొద్దిగా మజ్జగ తాగుతాడంటే.

ఇప్పుడు ముసవటి ఆ కమాలు చేసుకొనే ఓసీకా, భావకళి తగ్గిపోవడంవల్ల, కేవలం బంగారం కొంటే వస్తువులమీద తప్ప డబ్బు ఇవ్వడం చూసుకొన్నాడు అతని దగ్గర డబ్బు తీసుకొని వెళ్ళక ప్రతివాళ్ళూ అంటూ ఉంటాడు. ఇంత

ముసలివాడయ్యాడు. నా అన్నవా క్షేమరూ లేకుండా ఎండుకంఠ డబ్బు కమ్మర్తి చేస్తా? అని కాని, ఆ కమ్మర్తివల్లనే, తమకు ఆమాత్రం అప్పు ఇయ్యగలవాటి డబ్బు చేరిందనీ, అతడు అందరిలాగే సామాన్యమయిన జీవితం గడిపి ఉంటే, అందరికంటే దరిద్రుడుగానే ఉండునని గ్రహించాడు

అతని జీవిత విశేషాలు తెలుసుకొన్న తరువాత అతన్ని చూసి ఎలా తుర్బలపడడం? మళ్ళీ నా జీవితమంతా మొదటనుండీ బ్రతికాదాని! సావకాళికాబ్బా, అతని జీవితం వంటిది ముమ్మాటికి నాకక్కరలేదు నాకేకాదు, చాలామంది! అలా! ఉంటుందనుకొంటాను

అదనిలో పట్టిన తేనెపట్టు ఎవరికీ లభ్యంకాకుండా పోతున్నదే అనుకొంటే ఎంత ఫలితమూ, అతని డబ్బు ఎవరికీ కాకుండా పోతున్నదే అనుకొన్నా అంటే ఫలితం అయితే తేనె పట్టులోని తేనెను సుమారున్నదాని! తేనెటీగలన్నీ కలిసి పక్షకంటే ఎక్కువే కష్టపడ్డాడుగాని తక్కువ పడలేదు చానిని సంపాదించడాని! అటువంటి కంకరకాస్తులును చూసి తుర్బలపడడం చేసి? ఇంతకీ అతని ఆస్తుల మహాఉంటే ఒకటిన్నర లక్షలు ఆ మాత్రం మొత్తాన్ని అవలీలగా వివీ లక్ష్యంలేకుండా ఖర్చుపెట్టే శ్రమంతులున్న మన వ్యాపక వారిక బగత్తులో అతన్ని గురించి అంతగా అనుకోడం ధర్మంకాదు కాని, ధూగర్వంలో నిశీ ప్రమయ ఉన్న అమాల్గమయిన ఖనిజాల గురించి కలగని ఆలోచన తేనెపట్టును చూసి ధరికల్లా కలుగుతుంది ఎలా దీన్ని సంపాదించడమో? దీనిలో ఏ మాత్రం తేనె ఉంటుందా? అని

లోతుడు, నాతోపాటు ఎవరేమనుకొన్నా సరే కంకరకాస్తులుగాడు మాత్రం సంకల్ప సిద్ధుడు. ఆ తృప్త లేకపోతే అయిన ఇన్నాకున్న బ్రతికే లేకపోయాడు

యజ్ఞఫలము

భావమహాకవి సంస్కృతనాటకమునకు ఆంధ్రీకరణము
శ్రీ మిలును వేంకటేశ్వరులు

[భావమహాకవి సంస్కృతములో నిరువదిమూడు నాటకములు వ్రాసినాడని యందు “శిరగావళి” “మకుటతాడితకము” “శివాత్మరాఘవము” మున్నగునవి కలవని శ్రీ ఆర్. వి. కృష్ణమూచారిగారు వ్రాసిరి. ఇటీవలనే రాజవైద్య శివరామకాళిదాసశాస్త్రిగారు “యజ్ఞఫల”మను ఈనాటకమును సంపాదించి ప్రకటించి యది భావమహాకవికృతమే యని నిరూపించియున్నారు. ఈ యభిప్రాయమును విమర్శ కాగ్రేనరులగు డాక్టరు. పునలేకర్, ప్రొఫెసరు సిన్హా మున్నగువారు విపుల విమర్శతో దీనిని బలపఱచియున్నారు. ఈ విషయములెల్ల ప్రత్యేకవ్యాసమున నిరూపితమగును. ఇంతవఱకు కీ నాటకమేభావలోనికి ననువదించబడలేదు ఈ తెలుగునీతయే ప్రపథమ భాషాంతరీకరణము]

ఇందలి పాత్రలు

సూత్రధారుడు	దశరథుడు		నటి	
సుమంగళుడు	[రాజా]		విజయ	
కౌముదియఁడు	విశ్వామిత్రుఁడు		చేటి	
విదూషకుఁడు	వసిష్ఠుడు		మంథర	
చిత్రకేతుఁడు	రాముఁడు	} కుమారులు	} కౌసల్య మమిత్ర కైకయ	} రాణులు
చిత్రపదుఁడు	భరతుఁడు			
	లక్ష్మణుఁడు			
	శత్రుఘ్నుఁడు			
రావణుఁడు			మధురిక	} నీత నారి కత్తెలు
మౌళవకుఁడు			అశురిక	
భవకుడు	జనకుఁడు		పుష్పతిక	
దంతిలుఁడు	వరకురాముఁడు		చంద్రకళ	
గోపలుఁడు				
దేవతలు			నీత	} కన్యపులు
గంధర్వులు			మాండవి	
రాక్షసులు			ఘౌర్మిక	
			కురికిర్తి	

(శాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించును)
సూత్ర

“ప్రేరాముండు కృపాశుతా భరత
సుమంతలా శివరంధ్రుడు
చారుశ్రీ కుభజిత్తుల ప్రతిభుడు
శత్రుఘ్ను నిరుండు ని
ప్రార ప్రాభవ సూని చంద్ర కృత
యజ్ఞ త్రాత, కోదండ బా
ప్రూ రూఢుండు ప్రసన్నయూర్తి
నిరతోత్పాదకు మి హ్యమృతన్.”

(తేరవంక జూచి) ఆర్యా! ఒకసారి యిటు
రమ్మ

నటి (ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్రా! కచ్చితిని
వివి పని!

సూత్ర ఆర్యా! ఈ సభాసదులు మనము
ప్రయోగించు నాటకము చూడ గోరుచున్నారు నీరి
సంతోషము కొఱతై వసంతియుతువునగుర్చి నీ వొక
పాట పాడుము.

నటి సరే (పాడును)

పాట

“క్రాంత్యుత్థేత మిగుల గోమలంబు లౌలఠీ
మంజులంబు లైవ తియ్యి మామిడికా ముగంధముల్
రంజకంబు లిట్టి తోట రత్న చెందుచుండగన్
సంజతే మర్రిపూలు సరగమాడు వత్సలన్ ”

మాత్ర ! బాగు బాగు నీ పాటవలన నందఱు
సంతోషించుచున్నారు
(తెరలా) “ఏమి ! అందఱు సంతోషించు
చున్నారు గదా!”

మాత్ర (వివి) ఓహో!

“పుత్రజన శోక్యతంబున ధూవిభుండు
తనర, శుక్రవదన సత్కారములను
కాదు తెల్లర సంతోషవహిని యిదటి
ఓర మునుఁగ్రుడు విచ్చేసి, పద లతాంగి!”
(విచ్చేసిమింతుడు)
ఇది హాస

ప్రథమాంకము

(ప్రవేశము ' సుమంత్రుడు)

సుమం ఏమి ! అందఱు సంతోషించు
చున్నారు గదా !

“బాబులు తుమ్మలెరి మఱి
క్రాంత్యులు తెల్ల రభిక్ష్మాత్కర్షి
స్తార ముఖాని దేలిరి, ముదంబున
క్రాంతియపుంగవుల్ సదా
చారులు ను క్రమక్రమము సయ్యము
లందిరి తృప్తి సర్వన
త్కారపరంపరన్, దలప
గామ్యము తీరనివార తేరికన్

కంచు! (ప్రవేశించి) ఆమాత్య! పుత్రజను
లను జూపవలదును సయ్యములను సర్వజనులను
సర్వవాంఛాపరిత్యక్తుల నొనరింపు మని నీవు మహా
రాజాజ్ఞుడనవి ఏయొక్క డైనను నెట్టికోరిక కోరినను
దీరనివా డుండరాదని మఱి మఱి నొక్కి చెప్పిరి
సుమం మహారాజునకు తెలిసి నేనే
సర్వము నొనరించితిని.

కంచు మంచిది సుమంత్రా ! మంచిది
“జనపతియాంతరన్యాయం
బు నెఱింగి యనుశ్లోకుం గ్రంథం శుభంబుల్
చావరింప ధర్మసంగతి
గను పవనగ్రంబు బరమకల్యాణంబున్ ”
మఱియు, తెచ్చెరవ్వ రెడలెడల నేయేకార
ణముతో బుద్ధులెయ్యును వారివారి స్థలంబు విడిచింపు
మని రాజాజ్ఞ
సుమం . బుద్ధు లెవ రున్నారు ?

“దొంగలు లేరు రాజ్యమున
దుష్టులు లేదను లమ్మవారల
న్యాంగన గోరువారు మఱు
వానెనువారును ద్యూతకౌరు లె
న్నం గవరారు మందున కనంగ,
విక్ర్యాణముబద్ధుడొ నృపుం
డంగనలం సుమారవల నంది
గడించెను దద్దియ క్షతన్ ”

విదూ (ప్రవేశించి) మహారాజాగారి పుత్ర
కామేష్టిఫల మివ్వతేసఫలమైనది ఇన్నాకు నేను
మోదకములు మెట్టుటలో నావరమున నేను
పుత్రము దయమావ లేదు ఇటువంటి యిజ్జములు నాలు
గైనవా నే పవరతిరకువ ననమోదకనరి వనదును
నావంటివిపులు భోజనముచేసి తుమ్మలలనోనే
యిజ్జకర్మ సఫలము కాదు

సుమం ఓయీ ! మందరకా ! నీవు ముఖ
ర్షము చాలినంత లభించినదా ?

విదూ ఏమి ? నేను ముఖర్షమును దినను
త్రాగితి ముట్టను బంగారము ప్రియమగుటకు నేను
రాజు ననుకుంటివా కోమటి ననుకొంటివా?

కంచు ఓ మహారాజాగారి ! మఱి నీకేది
ప్రియము ?

విదూ మోదక భోజనము
కంచు నీ చెప్పి మోదకములు తినగలవు ?

విదూ మహారథుడనగు మహారా కౌంఠిమంది
శత్రువులను జంపగలడో యిన్ని

కంచు పదితేలమంది శత్రువులను జయింప
గలవాడే మహారథుడు

విదూ నేను పదితేల మోదకములను దినగల
మహారథుడనను

కంచు ఏమి ? ఒక్కదినమున నీవు పదితేల
మోదకములు తినగలవా ?

విదూ ఏమి ? ఒక్కదినములో మహారథుడు
పదితేలమంది శత్రువులను జంపగలవా ?

కంచు పదితేలమందిలో గౌంఠిమంది దనిపో
పుడును గౌంఠిమంది పోజిపోదురు. గౌంఠిమంది
తెల్లారెదరనడుగు. గౌంఠిమంది కేరణునిొత్తురు. దీరిని
మహారథుడు రక్షించును

విదూ నేనును గొన్ని మోదకములను బ్రుం
దును కొన్నిటిని వెదరగొట్టుదును కొన్నిటిని జతుక
గొట్టుదును. కొన్నిటిని దయతో రక్షించును

సుమం బాధ్రవాగ్ ! మైతండిమిడు హేళు
వాదమున కొప్పుకొనదు దీనితోనేమి ? నేను నా
పని చేసికొని మహారాజు పధిసందింప నేనదును
(యంచు చూచి) ఓహో ! సమరజమునై మహారాజులశే
తచ్యుచున్నారు.

కంచు నేను నావని పోవును. (విష్కరించును)
 విదు నేను తనగా మిగిలిన మోదకములను
 దాచుకొనుటకు పోదును. (విష్కరించును)
 సుమం ఆహా! మహారాజా వార్యకవలయందైన
 సెంత రమణీయకృతితో నొప్పయన్నాడు! నిర్వియము
 రాజకార్యముల నిర్వహించుచున్నను నాతడు నిర్వి
 ప్రసన్నుడుగ నే యుండును

“నవనళయ లొక్కయొక జలమును,
 బాచుకొనున్ స్వకార్యముల
 వివిధము లొక్కవంక, సరి
 విధుల నుక్కడగించు నొక్కటక
 మిథులగ దిస్తునొక్కటను మిథుల,
 నొక్కడ వేటకేర, ని
 ట్లదిరక కార్యభారమున వందడు
 దుఖ మొకంతయేనియొక
 ఆతరుణ వయస్కునట్లు సతతంబు
 నొనర్చున స్వీయధర్మముల
 పరిణతి నందినన్ వయసు పాయదు
 నేజము రాజచంద్రునిన్
 నరవరచంద్రు పేరు వినినన్ గవిన్
 జనుల రవంతయేన్
 సురీతముతంక బోరు, నివతుర్య
 కలాపము లొక్క క్రోధిన్ ”

(సవరివారుగా రాజా ప్రవేశించును)
 రాజా

ఆరిపురయ మింతయేనియు
 గురితిని లేదు, సమస్త మానవుల
 విపుల వయాధ్య సంపదల
 విక్రమి గాంచిరి, అవ్యక్తమును
 కృపలక గాంచువారును
 దుఃఖరతిన్ విలసించు వారయన్
 గపటము జూపువారును
 పాపలమృతిక గనువారు లేరిటన్ ”

“కాలవర్షము గురియు మేఘము లెప్పుడు
 భూతిభాషలు లేక సన్నీధిర కృషి
 ఫల మునల మొనంగును అలఘుపుణ్య
 కలిగి దైవాన భూల్యంబు కలగబడి ”
 “వేద మధీమయ్యై, రిత్తివీరలు
 మ్రుగిరి, భూప్రజల సుఖా
 పాదికులై స్వీయపరిపాలన
 మందున బోలె, నెవ్వరె
 యొంది మనంబులన్ దలచి రెల్లర
 కయ్యది వేరుకొన, మతం
 వేది యొనర్చుగా వలయు నిష్కడు
 నేను మహాభార్యమై ”

“చేతలన్ వికరలు భూ
 చేతలన్ కరణుగోరు దీనులు వాడుల
 వేదిగముల బూజరు లగు
 పే నిధి వంకైతరంబు నిష్కము నాకున్ ”
 “పుత్ర జననంబుచేత సంభ్రాంతయై
 మన్మథోరథ మహిత సమస్తావ్య ఫలము,
 ఇంతకంటెను మన్మథోభిప్రీతింబు
 లేదు నేలొంతు; సంతుష్టి లేదు నేల ”

సుమం (ఘోషించి) మహారాజా! జయము
 “ప్రజల రానివ యొగ్గు లాత్మజల గాంచి
 యాత్మభారంబు వారిపై ననువు పలుప
 మృదదుభారంబు తొలగిపోయెనుగా! వృ
 పాలచంద్రుడు! సంతుష్టి పైకొన గద!”
 రాజా సుమంత్రా! నిజమే నీవు నెంటు
 సర్వార్థజనమును సఫలకాచిత్తుల గావింపుము
 సుమం మహారాజా! కాంచిరిని
 రాజా క్రోధియులను గోపిరగ్య దానములచే
 సంగోష పట్టుము
 సుమం మహారాజా! సంగోష పట్టితిని
 రాజా కారాగృహము లగువారి నెల్లర విడి
 వీంపుము

సుమం మహారాజా!
 “గర్వపరిపాలనంబున గరణీజుల
 రాజున్ నీవు పాలించి రాజలంగ
 స్వర్గపృథ్వియు లంది యొప్పార జనులు
 బద్ధు లెవ్వరు? దుఃఖనంబు లెవరు? ”
 రాజా

“పూర్వపుణ్యంబునక రాజ్యభూమి పరమ
 విస్తృతంబయ్యె, వింతటి విపులభూమి
 గర్వహీనుండు బంధనదండనమున
 కట్టదైవటి వా దొకందైన లేడె? ”
 సుమం

“రాజసింహుడై నీవు రాజ్య మేల
 దుచ్చుతం బొనరింపగా దొడిగు నెవడు?
 నూరుగ్రును నిరత్ర గగనాన కోటిలంగ
 చారి కడమునయ్యెనే తమము తలప ”
 “ఇంతకు బద్ధులైన వరు లెవ్వరు
 లేరిక నుండ బోదు భూ
 కాంతుడ! బద్ధమౌతులగు కల్లు
 ప్రళంసయై లేదు మాడ్చు
 వంతయు, ద్వర్తిత్వగావరిబద్ధుడ
 వొక్కడ బివ, కాని నీ
 వంతయు నేమికోటి వణ యార్చు!
 ముత్రత్రమహోదయంబునన్.”

రాజా పోతు నిజమే పిరదులయింతు తీర్చ
 గంటిని కాని, మతియొక దృఢతరబంధమే కాని

గలిగినది చాచివి గడ్డలోంచి ముక్తిగను మార్గము
మాత్రము కానరావచ్చును.

సుమం ఏమిది?

రాజు ఏమందువా? నాకెత్తిమీద నెంత
బాధ్యత పడినదో!

“పదివింశతర తేదకాస్త్రములు,
పంశిపాళవాచారముల
మొదలన్ శిర్యకలెన్; పసిష్ట
పరమామౌఖుంబు నా ధర్మసం
పద చేహర్మకలెన్, —రణ్యలీలి
దివ్యాబ్రాహ్మికున్ గాంచి యా
పద పైబడ్డటు ఛేతిచెందురీపు
తేనన్ — నేను ఛేతిలైనన్ ”

“రాగద్వేష వికర్తకాత్మక
మహారాజ్యంబు లేనన్ బ్రహ్మ
యోగ జ్ఞేయము జూడ బ్రోవ గనగా
యోగ్యులకవా! కాని నే
నీకంబాలను ధర్మబంధనము,
నే డీవుత్రోరాగంబు లో
దైర్ఘ్యంబు ద్విపరతన్, గలరె
మత్తస్యంబు నాశివిధన్ ”

“దృఢతరంబుగ బంధింపబడితి బుత్రీ
రాగపాశంబునన్ ద్రంపరాదు దీవి,
మోక్ష మెటుకగ్గులు బుత్రీ సమౌహపాశ
బద్ధునకు? నిట్లు వాస్తవీ ధయెడునును ”

ప్రతిహరి (ప్రతేళించి) మహారాజా! జయము
పుత్రోత్పత్తమైన నీదప కాపల్యుడేది మహారాజాను
జూడ నేకుకపడుచున్నది తాను నెద్రధార్య గాన
తొలుతనే తమ్ము సంభావించ మహారాజాను గోలు
కొన్నది

రాజు విజయా!

“అత్తనుకళ ప్రధికయు
నుత్తమ పత్నియును నా మరుపలారిక య
కుర్మత్రమ మందరి చేరిని
నెత్తెని ను నేకునీయ నికరమృదున్ ”

చెటి (ప్రతేళించి) మహారాజా! జయము
సుమిత్రాదేవి మహారాజ కృపచే నెళిలనువియు చా
నిద్రజనుమారుల గన్నతీయనుటచే ముందుగా
సంభావించ గోరుకొన్న దనియు తెవ్వమన్నది.

“సర్వసహా శ్రమలోన నీ
గర్విత ముద్రితమా శకలసంగతులక
సర్వకళింపద యోగియు
కార్మ మేక్షించు పద్మయోగం వింకన్.”
(అంత మంభర, విజృంభకుల ప్రతేళింతురు)

మంభర మహారాజా! అభిజ నాదుయోపాద
రయు, రాణులలో గనిష్టయయ్యి నుగాములలో
తేర్చుయూ, తనిష్ట యయ్యి సగౌరవయు, మహారాజ
బహుమతయు, అప్రతిరథుడను శేఖరాజా మాత్ర
యను పశుడేది తానే ముందు సంభావించదగిన దని
నితేడింపు మున్నది

విదూ (తనలో) అమాత్యా! తారంత తనశో
భశ్యానము! ఎంత తిర్లన సహితము! (ప్రకాశముగా)
వయినా! అ నేక్షించివతో గనిష్ట యుడేది యేమి
చేయునో వివదలచితి నని ప్రతికపన మిమ్ము
రాజు (తనలో)

“తనసుతునకు వర్ణియ్యెము
కనగ బ్రతిపగిన్న యీమ కోపించివతో
గననను నీంపికవర నీ
మెకు రాణులతోడగూడ మెప్పించవలెన్
(ప్రకాశముగా) మంభర!
“పరమపరార్థకామ సత్పాలనమున
నేపనీయలచే శేదభావ మున్న
మంత్రురమగూడ సమముగా ముదముతోడ
హిడరింతు సత్పుత్రుల నచిరమునకు ”

అందుచే నందఱును ముగ్ధమమందీరమున
నారాక నిరీక్షింపువంటి నని తెవ్వమ
మంభర (తనలో) ఏమి? మా రాణిని ముందు
గౌరవించడా? (ప్రకాశముగా) మహారాజా నెలపు
గౌరవమే

(ప్రతీహరి, చెటి, మంభర విచ్చేరిమింతురు)
రాజు అమాత్యా! నీవును వర్ణిరమ్ము నేను
రాణుల సభివందింతును
సుమం చిత్తము (నిచ్చేరిమింతురు)
విదూ వయినా! నీవు మంత్రుల చేతులను
సమానముగా మన్నింపరాదు ముద్రితీద్రుడు కొడు
కులు—నైకీయ కొక్కకొడుకు. కావున, ముద్రితై
జానీక మమ్మనలో సగల నైకీయై నావకలయెను.
రాజు వయినా!

“కనగ ధర్మార్థకామమోక్షములలోన
శేద మెటులేదో పుత్రులకా లేదు వాడు,
ఒక్క నేదయినైనను దిక్కువచ్చు
యెదిడు విశ్రుంధే? దైదికుం దెనునె యేదో?
విదూ (తనలో) ముగ్ధుడు రాణులు త్రితర్గ
కుల్లులు నలుగురు కొడుకులు చతుర్వర్గకుల్లులు.
విదుగురు స మహా దీప తో నేనువతయినానో?
(ప్రకాశముగా) నేను నీకు గనిష్టయయ్యితిమి; నీ
పుత్రులతోపాటు సమానముగా బోషణియదను
కానివో నీతో క్షే బాదుచేయెను. అతడు పురుష
ర్థమయ నాలగు. నేడను లైదులేత కళా!

రాజా (వర్ణి)
వందమహా యజ్ఞంబుల
నెంచిన విప్రులకు సమము నీ యైదిటితో
మించెదరు మీరు వట్టి
నించవడగ నేల నీకొకరికే వయస్య!

విమా: అటుగురు లేరు ఉన్న నీ మాటకొరి
తనము తెలిసిపోయెడిది (ప్రతాపముగా) కొడు
కులు పుట్టినదివచ్చు యుత్సాహముతో నీ వాకరి
పైతము మఱచితిని సూర్యు డప్రమించుచున్నాడు
చూడుము

రాజా ఓహో! సంధ్యాకాలము సమీపించినది,

శరణమొసంగ వృక్షముల జ
య్యన బయలు చేరి జూరెడుకా
నిగణములకే పరికరని నిం
నెడు సర్వకళాంబు డిప్పుతే,
చరమ వగంబునన్ దివవిరాంపతి
గ్రమ్మన గాంతిపుంజముల్,
పరగు ప్రతాపమున్ రజని
భవ్య ముఖామల భూషణం బనన్
మఱయు

హిమకురు శ్రువచించి కగశేం
దిరకున్ గనుండుకు వట్టుగా
విమల సహోభసక్తుముడ విప్రులే
విక్రీ పరీక్షకుండును
క్రమ బహురాజ సందాయక యధార
గుహాశీయు కాట ను
క్రమ డిగురాజా ను పరగు వట్టి
దమాన విధాన కర్మలన్
(నిష్క్రమించుట)
ఇది ప్రత్యహంకము

విష్కంభము

(ప్రతేకము కాంచుకీయుడు)

కాంచు మహారాజా నా కి ట్లాజ్ఞాపించెను
“ఓ రాజా! ధారాగృహముకడ మన్న గ్రీహ
ద్యానమున శ్రీ యదుకు బరిజను లెవ్వరు నుండరా
దని యాజ్ఞాపించెను” మహారాజుకు విచారమునకు
వచ్చును. రాణులు నుందురు పరిజను లుండరాదని
యెల యానాకే ఏదైన రహస్యగోచనము గలవాకే
రాణులతో గూడి రహస్యవిచారము మహా శిష్యు
డును శ్రీనీయుండలేదే! నా కీగొడవ యెలకే నన్నీమి
చేయుచున్న నదియే చేయుదును.

“రాజుల చేష్ట లన్నియు గరంబు
సలంప విసూధ భావని
ప్రాజ్ఞతముల్, ముఖ్యులులకు గ్రాహ్యము
లనర్థంబు కట్టుగా తన

యూజను శంక చేసినను నెవ్వరి
బెల్లడిచేయ దోషమా;
పూజితబుద్ధి కన్నులను మూసికొనక
దలపోయ గృహ్యమా”

(అంత, చేటికలు ప్రతేకంబురు)

ఒక చేటిక ఆర్యా! నలుగురు మహారులకు
నాదాగు పనులు జవనికలను చేయు నూత్ర మక్కల
లేకయే తయారుచేయుచున్నాము
కాంచు మంచిదే కాని, మఱియొక యువ్యా
వమున శ్రీమి పా కొరిక తీర్పుకొనుడు
మఱియొక చేటిక ఆర్యా! ఇంకొక యువ్యా
వమున నిమ్మరంగుల నింకే పరిమళము కలిగిన పువ్వు
అధికముగా లభింపవు

కాంచు బస శ్రీ శేమి చేయగలమే ఇపు
డెవరు నిట నుండరాదని మహారాజు
చేటికలు ఓహో! బసచో బోవుదము
(నిష్క్రమించుట)

ఇది విష్కంభము

ద్వితీయాంకము

(మహారాజా పరిజనులతో ప్రతేకంబురు)

రాజా (శిష్యుగా వచ్చి)
“చేసితి జన్మముతో బుద్ధినిగిన్న
విధికో బహుళ ప్రకారముల్,
దోషికులకే బ్రహ్మముల దుష్టిగ
నిచ్చితి శ్రోతరికే బ్రహ్మ,
విషమునూపి క్రతుభయవిహ్వలతో
గవరావు, శ్రీ నిరా
యాసముగా జరాధరతో
స్వాంతయునందున కాంతి నందెదన్”
మఱయు

“కంటివి నాకృత్యభూమివకంటె
బ్రహ్మములు ముక్తములుగక,
నుంటి గులాబురూప మగు
మానస్యయాశోధనవృత్తిలేక, శ్రీ
నుంటి సర్వకర్మ సిద్ధక ము
తనోన్నతభోగములెల్ల వంది, శ్రీ
కొంటి జనానురాగ మి
గోరిక నేది యునర్దు నర్పిం”

(ఆలోచించి)

“రాణులను మువ్వలను గూడ రంజితంక
శ్రీని రాజగుణాద్వితీయతేలంక
రామచంద్రుని రఘువంశరత్న సచ్చకు
యాతరాజ్యాభిషిక్తు శేఖరి సలంకు”

ఎక రక్షణ ?
ప్రతీహరి, (ప్రతీహరి) మహారాజా!
జయము ఏమాజ్ఞ ?

రాజా, విజయా! అమాత్యు డను సుమంత్రుని
లిలుపును

ప్రతీహరి, చిత్రము (విద్వేదించి సుమం
త్రునితో మరల ప్రతీహరించుడు)

ఆరాగ్ని! ఇటు ఇటు ఇదిగో మహారాజా
సమీపించుడు.

సుమం (చేరి) మహారాజా! జయము
రాజా అమాత్య! స్వాగతము రమ్మ

మార్పుండము
ఇరువురు (మార్పుండరు)

రాజా విజయా! నీవు బొమ్మ (పరిజనులను
జూచి) మీరును బోయి విక్రాంతి నందుడు

పరిజనుల చిత్రము (విద్వేదింతురు)
రాజా అమాత్య! నామనస్సు చింతాజాగ

రణపరతఃమై యున్నది
సుమం (తనలో)

“ధూరియకంబునుగన్నును
హారా తర దోన, రిభుభయప్రదు సాయుధన్

పారక్షియడై చింతా
భారజ్వలదోట కేచిత్రమైనా కట్ట!

(ప్రకాశముగా) మహారాజా!
శ్రీరధభక్తప్రతిముఖ బహు

ప్రియ మహద్భక్తులకు శిశువుల తా
నురుతిన్ గాంచి నీకు

నెక్కడి వయా హారవర్ణంబు కేచి న
బుద్ధుల పుత్రుల వివయాన్వితులతో

బ్రజల కల్పక ప్రేమ పాత్రలయలై
పరగన్ మనసిక కర్మధాధరము

దేవా! యెట్లు కల్గెగటా!
సుజియ

“కృతసంస్కారులు వివయా
న్వితులన్ జనరంజకులును వికృతమైనా

సుతులన్ నలువర గమనాది
చిత్ర లెల్లన్ బాణగణన తేజగ బ్రధూ!

తేజ
“అదిభక్తమటుంకి నె

టనిరకేదుఃఖంబు కలుగు నటులే నీకున్
సువికాలరాజ్య మనియెడు

ననిభక్త మటుంబుమందు నది కల్గెజాళి!”

బోనిమ్ము మహారాజా! చింతాప్రతీకార
మూహింపరాదా!

రాజా అందులకే నిమ్ము వినిచినది
సుమం నెలవిమ్ము

రాజా
“తేజయా తనయుంజే
యేకైకప్రభువు నాగ నీమహి లెల్లన్

గోకుల వరమిచ్చితి నని
తేజంబున దొడ్లి దాన వెలిగెందు గటా!”

సుమం వివ ?
రాజా

“రాజ్యపాలన యోగ్యుండు రాముడై యగు
తీర్థమగుజాతరుం దైన కారణమున

యావరాజ్యాభిషేకంబు పఠని కేను
జేయదలచితి సుకరంతే కేయది కట!”

సుమం తహారాజా! అది దుష్కర్మము కాదు
రాజా ఎట్లు ?

సుమం

“వివత వయ ప్రవర్తన వివేక
గుణాదికపూర్ణుడైన రా

ముని మునురమ్మలన్ దమయ
మద్దులవిష్టని గాగ కేమి పెం

ప్రస గనుగొంద్రు, క్షేమపర
ధూరిగంబుల దేవమందు, నా

తన కభిషేకమన్ను ముదంబును
గాంతురు రాను లెల్లనన్

అందుచే నీవు చింతింపవలసిన పని లేదు.
ఇంతకు సుమారు బువనీకులై కిచ్చి కాప్రాప్తయన

లూర్తులైన నీదపగదా యభిషేకము ఇప్పటినుండేయు
నీ కి చింత యెల?

రాజా పుత్ర రాజ్యాభిషేక వివాదకేతువు
విప్పటినుండి యాలోచించిన నప్పటి కే యుపాయ

ముచేతైన దానిని దొలగించుకొనవచ్చునుగాదా! విలస
ఒక్కొక్కప్పుడు!

“పరగ బ్రాహ్మింతం జానుపాయమునను
భావికత్వంబు తొలచుకొనద్యుమ గడ!

వచ్చి ప్రెక్షకత్వము రాపుకొనగ
ప్రొక వడకుట యగు ద్విధా దుఃఖకరము”

సుమం! నా కేమి యాజ్ఞ ?
రాజా

“పరిజన భృత్యమంత్రిజన పారజనంబులు
రానులన్ నిరం

తరమును రామునకు లభారత
రామునిదేను చిత్తుల

కరణి సోవర్ణ, యా భరతు
గాఢక రాగ్రణభక్తియుక్తి సం

భరితు సోవర్ణ, ముయ్యది ముకుంత!
తొలంబు మదార్య కల్పయన్

సుమం (తనలో) ఆహా! మహారాజా దూర

దృష్టి! (ప్రకాశముగా) మహారాజా! అట్లే యొక రింతెడను. నీకు సర్వము ముముక్షువునకు కావున నీ కావంతయు విచారించి బనిలేదు! (మొందు చూచి) మహారాజా! మువ్వకు రాణులను బరిచయపరచుటగా నిటువ చచ్చియున్నాడు.

రాజా మంచిది. నీవు పుల్లరమ్మ నే నన్న దేమాత్రమేమిటకుము

మమం : చిత్తము (నివృత్తివిచయము)
రాజా రాణులు మువ్వకు సపరివారముగా వచ్చియున్నాడు. నే నీగ్రీష్మద్యౌవమున గూర్చుండి వారి సంవత్సరము రక్షించెదను (నిరూపించి) ముందు కాసర్వ

“మూసినను త్రియంబు, మునుముందట వచ్చివ లక్ష్మి, లక్ష్మి
భానము పేరి కోటిమ ముగ్ధుల లతా
లలితాంగి, నా యెడందో? (?)
భానలు మాననీయ పతిభక్త
తనూభరమున్ గడువ క్రమా
భౌగళమునకొ దరించునది యామె
నుపేక్ష యొకర్న ధర్మమే?”
తరువాత సుమిత్ర

“తరి నియమావళి పరమవంద్య
కృపాంగి, ముఖాంబుజ ప్రభా
నితర కృపాంగి, యుక్తము చింత
వతిమణి, నోట గట్టిగా
నరిక యెఱంగియున్ బలంక,
దర్శనమిలిత శ్రేణి, కాంతిదే
వత, బహు సౌఖ్యదాయక, కుగ్రహద
యామె నతించ తెల్లజే?”

ఇక గ్రీష్మ ఆమె
“కమల వనంబు ముగ్ధమున
గర్భకు భానునిలించ మట్లు నె
య్యమున మెలంకుచుకొ నను
సముంచిత భంగిరజామ బూర్వమి
యను, కడ నున్న లక్ష్మిమన
నాద్యుతి జూడదు తా నచక్షులన్,
సమదమ్మగొండ మట్టులనికెం
చొక చిరిగిగోడు లోకమున్”

రీతిలో
“తొలిమపేషి రానుజననియ
విలసచ్చుభ లక్ష్మిజాంగి విక్రమతయ సంత
కలిత సగర్వయు వన లో
ఓలరాకాశ్యజయ నిర్విషమ్యాద్య యానన్”
కాని

“దురభిమాన లోకములు ముందుకు గొనదు
సర్వమిత్ర సుమిత్ర యోనత్విమగన

అత్యంతానునసారిగి యభారభావము
నా యెడంద జయించిన వాతి యామె”

గ్రీష్మ
“వికార్యంబు నెఱుంగని
యూ కాంతకు ముక్కునంత రెండు సగున గోవం
తే కాని విక్రమానిర్వత
నా కష్టము రాపి యెదురు నాకుకా గానెన్,”
వినను

“ఈమె లోకము పరిగణియింపరాని
దళను కార్యప్రణయిల యగుటచేత,
తలప ధందానుబద్ధవృత్తింబులి
క్రీస్తుమువ్వ నీ ప్రసాదనందెద్ది గూర్చు”
(అంత గువ్వకు రాణులు పరిజనులతో బ్రతే
శించురు)

అందఱు మహారాజా! జయము
రాజా రాణులకు స్వాగతము రంకు ఈ
మణిఖిదిత కలాలమున గూర్చుండెను
అందఱు (హర్షుండచురు)
రాజా పరిజనులారా! మీరు వోయి విక్ర
మంబ్రకు

పరి (ఇచ్చి) చిత్తము మహారాజా! (నివృత్తి
మింతురు)

రాజా ఆహా! గ్రీష్మకాల మధ్యాహ్నమునయ
మున నీకీతలోద్యాన మెలు లంబుచో చూడును
“భవనమ్మగంబులెల్ల వరుండున్ నీవల
గూర్చుచున్నెనున్,
ప్రవిమలబాహి కాజలచరంబులు హంసలు

కృత్రిమంబులొ
పదిదివి వోచు, గోకు లిట
రాదవకాఖల జంక్రమించు, దొ
దవుల గలట్టివకు లిట

చారనీలున్ ముఖైర్వి మందగన్”
కాని ఈ యుద్యానవనము చూచినవారి కెల్ల
రిగి కుభావహమే కాని, నా నిద్రల కిచ్చు ముఖ
మిచ్చుట లేదు

రాజా ఏదైనను గాలము వనసరించియే
ముఖముకాని దుఃఖముకాని కలుగన

“చిన్నీటన్ స్నానమునం
పన్నము తేపిది, కాని ముటి పీఠున నా
పన్నము కావున గాలమె
యెన్నగ ముఖదుఃఖునికెని నిచ్చు వరులెన్”

గ్రీష్మ అర్ధవృత్త! ఈ కాలమున ఈ మేమి
చేయవలయునని నీకోరిక?

గ్రీష్మ : (తనలో) ఈమె మాటలు కలాలముల
వలె నుండును

రాజా ఈ యుద్యానవనమణితం దిలకింప

నేయుటకే శేను మిమ్మిటకు విలువపంపితిని. ఈపెట్టు
నీడను జల్లగా నూర్చుంటి సరసముగా మాటాడు
కొందము

రాణులు, సంతోషము
రాజా విజ్ఞుల మనయనములు చేసితిని. పదు
నైదు సంవత్సరములు తచ్చినది

తైత్తిరీయం.
రాజా అందఱున గుణాశ్రయం లగుచుండె
కాన (తనలో) రాముడే సర్వగుణాశ్రయం,
రాజ్యయోగ్యుడు
తైత్తిరీయం లగుచుండె చక్కవని కాదు
గాదా!
రాజా నిజమే కాని!

“సర్వగుణముచే గ్రహింప
[తెలువంకిము నీవీరముం బొనర్చుట
త్యగిణిగౌరవంబున శారయ
బుక్తున కట్టితో నికన్
సుగుణము ను తేమాన్వయము
కోనిలకేయనుగాదె పిట్టిరిన్
విగుణుని కిది భారము విశేషముతో
బరికించి చూచినన్”

ఇంతకు వీరిలో నిచ్చియు గలవు చేసిని
లోపము లేదు
అందుచే నందరియందును శాకు సమానత్రేయ
గలదు

కాన! (తనలో) నాకు మిత్రమురామునన్న శే
యెట్టువత్తేను
గుమి జన్మక్రమము ననుసరించియే నా ప్రేమ
కేదము

తైత్తిరీయం నాకు గుణాధిపతియై తేజస్వవత్తేను
రాజా గుణాధిపతి డెవడు?
కాన! (తనలో) రాముడే
తైత్తిరీయం అవసరమైనప్పుడు చెప్పెదను
రాజా అందఱు చాచాయభాగమున కర్హులే
గుమి చాయకస్తువులలో (శ్రేష్ఠ మేద) యది
తేజస్వనికే రావలయు నని మనువు చెప్పినాడు
కాన (సంతోషమున చతలో) మహారాజా
చాయకస్తువులలో రాజ్యమే శ్రేష్ఠము
రాజా అచారవిషయమున మనువు ప్రమాణము
రాజ్యార్థమిషయమున వాసిష్ఠము ప్రమాణము
తైత్తిరీయం వాసిష్ఠ మేమనునది?
కాన (తనలో) రామునికే రాజ్య మిమ్మని
రాజా వాసిష్ఠమున నిట్లు గలదు

“ధనకనకాదికం బయినవాడు
పుత్రుల పండుకొ దళిన్”;

గుణముల శ్రేష్ఠ డెన్న గయోదగ
తెదవకంబు సర్వదా,
యనవము సైవ్యవాయకరే యా
గురుకార్యవశే, వయోగులం
బున నది కాదు, రాజ్యమున పొందగ
నర్హుడు యోగ్యుడైయే”

తైత్తిరీయం యోగ్యత ప్రతి పురుషుని దృష్టిని భిన్న
ముగా నుండును ఒకని మనసునకు యోగ్యముగా
బోచునదే మఱియొకని కయోగ్యముగా బోచును
రాజా (తనలో) ఏవో వ్యాజమున నా శోరి
కను విరుద్ధభావమును దైత్తిరీయం కార్యసిద్ధి నందు
దును (ప్రకాశముగా) మహారులు నలుగురు
యోగ్యులే రాజ్యమును నాలుగు భాగములు చేసి
యొక్కొక్కని భాగము భాగ మిచ్చెదని.
కాన (తనలో) రాజ్యమంతయు రామునికే
యోగ్యుడను

తైత్తిరీయం ఇదియు వాసిష్ఠములే యగునా యేమి?
ఇట్టి యోగ్యతచనమునకు బ్రమాణ మేమి? ఏక
రాజ్యమే కాని శాస్త్రాజ్యదిభాగము చనికేరాదు
రాజా మఱి రాజ్యం పైవరి కియదగును?
కాన (తనలో) రామునికే
తైత్తిరీయం యోగ్యతమునకు
రాజా (తనలో) ఇట్లులే సర్వము మాటాడు
దును (ప్రకాశముగా గైకొనియో) మన వివాహ
కాలమున శేను నీ కిచ్చిన వాగ్దానముమాట జ్ఞప్తి
యున్నదా?

తైత్తిరీయం అంతయు జ్ఞప్తి యున్నది
రాజా కావున భరతుడే రాజ్య చాయార్థము
తైత్తిరీయం ఏ శ్రుతి పుత్రునకు రాజ్యభయము కలిగిన
సంతోషింపదు?
కాన (తనలో) ఈ మాట వజ్రపాత సదృ
శము (మార్పిల్లను)
గుమి మహారాజా! రక్షింపుము కాసర్వ
మార్పిల్లనది

(రాజా పైబుతో నిగురుని తైత్తిరీయం పుష్క
రినీ నుండి జలము తేచ్చి ముఖముపై జల్లున గుమిత
కాలానీతులు రాయుచుండును)

గుమి: చేరి తేయకొన్నది (కాసర్వకు స్పృహ
తచ్చును)
రాజా: చేరి! ఏం మార్పిల్లితిని?
కాన మార్పిల్లకన్న తేరే యిటకు వచ్చితిని
ఎందఱును కలిగినది.
రాజా: (తనలో) రాని దుఃఖకారణము కాక
లము మాట బోధపడినది
గుమి: (తనలో) మహారాజా! వివాహ కాలమున
నేనినప్రతిజ్ఞ ననుసరించి భరతుడు రాజును. తేజస్వ

దగ్గుటలవల రామడు రాజగును వారియవరకు వెరి
నగము రాజ్యమియ దగ్గును

రాజా : నీకొడుగుల శేషమృదువు ?
సుమిత్ర : నాకు నా కొడుగులకు నేమియు
నక్కఱలేదు

శ్రీరామచంద్రు డాశ్రయ రక్షకుండయి
రాజ్యమేలుమనంక రమణ మోఱ
నేను లక్ష్మణునితో నిత్యంబు బ్రయమాం
నేవశేయుచునుందు జిత్తుదీ
భరతశత్రుఘ్నులు పరిపూర్ణసుఖములు
పొందుచుందురు సజానందు లగుచు
రాజ్యమన్న ను బరరాజభయంబును
స్వజనపాలన మహాభార నెండును,
నది యెసంగు నిరంతర మకట ! శ్రీ
సమితి, దైవగోటు మానసశేషము నదియు
నభిలమును నెంచిమాడ మహాగుఱంబు
పరమకాంతియై, యదియే నేనాధలమ్యు "

రాజా : శ్రీ : ఆహా ! సుమిత్రాదేవి త్యాగము
శేషము తొల్యరావీర్యము సరిసంభావనీయునులు
గదా !

కాన (తనలో) ఇంతమాత్రమున నాకు సంతో
షము లేదు (ప్రకాశముగా) నావల్ల దెంత
మహానుభావురాజా !

రాజా తలినములు కొడుగులకు వచ్చునట
ఇట్టియామె పుత్రులే భార్యలే వాదర్యధూతు లగు
పుత్రులు వారే ధన్యులు

సుమి నాకు గావలసిన దిదే
మానిని గాదు మాడ నభి
మానిని గాదు ప్రపంచరంగన
మృదిని గాదు నిత్యమృగు
మంజులవాక్యతరాస్యకాదు శో
భావన గాదుధన్య యగు
నామె సవత్సలతే భరతచే
మానిత కీర్తనీయ యగు

మానిని దిక్క గ ధూతధాత్రిలో "

రాజా ఇంతకు రాజ్యయోగ్యుడెవడు ?

శ్రీ : నామాట పాటించుకో రాముడే రాజ్యా
ధ్యుడు

కాన : సంతోషము, సంతోషము
సుమి నామనమున నెట్లున్నదో శ్రీ కేయలున్నే
పరిచి

రాజా : వివాహకాలమున నే తేనీప్రతిజ్ఞ గలి
యేమి ?

శ్రీ : గుభగతియే.

రాజా : ప్రతిజ్ఞానోని పాతక మవియే సంప్ర
దాయము.

శ్రీ : భవాద్యులగు రాజ్యులకు ప్రతిజ్ఞానోని
యవర్తకము కాకాలదు

నిలన

ప్రతిస యుపేక్షితం బయిన
పద్ధతిలో నది తప్ప, తేక యా
ప్రతిస న్యసౌఖ్యంబుకయి
పాడొనరించుట తప్ప, మాడ నీ
గులను రెండిటిన్ ప్రతిస
గాంచని యట్టులు మాడ ధర్మసం
గతి యగు నికు, దీని కధి
కారిని నీచ, తలంపు ధర్మమున్ "

కాన (తనలో) అయ్యో ! నీదుకుపాటు సంధి
వింపదుగదా !

రాజా : నుక్తమే

శ్రీ

ప్రజల సౌఖ్యంబుతో నే ప్రతిస నీవు
దాట జూకువుకాని స్వార్థమున గాదు,
ప్రతిస తప్పటవలన లభించుమాడ
బాప మంటదూడ ! మహాభాగ ! నీకు "

మనయు

గుణులలోపల రాముడే గుణివరంగు
పాలనాధ్యక్షు శత్రుమ్యునిగది నరద
భువనసంరక్షకాధిపై యవతరించె
విష్ణుగిదిని విభాగిరియే డెతకు "

ఒక కార్యము విచారించునపుడు కారణప్రాధా
న్యము నిశ్చేషంబరాదు నన్న సంతోష పెట్టుటకే
నాకుమారుని రాజ్యదాయ విత్తనని నీవానాడు
పరికిరిది రాముని రాజ్యదానము చేయుటవలన
నేను బ్రసన్నునగును భరతుని రాజ్యవిచ్చిన
నెంతయో రాముని కిచ్చినను వాకొంతయే

రాజా భరతుడును సుగవంతుడు, రాజ్యా
ధ్యుడుగదా !

శ్రీ : యోన కాని :

అనుగ్రహంబునకంటే మేలును మగుణి
గుణుల సుగవ త్తుడు మేలు కొటిరెట్లు
భాస్వరము రాత్రి వెలుగు దీపంబువగిది
కాని యది యెంత మధ్యాహ్న భామముందు ?
వయో ?

భరతుడు గుణి యగు సుగవ
త్తుడు దగ్గు రాముడు కాన దగ్గు నరతే రా
జ్యరమం గ్రహాన మగునా
భరణం దితి డెతని కన్న బరముడు కలతే ?

కాన సంతోషము, సంతోషము.

సుమి ఆహా ! సపత్ని శ్రీకేయ మహాను
భావయు నీతిజ్ఞయు.

రాజా : యేభుములు గర్జించినవే కాని యమృత వృష్టి గరిలవు

రైక ఆర్యభుత్రా! ప్రణయ సమయమున నైన నిర్వాణముగా నేను కర్మమే చెప్పజును అదియే మేఘ గర్జనము అయ్యు క్రమమూత్ర మెన్నడును బలా కను, అదియే యమృతవృష్టి. విలస

“అమృతవర్షము వీరినెను నటిమేఘు మెత్తును కర్మించు సహజమా వృత్తితోడ,
జానిమార్గ విరోధంబు తనరె నేని
అశనిగూసెను కర్మించు నది నిజమృత ”

రాజా (తనలో) అధిక ప్రసంగముతలన మతి యొక భీతి కలుగుచున్నది ఈదేని శ్రీనివాసులొ గోపించును శ్రీనివాసులొ కాంచించును కావున నిక వాకు కంక నలను (ప్రకాశముగా)

“ప్రాప్త కౌలంబునన్ రాజ్యపాలకు హను
సుగుణకంఠంబు నైన ముక్కున, దెవుడు
నియతి వారెం దొనర్చును విశ్వయముగ
సర్వసౌఖ్యాన్వితుల గాగ సర్వజనుల ”

రైక ఆర్యభుత్రా! ఇప్పుడు మన మనుకొ న్నట్లే జనములను మన మట్లే కర్షక యొనరిం తియు

కాస మహారాజా! పాయంతన క్రిశల కేసిన కుమారులు నలువురు క్షేపణ నర వాకు నమస్కరింప వచ్చియుండును వారిని సంభావించ వే నేని వచ్చు దను

సుమి కుమారు లందఱు మువ్వగురు కల్లులకు పాయంకౌలము వచ్చి నమస్కరింతురు వారి? క్షేపణ, కనిష్ఠ భేదము లేదు

రైక బ్రాహ్మ శేగును బోయివచ్చెదను
రాజా మంచిది

రాజులు (రాజునకు నమస్కరించి విద్యుచ్చి మింగురు)

రాజా !

“మదిమి గలంగ మానసము
మాదమనందెను దీరి వర్తన
బయిగుర మందొక్కరుని,
వర్తిల కిస్తురుమో జనానిలో,
బాసవును క్షేపణ కౌశ్యముకు
సన్నతి రక్షి, కనిష్ఠ కీర్తయి,
మాయలు విభిన్నముల్; కలంగ
మాటికి దుఃఖము వాకు నింటిలో ”

“బహు భార్యార్యము ననునకు
బహు సౌఖ్యాతనాము గాదు పరిపంపగా
బహు మానసతోగంబలు
బహురాగము జూడె నతని బట్టి పలార్చున్.”

ఎవరక్కడ?

ప్రతీహరి (ప్రతీహరి) మహారాజా! జయము

విమి నెలవు?

రాజా విజయా! సుమంత్రుని నిలుపుము.

ప్రతీ (విద్యుచ్చిమించి సుమంత్రునితో) (ప్రతీ హరి) ఆర్యా! ఇటు ఇటు.

సుమం మహారాజా! జయము

రాజా అమాత్యా! స్వాగతము రమ్మ
మార్పుండును విజయా! నీవు బయలు కేగి మార్పుం డును

ప్రతీ చిక్రము (విద్యుచ్చిమించును)

సుమం! విమి నెలవు?

రాజా నీనిపుడు రైకయి మహాసభావత పదిత్ర యలాంబత కేరికిరింటిని

సుమం, ఎట్లు?

రాజా రైకయి తనయునికే రి జ్య మిచ్చెద నని నా ప్రతిజ్ఞ యును నామె గుణక క్షయనకు రాజ్య మియ్య దనునన్న వ్యాధయమచే రామునికే దానిని విశిచిపెట్టినది ఇక, సుమెర తనయులతో రాకు నేనాదుగ్నుత గోరుకొన్నది కేరి మహాసభావత పర మాశ్చర్యభరితము కదా!

సుమం బ్రాహ్మ కాని,

“భావిన్ పౌత్రులు గోరి మారివెనున్

భావిచి భాగోనులన్

సేనింపన్ దొరంకొండ్రు వ్యాధయకమున్

కేందర్యహ కష్టమున్,

రై వాయక్రము లోకమంతయు, శ్రీమన్

జంపుతో నదా రైవమే,

జీవుం డెట్టులానర్చు దొంటి జనిలో

నీర్దించు నట్టి కనిన్ ”

అందుచే

“పువ్వులు పలుగురున్ సుగుణపుంజము

లన్యుత సూరీశ్వరుల్

గాత్రము లేన్న నేలయిన గాని

మనస్సులు మాడె నొక్క టే

మాత్రము ప్రేమ భంగమును మాత్రము

కల్గగ నీదు రాజ్య మి

పుత్రుల, కంతవాడి యగు ములుగు

నీకుల జల్లుపుచ్చునే? ”

కనుక, నీవు రాజ్యరదాన చింతన విడుపుము. బానుకే రాజునను నీవు సంతోషముగా సంపద చ్చును జను తెల్లరు సంతోషించును ఇక నీ కేమి కావలయును?

రాజా : నీ నిపు డదే యలాంబునున్నను సుమం వక్షిష్ట భగవాను లిట్లు విన్నవించిరి. రాజా సుమంత్రుగవాను లేమని నెలవిచ్చిరి? సుమం. ఇట్లని, “కుమారులు.

“వదములై శిర్పిరి ని
 తేమునన్ కుభిద్యై లెల్ల న
 త్యాదరణులునన్ వినిరి
 యాదనమంది కుశాగ్రబుద్ధి.ం
 వేదిత ప్రప్రకృష్టబహు
 విద్యల గాంచిరి వీరి రాజసి
 త్యాదుల కానవాదిక వి
 భాతల తేసి యనుగ్రహించెదన్ ”

విదూ (వత్సయ బుజ్జించి) ఓయీ!
 వయస్య! ప్రతిహేయల వన్ను ర నీకపోగావారితో
 బోరాడి నీకోక ప్రియవిశేషము చెప్పటకై యిటు
 వచ్చిపడితిని

రాజా ఏమి ప్రియము?
 విదూ రాయనకు రాజ్యాభిషేక మునని
 కాసల్య నాకన్న మోదకములు పెట్టివది ఈసంఘ
 యంతయు నీకు నీకేదించుటకై వచ్చుటవలన నా
 వ్యాధులభారము మోడకభారము మోడ దగ్గిపోయినవి
 రాజా ప్రతిదివసు నీవు మోదకములే తిందు
 వులే రాయకు రాజైవను భరతుకు రాజైవను నీకు
 మోదకములకు మాత్రము లోటు లేదు చింతింపవలయు
 విదూ ఏల చింతించెదన్? రాముడు రాజై
 వతో కాసల్యలేనివిహుమోదకములచే నన్ను ప్రితిని
 జేయున భరతుడు రాజైవతో కేకయు బహుతర
 మోదకములచే నన్ను సంతుష్టిని జేయున
 కుమం తనీవృద్ధగవారులతో నేను ఏజే
 దించును?

విదూ (ఓహంబికముగా) అనుత్యా! నే
 నేమైన కన్నీన నావయస్కుడు బోపించును నీ కా
 గంగరి తెలియదు (రాజాతో) నేనుమోదకములతో
 సంతోషింపవలెననుట అభిషేకవిధి ప్రారంభించరా
 దని తనీవృద్ధునితో జెప్పెదను

రాజా భోవానలలు గురుపాదులు వగు తనీవు
 లతో స్నేహమే తాము పెరిచిచ్చితప్రకారము చేయు
 వింటి నని నిశ్చించిరమ్మ

విదూ (అపవారించి) తయస్కునకు ఖోభ
 కలిగించును అంతేమంది నాకేమియు దెలియదు
 కదా! (ప్రకాశముగా) నాకు దెలియని విషయము
 నీవు చెప్పవు నే జతుగను ఇచ్చును నాకే తెలిసినది
 భరతుడు యెవలననరాజ్యము నా చేతికాదు రామున
 కిచ్చునట. నే సంతోషురమున రాణులకు బయట
 భృత్యులకు బోబాటము కల్పించును లేనిలో
 బ్రాయాపవేళము జేయుదు నని యంచును భయ
 పెట్టెదను

రాజా అనుత్యా! నే జెప్పినది భోవానులతో
 చెప్పిరమ్మ

కుమం చిత్తమ (విద్మ్యునించును)
 విదూ ఈ కపట పండితుడు పోయినాడు.
 రాజా (తనలో) వసలు హసనీతబుత్తు కలహ
 ప్రియుడు ఆ కలహాఢల పెలుంగడు ఈ మూర్ఖుడు
 ఖోభ కలిగించునేమో యని కోక కలుగుచున్నది
 కానిమ్మ (ప్రకాశముగా) ఓహా! కుందరకా!
 ఏవో కథాప్రసంగతశేషన రాజ్యదాయ విచారము
 కలిగినది. ఈ మంట యేమాత్రము నిజము?

అధిక విషతకరమైన యా నృపత్య
 మేవో ముఖమద చేతమన్న రినుదీయ
 వున్న లేవో పరిహాసపూర్వక మిది
 ఇందు సత్యంబు కలదని యెంచకయ్యో!”

విదూ విర్య మా కథాప్రసంగమే తచ్చుగాక!
 (తనలో)

“కేకపురిన్ జయించి, కురిసంఘము
 ప్రోలి, వలంచి వీరరాజు
 చక్రము రాజకామరుకు కాంతి
 గడించెయి ధంగమందె ని
 ర్వక్ర పర్యాకమ ప్రళిత రామ
 చరిత్రము విన్ను ౧ డిలన్
 వక్రగతికా నిరూఢు డయి వచ్చె
 జరింపుకు జాగ్రత్తులై”

రాజా (విని) ఓహా! ప్రహలాదులు డగు
 సముద్ధి స్వవమువలె ఎన్నడి నందరకా! నీవుపోయి
 నా వదలముగా నారనితో “నీ మంట వింటివి
 సంఘి తెలిసినదని చెప్పుము

విదూ బాబో! నీను విశ్వవ చారిలో నేనే
 రాముడ ననకాని యా రాణుడు నన్ను మింగి
 జేయాలడు

రాజా సరే నేనే జ్ఞానవ (తనలో)
 “ఒక కోక నివృత్తం లెం
 బొక టుమ్మలెంబు నయ్యె, ఒక చుఖమే నా
 కకటా బొడుగులు లేదున్,
 వికలత మృదికయ్యె నిపుడు నేయు విధములన్ ”
 అహా!

“గురులు జనించినారు వర
 మారు లుంచును ద్యాపి చెందె ని
 క్రిత నట్లనే విరోధులను
 దివ్యులయించును లేవ జొచ్చి రీ
 ముకు లలితాలవలో కలవ
 మారుడ నయ్యెను వృద్ధుడైతి నే,
 సతి బలవంతు యుక్తకు ల
 పో! యరు లింక కరణ్య మిగుతే ”
 (విద్మ్యునించును) ఇది ద్వితియాంశము.

కవిసన్మానము

శ్రీ జనమంచి రామకృష్ణ

తారాసింగ (వాసుకునే బల్ల మంగు పెట్టుకుని దీధిలో వచ్చే బోయ బాబు చూస్తూ) మిత్రులారా, నేను ముదివం ఈ వేళ ఎంగులో ఈ జీవితం అతి మధురంగా తోస్తుంది స్వప్నాల్లోనే చూశావావలెనది ఎంత పవిత్రమైన వామం ఎంత రీయమిది చంద్రకళ, చంద్రకళ నా వ్యవస్థనుందిన్న నుంచి నున్నారంగా నున్నారంగా గీత మున్నాను (తలుపు దివ్యుడ)

తారాసింగ, తారాసింగ, తారాసింగ, తారాసింగ

తారా అదేమిట్టగా ఏది చేతులు గాలి ఎక్కువైనా తనవలెనే వస్తున్నావు తారాసింగ ఈ వేళ ఇంత త్వరగా గాలిపొయి అచ్చానా నీ గొప్పలు చేయవు

తారా నువ్వేదో కవిత్వపు కట్టుకల నేనీ పాత్ర వున్నట్లున్నానే ఇంచాకా గొప్పలు నీవేం అవరో వచ్చానా గొప్పలో నంజుకుంగుకు పచ్చనిబద్ద నేస్తాంటే ఒక్కో ఆశయం, ఆశయం కువేతుడుగాను పిల్ల! పెద్ద తలపెట్టాను? అంటూంటే విన్నాను ఇది నిజమేనంటావా?

తారా నిజమేనయ్యా
తారా: ఆమె అందరినాటి వరిమూ ఎత్తరైతే చక్కని ఇంచిన సొంతైన కవిత్వం నేస్తాడో అతిని కావనిచ్చి పెద్ద చేస్తామంటా?

తారా కానీ, ఇంకో మరకుంది తారాసింగ
తారా ఇంకో మరక

తారా ఓహో, మార్యాప్రమయం అయ్యే బోవుగా గీతాన్ని పూర్తి చెయ్యాలి

తారా ఓహో, ఇంతేనా, తప్పకుండాను ఇంకో ఓ ఘంటసేపు వాకు తీరుబనే వాలుకు పండ్లలో అద్భుతంగా ఓ గీతాన్ని ప్రాసేస్తాను తారాసింగ, ఓ మామూ మార్యాదీ! ఓ ఘంటసేపు, రకరకాలైన

గొప్పలు తయారు చేసి ఇచ్చాను అటువంటివ్యక్తులు ఈ గీతం వ్రాయడం ఎంత సేపు చెప్పా? సరే కానీ ఒక్క గేయం వ్రాస్తే సరిపోతుందా, లేకపోతే ఇంకా గీతాని! సంబంధించిన మరకులేమన్నా ఉన్నాయో?

తారా కంపాలి వజ్రదేహారాధిని పొదిగి ఎంత బాగా వాణాకైన ఆధరవాన్ని చేస్తాడో అమోఘరుగానే, నేనులో ఆమె పవిత్రవాహన్ని ఇమిట్టి పొందికగా వ్రాయాలి

తారా ఓహో, గొప్పలనీదిలో గొప్ప ముట్టారా ఆకులూ పువ్వులూ అమర్చుకట్లు అంతేనా అరే తారాసింగ, లోపల్నించి అప్పటి ఏమిటి, కవిత్వం ఉంటుంది! నేనోస్తాన్నట్లుగా ఉంది

తారా సరేకానీ, తారాసింగ, ఆశయాన్ని ముట్టుకు చక్కని దమరీలో వ్రాయాలి

తారా పెద్ద ఇబ్బంది తెచ్చిపెట్టానే మరి నామ కలం పట్టం రాదు గొప్పలనీది ముట్టుకుంటావా, నీఇద్దం వచ్చివంత ముట్టుకుగా వ్రాయారంగా గాత్రాన్ని

తారా తారాసింగ, ఎందుకంత చెంగుపో తావు నేనున్నానుగా

తారా వట్టిప్రత్యానిక వ్రాయగలగ్గదేదే!

తారా ఒక్క దీవారం వ్రాయడం వంతు వాగొదిలెయ్యునోయి నీగేయాన్ని చూసి, ప్రవంతా, అబ్బా, చంద్రకళ, తప్పకుండా తారాసింగనే ప్రేమితుని అని తీర్చిదిద్దాలి

తారా సరే, ఇదిగో ఇంత వాగేయం అనించి ఆలోచించాలి ఉండు ఆలోచిస్తాను. ఇదిగో, ఆమె దీవం, నేను మిడిత అని ఆమెతో చెప్తాను తారాసింగ, నాకు మతిపోతుంది భావాలూ తిరిగి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చేస్తున్నాయి నేను దీహాన్ని ఆమె నామట్టా నిరీ? మిడితా కాదు కాదు.

మొదట ఎల్లా చెప్పాను తారాసింగ్ ? (తంపు చెప్పడు)

తారా ఎవరు వారు ?

ఫరీద్ (అడుగులు చెప్పుతుంటే దూరా న్నంటే) నేను, ఫరీదుని

తారా ఓహో హో ఫరీదుగారా రండి, రండి, దయచేయండి, ఏమిటి తేళ ఇలా దయచేకారు

ఫరీద్ ఏమంటుంది ? ఇంతమారం చెప్పాను కదా అని ఓహూలు మానిపోదామని (లోపలనుండి మూలుగుని) అరే, ఎవరండీ అలా మూలుగున్నారు ? ఏం పాపం, తండ్రి బాపరేవా ? ఏమిటి ఆయన బాధ ?

తారా ఎరగయో అరెట్టి తాతబ్బాయి ఈ పక్కకొట్టలో కొట్టెలు చేసి అమ్మతాడు

ఫరీద్ నే నెరగనురండి బ్రాహ్మణుని ఎందు కండి ఆయన ఫుడీకొమాటు తలకాడు నేనితో కొట్టు కుంటాడు ? ఫుడీకొమాటు గంతు చేతులూ పైకొ ర్రాగం తీసున్నాడు కొద్దిగా మతి చెడిందా ? పాపం, చెప్పబానేనండీ

తారా (వత్తుకూ) అచ్చే అతడు కలితా వాహినిలో తుతనేబ్బుకుంటున్నాడు

ఫరీద్ ఏమిటేమిటి ? కొట్టెలమ్మకు నేవానికీ, కలితాహృదయమా ? తారాసింగ్ ! చంద్రకళని వలంపేసుకునే నేర్పుతో, నిజంగా కలిత్యం అల్లగల డంటావా ? (దూరాన్నుంచి) అబ్బర్యా, ఏమిటా గోల నేను కలిత్యం ఆ లోచి మ్రాస్తూ ట్టు తెలి యడూ ఎవరు ? ఓహో మీరా ? ఫరీదుగారూ ! ఎంతకాలానికీ మళ్ళా కనిపించారు పాయలుగారూ, ఎవ్వడో తిన్న చిమ్మిరికొట్టి! డబ్బు లిచ్చారు తారే (పాడును) "లోప మధుకీలకీప దీప మీవు "

ఫరీద్ తారాసింగ్, తమ తయారుచేసి కొట్టెల్లో వుంటుంది మనా ? కలిత్యం (వత్తు) బ్రాహ్మణుని, నీతో ఓ విషయం మాట్లాడుదామని చెప్పాను ఏమిటి, అది నిజమేనా ఆఖరికి కుతే రుసుగార చంద్రకళని

తారా బ్రాహ్మణ్యం, ఏం నీకు, ఆ నిర్లబ్ధుని కన్నుపడిందా ? ఈ కానియ్యి మత్స్య మొద లెట్టు కలిత్యం

ఫరీద్ కుతేరుకుగారికి చదవడం రాదు గదా మరెందుకోయి తూతురికి చదవటం తెచ్చు నది, తండ్రి కంక గర్వం అనుకున్నావ్

తారా బ్రాహ్మణ అమె చంద్రకళ కాదు విద్యామండలి చదువుల సరస్వతి

ఫరీద్ బ్రాహ్మ తారాసింగ్, చంద్రకళ పామా న్నవారిలు కాదు నాపాట (వాసి) పైంటు కు మి ఎంత వుచ్చుకుంటావు ?

తారా ఎంతోనా, గంతు దీనారాలు

ఫరీద్ గండా ? ఒకటంచూ, నేనుగాని చంద్రకళని సంపాదించావా, నా డబ్బంతా నీదే

తారా పరతే

తారే (దూరాన్నుంచి) తారాసింగ్, తారా సింగ్, నాకు కలిత్యం రావడం లేదు ఒక పాదం వచ్చింది రెండోది ఎలాగ ?

ఫరీద్ తేలికైందా ? చురుగ్గా మజాగా ఉండాలా ? లేకపోతే, ముందగా ఉండాలా ?

తాత తారాసింగ్ గెండ్లో దరణం ఎలాగ ?

ఫరీద్ తారాసింగ్, బిడ్డి ఇక్కణ్ణించి తేవ కొడితేనే కాని, నాకు భావాల బాపు ఆ మొహం మాడు పైగా గడ్డంబో పద్యం వ్రాయడానికీ పాపానిస్తున్నాడు

తారా ఫరీదుగారూ ! పానీ మోకు ఎక్కడ తూర్పువాలని ఉండో చెప్పుండి.

ఫరీద్ ఎక్కడో అక్కడ, కాస్త పెత్తిగా ఉండాలి ఇక్కడ మళ్ళుమో పరువులూ బాతీ ములా లేనే ఎలాగ కలిత్యం వ్రాయడం ?

తారా పానీ అక్కడ తూర్పుండి !

ఫరీద్ (దూరాన్నుంచి) ఆ అమ్మయ్యి, కాస్త బాసండి. తారాసింగ్, ఇదిగో ఇవ్వతే తెచ్చు న్నాను ఎవరోచ్చివా పరే, నా దగ్గరకెదుత్రం రానీ యొద్దు నా బుర్ర ఉండ, కాస్తా నా గొడవ ఓబ్బుతో లేదు అంత మునుమరమైంది కాస్త కరుకుమాట విన్నానంటే, నువ్వు చిత్తుకుంటుంది పాడు మొహం కనిపిస్తే చాలు ఓ వారంవరకు మతి చెడి వలెపోతాను

తారా : పరతయ్యా బాబూ !

ఫరీద్ : ఐతే నురి నేను కవిత్వంలోకి దిగి
పోతాను.

(కోలాత్తి చవ్వకు తర్వాత అడుగుల చవ్వకు)

అవ్వలసామి (కత్తిరి చవ్వకు చేసుకుంటూ
చూరాన్నుంచే) తారాసింగ్ మనకాడు మొత్తానికి
మాకుకి పెళ్ళి కలపెట్టాడే చంద్రకళ, చంద్రకళ,
తారాజులు పెళ్ళి చేసుకోతగ్గ నొందవ్వకలి

తారా అరే, అవ్వలసామి, ఆ కత్తిరి ఇటూ
అటూ తిప్పకు నా కంట్లో నుచ్చుకోగలదు

అవ్వల నా కంఠా స్వప్నంలా ఉంది చిన్న
స్వకు నేను పెళ్ళిళ్ళలో గవిపెట్టు మేళం ముందు
గంతేవాణ్ణి ఇవ్వడా విధంగా గంతాలని ఉంది
తారాసింగ్ ఇదిగో నేను ముందే బూనా ఇచ్చేస్తు
న్నాను ఆమెనే నేను పెళ్ళాదానంటే ఈ మంగలి
వృత్తి మానేశానన్నమాటే. అను, (కత్తిరి చవ్వకు)
నా పద్యం నేను వ్రాసేస్తాను అవ్వకు నేను చెల్ల
టాంటే, నువ్వు కలం పట్టుకు గంగదా వ్రాసేయాలి

భాతకవి (చూరాన్నుంచి) గాడిదా, బుద్ధి
లేదూ, ఈ లోపలరా, దాక్కిన్నావులే తారాసింగ్
తారాసింగ్, మంగలి అవ్వలసామి లోపలున్నాదా?

అవ్వల తారాసింగ్, ఎకరా కేక వేసిది?
ఓనో, అరే, అయితే గడ్డం చేస్తూ చేస్తూ వచ్చేవా
ననుకుంటాను

భాతకవి (కోపంగా) తారాసింగ్, నాడు
లోపల ఉన్నాదా? చూడు, గడ్డం నిండా ఎట్లా
నాట్లు పెట్టాడో వైగా ఓ చంప అట్లానే ఉంచేసి
చంద్రకళ మాటు వివగానే పడుతాడు ఏదీ
నాడు? కవిపించడే ఏం చేస్తాడో చూడు

తారా కొంచెం కొంతించాలి యువకవి
గాయో? ఆత నెవ్వరేనా ఆ విధంగా మిక్కిల్ని
నగం నగం గడ్డంచేస్తూ, వదిలేశాడా? అవ్వల
సామి పద్యం వ్రాసి ఖోరఖోర ఉన్నాడు అంతే.

భాత పద్యమా, ఏమిటి? నా క్కవినిస్తే
బుర్ర రామోర్ల న పొడిస్తాను

ఫరీద్ (చూరాన్నుంచి) తారాసింగ్ ఆ
యువకవిగారిని అవకలికి దయ చెయ్యమను కవిత్వం
అలా చిన్నానామి తెలియదూ? పాడుకోడడ

తాత అబ్బుచ్చా, ఇంచాకటిమంచి ఓ చూడు
కోసం గింజాకుంటూంటే అఖిరి మనస్సుకి తట్టింది

కాని, ఆ మాట కాస్తా ఈ పాడు గొడవలో నుట్టి
మాయమైపోయింది.

అవ్వల (గట్టి గా) అయ్యా యువకవి ని
గాయో, నురోమాటు, ఆ గండ్లో వెంప గీసేస్తాను
లెండి ఇవ్వకు కాదు చాలా కవిత్వం తొందరలో
ఉన్నాను దయచేయండి

తారా యువకవిగాయో, మనేరుడిగారి సంగతి
నిన్నారా? ఒక పద్యం చంద్రకళమీద వ్రాశారా,
చంద్రకళ మీదేనిరాని కొంతమంతం చేస్తుంది

భాత ఏమిటి, ఒక్క పద్యం వ్రాస్తే చాలా?
చెప్పావుకాదు? అంతరితల్లు

తారా మీ పద్యం చక్కని దమ్మిలో
అచ్చులా ఉండాలి

భాత నా వ్రాత అంత బాగా ఉండదే?
తారా నే నున్నానుగా? ఏమిటి నెలపు?
భాత వ్రాసేందుకు ఎంత ప్రయత్నంలావు?
తారా ఎంతోనా, ఒక దీవారం

భాత అచ్చే, అంత ఇచ్చుకోలేవయ్యా
తారా మీరే ఆలాగంటే ఎట్లా? ఉత్తమ
వైస పద్యానికి అంత మొత్తమైనా వచ్చించకపోతే
బావుండదు

భాత సరే, ఇదిగో
ఫరీద్ అమృత్యు, కాస్తగొడవ తగ్గింది
కాని ప్రాస మిదరదంటేడు కళితగిస పదాలు
ఆ వస్త్రాంది పెళ్ళ, కళ, గక్క, బూ, యతి
ప్రాసలుంటే చాలుగా, అర్థం లేకపోతే పాడు
ద్యనికి, ప్రాధాన్యం ఇచ్చాడు కాని అర్థాని
కొడుగుగా బాగుంది

భాత (చూరాన్నుంచి) - ఏయ్, ఉత్తమ
పాటుబూ, వాగకు మంచి భావకోసం కలం తేస్తూన్న
సమయానికి ఎందుకా గార్భభస్మరంతో అలాస్తావు?
లోపల ఆలోచించుకోలేస్తా?

ఫరీద్ మనస్సులో ఆలోచించుకోడం కాదు
చేతకాదు

అవ్వల (ఓహులకుంచి) న్, న్, నిక్కబుంగా
ఉండలేదూ, భాతకవిగాయో మనస్సులో అవ్వతే
నా పద్యం పూర్తిచేసేశాను. కంఠా పడుటాంటే
కాస్త మాట్లాడకండా ఉండలేదూ?

తాత (చీమలమంచి) మీ కంత మాట్లాడుకోవారి ఉంటే, మారంగాపోయి మాట్లాడుకోండి బాబూ.

ఫరీద్ (మీరే మాలా బులాలా తరపవి) బాలాలా (అని మానిరాగం తీసి) కోయలలా గొంతు లోన కోర్కెలు లేగవంటే,

లేద ఇలా మొదలెడితే ఎలావుంటుందో
తాత ఆ: వచ్చింది, వచ్చింది, అమ్మయ్య
(రాగంతో) కామదీ కాంతి లోగన్న కోకి
లమ్మ, గళము సరిచేసి షేక్ షేక్ పాడుతున్న
ఫరీద్ (కోపంతో) ఏమిటంటున్నావు తాత
బ్బాయి! ఉచూ, నేనుమాత్రం నిప్పుకోను మొదట
నాకోర్కెదాఖానం, కోకిల నా మనస్సుకి విడుదల
చెట్టింది

భావ అమ్మయ్య, ఇందాకటినుండి అంత
దూక పోతే పక్షి పేరు బాధకంరాక గలగి కోర్కె
కున్నాను

(రాగంతో) కోకిలా, కోకిలా, మాయనీ,
మాయనీ

ఫరీద్ (చీకాబతో కోపంగా) అంత
దొంగలూ నా ఎంగిలి తింటారే మీకు బుర్రలేత్రా?
తాత ఏమిటిది ఫరీద్? కత్తులూ, ప్రియులూ,
మీరూ, అలా చచ్చి పడుతుంటే రైలాలో ఈ గొంతుండి
పోయిన ప్రపంచానికి మీరు, భూద్యుతల్లోకాల
అమ్మకొన్ని చిలుకుతున్నారు కదా చచ్చిలాక్షకో
కండి

అప్పుల అంతా వినండి వినండి నా గయం
చూడైపోయింది వినండి

ఫరీద్ వినం, వినం, వినం ఈ కోకిలగురించి
ముట్టమొదట ఇంకో అంకో లేలాలి

అప్పు తారాసింగ్, నేను మర్చిపోకముందే
నాగయం చెప్పేస్తాను త్వరగా వ్రాసేయి బాబు!

(పొడుగు) కోజారేకుల చురుకునూ నానా,

కామలనీరద ఆకాశంలో
కోకిలగనము చేయవడేమి

ఫరీద్ (అడ్డంగా వచ్చి) అప్పులసామీ, ఏలే,
నీ మనస్సుకి కోకిలే పట్టిందన్నమాట ఇప్పుడు
ఈ ప్రపంచంలో ఉన్నాకోసమే దోపిళ్ల జరుగుతున్నా

యమకున్నాను అభిరే భావాలమీదా బొంగిలి
స్తున్నాను ఇంతక్కడ నాయకోసం

అప్పుల ఏమిటంటున్నావు? కోకిలా! బ్రాహ్మ
నాకే మొద్దమొదలు మనస్సుకి తట్టింది ఎంతవక్కని
మాట కోకిల! కోకిల!

ఫరీద్ నేనూ, పెట్టమొదట అనుకుంటే నిక్క
యంవంటూ కనిపెట్టినవాణ్ణి

తాత (వత్తుతూ) పెద్ద ఏమి నాయ్, ఫరీదు?
ఫరీద్ బ్రాహ్మ పక్షి, పెట్ట కలిస్తే ఏర్పాటుంది
నేనే కనిపెట్టాను

భావ మీ రివరిదీకాను నాది

తారా కవులారా, మారంవనూ ఒక పక్షి
గురించి ఈ విధంగా తలూగి కాలయాపన చేస్తు
న్నాడె ఇందాకే ఒక్కటే వివా, ప్రతి వనం,
పన్నెల కాగిలింతలో భులకరించడం లేదా? అందరూ
క్రే. రాగతులై క్రేమ జపమాలవి తిప్పులం లేదా?

అప్పుల బాగా చెప్పాను తారాసింగ్ కోకిల
అన్నమాట నా స్వంభం కాదు కాబట్టి, మిగతావారు
నా ముకోదానికి ఎటువంటి అభ్యంతరం పెట్టను

ఫరీద్ నేనుమాత్రం నిప్పుకోను ఇదిగో,
ఇప్పుడే చెప్పేస్తున్నాను కోకిలని ఎక్కడూ కని
తీయలేనాడానికి నిలులేదు మీ కందరికీ తెలుసు
న్నదే తనరుక్తి కోపంబు పొంత పోకండి.

అప్పు తారాసింగ్, ఇప్పుడే నా తనవు
చీకట్లా కనిపించడం లేదు ఈ విషయంలో నీకు
ప్రమేయం లేదు కాబట్టి, నువ్వు ఎలాగో, అలాగ,
ఇదమిద్దం అని పరిష్కారం చెయ్యి

తాత బ్రాహ్మ, అప్పులసామీ చెప్పించి బాగుంది
తారాసింగ్, నువ్వు చెప్పవయ్యా

భావ నాకు ఇద్దమే

ఫరీద్ సరే, అందరికీ ఇద్దమైతే నానా
ఇద్దమే

తారా కవులారా, ఇందులో నేను పరి
ష్కారం చెయ్యలేనం లేకుంది! మారంతా మీ మీ
గనూలు ఎట్లా వ్రాసి నా సరే, అనిమాత్రం అనుర
త్యాన్ని పొందాలి. పరిమళ భరితంగా ఉండాలి
మీ ఇద్ద మొచ్చినన్ని పక్షిని నాపండి, నేనున్న

దియోబా, పావురాలు, ఆ కోకిలను మాత్రం వదిలే
బింబం. ఏం? తీరించా రగతు?

ఫరీద్ ఏమిటి? ఆ కోకిలని ఎక్కడం వాడె
జూపిస్తా? ఇతే చాలా కష్టమే!

దృశ్యం 2

(తరాసింగ్ గదిలోనే కవులంతా కూని
గాలు తీస్తూ సాయంత్రం లో నుండి లేలుతుం
టారు)

అప్పు (తరాసింగ్ గా) బహుశా, నల్లని,
తరాసింగ్ కాగితం కలం తప్పుకో అచ్చయ్యి,
భావాలు జలపాతాల్లో పడిపోతున్నాయి ఒక్క
నిమిషం కాలయాపన అయిందా భావాలు బారి
పాతాళంలో ఇరుక్కోపోతాయి

తారా అప్పులస్వామి, నేడే విప్లవేవనిపిస్తోంది,
కానీ నెప్పుడు

అప్పు (పాడుతూ)

(ప్రణయ కూలిక విసువులో విరిచినట్టి

విరుజహారమ్మ పోయి, నీ వండుకోమ్మ

అత్తే కాదు, కాదు

“కళ కాకరము, చంద్రకళపు” వే, ఏ
మర్చిపోయాను

తాత (అతి తొందరగా) అద్భుతము భిక్షా,
భిక్షి, విప్లవ, గతకాల : నూని కాగితాపూర్ణము నా
మెదడు ఈ ఆలోచనలతో మరిగిపోతుంది తారా
సింగ్, కలం తప్పుకున్నావా? ఏమిటాప్రాస? కళ
కళ

అప్పు తరాసింగ్, వస్తుంది, బాబూబు,
ఒక్కసారి రావూ?

తారా అప్పులస్వామి, నాకేం నాలుగు
చేతులు లేవు? ఇక్కడ తాతబ్బాయికే వ్రాయనా,
అక్కడపోయి నీకు వ్రాయనా, కాస్తేపుంకు

భావ (దూరంగా పాడుతూ)

చిరుతప్రాయమువాడె

చిరుకలు నూపుతూ

ఫరీద్ తారాసింగ్, పాల్గొంత వొంగలు,
బా, బాబు, వ్రాసియి

అప్పుల (పాడుతూ) “ప్రతమల సందులందు
హంచెయిమ్మ” — వ్రాసుకో తారాసింగ్

ఫరీద్ (మేరే మాటలులాలో, తరఫరి లాలా
అంటూ పాడుతూ)

కంకితతా లేక

కవితా సామూహంలో

భావ (పాడుతూ) చిరుతప్రాయమువాడె,

చిరుకలు నూపుతూ,

చిరు చిరుకవగాన

చేసారీపోతివా?

తాత (పాడుతూ)

కాంతిలోకముకనగానె

గళమునెత్తి, కళకళాలోని

తేజస్వీధ్వనాను

తాతా (వత్సవూ) నామీద పడికంది
కవిత్వశాస్త్రాలు తగిలి నాకు ముచ్చెముటలూ పోతు
న్నాయి ఒక్క తర్వాత ఒక్క అప్పులస్వామి!
ఏదీ నీయం చెప్పు

అప్పు (పాడుతూ)

కళల కాకరమైన క ముడికళికె

ప్రణయ కూలిక చిరుత

ప్రసవించె పూవాల

ప్రణయనీ, ప్రణయనీ / కళమీదే, ప్రణయనీ,

తాతా భేష్, ఎంత బావుండదయ్యి, ఈ
వద్దంనాడైతేనా?

ఫరీద్ బావుందా, హే, నాకంతా పలు
ముకుగా ఉంది

అప్పుల ఏమిటంటున్నావు? నా గ్రంథ
సాయిలూ?

తారా తాతబ్బాయి, ఏదీ ఓకూటు తాత
ఎత్తు, ఎటువంటి సువాసనప్రదానాలులేనీ వత్సావ
లోడ్లని తయారుచేసా? చూస్తాను?

తాత (పాడుతూ)

పవలు లేయనుకుంటుల నురచిపోయి,

నేతిలో నానిపోగిన పిండి భాతి

గుండెపై దబదబా బాదు కొంటి ఫకియ!

తాతా భేష్, తాతబ్బాయి, భేష్ యావరీ,
ఏదీ నీ దంతవహన వచ్చింది చెప్పు నురీ వ్రాసే
నాకు

భాత అవతరము, అవతరము
ప్రణవించును నీ ప్రాంతము,
ప్రేమకళాధరలో
నంద్రకళాధరములో
దీపించును, తీరించును

తారా ఇదేం కలిత్యం, రేమాళగా ఉండే
భాత అరిచా ప్రతిక కలిత్యం కాదా?

తారా అత్తయినాయిలు, నీపాట పూర్తయిందా?
లేక ఇంకా పెరుగులు పెరుగున్నావా? పెరుగు
తగ్గట్టు అత్తయినాయిలతో నిండిఉంటుందనుకుంటాను

అత్తయి (వరదకోపం చేత మూల బులాలో
లాలలా అని పాడి తర్వాత తన గేయం పాడడం
మొదలెడితాడు)

నాలోకోర్కెలు లేక నవలనానా
నాలోకోర్కెలు లేక నవలనానా
చంద్రకళి కరగ్రహణముకై
నీకరించితి పారభాలను
నాలో కోర్కెలు లేకనవలనానా
నాలో కోర్కెలు లేకనవలనానా

తారాసింగ్, చూస్తున్నారే నువ్వు పెడిం
విరవడం? అప్పటికప్పు జొచ్చిందంటే మన కవు
లంతా ఒక్కొక్కపాడం వ్రాయడానికి ఒక్కొక్క
వారం తీసుకుంటారు

అప్పు ఓహోహో, ఎంతగానా ప్రాకారంబీ,
అత్తయి నాయిలుగాయో? నా మంగళికత్తి చీపులా
ఉంది మీ చేద్యంలోని పడును

తారా మారందరూ కవులు కవికులానికి
అందినవాళ్లు? ఒక్కొక్క నొక్కొక్క ఎత్తిపాడుతుంటే
ప్రశంసానికి లోబడతారా? మీరూ పత్తాల్లు
వ్రాయించుకోడం వివరాలుంది కావట్టి, నా కివ్వ
వలసిన పాటతోఒకం పెంటనే పెళ్ళి తెచ్చిఇవ్వండి

మూడవ దృశ్యం

(కవు లందరూ తిరిగి తారాసింగ్ గది
వస్తారు)

తాత తారాసింగ్,

తారా ఎవరు? ఓహో ఎందుకు నువ్వు
వచ్చావు తాతక్కయి?

తాత ఏ, ఏ, పెక్కుదిగా చూస్తాను, నీ
పక్కని ఇంటెనయా లేకుదా?

తారా ఎత్వయా లేదు

తాత (రహస్యంగా) చూడు, కింగ్, భండ
కళవి నేను గరిచేట్లా ఉన్నాను వివానికి పెన్నానూ
అయితేగది గేయంమొందు నా గేయం దీనిలోలా
ఉంది నువ్వు కొంచెం పెరుగు పెడితేవా చంద్ర
కళ మరేమంటావు?

తారా ఏదీ, ఆ యంతకవి వ్రాసింది ఏదీ
చూడ నలే, ఇంకో దీవారం ఇస్తావా?

తాత (అశంధంతో) ఒకటి కాకపోతే రెండు
తీసుకో చూడు, ఆ భావకవి వానికంటే మంచి
దనుట్టుగా ఉండాలిదనుకో మరి నేను పెళ్ళిపోతు
న్నాను?

అప్పు (మారంగానే) తారా
సింగ్

తారా ఎవరు వాలో, అప్పలనామా?

అప్పు ఆఁ, నేనే, ఈ ప్రయంలో నీ
సహాయం లేకపోతే, ఆమెను పోగొట్టుకుని భిక్షు
హృదయంతో పరలోకవాసి నైపోతాను

తారా ఆర్థం ఏమిచాలే

అప్పు కుతేరుకు పెద్ద బొబల నుంచి
అంతగా కాకలు చేయట్ట వివా ఎందుకో నాకు
ఆ అత్తిని నాయిలు గేయమే, కుతేరుకుగారు మెచ్చు
కుంటావేమో అని అనుమానంగా ఉంది నైగా
వరస బొబంది మాదాను ఇదిగో, ఈ దీవారం
తీసుకో కొంచెం సరేనా?

తారా అదంతనీవు, నేనున్నానుగా మెరుగు
పెట్టేందుకు? నువ్వు నిర్బంధంగా పెళ్ళిపోవచ్చు

ఫరీద్ తారాసింగ్,

భావకవి తారాసింగ్,

తారా నాయిలూ, భావకవిగాయూ, ఇదే
మీది ఇద్దరూ ఓహోలే వచ్చారు?

ఫరీద్ ఏయ్, యంతకవి, ఎందు కొచ్చావు

నువ్వు?

భాత నవ్వించుకు వచ్చావో నేనూ అందుకే
వచ్చాను.

ఫరీద్ నీ పనికంటే నాది ఎక్కువ ముఖ్యమై
పడి ఓటాటు ముప్పు లైటిరేచరులో నీ సొంతోటి
కొంచెం రహస్యం మూట్టాడాలి?

భాత అంతకన్నా తొందరైన పనుంది
నాకు నేను మాత్రం కదలను నువ్వే ఓటాటు లైటి
రేట్లు

తారా ఇదిగో, మీ రిద్దరూ అలా చెప్పటాడు
కోపం బాపలేదు ఇద్దరూ కూర్చోండి మీ పనే
మీటో నాకు తెలుసు ఒక్కొక్క దీవారం ఇస్తే
చాలు మీరూ నేనుంటే అద్భుతమైన మెరుగుపడ
తాను

భాత ఎలాంటి నా తారాసింగ్ ఘట్టినాక

ఫరీద్ నువ ముసల్మన్లనిది బాగా కని
పెట్టాడు ఇదిగో పద్యం, నువు కోరిక దీవారాలు
మరి నేను పెడతాను నిద్రంగా ఉంచుకుమా

తారా యువకనిగానూ, నేటికి రెగిన
నాగియంచేయ్యండి, మీరు కవులయ్యే మీ ఇద్దరం
మీరెంచేసి నావల్ల ఓపారి కూర్చుని మళ్ళీ ప్రాణ
దానికి ప్రయత్నించరామా?

భాత ఏకే, అర్ధనామమే బాగా ప్రాణ
పంటావా?

తారా కొను, ఎన్నిమూడో నా అంటాను
ఉంచండి, నల్లిపోకండి చంద్రకళగా రింటికి
అందరం కలిసి పెడవాము అప్పుకు లేతిపోతుంది
మీ అందరి కలిత్యంలాంటి పది ఫలితం దైవాధీనం

తారా మునుగుకొన్న మునుపుతుండి కలి
ప్రియుకు అకగో లైటపడుతున్నాడు ఆహా, చంద్ర
కళా, చంద్రకళ నువ్వు ఈ జీవితాన్నే ఒక
రాగంలా రిచేసి నీ కరస్పర్శలై తనాకేనా లాగు
తున్నాను

యువ తారాసింగ్, అప్పుడే నువ్వే అమెని
గలిచినట్లుగా మూట్టాడకున్నావే

తారా దొస నేను కోరిపోనట్టి స్వాన్ని
మనీ తలచి గలకలేనప్పుడు గలపొందినట్లు కలగని
అనందించడం చాలా గొప్ప ఏ, ఏ పాలి
పోయిలనాకే కేకలేనా అని, ఆహా, చంద్రకళా!
ఎవరూ వచ్చేది కనితాప్రియులా, ఓహో, చం
రండి, చండి, అప్పులనాను, తాతబ్బాయి, అత్తరు
నాంబు, అంతా రండి.

తాత. (అతకంకో) ఆహా, నేను నా జీవితం
తరించింది, తారాసింగ్

అప్పు పారివారకుంలా ఉంది అమెదేనాం
అమె పెదాలు

ఫరీద్ (కంగారుతో) ఈ గొడవలో మరిచి
పోయిచ్చాను తారాసింగ్, నీ దగ్గర కళ్ళతోడూ
లేమా? నూయినత్యాం

నాల్గవ దృశ్యం

(కులేడుకుగా రింటో కులేడుకుగాక,
కొనుడై, చంద్రకళా, న్యాయంవరానికి వచ్చిన కని
ప్రియులు)

కులే చంద్రకళ వివాహాన్ని చూచి చేసిన
ప్రకటన విారంతా విశే అంటారు నాకు ఆస్తి
పాస్తులతో నిమిత్తం లేకు కనితావృద్ధులం కావారి
నా చంద్రకళ అప్పుడే సుఖపడుతుంది కాలగూప
గెంచుకు విరి మీరూ సకూల మావండి

తారా ఓ పవనీతమందరి, ఉండకోజ్వల
దుబిణీ, చంద్రకళా, ఇదే నీ పరణావాదులు, నీగళా
లంకరలై ప్రియతామీ చేర్చిన ప్రేమ ప్రమాన పద్య
మాలలు

చంద్ర (అతన్ని ప్రేమించినట్లు లాలవతో)
అనేమి నేనుషీనుషీపంకమునందే స్నాతమలైయున్న
అంగుళులు కలవాడవు ఓహో, నీవా రచయిత
గాకవు రామమారుడివి?

తారా రామనాథకనా, నవ్యకళా చంద్ర
కళా సమృద్ధి

చంద్ర ఈయం రచించిందెవరు?

తాత రాణీ, నేను తాతబ్బాయిని గేయం
కొంచెం పోకంలో, తాతపోయిఉండొచ్చును
కాని గొప్పగొప్ప కవులు

కులే చాలు చాలగూర్తా అయ్యో, చంద్ర
కళా ఏమి టనతోతున్నావు?

చంద్ర చూతారా, ఈయంలోని పెదటి
పాదం? పతలం రేయను మంటల మరిచిపోయి?

తాత (అశ్చర్యంగా)

పతలం రేయను మంటల మరిచిపోయి
నేతిలోనాని పొగిన పిండి భౌతి
గుండెలై పవనవా.

మలే 5, దీక్షా

చంద్ర (నవ్వుతూ) నాన్నగారూ, ఈ గేయంలో కొద్దెలా, గేయి, వీండి, అన్నీ తెచ్చి పెట్టాడండి (నవ్వుతుంది) ఇదిగో, తాతబ్బాయి, ముప్పవంక బాగా రొట్టెలవీడి చుట్టితా, కదిమిమాత్రం కాతేవు?

తాత (తనబడుతూ) అయ్యో మలేచుడుగాట చంద్రకళ, ఆ పద్యం నేను అద్భుతంగా వ్రాశాను.

మలే తర్వాత కాగితంమాడు చంద్రకళ
చంద్ర ఈ సంతకం ఎవరిది? అప్పలసామి?
అప్పు ఆ: నేనే
చంద్ర చదువుతూ—నా కరగ్రహణము
అప్పు కాదు కాదు (కళకళకళమైన కామిడి కలికన).

మలే వాళ్ళదుటలు చెందిపెట్టకమ్మా ఊ: తర్వాతి.

చంద్ర ఫరీక్!

ఫరీక్

మునుగోరిల చేయబా ముఖితవదనా
చంద్రకళ, నీ ముంగుడులతో
అడుగున పిల్లతమ్మల తంక పరిమళ
భరితాలు, ఏమిటి పెలవు?

చంద్ర (నవ్వుతూ) అత్తను పాయిబూ, ఈ కాగితంవీడా ఈ నూనెచురక లేమిటి?

ఫరీక్ చంద్రకళ, నిక్కపారి వాసన చూడు నా గీతా పూలమల పరిమళింపు రుచాళిం పుతో నిండిఉంది

చంద్ర (నవ్వుతూ) కాగితవృత్తుల్లో అత్తను వేసిపట్టుంది

ఫరీక్ చంద్రకళ, ఒక ముసలి వయచేసి, నాగేయాన్ని బూర్తిగా చదివకుని ప్రార్థన అప్పుడే ఆ గేయంలోని గూఢార్థం, గ్రాహ్యం ఊహించి కళాపరీక్షి గీటురాయి అదే పూర్వాకృతిలోనే సంతృప్త కనిపిస్తుంది

చంద్ర (చదువుతూ) నాలో కొద్దెలు లేగన

దీల నొడలో

ఫరీక్ నాలో కొద్దెలు లేగనదేలనొడలో

చంద్రకళ కరగ్రహణమునై

వేకరించితి సారథాలను

మలే ఛీ, నోరుకుయ్యి ఏమిటా తరస, ఏమిటా మాతలు?

చంద్ర (నవ్వుతూ) నాన్నగారూ, ఈ మరు సుజ్ఞానానితోమాత్రం నాకు వివాహం వద్దు బాలూ ఈ ఆఖరి పద్యం ఎవరిది

భాత నాది

మలే ఓహో, యువకనిగారా? మీ కనిత్యం అన్నదన్నకు మా ఆహ్వాని చదివి నాకు వినిపిస్తూంటుంది బాగా వ్రాస్తారండి బహుళాయా కనితా న్యయంవరంలో మీదనేమా గేయం

చంద్ర ఉంపండి నాన్నగారు మాడ మందా నొందరపడకండి

భాత (ఆవేశంతో) దీక్షనవందినీ, హృదయ ముసారాన్ని శోధితిర్యయంచేసిన ఓ చంద్రకళా, ఈ పరాసీనుడు నీ అసీనుడు తనియింపును తరియింపును

చంద్ర నాన్నగారు, కనిగారి పద్యం మూలారా తనాసాగా ఉంది కొత్త పంథాల వ్రాశాడు

మలే మరీ మంచిది ఎంతన్నె వరించు తల్లి

చంద్ర వాన్నగారు కా

మలే సంగేహం?

చంద్ర ఊహించి ఆకన్ను మెల్ల ఉంది నాన్నగారూ?

భాత చంద్రకళ, అది అద్భుతం మెల్ల నాగేయాన్ని అంత చులకనగా త్రోసిపారేయకుమీ ఓగంటనీవు కష్టపడి ఆ అద్భుతమైన గేయాన్ని పొందికగా భార్యకలిగాను నీవు నిరాకరిస్తే యాత క్షణం ప్రేమజవహల విప్లవంటూ ప్రవాసదీక్షనం పొగిస్తాను కనుకేయం చంద్రకళ

తారా ధీర నాగేయం పరీక్షించు

చంద్ర ఎవరిది

తారా ప్రేమగాయకుడు, ప్రేమరాధకుడు తారాసింగ్

చంద్రకళ, నీ గళాలంకరణనై పుణిగిన దీక్ష తారల మాతలందుకోవలీ నా కనిత్యం, నా నలం

నా యవ్వనం, నా చిరువత్సలు ఒకటేమిటి? నా
సర్వస్వం నీకై త్యాగం చేస్తున్నాను?

కులే అమ్మయి ఏది అతని వ్రాసింది చదు
వయ్యా.

చంద్ర (లాలవతో) ఇంకొకరు చితినినా
మాదా వినను తారాసింగ్ చదవాలి

అప్పుల తారాసింగ్ చదవాలన్న మాట
ఇంకనే తేలిపోయింది

చంద్ర (గారాబంగా) తారాసింగ్, నువ్వు
చదవతే?

తారా గవ్యుణ్ణికిది
ప్రణయ మధురిమాన్నులిత
పూర్ణిమా విశిష్టే
పరతంత్ర ప్రేయసి
పరుగు రిడికాసు
కొంటెతన మొలికటి
క్రీగంటి మాత్రులతో
విశిష్టే కలిసియుడు
దోబూనులాడె
తెరచాటు కళవ టై
ధరణి నెలనటా దాగ

నీ కొరకె నాకక
నీలి మొయిలాల నెమరు
మమకవనందినీ
మంచలభాషిణీ
అకలంకయాషిణీ,
అమృత స్వయాషిణీ

చంద్ర (తనవయతలో) అయ్యా, ఎంత
రావుంది తారాసింగ్ అవనోయి యీవులకరింతలు

అప్పు తారాసింగ్, అప్పుతనగా వ్రాశా
నోయి ఏమంటావు అర్థమయింది

కులే తారాసింగ్, చంద్రకళ నేటినుండి
నీది ఇద్దరూ, ఒకే మేళవించులో మీ శృంగార
తంత్రుల్ని ప్రాయంమనని ప్రేమగానంలో నీవిం
చండి

తారా మిత్రులారా, నాదో మనవి ఇదిగో
ఈ దప్పంతా యెవరిది నాదు తీసుకొండి మిత్రు
లారా, ఇంకేం కావాలో కోరుకొండి

అప్పు మీ ప్రేమతోంటే చాలా
తారా దానికేమి కొడవ.

(అలో ఇండియా రేడియోవారి
సౌఖ్యంతో)

భారతీయుడు - అశరీరవాణి

శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

భారతీయుడు

నేను మరుగుజ్జునే మైన నేమి-నా పి
తామహుని యంత పొడుగ్గ కి ధరను తేడు
ఒక్కనరమటు లిప్పుడు నే నున్న నేమి
ఉర్విగల్ప మా ముత్రాత ఒక్కచేత
నా 'మనోవర్తి' దునికీ అంత మయినంత
నేనె నాఇంటి పెత్తన మూర్ఖునికంత

నన్ను గని నవ్వుచున్నాను—నవ్వకండి!
నేను రా రాజ వంశంపు నినువునండి!!

నిజమే! ఇంటను బయటను నిమిష నిమిష
మాత తాయల సంఖ్య మిన్నంటు చుండ్
ధర్మచరుడను గనుక, ఈ ధరణి తరణి
నాడును గనుక తురుకొన్నాను నేను

ఎన్నటికీనీ నేనే
ఇన్నర జాతలకు నెల్ల ఏడుగడనుకా
కున్నానా అవకాశము
మన్నయి పోదా-ఇప్పుడు ప్రమాదపడిన పో!

అశరీరవాణి

ఓయి కుమార! భ్రాంతి విడుమోయి- పురాతన దైత్యవస్థతిగి
నీయిపుడున్న దుస్థితి గణింపక కన్నులు మూసికోనిదే
లోయి! నిజమ్ము చెప్పెద మరొక్క డెవంకును నీవలెగా విచ
త్తోయధి ముగ్గుడొ నతకు తోచడునేటి జగత్పటమ్మునై.

నిన్నటిదాక చెల్లనము నీపయిచేసిన అయ్య కత్తి పె
ద్దన్ననుగా నినుక మలచె నన్నయభాగ్య మెరింగి, ఇంతనై
న న్నిను నీపు దిద్దుకొననా తెరగాంసికొమ్ము! ఎవ్వరే
మన్నను ఛాత్రిపై తనకుమాలిన ధర్మములేదు నాయనా!

లేలే ఇంతటనైన నిద్రవిడి-ఉర్రీరాజ్యమం దెంత నీ
పాలో అంతయు గెల్పునప్ప- విరమింపరా రాదు పోరా- ముగ
ఏలా నీ కుడిచేతితో ఎడమ చేయాలాగు పోరాడగా?
నీలో చక్కని సామరస్య మనుసంధింప! వలెగా నాయనా!

తాతకును తగ్గ మనుమ డీత కను కీర్తి
వ్యవతిథిచే గడించుకోవలెను తండ్రి!
నీకీతాళ్లు వ్యవేత్తను నిన్నుజూచి
ప్రమాద వారాళి తేలిపోవలెను తండ్రి!!

కవి సార్వభౌముడు భానుకరుడు - శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు

భూమిక

విఖ్యాతము (రీచిలో) గీర్వాణకవిశేఖరులకు, కాస్తూరికారములే యవదను నుద్దంఽ పండితాఖంకు లకు జన్మస్థానమై ఓర్రి నందినది విద్యత్కవినంక ముక్తామణియై, ప్రాథమికమీధుషితుడై, కవిశేఖ రుడై (కీ 16 వ శతాబ్దమున విలసిల్లిన గీర్వాణ కవి తల్లిజాడు భానుకరుడు భానువిత్తు డని యీతని ప్రఖ్యాత నామము కాటి బిల్వణ మహాకవివలె, నేటి తిరుపతి శేంకటకల్లులవలెను నాచారాజ సందర్శనము చేసి, తత్తద్రాజాస్థానముల దన కవిత్వపూర్వమును విదవల్లును, రాజ సమ్రాటముల నందిన మహామహానుభావ కరుడు, కవిత్వార్థిక చూడామణి యగు గణపతి విక్రమితుని జనునకు మహాదేవ విక్రమవీరతానుమండు, ఈ మహావిత్తుల క్రమశాసిత మహామహాపాధ్యాయ విరుచాలంకృతుడగు శంకరవిక్రమండు కర్తవ్యమణము, భృగ్విదూతము, శృంగారవనమాల మొదలగు కృతిరత్న ములను రచించిన గంగానంద కవింధ్రుడు భానుకరునికి పాత్రీత్రుత్వము శంకరవిక్రమవలెనే భానువిత్తుకును మహామహాపాధ్యాయునిరుదధూషితుడు తుతని కృతులలో నునకు పెరియవచ్చిన తొమ్మిదింటిలో మోడుమాత్ర ముర్వశ్చములు, తక్కిన యాఱును మారాగ్నిలోకము నిలిపినవి.

భానుకరుని కృతులు

1. అలంకార తిలకము (కొన్ని నెలల క్రింద బడి ముద్రితము) 1949
2. కావ్యదీపిక (ముద్రితము 1955. అలభ్యము)
3. మమరభాగ్యదీపము (అముద్రితము)
4. గీతగోవింద (గీతగోవిందు) - గీతగోవింద

శ్రీ ఈశ్వరశ్రీ వెంకట వీరరామవాచాపూర్ణ

మును బోలె గీతములతో, శ్లోకములతో నూడిన గేయ కావ్యము. ముద్రితము 1887

5 చిత్రచంద్రిక (అలభ్యము, చిత్రనూఢ ప్రహేళికా ప్రశ్నాది విచారకము అలంకార తిలక మున నుద్భవితము)

6 రసతిరంగిణి (గంగామహాకవిరసానా కావ్యముతో ముద్రితము, 1885. కాకి, 1887-88 బొంబాయి) ప్యూరిస్ నగర ప్రచురణము, 1884

7 రసపారిజాతము (ముద్రితము లాహోరు, 1909, పిత్తపాడు లగు గణపతిచిత్రల కావ్యముల మండి, తన వివిధ కృతులనండి వివిధ కీర్తికల క్రింద శేర్మికార్చన సంధాన గ్రంథము (Antithology)

8 రసమంజరి (ముద్రితము, అంధ్రకృతము, శేషం శేంకటరామకావ్యపాదుల తెనుగు పీఠతో 1909 మద్రాసు)

9 శృంగారదీపిక (దుష్కభము) ఇరికా 'పారిజాత' మను ధర్మకాస్త్ర గ్రంథ మును, 'మమరారాచార' మను శాస్త్రీతిత్త గ్రంథము నీ కవి రచించినట్లు తెలియును గాని, యా యాంశము లింకను బరిశీలించవలసియున్నది.

వాణ్మయిరింగమున దత్తవితా దరము

ఉచా త్రకవిత్వ మరళికము లగు నీ కవి కృతులు కవిలోకమాన్యములై విలసిల్లినవి - తన కవిత్వ మనో మర మునుటకు దత్తవితముల నెన్నిటితో యుల్లేఖించు కొనిన యీక్రింది ప్రాచీన ముఖ్యాంశాశ్రయ ప్రమాణము.

1. పద్యరచన (ఉచామృతపద్యములు. 1885)
2. పద్యశేషి (48)
3. పద్యామృత తరంగిణి (11)

4. రక్షి కీకము (116)
5. విద్యార సహద్రము (9)
6. కళ్యాణంకరణము (57)
7. సారసంహమ (8)
8. మహావీర సారసముచ్చయ (88)
9. మహావీర చారిత్ర (11)
10. సూక్తిమండరము (10)

జగన్నాథపండితరావులు 'రసగంగాధరము'న చిరంతని భట్టాచార్యులు 'కావ్యవిలాసము'న, విశ్వేశ్వర పాండేయకవి 'అలంకార కావ్యము'న, అచ్యుతిరావు పండితుడు 'సాహిత్యసారము'నను భాష కరుని యభిప్రాయమును విమర్శించియు, ప్రమాణిక రించుకొనియు సుస్థారు ఎండితరాయలవంటి దిగ్గంధి, కవిచక్ర చూడమనే యీతని శ్లోకమును విమర్శించుటయే చాలా సీతని విఖ్యాతి నిదర్శనము

నానారాజ వందర్శనము

భానుకరుడు చేసిన ప్రభుప్రకటనలు ఇట్టి యీత దిద్దుట మహమ్మదీయ ప్రభువులను, ఇద్దురు హైందవరాజుల శాక్రయించి, రిత్తింపానముల యందు మున్న నందిన ట్లాహింపదనము

క్రి. శ 1540—45 నడుమ రాజ్యపాలన మొనరించిన షేర్షా (Sher Shah) ప్రభు వొక శ్లోకమున మురింపబడుటచే భానుకరు డీతని శాక్రయించిన ట్లును, క్రి. 16 వ శతాబ్ద పూర్వార్థమున నుండినట్లును తెలియుచున్నది

భానుకరుడు నైహం సా ప్రభువును 17 శ్లోకములలో బ్రకటింపించియున్నాడు ఈ ప్రభువు అహమద్ నగరమున రాజ్యముచేసిన నైహం సాహీ రాజవంశమునకు నందినవాడ క్రి. 1509—58 నడుమ రాజ్యము నేరెను (Boorhan Nizami Shah I) భానుకరు డీతని దర్బారునకే విశేషకాలము గడిచిన ట్లాహింపదనము శ్లోకపంచకమున భానుకరస్తుత్యుడగు హిందూప్రభువు ఓరఖామ వృషతి తాతడు రీహాలో రాజ్యము చేసిన 'దిశ్మిల' రాజవంశమునకు నందినవాడు తాతని పట్టుకుని, సుకుమారచేని అగ్గురు చక్రవర్తి! ఎమకాలవర్తి యగు సీతడు క్రి. 1540—58 లో రాజ్యము చేసెను తాతనికీ విముక్తుల సీతని తనయుడు, అగ్గురీయ కాళిదాసస్తుత్యుడు డగు

రానుచంద్రప్రభువు 1558—92 వలన రాజ్యపాలన మొనరించెను

భానుకర ప్రకటనాస్పద డగు రెండిన హిందూ ప్రభువు మహా పరాక్రమశాలియు సమర-సత్వేంద్రుడు వగు కృష్ణ వృషతి రసమంజరిలోని రెండు శ్లోకములలో సీ కృష్ణభూపతి వ్యంగ్యముగా బ్రకటింపబడినట్లు కన్పట్టును క్రి. శ 16 వ శతాబ్దమున బూర్వార్థమున రాజ్యముచేసిన యీ కృష్ణవృషతి విజయనగర చక్రవర్తి యగు మన కృష్ణదేవరాయలే (క్రి. 1509—50 పాలనము) నేటివఱకు ఎఱవడిన సంస్కృతవాఙ్మయచరిత్రనిర్మాత లెవరును ఈ విశేషమును గుర్తించినట్లే కన్పట్టదు

కృష్ణవృషతి ప్రకటనాశ్లోకములు

1 ఆర్యా 'కృష్ణం సమర-సత్వేంద్రం, చృష్ణవతో' (భా. 2) విజరక్రవణం, రాజవ్య జన్మమాలే, భుజమాలే తులకముకుభాని
—ర సాహిహితము III 3 103 పు

2 రాహుల విక్రేడితము
'ప్రస్తానం రతిమధిరావ' కమలీసపక్షరసీ క్రేతః గం, తాకుః కేరిధిం విశాఙ్గి, ధరణవాసం పృథివామి, కిష్క తాన మతాల శృప్త పతనః ప్రతిష్ఠా మరీషిః, ద్రవ్యవ్యం కి ముల్కం కృష్ణ స్వపతే! ప్రతిష్ఠి వామధ్రువాన్' —ర సా III 44 20 పు (పద్యరచనా 27 పు ౬3 ప)

ఈ క్రింది రెండు పద్యములయందును వ్యంగ్య ముర్యాదచే కృష్ణవృషతి శిర్కొనబడినట్లు కన్పట్టును

3 'చక్ర చక్రముఖీ ప్రదీపకళితా భాతా ధరామధురే, తిసాగి దైవతా ద్దశాఙ్గి ధరమా ప్రాయః సమున్మిలతి, తద్ బ్రాహ్మం శిరసా వలేన సహసా' —క్రీకృష్ణ విశ్వతాం,

మీనా వ్రుత తథా యథా స భవతి
 త్రైలోక్య మర్థం తమః ।
 —రచయించి, ౧౮ వద్య 73 పు (ర పా V
 48 వ 40 పు 'శ్రీకృష్ణ'కు 'పాణికో'— పాళా)
 1 'భేదో వాచి దృశోర్ధ్వం, కుంభశీ
 స్వీదా, ప్రకమ్యైకరే,
 పాణ్ణ ర్గ్రహతే, తనా చ క్షలక
 బ్రాహ్మో, లయ శ్చీరసి,
 అలగ్నం నయనద్యయో, చరణయో,
 ప్రమ్యు, సమక జ్ఞమ్యురే,
 తత్త్వం రాజవశే (తత్త్వ)రసయః
 కృష్ణ ప్రయోగినిలోకిః
 —(ర పం ౧౫౦ వ 80 పు)
 పై పాళము 'మకరందోద్యాభిర' వమరించినది
 అనంతపండితుని 'త్యం గార్గ్యకృష్ణ'నిబట్టి
 యీ పాళము కన్పట్టుచున్నది —
 రంధక పాదము
 పాణ్ణ ర్గ్రహతే, తథా శ్రుపరిం,
 రిపం మన స్వీదతి,
 అలగ్నం నయనద్యయో, క్షరణయో,
 ప్రమ్యు, సమక జ్ఞమ్యురే,
 తత్త్వం రాజవశే నిజామగరణి—
 పాళోనియ మారోకితిః?

పై ఎద్య కురియదరణయన కవంతి పండితుని
 వ్యాఖ్య

'తత్త్వం = తత్త్వీకరి, రంజనం = రాజమాన్య;
 అనియ విజామగరణిపాలః = రంజగిరిరాజుః, ఆలో
 కితి=దృష్టః

యద్యా = నివాక = ఆత్మీయాకా, అమరి =
 ప్రాప్నోతితి నిఃసమ్య, స చాసాగరణిపాలః, యద్యునా
 దానవాది విచారకత్వాదితి భావః ఏకాద్యుః
 (కృష్ణః—ఇరిగ్ధ) — (200 పు)

పై రంధక స్తోకములయందును కృష్ణభూపతి
 త్యంగగర్వముగా మూలించుచున్నట్లు కన్పట్టును.

కృష్ణదేవరాయలు స్వనిర్మితసంస్కృతకవుల
 శుక్ల సాంధ్రతల్లభునిదే శాక సీసమున బలిపించి
 వాడు అందు ముదాలనదరిత్ర, సత్యావధూక్రి
 మము, సకలకాసార సంగ్రహము, జ్ఞానచింతామణి

యను గీర్వాణకవులనే కాక, 'మనీయు రచయించి
 ముఖ్య ముఖరకావ్యరచన మెప్పించుకొంటి గీర్వాణ
 భాష' నని ఆము క్రమావ్యవయందు (L. 18) నుడి
 వించియున్నాడు పై కావ్యము లన్నియు లభింప
 లేదు కాని, పైని చేక్కొనబడిన 'బాంబకతీ పరి
 గణ'మును సంస్కృతరసాపక మొకటి లేఖకవాచ
 జాప్తము, క్రుతితముగా వాతని రచనము లభించినది
 తా సాంధ్రగీర్వాణుల మధ్యంపపండితుడై కవిరాలై,
 ఆంధ్రగీర్వాణ కవికోవిదళాంధ్రులై న యీ రాజుని
 యాస్థానమున సంస్కృతాంధ్ర కవియాదానులు
 లెండల్ యుండెడివారు అందు మెలిల పెను భాను
 కరుడొక డని నా విశ్వాసము. వీరిరువురును సమ
 కాలికులగుట, భానుకరుడు కృష్ణవృత్తి పరాలామ
 కృత్యముల తర్జిమనుట, ఇరువురును రచయించి యను
 నామముతో గృతులను రచించుటయు దీనికి సాధ
 కము

ఒకచేక భానుకరుడు కృష్ణరాయల త్రాత్ప
 హనుననే రచయించినామముతో సాహిత్యకృతిని
 రచింప వానినిమించు నుత్తకముతో గృష్ణరాయలు
 నుడి నానామముతోడనే మరొకముక సాహిత్యగ్రంథ
 లును రచించియుండనోపు లేక తన్నామగంధలోభ
 మున నా చేయతో నొక 'మధురకావ్యము'ను గృష్ణ
 దేవరాయలు రచించి యుండవచ్చును భానుకరుని
 కృతులను, రాయల కృతలను లభించినంతవఱకు దుల
 జాత్యక్షియగ గవేన మొనరించినచో 'కొన్ని'కొన్ని
 కవికాసామ్యములు లభించునని తోచును కృష్ణ
 రాయల సంస్కృతకృతులు చాలవఱకు నుత్కృష్టము
 లగుట శోచనీయము రాయల గీర్వాణకవికారిని
 చెప్పటకై యనదుగ్ర ముల 'బాంబకతీ పరిగణ'
 యాపకమునుండి రసికనినోదయమున గొన్ని స్తోకము
 లుదాహరింపవలెను

కృష్ణ దేవరాయల గీర్వాణ కవిత్వ

అమోకస్మిత గర్వమర్థకవసా
 నీతతి కంపన్వితో,

యత్కించాగ వదనే యన చరణల—

(పూర్వలయం(కి) నేర్పయన్,

పైన తనివ్వు కనేతి కోమలలితాం
 మస్తాభ్యులేన స్పృశన్,

అతి స్వచ్ఛందమునకు సకలసా-
క్షిత్వ పాఠి: పాఠు: వా:

—(జాంబ. I 8)

2. 'వరాహ-పూర్ణాచార్యులయం, గతాంతరి
లేనా, మృగపతి
త్రత్యోలయం, సంఘాత ప్రయోగ కర
భాషా మయమయమ్,
గణో భట్టాకాశా మయమిహ
వికాశా: కరదీపాం,
సమాహార వ్యాఖ్యానా మయ
మిహ మృగాణాం సమదయా: '

—I 80

3. ఉల్లాసేనా ముష్ణమయ్య
తదనం నిర్వృత్తద్యయం,
దేహసార్వ ముదస్య అర్చ్య
మవరం చానయ్య గాథా వ్రతం,
వేగోద్రేకవతా విలక్తివిరళ
నాగ్ని సీతా భూయసా,
వల్లన్ వోగ్ని చ వాతరి
ప్రతిపదవ్యాఖ్యై కర్తవ్యమ్: '

—I 80

ఉపశివ్య గ్రంథసూచిక
(Bibliography)

1. హరిభాస్కరుని 'పద్యామృత తరంగిణి'
(కలకత్తా 1941)
2. జి. వి. దేశ్మధి 'భానుకరుడు'—అంగ్ల
వ్యాసము (New Indian Antiquary Oct—
Nov 1944)
3. భానుకరుని 'రసమంజరి'—తేదం శేంకట
రాజకామ్రీ చరణుల యాంధ్రవ్యాఖ్యతో (1909
మద్రాసు)
4. రసమంజరి (అనంతవంశీకుని 'శ్లోకాగ్రర
కామినితో Benares Sanskrit Series Nos
88, 89, & 97 Benares 1904)
5. కృష్ణదేవరాయలు 'జాంబవతి పరిణయము'
—ప్రథమాంకభాగము — ఈ పే 6 రాఘవా
చార్యునిచే విశ్వవేషీకరణ (సంస్కృత సాహిత్య
పరిషత్తుత్రికా, October, 1934 PP 119-88
Calcutta)
6. భానుకరుని 'రసపారిశ్రామి'
(—హుగోరు 1939)
7. కృష్ణదేవరాయలు, 'అముక్తమాల్యద'—
(వాదిల్ 1914 4 వ ముద్రణము మద్రాసు)

అఖండయాత్ర

★

శ్రీ వేముల వేంకట అప్పారావు

బ్రదకు బాటుమీదఁ బరమావధిని తేర
బయట వెడలినాడ భయముచీడి—
ఎదను వ్రలఁజేయు సాదలైన, నాచర
యాగ్నులైన నన్ను నాపలేవు!

దినముల్, రేలు నిరంతరాయముగఁ—బీరిన్, దుఃఖమున్, సంశయ
మును, గప్తమును, నప్తమున్ వదలి, 'మున్ముందేమిరా నున్నదో'
యనుభీతిన్ దిగఁబ్రొక్కి, విఘ్న నముదాయబున్ బ్రతారించి-పో
దును నిమ్నాన్నతఘ్న నభస్సలులయందున్ గాలిలోఁ జేలుచున్

మోదము భేదమున్ గడచి ముక్కుకునూటిగ నేక ధాటిగాఁ
పోదును, లోకమే ముఱచిపోదును, దీవనదీనదాల్ నము
ద్రాదులు, నింగిముట్టు శిఖరావళి కల్గిన పర్యతాలా, వ
న్యాదులు నాచరయాణమున కడ్డమునిల్చిన యాతుమా పెదన్.

అనుదిన మస్మదీయ సదనాంతర కాంత రసాధి చేవియై,
ననుఁదన బాహుజోలిక ననారతమున్ సుఖనిద్ర వుచ్చు భా
ర్యను, దన గర్భ సంజనితులైన సుతాసుతులన్ దృశ్యుకు—నా
చ నడు సుదీర్ఘ యాత్రకు విహదముచూపెదరా ని హదకుల్!

“ఎచ్చటి కేగుచుంటి?” నని, యెవ్వఁడొనన్ గని ప్రశ్నవైచినాఁ
డెచ్చటనుండి వచ్చితిన్, యెందుకొ, తాను గ్రహించినన్ గజా—
యెచ్చటికేగఁ గావలెనొ యీననుఁడన్నది యర్థమౌట! ఈ
విచ్చిజగానఁ బూర్తిగ వివేకము చచ్చినదేమి చెప్పుమా!

ఆకటి చిచ్చు నాయుదరమందునఁ బుట్టదు, పుట్టినేని-యు
ద్రేకముతో నభస్సలికిఁ దిన్నగఁబోయి, ముఠాంకుఁబిండి, త
ల్లోక గతాత్ములకాంబు పరిలోభుఁడనై తనివారఁద్రాచి, స్వ
ల్లోక చరణ్ సురాంగసలలో నటరాజువమూర్తి వయ్యెదన్!

కోతి విభాన సౌఖ్యమునకున్ దెగనుబ్బుచు, దుఃఖమున్నచో
 భీరిని జెందుచున్ జటుల భీకరనాట్యము నల్పునని నా
 చేతము నేనెచ్చి మసిచేతును, లోతుగఁ ద్రవ్వినట్టి పెన్
 గోతులలోనఁ బూడ్చదను- ఘోర కఠోర కుతార ధారినై

శీతల కాలమందు నటచేతులుఁ గాల్గుఁ దుహర ఘోర బా
 ధాతరళకమ్ములైన తఱి, ధాదుఁ బ్రద్రలువాలు నైవ్యభీ
 ష్మారఁ వేళలందు, వియదంబుదముల్ భవినై నటించు న
 ద్దాతరుణమ్ములందు ననిశమ్ము గమింతుఁ బురోఁభిగామినై.

నేనెన్నాళ్లుగ నీ ప్రయాణగత పాడిత్యమ్ములన్ నేర్చినా
 నో నాశీ తెలియంగరాదు- బంధవంధ్యుల్ నేను నాతల్లి గ
 ర్భావన్ జేరినవాది యీ పృథుల యాత్రన్ జీయించున్నానటం,
 ద్రినాయాత్ర ఆఖండయాత్ర యట! యిన్నీ! సుంత చార్వాక్యమే!!

అంతస్తులు

*

శ్రీ వన్యాల రంగనాథరావు

1

విశ్వం తన చిన్నవాటి న్నెహితుడైన సుందరాని! ఉత్తరం రావినప్పుడు, చావికొక సమాధాన మంటూ వస్తుందనిగానీ, ఆ సమాధానం తన కింత అనుకుంటానా, బ్రోత్వానూకరంగానూ ఉంటుందనిగానీ ఎన్నడూ నమ్మలేదు

సుందరం, తనకన్న గెంతేక్కు చిన్నవాడు కూడాను అయితేనేం? ముప్పులు ఎక్కడ చాచావు నెయ్యిరూపాయల జీతగాదైనాను భారతదేశాని! కేంద్ర మనిషించుకుంటున్న థిర్తి పట్నంలో మనం వేళాను తతికా కావలసివంత అధికారం ఉంటుందని కేరళ చెప్పకక్కరలేదు ఈ ఉత్తరమే తార్కాణం

అప్పుడుం అందరికీ ఎన్నడూ కలిసిరాదు సుందరంవంటివారిని, లక్ష్మీచే పడుతుంది తనవంటివారికి ఉన్న దరిద్రంతోపాటు మరికొంత కలిసి వస్తూ ఉంటుంది

దీనంతటికీ కారం అంతస్తులు కావాలే మరేమిటి? సుందరం ఉంటున్న అంతస్తులో, ప్రవేశించటానికికూడా తనకు అర్హతలేదు, ఆధికంగా

అది రీ దరిద్రంవల్లనే మోతేళ్ళపాటు తన ఇంటిలో చేరటానికి నీలురేకపోయింది తనకు కూడా దువి ఇచ్చుకున్న మేనమామే, తన చదువు పాగటానికి దిక్కునక తప్పలేదు ఇటువంటి సమయంలో తన చదువు పాగించటం, విశ్వానికి బాత్రిగా ఇద్దం రేకపోయినప్పటికీ, హుమయ్య బలవంతంవల్లా, ప్రాధేయంగా రీల చూసిన చూపుబిల్లా విశ్వం, మోతేళ్ళ విరామం తర్వాత, మరీ చదువుకు వచ్చాడు

ఇది చాచావు ఒక శ్రుద్ధురం ఇవ్వబడినట్లు అవ్వలే తనకీ సుందరంతో నేనుహుయింది. తనూ సుందరం చాచావు అయిదేళ్ళపాటు, నట్నంలో పాతానర్థం బలగించాడు. విద్యుత్తు వైదేవీ విశ్వం తరగి

ఇల్లా చేయకున్నాడు నెవకటి క్లితిగీ అప్పటి క్లితిగీ, తనమట్టుకు తనకేమీ నాచ్చు కనిపించలేదు సుందరం మట్టుకు గెంతేళ్ళపాటు విదేశయాత్రకూడా చేసి సరాసరి థిర్తిలేవాయి, మంచి ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాడు

సుందరంవంటి వాళ్ళి, మంచియింది ఉద్యోగాలు, లక్షంవల్లాగా దొరుకుతే అయితే ఏ మాట కామాటే చెప్పకోవారి అటువంటి ఉద్యోగాలు దొరకాలంటే, అందుకు కావలసిన అర్హతలు కూడా ఉండాలి మరి సుందరం విదేశయాత్రచేసి వచ్చాడు సుందరం నాన్నగారికి, చెవక కాంగ్రెసులో పనిచేసి ఉండటం మూలన, మంత్రులతో చిక్కని పలుకుబడి ఉంది సుందరం ఉద్యోగానికి అన్ని హామీలు సమకూర్చుకోగానే, తక్కువ లక్షంవల్లా కాస్తా నోట్లో పడింది

సుందరం నుంచి, విశ్వానికి ఎప్పటికప్పుడు ఆనోటా ఆనోటా, సమాచారం యాతర్తూ తెలుస్తున్నప్పటికీ, తన ఏమయింది సుందరానికి ఏ సంగతి తెలిలేదవటానికి ఈ ఉత్తరమే పాక్షిం అంతిస్తులమీదకిన్న సుందరాన్ని ఇందుకు తప్పవట్ట వలసిన పనిలేదు

విశ్వం చదువు! స్వక్తిచెప్పొక ఇంతవరకూ అనేక అవకాశాలు ఎత్తాడు నీ బన్నింటిలోనూ, తనకు అభిమానపాత్రమైనది కథమిది అవకారం. ఈ అవకారమే తన సమాజమైన అవకార మిది చింది విశ్వానికి ఉత్తమకథల బానికాలో! కూడా అతను ఎక్కడపోలేదు. అయితే, తన కథలను అద రించినట్టుగా, దేవత తిన్న అదిరించలేదు ఇంకాను, కథమిదిగా తనకు అలవడిన సంపూర్ణంవల్ల, విశ్వానికి దేశమీద బానికలిగించేకాని, కోపంరాలేదు.

అయితే, ఈ సంపూర్ణం విషయంగా తన అనేక అంతస్తుల పైకిన్న విషయం, తెలిసిరావటానికి, ముందరేమీ కారకుడైనాడు.

కుందరం ఎంత సంతోషం పొందినాడో బోధించే, తన ఉత్తరానికి సమాధానముగా రాస్తాడు, అది కూడా విశ్వం పారపాటు పదాను ఇట్లా పార పాటు పడటానికి కారణం లేకపోలేదు

“నువు పెద్ద ఉద్యోగంలో ఉంటున్నావని విని చాలా ఆనందించాను ఎప్పటికప్పుడు నీ సరించి భోగటాలు తెలుసుకుంటూనే ఉన్నాను నాటి నందీ, నేటిరకం, నాకు స్థితిరంగా, ఎటువంటి ఆర్థిక అవకాశం చిక్కలేదు తెలుసు చేశాం, నాకు ఒక కథకుడిగా పోలికలతో చేరు మూట గట్టి ఇచ్చింది ఆ మూట విద్యుత్తు, నన్ను కట్టుకున్న కళా, నా నాలుకలో పిల్లవాడూ, ఏడుపు ముఖం పెట్టి కలిపించారు నన్నే చేయమంటావు నీ పలుకు బలితో, నా కంట ఆసరా కలిగించకపోతే నేరస్థం అవుతే, ఈ ఉత్తరం అందరినీ నీకు సరిగా అందుతుందో అందెనో కూడాను-యోమ దీన్ని కేవలం నా అక్కయ పాత్రగా పరిగణించవలసి, మన కాలేజీ రోజులు నీకు భావకం ఉండక పోవలసి నా నివ్యాసం ”

విశ్వం, తన రాసిన ఈ ఉత్తరంలో ఆఖరు వాక్యం, ఉద్దేశి భార్యలగా రాసినదీ ఆ వాక్యం ఒక కొల బద్ధిగా పెట్టుకునే, సమాధానం రాక పోవచ్చు నమోకన్న విశ్వం సమాధానం రాకటంతో, పప్పులో కాలు వేళాడు

“విశ్వం! నీ ఉత్తరం నాకు చాలా ఆకర్షణ కలిగించింది నీ కంట కాలం ఉద్యోగం లేదంటే నమ్మలేక పోయానాను కథకుడుగా నీకు లభించిన కీర్తిని అక్కడ విడిచిపెట్టి నువు రక్షణం బయటే రి నీకు ఉద్యోగం కావాలంటే, పోరక్క పోడు ”

ఈ ఉత్తరం అందాక అంత దూరం వెళ్లటానూ మనస్థూ ఆసక్తిగా పాటు విశ్వం సంతోషంతో పడక పోలేదు కానీ, తన ప్రయాణం కట్టడానికి, తనకు కావలసినంత ఉత్సాహమూ లీల ఇచ్చింది మర్యాద విశ్వం, వందల దూహాయలు అన్న చేసి, ఫిరీ ప్రయాణం అయితాడు

2

విశ్వం ప్రయాణం చేస్తుంటే కాంతూ, తన తం పెట్టిన తాపని ఎంతవరకూ సహించనని ఆలో

చించుతాడు ఎందుకల్లనంటే, తాపని చేయటం కోసం, తన తదితరంతో అతి ముఖ్యమైన ఒక నిశ్చయం తీసుకుంటున్నారని వచ్చింది. ఇంతవరకూ ఎవరినీ ఏదీ కూడా అర్థించి ఎరగడం విశ్వం ఇవ్వకు— ఇంతదూరం ఎందుకు వెళ్ళాలని వచ్చిందో అసాధ్యం అంత కష్టం కాదు

తండ్రికి ఎటువంటి ఆర్థిక సౌకర్యం లేదు, ఈ కుటుంబ భారముతో బలవంతం తన సత్తిమీద తనకోక తప్పలేదు ఒక విధంగా తన కన్నా తన తమ్ముడు నయం వాడు ఒక పెద్ద తన వదులు సాగించుకుంటూ, మరో పెద్ద, ఇక్కడా అక్కడా ఎవో బూర్గుడు చెప్పకొని, ఆ తచ్చిన పబ్లికతో చదువు సాగించుకొంటున్నాడు కానీ పరకా విషయాలే కూడా నారా తెచ్చిపడతాడు పుటుకతోనే, వాడికి కష్టాలువాటిన్నీ పోషించుకో తట్టి తన్ను తిన్నప్పుడు పుట్టుకతోనే పెంచు కొచ్చారు ఫలానా లోపం అనే విషయం వంటికి నాటకుండా తన్ను పెద్దవాణ్ణి చేశాడు తన యధా ర్థాన్ని తనే పాటావుగా సర్పించుకోవలసి రావటంతో విశ్వం, మొదట్లో ఉక్కిరిసిక్కిరిస్తాడు ఇక తన చెల్లెలంది దానికి పెళ్ళికు వచ్చేసింది ఈకాలం వదులుతేనే ఆదర్శం ఎందుకూ పనికిరాదు తన చదువుతో మూడు చెరువులు ఎండకొట్టాడు తన తండ్రికి తన తల్లి పేదవాళ్ళ ఇంటానే పుట్టింది పేదవారి చేతిలోనే వడింది ఈ పేదకుటుంబాన్ని తాడుకురావటం ఆమె చేతవును. ఈ పరిస్థితుల్లో పుట్టుకునిగినట్టు తనకు పెళ్ళి జరిగిపోయింది దీనింత దీ కారకుడు తన మేనమామ తన కూతురి ఈడు మించిపోతున్నది తొందరపెట్టి అమ్మనీ నాన్ననీ పోషించాడు లీలనే చేసుకోవాలని చిన్నతనం మంచి తనకు కోరిక ఉండేది మామయ్య తన కూతురికి చదువు చెప్పించలేదు తన ఉద్యోగం చేసుకొంటూ లీలకు చదువు చెప్పించుకోవాలని విశ్వం ఆలోచనలో ఒకటి ఏ ఆలోచనూ ఫలించనట్లుగానే అది కూడా ఈనాటికి ఫలించలేదు. ఇవ్వకు, నాలుగోకొట్టి పిల్ల వాడిని పెట్టుకొని, చదువుకొన్నంటే ఇంకావలదా

“నా చదువు ఇప్పుడంత ముఖ్యం కాదు ముందు పిల్లవాడి పంకతి అలా చించండి” అన్నది భూదానూ ఒక శిలెదర్శనం!

విశ్వం, తమ పదుపుకొంటున్న రోజులలోనే సాహిత్యంలో పరివర్తన చేసుకొన్నాడు ఎటువంటి రైత మొదటి సారి కాగితం మీద కలం పెట్టాడో గాని అతిత్వరలోనే విశ్వానికి ఒక కథకుగా పేరొచ్చింది ఆర్థికంగా ఇది అంత లాభించక పోయినా, తన చేతికొచ్చిన ఈ విద్య, ఎప్పటికైనా తనకు ఒక ఆసరా చూపించక పోదనే విశ్వం గట్టిగా నమ్మాడు ఇది తనకంటే మూఢ నమ్మకం కాదంటూ నమ్మాడు

కొన్నాళ్ల కంటే, తనకు తెలిసినవా జోకు ఒకపత్రిక పెట్టాడు దానికి సంపాదకుగా ఆ పత్రిక పెట్టిన వాడి పేరే చెన్నుకీ అయిపప్పటికీ, పత్రిక వదిలించే భారం తన మీద నేరారు ఈ భారాన్ని విశ్వం అమితశక్తితో నిర్వహించినమాట నిజం ఇదే తన్ను పోషిస్తుంది, మొదటి రెండు మూడు సంవత్సరాల నిర్వాహణలు లేకుండా కష్టపడి చేతు తెచ్చిన వాడు తన పత్రిక పెట్టిన వాడు, మొదట్లో తనకు సెలవు యాత్ర యాసాయల చొప్పున ముట్ట ఇప్పేవాడు అది పది నాలుగు విశ్వం స్వీకరించాడు ఆ తర్వాత గట్టి చిక్కు వచ్చింది పత్రిక యజమాని ఆహ్వానించేవాడే, యజమానే స్వయంగా ఇచ్చేవాడేనే నేయకలనే వచ్చింది ఆ విధంగా నేనే కథల్లోనూ వ్యాఖ్యలలోనూ, సాహిత్యం ప్రయోజనం, కళా సళించి బాగు మిగిలేది తన ఆకలిని పూరించుట చేసుకొని విశ్వం బయట పడ్డాడు ఇన్నావా పత్రిక అందమైన పోటోలుతో, ప్రణయ కథల పత్రికగా వెలువడుతూ, ఆయనమని ఒక పెద్ద మేదా, ఒక కాయ తెచ్చి పెట్టింది తన అంతస్తులో ఉన్న సాహిత్యానికి, ఈ దేశంలో, దెబ్బ చేసుకొనే మోగంతి ఇంకా పెట్టలేదు

ఆ తర్వాత విశ్వం ఒక రేషను దుకాణంలో పనిచేయుట, నేరే కథగా రాయలలనే పుంటుంది ఆ రేషను దుకాణంలో చాలుగా పుచ్చులాంటి నియ్యం ఎంతపడితే అంతా దొంగటం, రేషనుమీద చూస్తే పక్కాగానీ కూడా పనికిరాని నియ్యం లభ్యం కాదు ఇట్లా జరుగుతూ ఉంటూనీ, పాలకులే చేతివైసంతగా దొంగవంట చేయుట, విశ్వానికి అనభ్యంతరీ నయమబ్బాడు. తన మూడో అవతారంలో విశ్వం, రెండుమూడు పెద్దనాథులలో

ఉత్తరం రాసిపెట్టడం ఇదిమీదా ఆసే నశ్చ లేదు అయిపప్పటికీ తమ కుండరానికీ తెలిసింది ఉత్తరం రాసేవరకూ ఈ పనే చేయకచ్చాకు లేది యోగి నాటకం రాయడంతల్లా, పత్రికలు పంపే పదిపదిపానులకల్లా, అంతా కలిసి సెలకో యాత్ర అరవై అయిపా తన సంపారం తూటానికీ పదిరోజు లకు కూడా డరిపలేదికాదు రాధ్యతలు ఎక్కువవు తున్న కొద్దీ, విశ్వానికి, తనమీద తనకే నమ్మకం ఊగించుకొంది ఇక ఉద్యోగంకోసం, గట్టిగా అర్జించకపోతే లాభంలేదు తనమీద ఆధారపడ్డ వారికి రిండిపెట్టాలగడంలో తన నియమం ధంగం అవుతే వచ్చిన నష్టమేమీ లేదు అడుగులేగాని అమ్మయినా పెట్టదుకా?

కుందరం, చదువుకొనే రోజులలోనే ఎంత ప్రైవేటాంకీస్తులలో విహరిస్తూ ఉండినప్పటికీ, తన విషయంలో అభిమానంతో మెలగటం విశ్వం కాగా ఎదుగును కుందరంలో తన కుండిన మైత్రి, స్నేహంగా పరిగణించాడు విశ్వం ఇప్పుడు కుందరం తిమ్మ ఆహ్వానించటంలో, విశ్వం స్నేహాన్ని మాత్రమే చూపగలిగాడు ఆ స్నేహాన్ని ప్రకల్పింపగల నయటానికి వ్రతం విశ్వం అంతరీక్ష సమ్మతించలేదు

3

విశ్వం ప్రయాణం చేస్తున్నప్పుడు తెచ్చిపెట్టు కున్న ఉత్సాహంతో, శిల్పీవీరులలో కాలుపెట్టడంతో పటావలయనట్లు తోచుకొంది తమ ఏ నాటికీ శిల్పీచేతుకోవొక్కూదీ కుందరానికి ముందే ఉత్తరం రాశాడు కుందరం స్వేదముకు వస్తాడనీ భార్యవు స్నేహంతో తిమ్మ ఆహ్వానిస్తానీ ఉహించాడు విశ్వం కాని స్వేదనంతో కలయచూసినా కుందరంపాడి కనపడలేదు తనకు హిందీ కూడా రాదు బహుశా కుందరానికి ఏదో అర్థంబుపని తెలిసి ఉండవచ్చునేమో! అంతిపెద్ద ఉద్యోగిమీద, స్వేద మి వస్తాడనీ అనుకోవడం తనదే బుద్ధిచారపాలు

కుందరం ఎట్లను తెలుసుకనక, టంగా ఒకటి మాట్లాడుకొని, కుందరం ఉంటున్న ఇల్లు చేదకొనే పరికే పదికొంతు గంటలయింది

ఇంటిముందు ఒకపక్కగా, అందమైన కారొకటి అగిఉంది. పక్కనే మేదికు పెట్టు

వ్వాయి. దానిమీదకున్న బోధనాస్త్రే, సుందరం
మొదలైన కావరముంటున్నాడని స్పష్టమయింది!

ఇంతలో పైనుంచి ఎవడో కిందకు దిగి, తన
తెచ్చించుమానీ, తన్ను ఎగాదిగా పరీక్షించి, "శాన్
హై!" అన్నాడు వాడు హిందీలో ప్రశ్నించివా
అంతకప్పుడో కనిపించాడు

"మిస్టర్ సుందరం!" అన్నాడు విశ్వం

"మీరు తెలుగువాడవా? మీరు పెరిగి
పోయివుండారు అరమణిలా కన్నులు మీరు వచ్చి
జూర్పండియి" అన్నాడు

నీకు నిస్సందేహంగా సుందరం పనివాడు

"ఇంట్లో ఇంకెవరూ లేరా?" అన్నాడు
విశ్వం సందేహంగా

"అమ్మ పట్నం పోయి ఉండారు సామిదా
ఉండారు నేను వారి భర్త" అన్నాడు 'భర్త'

కింది భాగంలో ఎవరో పంజాబీవాళ్ళను
కున్నాడు విశ్వం అంతస్తుమీద అంతా దివ్యంగా
ఉండి ఇటుకంటి 'పెద్ద వాళ్ళ' యిండ్లలో నుండు
కావరం ఉండటం నేర్చుకోవాలి ముందు చాలా,
వోలులో పోవాలూ, గోడలకు పెద్ద పెద్ద చిత్ర
పటాలూ, ఒక చైత్రు పెద్ద రేడియో, కింద తినానీ,
దావరాలకు రంగురంగులు తెరలూ ఇవన్నీ తనకు
అలుపుకు పోయినట్లుగా కనిపించ సాగాయి 'భర్త'
తన తెచ్చింక ఎక్కడికి తీసుకు పోయాడో, తన్ను ఈ
అగాంలో వోడిరి! అనుకుంటూంసగానే 'భర్త'
నేతిలో కాఫీతో వచ్చాడు

"మీరిది ప్రస్తుతంలోని పార్ సామి సోను
చేస్తేని మరో పది నిమిషాలలో వస్తుండారు"

పది నిమిషాలకు సుందరం రానే వచ్చాడు.
అతని వెనక మరో ఇద్దరు ఉద్యోగులే అయి
ఉండొచ్చు—సుందరం వస్తూనే,

"హలో! విశ్వం! నీకోసమే ఎదురు
చూస్తున్నా! ఇవ్వు వరమింకో దీక్షకు పంపేసి
వస్తాను!" అంటూ ఏదో కొగతలు తీసుకుని
వారిచ్చి, బయటకు వెళ్లి వాళ్ళను పంపేసి తిరిగి
వచ్చాడు సుందరం

విశ్వానికి కాన్స్ నిలిచినట్లుయింది

సుందరం ఆహ్వానంగా సమావించి, పోఫాతో
తన పక్కనే కూర్చోసి,

"ఎన్నాళ్ళకు కనిపించానో విశ్వం! అయ్యా
పోసానీ నీ కోసం వీక్షణికి బయల్దేరుకొండగా,
అర్థంటు పని తిగిరింది. నీ కోసం కాగా పంపించానే,
కారులో వచ్చావా?" అన్నాడు.

"లేదు" అన్నాడు విశ్వం కాస్త ఊపిరి
దిగవట్టి

"అదేం? కారు రాలేదా మేమిటి? డ్రైవర్!"
అంటూ శ్రీక తాకు సుందరం

"పోనీతెచ్చా వాడు వచ్చేలా పోల్చుకుంటా
డనీ! మనం మళ్ళా చాలా కాలానికి కలిశాం
చాలదా?" అన్నాడు విశ్వం

సుందరం తేనీప కేళి, డ్రైవరు వచ్చే లేడు
కానీ, 'భర్త' వచ్చాడు

"చూడూ, అయ్యగారికి స్నానానికి నీళ్ళూ—
ఆయిద కా గదిలో అన్నీ అడుచ్చు," అన్నాడు
సుందరం

సుందరం ఇచ్చిన ఆతిథ్యం విశ్వానికి తాత్కాలి
కంగా ఎంతో సంతోష కలిగించి ఉండొచ్చు, కాని
ఈ వాతావరణం విశ్వానికి గొంతులో వెలక్కాయ
లాగ ఉంది. తన మామాయి తేదితంలో ఉండవలసిన
వేస్త్రు ఇక్కడ తనకు లభ్యంకావడంలేదు ఏవని
చెప్పి, చేయాలనుకున్నా, స్నానమూ, భోజనమూ,
కాలక్షత్రాలు తీసుకోవటమూ—ప్రతీ చిన్న విషయ
యానికికూడా, ఏదో ఒక నియమం ఉన్నట్లుగానూ,
ఆ నియమం ప్రకారం ఆ చదులు చేయకపోతే,
వాచిమల్లా వెనక్కు తిరిగిపోకుండేమో అన్నంత
అనుమానం కలగడమూ జరుగుతోంది

"నా భార్య ప్రజ్ఞించి విల్లిందిలే ఇది ఇంకా
ఆరోగ్యం ప్రస్తుతం నీ నొక్కణ్ణే ఉంటున్నాను.
నాన్నగారూ, అంతా పట్నంలోనే ఉన్నాడు.
అయిన ఇక్కడి కెలా వస్తాను! ఏదన్నా నిమి
షాల్తో పనివుంటే వస్తూపోతూ ఉంటాను. అంతే"
అంటూ సుందరం విశ్వానికున్న కొన్ని సందేహాలు,
తన కోరకుండానే తీర్చాడు

తనకోసం నేరగదిలో ఒకపక్క నేయించాడు.
వదుకోవోయేముందు, రాత్రి ఇద్దరూ ఒక గంట

విచ్చా పాటి ముట్టాడుకున్నాడు. కనకటి రాత్రీ రోజులూ, అచ్చటి దిక్కులూ, అన్నీ ఒకపాటిగానకం చేసుకున్నాడు. ఎన్ని ముట్టాడినప్పటికీ, సుందరం, నిర్వహించడానికి ప్రసక్తి తీసుకురాక పోవడం, విశ్వానికి కొంచెం ఆకాశం గం కలిగించింది. అసలు ఆ ప్రసక్తి తనే ముందు తీసుకురావాలి! ఏమో—ఈ చాతకరణంలో అనుకున్నాడు మదాను.

తనకు తన కొంతకాలంనుంచి ఎరిగిఉన్న ఒక స్నేహితుడికి—మధ్య విద్యా ఒక గోడవంటిది ఉండటం బాధగా ఉంది ఈ గోడపెట్టింది ఎవరు? రనా, సుందరం? లేక, ఈ వ్యవస్థా? ఇదిమాత్రం తేల్చుకోవాలని విశ్వం రనలోతనే పరిశోధన ప్రారంభించాడు.

తన వచ్చిన పశ్చిమ తీరంలో తేలిపోతే, భవిష్యత్తు నిర్ణయించుకోవచ్చునన్న ఆదుర్దా విశ్వానికి ఉండటం సహజమే ఇటువంటి ఆదుర్దాలకు సుందరం అర్థికవ్యవస్థ అతన్ని అతీతుడైచేసిన విషయం విశ్వం గుర్తించాడు.

“ఇక్కడ ఏమన్నా భాష ” అనబోయినాడు విశ్వం.

సుందరం మాటలనే అర్థమవుతుంది,

“అలాంటిదాం తెదూ కొన్నాకు ఉంచాటి కనా మరీ? అన్నట్టు, నుపు ఏం పని చేస్తావో చెప్పి ముందు!” అన్నాడు సుందరం సిగరెట్టు ముట్టిస్తూ.

తన వ్యవహారం సుందరానికి కొంత వేరొక్కలాగా ఉన్నట్టు తోచుపొంది విశ్వానికి తన వివిధంగా సుఖపడుతున్నది ఉద్రించే మోగడం సుందరానికి లేకపోవచ్చునని విశ్వం మొదట్లో భావించలేదు.

“నీ ఉత్తరం చూడగానే, వాళ్ళం ఏదో ఉద్యోగం సిద్ధంగా ఉండవలసిందిగా మజా! చెప్పాడూ!” అన్నాడు విశ్వం కనికాడి. తనవంటివాడికి రాస్తూ ఉన్న మెచ్చుపూయిలోనే ఉంచాల్సిన మాట వినిపించింది.

“నేనావిధంగా రాసిపట్టు వాడుకగానంటే ఇది ఉద్యోగాలు మనకోసం అంటూ సిద్ధంగా ఉంటూ

యనుకోటం బుద్ధి పోవటం! నువ్వే స్పష్టించుకోవాలి ఈ కాలంలో.”

సుందరం అన్న ఈ మాటలలో సత్యం ఎంతగా ఉంది. ఇది సత్యంతో మారుకున్న మాటే అని బాధపడి విశ్వం ఒక పత్తె వత్సవాడు కాని, ఈ ఉద్యోగాలలో లాగునూ తుదిభాగంనే ఉంటుంది కాబోలు అని స్ఫురించటంతో విశ్వంలో ఒక చిన్న మంట బయల్పడింది.

విశ్వం, హేలూ నాలుగువైపులా కలయమాడటం గమనించి, సుందరం—“ఇది గతకర్మ మంటు ఇచ్చిన ఇల్లేను. అసలు నా కర్మకలహితం బంగారం ఇంకా భారీ కాలేదు. ఉంచాక ఈ కొంతలో ఉండమన్నాడు చాలా ఇరకాటంగానూ—ఎందుకూ పొందవలసినా ఉంది.” అంటూ తన అసంతృప్తి వల్లదీచేవాడు.

ఇది ‘కొంత’! ఇరకాటంగా ఉంచా! తన వంటివాడు కాలుమావటానికి ఇందులో, తానుకు లేదే! అంతవలె లేదు!

ఆ రాత్రి అంతటితో వారి విద్య ముగిసింది.

4

నాలుగురోజులు చాలానా మదా సుందరం, ఇదమిద్దంగా ఏ విషయమూ తేల్చడం లేదు విశ్వానికి ముళ్ళపొడ నడికగా ఉంటున్నది ఈలోపున విశ్వం తన భార్యకు ఉత్తరం రాశాడు, సుందరం చాలా అడరించాడనీ ఉద్యోగం దొరికే మానవల ఎక్కువగానే కనిపిస్తున్నాయనీ ఈ నాలుగు రోజులలోనూ సుందరం తనకు విలయపడుతూ, విశ్వాన్ని పట్టు మంతా తిప్పాడు జరికర్ మంతర్ మునుంచాడు విరామం దిగి మునుంచాడు చూడనీచాక అంతా తిప్పాడు కన్నాటి నేలలో అనేక పెద్ద పెద్ద దుకాణాలకు తీసుకువస్తే, అక్కడివాడు సుందరానికి చాలామంది సలాములు చేయటం, ‘కోకాకోలా’లు ఇప్పించటం విశ్వానికి అశ్చర్యం చేసింది.

ఒకనాటి సాయంత్రం, ‘రాజ్ మూట’కి వెళ్ళాడు. సుందరం అక్కడ ఎవరితోనో తన సాటి వారితో ముట్టాడుకుంటే, విశ్వం, కొద్దిదూరంలో ‘విజ్ఞాన’ ప్రాధాన్యతాగ్రామం వింటూ, గాంధీ అత్యున్నత క్రాంతిని తీసుకుడు.

“నీదో నాకు అనేక విషయాలలో అల్లిప్రాధాన్యత వాడు ఉంటే ఉండొచ్చుగాక. నీ విశ్వాసాలు నీవి నా విశ్వాసాలు వావి. అయితే నేం? నువ్వు నువ్వవునీ నువ్వు శరీరం దేవతలలోనే నేను పుట్టిఉండటం—నీవు మాత్రం! కొత్త కృత్యం చేయవలసింది నన్ను చూడగలగటం నా అవ్యక్తంలో ఒక భాగం కొన్ని కొట్టుకుంది అనమోదాన నీ ప్రభావం ఒక చలనం చెలిగించుంటే—అది నీకే సాధ్యమయింది నీ కేవల నా తోచుకుంటున్నాను విశ్వం

ఇంకోరోజు, సుందరం మరొకరుండి పెద్ద వాళ్ళతోకలిసి, ‘మిత్రులమీద’ వికసింకి పోతూ, విశ్వాసాన్ని చూడ తీసుకువెళ్ళాడు చరిత్ర త్యక్తమైన ఇటుకలపైలలాలు చూస్తున్నప్పుడు విశ్వాసం, తన రీతి, నిర్ణయాల పడవే జ్ఞానం వస్తూ బాధించే సాగారు

వారంతోకాలం గడిచింది ఒకవారం రాత్రి సుందరం ఇంటికి వస్తూనే,

“ఇదిగోనోయ్, నీ ‘ఎపాయింట్ మెంట్’ ఆర్థమే తల్లి నాతోచాడా నిన్ను తీసుకువెళ్ళాడు వాయిస్ అయినా,” అన్నాడు

“ఎక్కడ—అట్లంటే! ఏం?” అంటూనే విశ్వం కొంత చూడగలగటం

విశ్వం చదివేలోపునే—సుందరం అందుకొని,

“మా అట్లంటే! భారీ వచ్చిందిలే ఒకసారి అడుగు పెట్టేవాడంటే, పెద్దగా తప్పుకురావచ్చు” అన్నాడు

తన అనివార్యమంటే ఉద్యోగానికి కనీసం మూడువందలైనా శీరముంటుందినున్న విశ్వం, ఈ ఉద్యోగానికి కేవలం నాలుగూత్రే మాత్రమే తీసుకుని, అనూనాసకులతో కలిసి రెండోదలం కిట్టానీ తీసుకుని ఆరాధనగలయింది ఈ నోట్ల సమయంలో రోజులలో రెండువందల రెండుచూపాయలకు సమానం! అయితే ఈమాత్రం తన దేశంలో దొరికే ఆస్కారం కనిపించలేదంటే! అయితే, సుందరం అన్నట్లు, ఇందులో పాతుకుంటే పైకి కాలేకపోతుంది ఎక్కడంటే?

మర్యాద అట్లంటే! ఇంతలేరే ముందు తనకీట్లా మంచి ఉద్యోగం దొరికినట్టు త్వరలోనే పెద

ఉద్యోగం కావచ్చుటకీ, తన రీతి ఉత్తరం రాకాడు విశ్వం అయితే ఈ ఉత్తరం కాస్త తొందరపడి రావిన విషయం అట్లంటే పరిచాక గాని విశ్వాసం కట్టలేదు.

సుందరం గడుసువాడే! విశ్వంమీద ఏదోకనీ ఉన్నట్టు అరన్న సరాసరి తనకింద, తన అనూనా వీలొకంటే ఉద్యోగంలోనే తనకొకటం విశ్వాసం! నోటూబల తనందా చేసింది విశ్వం, సుందరం చేస్తున్నంత పెద్ద ఉద్యోగం, తనకు చాలామంది పెద్దలు పాటులూ, ఎన్నడూ కోరలేదు అయితే, సుందరం, తన్ను కేవలం తనకిందే తనకు పంటావని మాత్రం విశ్వం ఎన్నడూ ఉపసంహరించలేదు ఏ మొదటి దృశ్యంలో విశ్వం ఈ ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాడో ఆపాటిమంచే విశ్వాసం నిజమైన దుర్భిలా ప్రారంభమైంది

5

“నువ్వు నాకు ఒక ఉద్యోగమంటూ ఇప్పించి నందుకు నేను నీకు కృతజ్ఞత చూపించాలంటే వుంటుంది అయితే నీకు నామీద ఎన్నడూ లేని ఈ కనీ ఎందుకీ? కనం చాలాకాలంకాటి స్నేహితులం సమయమైన నాచాలా చిదువుకున్నాం అయితే నీకున్నంత పెద్ద ఉద్యోగం కొసం నేను రాతేను నువ్వు ఇద్దరికీ అందిస్తున్నావంటే చాలా ఉండవచ్చుట నేను నుద్దించకపోలేదు నా ముఖానికి ఇంతకన్నా ఎక్కువ ఆదాయం తెచ్చుకోగల తామతులేదను నన్నుకాన, కాని ఆ ఉద్యోగం కాస్తా నీకిందే ఉన్నట్టుచూసి, నన్ను నీ బాధన చేసుకోవటంలో నీ చాతుర్య ముంటే? ఏ ఉత్తే కిందో నువ్వెట్లా అన్యాయంచేతావు? లేక, నీకంటే ఇటుకంటే అల్లిప్రాధాన్యత కలగలేదా?” అంటూ విశ్వం, సుందరాన్ని నిలబెడి అడగాలమకున్నాడు కాని, ఎన్నడూ లేనిదే తన కేవలం పరిశీలనం అనే కించించింది తనకున్న సంపూర్ణత తనకు ఈ పరిశీలన ముఖంగానే ఎదుర్కోవచ్చు “నీకిందా ఉద్యోగంఉంది! నువ్వేగా! నీకు స్నేహం ఇలా ఉండనియ్యి నాకు కలిసిపోయి అంటూ ఇంకొక డైరీ అనగలిగేవాడేనా! కాని, అటుకంటే పెద సరళి మాట అనటంవల్ల, ఉన్న అనకాం కాస్తా పోవటంవల్ల, బాధమీదా లేదు. పెదసరళిగా

మాట్టి, పాట పోయియున్నాడే ధైర్యం తనకు లేదు అని రూఢి చేసుకున్నాడు విశ్వం

“చూడూ! జుపు కావడం చెల్లె బాగుంటుందనుటాన వింకె” అన్నాడు సుందరం ఒక రోజున

“కావరం! బాగా చెప్పావు! ఈ తీరంలో నేనేం చేయగలను! ఏదన్నా చూడండి బోదా మనుకుంటున్నావే” అనేకాడు విశ్వం

“మంచివాడినీ! ని నిక్కడినుంచి వెళ్ళి బొమ్మంటున్నా సనుకొంటున్నా చేదిటి కొంప తీశావు! కాకా అధిపాదం ఎన్నడూలేదు, అంటూ సుందరం తన పొరపాటుని బొమ్మకున్నాడు

“నువ్వూ అనుకోవడంలేదు సుందరం? నేను మూలం ఎంతకాలం ఇట్లా నీ యింట్లో ఉన్నా వేయగలను! కళ్ళు నీ పెళ్ళాంపిల్లా వస్తూ అసలే ఇం చాల దంటున్నావు మానమ!” అంటూ విశ్వం పొరుగుకుండా కాస్త ఎత్తిపొడిచాడు

“అ మాటకేంటి నే నంటున్నది మరేంలేదు ఇక్కడి ఇళ్ళకు చాలా ఇబ్బంది అందువల్ల చేసుకొని వచ్చింది బారవిడుచుకోవటం పెంచుకో! కొంది భాగంలో ఉంటున్న వంబానీవాళ్ళ యింట్లో, ఒక గది, వరండా మీదకట్టిన ‘మార్టీ’ గది అలాగే మూడుంటున్నాయి నీకోసం ‘ఫీక్స్’ చేస్తామనుకుంటున్నాను ఉత్తరార్ధిం నాకో ఇంకాకావచ్చే అంశులో ఎలాగూ ‘ఆట్రేజ్ చాన్’ ఉంటుంది” అన్నాడు సుందరం

సుందరాన్ని నువం నిందించవలసిన పనిలేదు ఎందుకల్లనంటే, తన మీసానుడికి, తన కళ్ళలో ఉన్నంతవరకు సహాయపడాలనే సామర్థ్యాంతోనే సుందరం ఈ నిర్ణయం ఏర్పాటుచేస్తూ ఉండినట్లు కాని, సుందరంచేస్తున్న ప్రతి పనిలోనూ, విశ్వానికి అంతెక్కువే కలిగివున్నాయి. ఇవ్వకు ఇంటినివయంలో ఈ ఆంతస్తుల కేదం పుడుంగా ఉండేనే ఉంది

సుందరం, తనకు, తన భార్యకు, తన పుట్ట బోయే పిల్లకి ఇంక ఇంద్రధనుశు మల్లేశులు కలుపటిది చాలవనుకుంటున్నట్లుకానీ, విశ్వానికి, విశ్వంభార్యకు, నాలుగోళ్ళు నీళ్లువాడిన—ఇంకా బహుళ విశ్వం

కుటుంబానికికే కాదా, కిందిభాగంలో ఒక గది ఒక తాత్కాలికమైన పంచా ఎట్లా పరిపాకయ్యనని సుందరం సహించాడో విశ్వానికి అంకురబలలేదు

ఉద్యోగం నివయంలో విశ్వం, సుందరంతో అనదలచిన మాటలు ఎట్లా అనలేకపోయాడో ఇంటి నివయంలోనూ మాడ అట్లానే నోకర్తలేకపోయాడాడు

సుందరం, తన పరిస్థితి బాగానే వివేచించి, ఆ గదికి అద్దె మువ్వయంపాంతులకు నింకా మరేంకా నిర్ణయించాడు

కాని, విశ్వం, “ంటనే తన కుటుంబాన్ని కష్టించవలనుకోలేదు ఒక పెండ్లిపాట, ఈ కాల కల్త తీరింది దునిమాకాకనే ఏ నిర్ణయమైనా చేసుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు తన సొంత ఇంటికి మార్చివ కాటిరాతి మార్చిని, విశ్వం, ఇన్నాళ్ళకీ మళ్ళీ ఒక కథ రాకాను ఆ కథలో ఇటీవల తన వంశం అనుభవాల వాయలు కొన్ని పడకపోలేదు ఆ రాత్రి ఆకలికి నుండే కాస్త తేలికై బాగా నిద్ర కూడా పట్టింది

పంజాబీల చంటిట్ల యేడుపుతో ఒకరాత్రువకు విశ్వానికి మెలవనయింది మర్రి ఎంతో ప్రయత్నించినా నిద్రపట్టలేదు రాత్రి బహుళా రంకుంటలు వాటికంటుంది అంతవరకు తనకు వట్టిని నిద్రకు మనుకు ప్రకాశించగానే ఉన్నట్లు తోచింది కాని, ఈ సరికొత్త వాతావరణంలో నిద్ర పట్టం కష్టంగా తోచింది రాత్రి కథ రాయటం వల్లా, యామలలో ఉంటున్న వాస్తవ కాస్తా ఆ కథలో కొంతవరకు వ్యక్తం కావటంవల్లా, చక్కన వట్టిని నిద్ర కేవలం తాత్కాలికమయిపోయింది విశ్వానికి

విశ్వం అట్లా నడుమనే ఆలోచనలో వస్తాడు అతనికి, తన కుటుంబం యావత్తు జ్ఞానక మెచ్చి కదివరమవుతోంది తన్నుకేం చేస్తానన్నాడో! నిలవాది ఆలోచనంనుంచి రీల ఆత్మరేమే రాసింది కాదు ఇంక ఎలా గమనిస్తుండో! దినం ఎట్లా గడవటమనే మరేసమస్య ఎదురైనప్పుడు, ఇంకేనవస్య సురించి ఆలో ఆలోచన పొడు ఇందులో కేవలం తన ముఖం మాత్రమే దూసుకొంటున్నట్లు ప్రభుకున్నాడో తన ఏ ముఖం పొంది, తనవారిని ముఖతెల్లాలని

విశ్వం, ఇంతదూరం వచ్చాడో, ఆ సుఖం కాస్తా నూయింపుచుంటున్నాడో చూసాగింది

సావం నుండరం ఒక విధంగా నుంచువాడే తన చేయగలిగిందో చేస్తూ ఉండగలగటం నుండరం వంటివల్లలో గొప్పగుణం కాక నుంచుకోలే ఆ చేయ వలసిన పద్ధతిలో లోపములే ఉండవచ్చు లోసాలు అనేది మనిషికి ఎన్ని లేవు? అయితే నుండరం స్వేచ్ఛాన్ని ప్రదర్శించటంతో, తన మనసు కష్ట పడుతున్న సంగతి నుండరం గ్రహించలేదనుకోవచ్చు నుండరం చేస్తున్నది సహాయంగా పరిగణించటంతో ఇదిగో! నువ్వీ పని ఇట్లా చేస్తున్నందువల్ల, నా మనసు కష్టపడుతోంది నా ఆకాశమనం చెప్పు తోంది! అని అనగలిగి కష్ట తనకు తనండా పోయింది ఎంత ఆలోచించినానో, ఈ విషయంలో నుండరంలో నుంచుకోవడం తనకు కనిపిస్తున్నదిగాని, అతనిలో లోపం కనపడటం లేదు నుండరానికి తన ఉంటున్న అంతర్భూతం అతనికి కనపించేది, విశ్వానికి తన అంతర్భూతం అతని దిగంగా కనిపించటం సహజం మానసికంగా తన్ను హింసించాలని నుండరం అభిప్రాయం ఎన్నటికీ కాకపోవచ్చు కాని, యధార్థం ఆలోచిస్తే, తన సదుపాయం మానసిక వ్యర్థం!

తన మధ్యగతగతిలో కింది వర్గానికి చెందిన వాడనీ, ఈ వర్గానికి చెందినవారు, సాంఘిక వ్యవస్థలో నిలవడటానికి చేత ప్రయత్నంలో, పైకి ఎగ కాకనూ లేరనీ, కిందకు దిగకారనూ లేరనీ, భవిష్యత్తులో తనవంటివారిది గర్విలాల జీవితంగా ఉంటుందనీ కథనం చేసే విశ్వం గుర్తించలేదు అయితే, తనకే సంభవించిన ఈ పరిస్థితిలో తనపై ప్రత్యేకత చూపించుకోగలిగాడు గనక?

ఈ సంఘంలో తనవంటివారు పడున్న మామూలు కష్టాలే తనూ పడుతున్నారో ఈ కష్టాలే తనూ లేవోనా, సమాజంలో ప్రతీకృతి కూడా, సరిసమాన భాగ్యతలుగల వ్యక్తి అనీ, పరస్పర గౌరవ ముర్యాదిలూ హక్కులూ కలవాడనీ, సమాజం యావత్తూ కూడా గుర్తించగలిగే సామ్యవాదంలో తప్ప, ఈ అంతర్భూత తొలగిపోవచ్చు సర్వం గ్రహించాడు విశ్వం నుండరం ఉన్నటువంటి అంతర్భూతం నిర్మించటానికి ఈ సమాజం పోలేందర అతనికే

ఇచ్చింది ఇక నుండరంలో ఉన్న లోపముల్లా ఎక్కడ ఉంటే ఈ అంతర్భూత భేదాన్ని, అంత చదువుకున్న వాడైనా, ప్రపంచాన్ని చూసినవాడైనా, గుర్తించక పోవటం అతను ప్రపంచాన్ని భౌతికంగా మాత్రమే చూడగలిగాడుగాని, తనలాగా శైతిక దృష్టిలో చూడలేదు నుండరం ఏనాడైతే తన మనస్థితి అనుభవమూ - క్రమంగా నిరాయాగించి, ఈ అంతర్భూతం గుర్తు లెత్తిస్తాడో అప్పుడే, దీనివల్ల కనీసం ఈ యధార్థం నుండరం ఇదివరకు గుర్తించి ఉన్నట్లుంటే, తన్ను - అంటే విశ్వాన్ని - సరాసరి తన కింద 'బానిస'గా చేసుకొని ఉంచుతూ ఈ అంతర్భూత భేదంవల్లనే, నుండరం, స్వేచ్ఛాన్ని ప్రదర్శించగలిగినప్పటికీ, స్వేచ్ఛానికి ఉండవలసిన - చూడవలసిన - గౌరవం ఉంచుకూలేదు - చూడకూలేదు

ఈ ఆలోచనలతోనే విశ్వం ఎవ్వరూ నిద్ర పోయినాడో గాని, మర్నీ మెలకువ వచ్చేసరికి, ఉదయం ఎనిమిది వాటింది

6

లింగ ఉత్తరం రాసింది పిల్లవాడికి నాలుగైదు రోజులై జ్వరం వస్తున్నదనీ, వాళ్ళు గారికి మక్కువట్టుకుపోయిలేద లేవోనా ఉన్నారనీ, పూటగడవటం అతికష్టమయిపోతున్నదనీ, సావం మరేదీ, లింగ మకలవక కూ, బండి లాగుతున్నాడనీ, తన చెల్లెలి సహాయమే లేవోనీ గిరుయ్యడాకొన్న అనీ, అమ్మకి ఎప్పుడూ తనకురిందే విచారంగా ఉంటున్నదనీ

ఇంతకన్న ఆరాజవకమైన ఉత్తరం వస్తుందని విశ్వం ఎప్పుడూ ఆశించలేదుగాని, కనీసం, అంతా తేమంగా ఉన్నారనివస్తే చాలవజుకున్నాడు ఈ పరిస్థితిలో తన చేయగలిగేదియో స్పష్టంగా కనిపించటంలేదు ఒకసారి పోయిస్తే? కెల్లా డబ్బూ రెండూ కావాలి కలెల్ల నుండరాన్ని అడిగితే ఇవ్వకపోడు కాని మొదటిసారి అంటే తీరంలోనగం ఇంటికి పంపాలి, తన ప్రయాణానికి ఇచ్చు చెయ్యాలి ఇదివరకు చేసుకొచ్చిన అప్పు వంద రూపాయలూ తీర్చేదవనీ!

మనిషికి కొంతవరకూ తెగించటం ఉంటే నేగాని బలకటం కష్టం. తెలిసింది తిరిగి చెప్ప

కుండా ఉంటేనే మంచిది ఆ ప్రయాణానికి అయ్యె
భయ్యతో మరికొంత కలసి, జీతంలోనగం, ఇంటికీ
పంజీనే వాళ్ళే ఏదో కంటాలు పడతారు అంతే
గాని, ఈవిషయం సుందరంలో చర్చించి లాభం
లేదు

మొదటితరీఖు రాగానే, జీతం కూడా
ముట్టింది విశ్వం, ముప్పయిరూపాయలు ఇంటికీ అర్థ
ఇచ్చి, మరో నలభై, చూటలలో ఇచ్చాడు తన
చెయితాళు? ఇంకో ముప్పయి అంచుకొని, మిగతా
నూటపదిరూపాయలు ఇంటికీ మనియ్యారుచేస్తూ,
నీలకే, తమ్ముడికి ఉత్తరాలు రావారు ఆవాణే, తన
రాసివ కళకూడా పట్టిక పంపించాడు

అభీనులో పని అంత చెడునతో కూడుకున్నది
కాదు బంజవాణీ బోధించి

అయితే ఇంకూలో చేసే ఎక్కడ వస్తూన్న
దంటే, సుందరం చేసే ప్రతీ పనిలోనూ, ఆతే ప్రతీ
మాటలోనూ ఏదో అధికారం చెలాయిస్తూన్నట్లుగా
తోచుచున్నది విశ్వంకి ఇది రాను రాను భరించడం
కూడా కష్టమవుతోంది అదీకాక, సుందరం కాస్త
'చేయకండి' చేసుకుంటూ ఉంటుంది విశ్వంకి చాలా
అసహ్యం చేసింది లంచాల వుద్దుకోరికలు, ఇవ్వటం
తమాషాగా ఒక చక్రం తిరిగిపట్టు తిరుగుతుంది దీనికి
సుందరం ఎట్లా ఆలవాటు పడ్డాడో పరమాత్ముడికే
తెలియాలి ఈ విషయం సుందరంగోనే, తన
స్నేహాన్ని పురస్కరించుకొని ప్రభావించినా, అత
నికి కోపమా రావచ్చు మొదటికే గూఢం కలగ
వచ్చు ఎవరి భర్త్యం వారిది

ఒకతాడు సుందరం, తనతో-చూడు విశ్వం-
నువు మొన్నటి ప్రేమిమీద రానుకున్న విషయాలు
చాలా రాకావు ప్రభుత్వోద్యోగంలో అటువంటి
పప్పు బాగ్ర క్రమ ఉండాలి నీకు తెలికపోతే నన్ను
చూచి అంతేగాని, నీకు తోచినదే న్యాయం అను
కుని రావీపారెయ్యెరారు దానివల్ల ఎంతో నష్టం
వచ్చిందో చూడు ఖన ఖన తడవలు, కొంత కొలానికి
తయారవ్వాలో, మనకు పాతికవేల రూపాయలు
రాన్కడ ఉంది అంటే ఆ పప్పునా భయ్య చేయ
లని కాదు కొంత ఆచా చూడటానికే మనం ఇక్క
డుంటున్నామి? అంటూ బల్లబోయినాడు

ఈ మాటలతో విశ్వంకి యధార్థం బోధపడ్డది
తన బుద్ధి ప్రయోగించి, ఆ సైలులో తనకు తోచిన
దేదో రాయటంవల్ల, సుందరం ఈ వ్యవహారంలో
చేసుకుందా మనుకున్నా అయిదువేల రూపాయలూ
కంట్రాక్టుకు దక్కాలి అయితే, ఇప్పుడు సుందరం
వ్యవహారం బయటపడకుండా, ఆ అయిదువేల రూపా
యలూ ప్రభుత్వానికి ఆదాగా ఉన్నట్లు చూపించి
పోగుతున్నాడు

తెల్లవారి లేస్తే ఇటువంటిది లక్ష జరుగును
న్నాయి ఇటువంటివి చూస్తూ బయటకు వావలం
ఎన్నాళ్ళు? తనవంటివాడికి దొరకక దొరకక ఈ
దిమ్మచూరిన ఉద్యోగం దొరికిందేమిటి? లంచాలు
రాగా పట్టకలికే వారికి, పై వాడు ఏమన్నా పడి
ఉంటూ ఉంటేవారికి ఈ ఉద్యోగాలు

“పిల్లవాడికి జ్వరం తగ్గినా, తోకా కొద్దిగా
వస్తూనే ఉంది వాడు మిశ్రం తెంగ పెట్టుకున్నట్లు
కనిపిస్తూంది రాత్రులు పలవరిస్తాడు మీ నాన్న
గారికి ఇప్పుడు కొంచెం వయస్సాగా ఉంది మీరు
పంపిన దిబ్బతో ఈ నెల గడుస్తుంది మీరు ఊరికి
వళ్ళటానికి చేసిన అప్పు మీ తమ్ముడు తీర్చాడు.
ఎట్లా తీర్చాడో ఎవరికి తెచ్చును”

ఈ ఉత్తరంలో తన తెంగ పెట్టుకోటానికి
ఉంది సంతోషించటానికి ఉంది అతనూనం
సాందటానికి ఉంది తనకన్న తన తమ్ముడే అనేక
తెల్లు నయం!

ఈసారి తమ్ముడి ఉత్తరంకూడా నీల ఉత్తరం
తోపాటు వచ్చింది.

“నువు ఇక్కడి పరిస్థితులుబడించి తెంగ
పెట్టుకోకు అంతా నీకుమే—నీ ఉద్యోగం ముట్టుకు
న్నరంగా ఉంటేమట్లు చూడకో నీ పరిస్థితులోనూ
కూడా, అది వొడిచి పెట్టేయ్యెను నువు కొరికే, వొడి
నెనూ, పిల్లవాడినీ తెచ్చి దిగ పెట్టటానికి నేను
సిద్ధంగా లేననుకోకు అన్నట్లు ఈనెల పత్రికలో
నీకగ చదివాడు”

తమ్ముడికి ఇప్పుడుముట్టువంటి ప్రపంచ
జ్ఞానం, తమ్ముడి ఈడులో తనకుందినప్పుడు తనకు
లేకపోయినందుకు విశ్వం చింతించలేదు తోకా
తోకా ప్రపంచమే నానీబోతోంది. పరిమాణాలు
ఎక్కువవుతున్నాయి ఏవాడి పరిమాణాలు

తగ్గులుగా ఆవాటి బుద్ధిగాడా వికసించేసుకోవటం లోనే ఉంది మరీ ఆభ్యుదయం అంతాను

తనకథ వడిన పత్రిక తనకు ఎందుకు రాలేదా అని అలోచిస్తూ ఉండగానే సుందరం వచ్చి నిజం క నటపెట్టాడు

“నీకేర ఒక పత్రిక వచ్చిందోయ్, ఇంద నీ అనుమతిలేకుండా, పత్రికేదా అని మావటం తలపించింది అయితే అదీ మంచికే అయింది చూడూ! నువు కథలు రాయటం బాగానే ఉంది రాయగలిగే వాడు రాస్తూ ఉండాలిగాదానూ నువు కూడా ప్రభుత్వోద్యోగిని గవక వెళ్తున్నా నవకో నిబంధనలప్రకారం మనం అసలు ఏదీ ఇట్లా రాసి అమ్ముచేయించరాదు ఒక కథ రాస్తే, దాన్ని పత్రికకు పంపేముందు పర్యవన్ తీసుకో వలసివుంటుంది లేకుంటే ఎంతోవా చేసే వస్తుంది అది నాచేతిలో ఉన్నవనే అనుకో నువ్వో దగ భాస్తు పెట్టు పర్యవన్ ఇచ్చివట్టు చేసు చేసే స్థానంలే”

ఇది విశ్వం ఇది వనకు ఎరిగి ఉన్నదే అయితే, ఈ బాగా, రాజకీయాలకు సంబంధించినవాటికే కాకుండా, మామూలుగా ఒక కథ రాసినా, ఉంటుంది దనిమాత్రం విశ్వం సూచించుకోలేకపోయాడు మనకు స్వతంత్రం అంటే వచ్చిందమకుంటున్నాం గాని, ప్రభుత్వం కూరలేదనీ, వ్యాతంత్ర్య వ్యవస్థకి తగ్గులుగా ప్రభుత్వోద్యోగాల నిబంధనలు పరిణామం చెందిరా లేదనీ విశ్వం సుర్తించాడు

ఇప్పుడు తను కథలు రాయటానికి ముందు ‘పర్యవన్’ వున్నావా? ఇదేనా నువ్వో, తన స్నేహితుడు—సుందరం—ఇవ్వారి! సుందరం అను మతిస్తేనే తను కథ లంటూ యిలావెప్పుకూట! ఈస్థితిలో తను హాసార్థ్యవేదకు తిలొదకాలన్నా ఇవ్వారి లేదా ఉద్యోగానికైనా పాట పాడె య్యారి అంతేగానీ, ఈపర్యవన్ వ్యవహారం విశ్వానికి నచ్చలేదు

7

విశ్వానికి ఈ చాకిరీ నచ్చటం లేదన్న విషయం మొదటనుంచి తెలుస్తూనే ఉంది దీని కాలపరిమితి కూడా, మరో పెళ్లాళ్ళలో పూర్తి కాబోతుందని,

విశ్వం ఉద్యోగంలో ప్రతీకరించినానే తెలుసుకున్నాడు సుందరం ఆ విషయం ఎందుకు దాచాడో, ఇప్పుడు సుందరం, దీని కాలపరిమితి మరో మూడు నెలలకు పెంచటానికే చేస్తున్న ప్రయత్నంవల్ల బోధ పడుతున్నది విశ్వానికి ఇప్పటికీ రెండు నెలలకు పైగా ఈ బంధ చాకిరీ చేయటమే కాక, సుందరానికీ అయిదునెల రూపాయలు వద్దం తీసుకురావటంతో సుందరానికీ బాగా దూరమై నాడుకూడానూ ఇప్పుడు సుందరం—తనతో పూర్వపు స్నేహంతో గానీ, ఆ ధోరణిలో గానీ, ఆ ఆహ్వాయంతో గానీ మాట్లాడటం లేదు పైగా ఒకవేళ ఏదన్నా అతనిరముచ్చి, సుందరం మాట్లాడినా, అది తన మనసుని, నిశ్చితంగా కష్టపెడుతున్నది సుందరం అంతకన్నా ఎక్కువసంస్కారయుక్తంగా ఎందుకు మాట్లాడడో విశ్వం తిరిచిమాస్తే మళ్లా అతనికీ అంధిమలే కనిపించుపాగాయ

ఈ ఉద్యోగంలో తను, ఇంతకంతకు సాధించిందేమిటికీ ఏంసాధించాలనుకున్నా ఇంతి త్వరలోనే లేదనిషయం కాకపోవచ్చు కాని, దాని సూచన అన్నా కనిపించకపోవటంతో అర్థం లేదు పైగా, తను చేసే ప్రతి పనికి అడ్డువుల్లలు అధికమవుతున్నాయి ఇది ధిరింధలం చాలా కష్టం ఇదిలా ఉంటేగా, ఈ ఉద్యోగంవల్ల, విశ్వం, తన వాళ్ళకు దూరమై వాళ్లే గాని, దగ్గర పడే సూచన లేమీ కనిపటం లేదు

ఈమధ్యనే తన కొకలాంటి తల భారమై, జ్వరం లక్షణాలు తగిలి లంఖాంతో ఉంటే - కలవు నీటి పంపించటం—ఈ మాత్రానికి కలవేమిటోయ్! గండు ‘అక్షిప్త’కామాత్రం తను అంటూ సుందరం తిన్ను అట్టుకు రమ్మని ప్రత్యేకంగా కలుపుచేయటం జరిగిందికూడాను! అంటే, తనకు కనీసం కలవు, కాక అనివల్తుకు దొరకటం—సుందరం అనుమాన్యంలో కష్టమని కూడాలుకులైంది

ఇటుంటి చాకిరీ చేయటానికి సిద్ధపడేవాడు ముందుగా తన ఆత్మభిమానం కంతుకోవారి ఇట్లా ఆత్మభిమానం చెంతుకోవటం కనీసం తనవంటివానికే చేతికొని పది, తన ఆత్మభిమానాన్ని అవ్వడవ్వకు గానుపరిచేటంతవరకు ముందుకు పొగాడు విశ్వం. కాని, ఇప్పుడు పూర్తిగా దాన్ని కంతుకుంటేనే

గాని, ఇందులో మౌనం సాధించటం సాధ్యపడదని నిశ్చయించాడు తనకు చేతికొని పని చేయటానికి— అందులో, ఆత్మార్థిమానం చింతింపటానికి, తెలిసేటంత వ్రోహం మరొకటి లేదు

అలాటిరాత్రి, నిశ్చయం, ఇదే ఆలోచనలతో ఒక కథ రాయాలని మళ్ళీ సంకల్పించాడు కాని, అది కథగా రాతటం మానేసి, ఒక ఉత్తరంగా పరిణమించింది ఇది అనుకోకుండా జరిగినటువంటిది ఆ ఉత్తరం ముందరానికి ఉద్దేశించింది

8

“మెడియర్ ముందరం! ఈ ఉత్తరాన్ని నాపై అధికారిగా ఉన్న ముందరానికి కాకుండా, నా స్నేహితుడైన ముందరానికి రాస్తున్నాననుకుంటాననే నా విశ్వాసం ఈ ఉత్తరాన్ని నీకు ఎందుకు రాస్తున్నానో నన్ను డబ్బు విజానికి నేను ఈరాత్రి, ఒక కథ రాయాలని భావించుకున్నాను తీరా మాస్తే ఇది ఇలా ప్రారంభమైంది అయితే ఇది ఒక కథలాగే తోచవచ్చు కనక దాన్ని ఇంకటితో ఆశయకుండా పూర్తి చేస్తున్నాను

నాకు స్నేహితులంటే పరమ గౌరవం నా స్నేహితులలో నిశ్చయ అందరికన్నా ఎక్కువగా భావించుకుంటూ ఉంటాను మళ్ళీ నాకు చేసిన సేవకీ, చూసిన సామర్థ్యానికి అంతకన్నా ఉత్తమమైన పద్ధతిలో నా కృతజ్ఞత తెలియచేసుకోవడం నాకు చాలాకాదు

నేను సహజంగా కథకుడికి ఈరాత్రి కథ రాద్దామంటే, ఇది ఈ ఉత్తరంగా పరిణమించటానికి కారణం కథ రాస్తే అది ప్రకటించుకోటానికి, నా పాటివాడినైన నీ అనుమతి, అధికారపూర్వకంగా పొందాలి ఆ మాటకుడా నువ్వే పాపం— నామంచికే ఆలోచించి అన్నావు కాని, నాకిది సరిపడదు నా స్వేచ్ఛాని ఈవిధంగా నేను ఇంకొకరి చేతిలో బంధించివేయలేను అందువల్ల, ఈ ఉద్యోగంలో ఉండిన అతని ప్రణయవరకు నాలో ఉన్న కథకుడు నిద్రపోతూ ఉండాలి

మనం సరిగమనమైన హోదాలో ఉంటే స్నేహితులం. ఈ స్నేహానికి భంగం రావడం నేను భరించలేను నేను చాలా పెచ్చు

టివ్ గా ఉంటున్నానని అనుకుంటున్నావా? నిజమే అందుకే నావంటివాళ్ళకి ఇటువంటి ఉద్యోగాలలో స్థానంలేదని గుర్తించాను. నీతో నా కుండిన స్నేహాన్ని పురస్కరించుకొని, నాకొక ఉద్యోగం చూపిస్తేమటుంటూ నీ కుక్షరం రాకాను. నా ఉమాకు అతీతంగా పాపం మళ్ళీ నన్ను ఆదరించి, నీ అభిమానంతో నన్ను ఉక్కిరి బిక్కిరి చేశావు నిన్ను నేను తప్పకపట్టుకొని నన్ను హితుచేసాను నీ అంతిమలో ఉంటే, నువ్వు చేసినదానికన్నా ఎక్కువ ఎవరూ చేయలేదనుకో అయితే ఒక యధార్థం చెబుతాను నువ్వు కేవలం నీకంటే నన్ను చేసుకుంటానని మాత్రం నేనెన్నడూ కలలోనూడా ఉపించలేదు నన్ను స్నేహితుడిగా ఆదరించిన వాడిని, స్నేహాన్ని గౌరవిస్తాననే నిశ్చయించాను అయితే, నువ్వు చేసిన ఈపనిలో, మన స్నేహానికి అగౌరవం కలిగిందని నువ్వు గుర్తించకపోవచ్చు, అంతర్జల భేదంవల్ల, అది, కిందమంచి నేను గమనించాను నైసున్నావని, నీ కాళ్ళే కనపడదని

నాకు ఆత్మార్థిమానం చాలా ఎక్కువ నీ అధికారాన్ని నేను గౌరవంగా చూసి, దానికి అణిగిపోయివచ్చుకు నా ఆత్మార్థిమానాన్ని చాలా మటుకు గాఢపరుచుకున్నాను

మామూ మామూ నేను అన్యాయానికి తల వొంచలేను న్యాయంగా నేను రాయకలసిన జేదో రాస్తే, దానిమూలంగా అయిదువేలరూపాయలు ప్రభుత్వానికి ఆదా కలిగించింది. ఆ ఆదా నువ్వు చేసినట్లే రికార్డులో విక్రయించుకొన్నావంటే, నువ్వు అధికారికి గనక నేను కాదనను అయితే ఆదా జరుగుతున్నప్పుడే, ‘ఆదా చేయటానికి మనం ఉన్నాం’ అని నువ్వప్పుడు నాతో అనటంలో, నాకు కించిక్తు నైద్యం కనిపించింది బహుశా ఆ సొమ్ము నేదోకొక్కార్థం ఉపయోగించాలని నువ్వు ఉద్దేశించి ఉండినవచ్చును. ఈ పద్ధతి నాకు నచ్చదు. నేను ఉద్యోగినిత్యా ఇక్కడ అతి అబ్బుడే నామాట ఎవరు పాటిస్తారు?

నాకు ఒకరోజు కేవలం కావాలంటే నువ్వు అభ్యంతరం చెప్పావు. బహుశా అభ్యంతరం చెప్పవలసివిన అవసరం ఉందని నీకు తోచిందేమో. కాని,

ఈ చర్య, ముగిసిన దుర్వినియోగపరుచుకుంటున్నట్లుగా నా కళ్ళకుంది.

ఇదీకాక, ప్రతి చిన్న విషయంలోనూ నేను నీకు తలచించి ఉండిన పరిస్థితి ఏర్పడింది నిన్ను నేను, స్నేహితుడిగా ఎంచుకోవడం మూలాన, నా ఆత్మభయం బాగా పెట్టినట్లుగానీ, నీ స్థానంలో నాకు తెలియనివాడు ఇంకొకడున్నా, నేను బాధపడవలసినవాణ్ణి నా స్వభావమే అంత ఈ బాధను నేను తట్టుకోలేను

'ఉద్యోగముంటే, తీరికొచ్చింది కుష్టుగా భోంచేయటమే' అని నువ్వు ప్రశ్నిస్తావు కాని, తీరికొచ్చి కుష్టుగా భోంచేయటమంటే ఎలా ఉన్నా, ఉద్యోగముంటే ఇవ్వకన్నంతటి హీనంగా లంచగొండివ్యవహారంగా, అధికారమదాంతుకా, మానవత్వరహితంగా న్యాయబాధ్యంగా ఉంటుందని మాత్రం నేను అనుకోలేదు

ఇంతెందుకంటే నా అంతర్మతమే అది చాలా మైమిడి నేను, నీ దృష్టిలో చాలా దిగువ ఉన్నా నన్ను బాట నిలం మానసికంగా, సంస్కారంగా నేనెంతో మైమిడిలో ఉన్నా యధార్థం నువ్వు గుర్తించ వలసరలేదు కూడా నా దిగ్గజ సీమా నాకు కూడా ప్రయోజనమంటూ వీడి ఉండదు

హా, నేను ఇక్కడికి నీ స్వగృహ అని వచ్చి, నా వాళ్ళకు చాలా దూరమైపోయినా నా తియ్యదు నన్నీ ఉద్యోగం పొదులుకోవడాన్నాడు పాపం! నాదీక్షం తెలుసు నాకుంటే చాచి మానసిక బాధ! ఈ పరిస్థితిలో నేను నాకుంటున్నా ఇక్కడికి రప్పించనూ లేను నేను నల్లనూ లేను నాకుంటివాళ్ళు ఇక్కడ అనేక వందలమంది ఎలా బతుక్కొట్టినానూ రంటే అది వేరే మాట అందరూ నాకుంటివాళ్ళలా అవుతారు! అందరికీ ఆత్మగౌరవాలు లేవని కూడా నేనులేను వాళ్ళ పరిస్థితులు భిన్నమై ఉంటున్నాయి నాటికి తట్టుకోగలిగేవారు అబద్ధమైనా వారు తట్టుకోలేని వాకుంటివాళ్ళు, ఈ వ్యవస్థలో ఇరుక్కోలేక పొతాళంలో పడిపోతున్నారు కాని, నేను తీసుకుంటూ పొతాళంలో పడిపోనట్లే చర్యం నాకుంది నన్ను లక్ష్మీ కంటాక్షించకపోయినా సరస్వతి కాస్త పొతాళానికి దూరమైంది ఇదివరకెలా

జీవితం గడిపానో అలాగే గడవకపోవ బహుశా, పరిస్థితులు అనుకూలంగా ఉంటే, ఇంకా గౌరవంగానే బతగ్గలవని నా చర్యం

ఇక్కడితో నా చాకిరి కాలపరిమితి కూడా లూరికావోతున్నది రేపు జీతం తప్పకుండా, నా మానాన నేను పోతున్నాను నన్నేదో ఉద్ధరించాలని మాత్రం ఈ ఉద్యోగం అవసరంగా పొడిగించి, ప్రభుత్వానికి కలగబోయే ఆదాయం కలగకుండా చేయటం అవసరమే ఉంటే, నువ్వో 'స్నేహితుణ్ణి' నేను నీ ముగించుమాత్రం ఈ విధంగా కాపాడుకుంటే ఇదే చాల్చు

అసలు, ఈ నాలుగు ముక్కలూ నీముఖం ముందు చెప్పే ఆధికారం నాకుంది అయితే, నా ఆధికారం నున స్నేహంమంచి వచ్చినది ఇంత మట్టుకూ తమిళంగా చెప్పి ఉన్న ఈ స్నేహానికి ఇంక ఆధికారం మేముంటుంది! అదీకాక, గాఢ పక్ష నా మానాభిమానాలతో, నీముఖం ముందు, నానువ్వలో ఉన్న ముక్కలు చెప్పలేకపోయినాను అందువల్లనే ఈ ఉద్దారం ఎలా పరిణమించింది

నేను వింత పాదుగాటి ఉత్తరం రాసినందుకు నన్ను క్షమించు ఉన్న విషయం కాస్తా రాసేస్తే, నేను, ఎవరూ నామీద పట్టిన బూజుదులు తుకోన్నట్టువుతుంది నీ ఎప్పటి నానుభూతితోనే దీన్ని చదువుకోని, నన్ను అర్థంచేసుకోవానికి ప్రయత్నించు ఎట్లే నిన్ను నేను కోరవోతున్నా చిన్ని కోరిక నీ విశ్వాసం

మరే—ఈ ఉత్తరంతోపాటు, నా రాశీ నామా ఉత్తరంకూడా జతపరచాను ఉద్యోగ కాలపరిమితి అయిపోయింది గనక, దాని అవసరం లేదు అయినా అవసరం ఉంటుందేమో అని, పంపిస్తున్నాను స్వీకరించు—

అంతర్ముఖ భేదంవల్ల, ఈ ఉద్దారానికి సమాధాన మీదిటని నువ్వు అనుకోవచ్చు. నీ సమాధానం కోసం నేను ఎదురు చూడవలె అయితే, ఎటువంటి సమాధాన మివ్వాలి? అని మాత్రం నువ్వు కాస్త ఆలోచించినవకుండా మాత్రం ఈ వ్యర్థ పత్రం ఒక చెత్త విషయం రాకటానికి నిష్ఠంగా ఉండమో—నీ విశ్వాసం,

హేమంతము

శ్రీ సామవేదం జానకిరామకర్మ

చేలగట్టులఁ బచ్చపుల సింగారాల
నొలిపించె జనపముక్కులు తమంత,
కాలిబందము పచ్చకానికీ; దట్టమై
కొనలుసాగెను గట్టు మినపరిగ,
పురుగుపట్టిన దొండ పెరటిలోనఁ జిగిర్చి
పూలపిండెఁగి గ్రొత్త పాలుపుఁ దాల్చె.
చచ్చినకాకర చచ్చినట్లైయుండి
తుది మొదట్లగ నాకుఁ దొడిగికొనెను
'కడచిపోయినదే మేలు కాలమన్న'
నానుడికఁగూర్చి మృగ, యధునాతనముగఁ
జేలఁ బెరడుల హేమంతసిరులు చాలఁ
గూర్చుకొనఁ దెల్లఁదెల్లు కొనరి కొనరి

1

ఁరికిఁజీరాడ శిరమైత్తి యాటకై
మునికాళ్లఁ గన్నయ చనినయట్లు,
ఁల్లంకికను బొల పరిణయమున సిగ్గు
బరువుచే శిరమ ను వంచినట్లు,
పదిమందిలోఁ బ్రాథ భర్తను శీర్షము
చాచిచాచక తొంగి చూచినట్లు,
బంగర మై తిగ భాసింప సాధాంత
రమున జవ్వని కురు లార్చినట్లు,
తెల్లెడల స్త్రీత్వమే మది నల్లు కొనఁగ
విలుగఁబండిన కేదారసిధికాలి
దండములకుది కంకిలు నిండిఁ దాల్చె
రమ్యహేమంతమే ఋతురాజ మనఁగ!

2

ముద్దుగ దిద్దిన పెద్ద ముత్తైదువు
నుదుటి కుంకుమబాట్టు కుదురనంగ,

నవయావనమ్ము నందడినేయు యువతీల
లామమ్ము పింబాధరమ్మనంగ,
పచ్చరావేదిక భాసిల్లు నరుణారు
ణమ్ముభాన్విత్రవాళమ్మనంగ,
పొడుపుకొండ ఇనుండు భూమిపై దీయించు
కొనిన ఛాయాచిత్రమనఁగ మెఱసి
కర్ణికారఫలమ్ము లోకమునఁ గల్లు
రాగమును బూన హేమంత రాత్రులందు
కామకీ కాముకుల నేత్రకమలములను
మాననమ్ములఁ గల రాగమహిమ మింది!

3

చిటుచలికే నంచె చీకటి పడకుండ
మడుసలి దుప్పటి మునుగు పెట్టె,
అనురనందియ నాడియాడి వచ్చినవిడ్డ
యడుగులు కడుగగా వడఁచిపోయె,
పొత్తమ్ముతో దీపమునకు ముందుగ నున్న
బాలుఁడు గురువునైఁ జాలఁగినిసె
రాత్రి వంటకము నీరాడి యారంభించు
వగతకుఁ బతి తలపునను మెడలె
నంచెప్రాద్దుల నిశీలను జనులనెల్ల
స్వీయశక్తి ప్రభావ విశీర్ణమాన
మానసులఁ జేసియును సాఖ్యమూను నిద్ర
నంతరించెను హేమంతచక్రవర్తి!

4

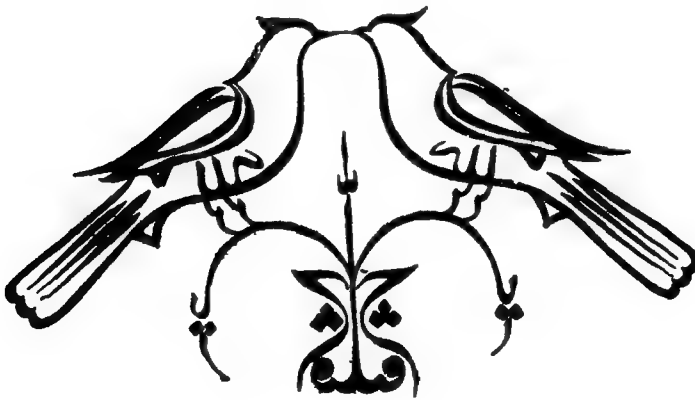
పెనువాన జల్లువచ్చినయట్లు లోకసారి
భూనభోంతరమును మూసివేయ,
వన్నని చినుకులు జాజీ నల్లొకమారు
మేనెల్లఁ జిటుతడిఁ బూనఁజేయు

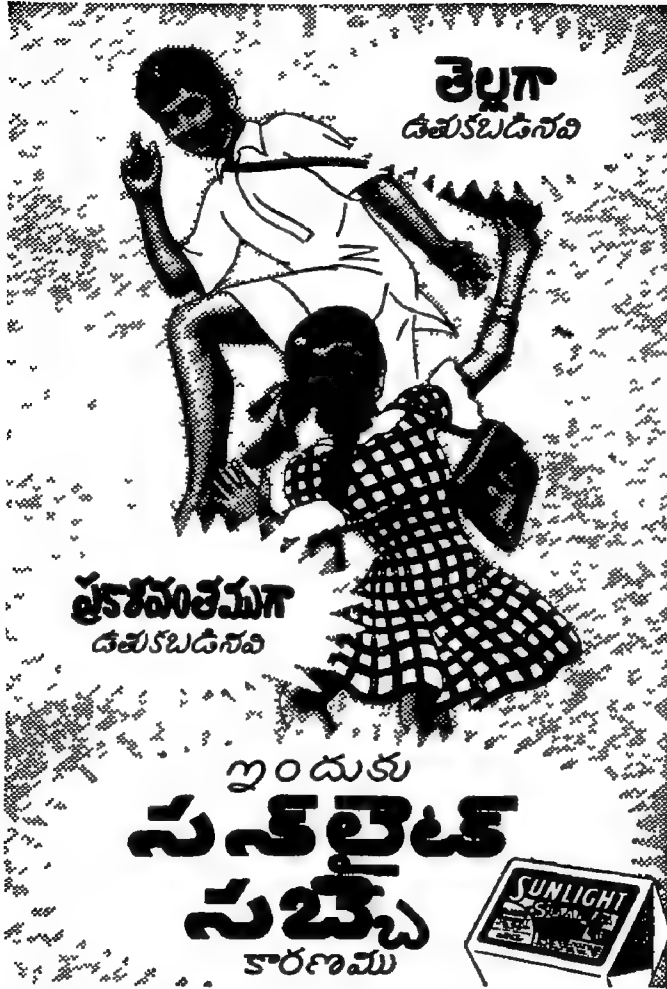
చినుకులు చిదురలై చెడరి న్నగ్లకపరి
మోమెల్లఁ దడితోడ ముంచియెత్తు
ముచ్చెపు చిందువుల మొనసేన్ నగ్లకలేవ
దేహమ్ముపైనఁ గడించుకొనును,
నర్వవిధముల వర్ష మ్మొ సాగెననుచు
జనము భ్రమియింప గారడీ నలిపి, మింట
హిమముగుడికట్టి, చినుకులై, హెచ్చుచిదుర
లగుచు, చిందువులై పరిహాసమాడ!

5

కడుపులోనికిఁ గాల్గ ముడుచుకు ముద్దమై
వీధి పంచ శయించు విచ్చగాడు
చినిగిన గొంగళి చిన్న పిల్లకుఁ గట్టి
పేరుచుఁజరిఁ దూఁగు పేదతల్లి
ఆకటి దయ్యమ్ముపోకగా నదవద
యైయుండి, గజగజలాడు శిశువు
చలికప్ప నుతునకు నంతరింపఁగ లేక
యవయు గుండియఁ జూచునట్టి తండ్రి

యగుచు హేమంత మెంతో దయాదరిద్ర
మయ్యె, నల్లడ వీడల యార్తవమె
తోఁచు నన్న విధమ్ముగా నాఁ చియాఁచి
నన్న రొడతోడి శీతువు నంచరించె!
అభ్యంతనంబాడి యాజీనతల చిక్కు-
నవరింపఁగాఁబోని చానయట్లు
పగతుఁజఁ తెండాడఁ బదును తెట్టించిన
యాంధ్ర సైనికుని మహాసీయనఁగ
అనుభవ క్షానమ్ములను బండి బరు పెక్కి-
చలియించు వృద్ధుని దలయుపోలె,
విద్యా నగర రాజవీధి రానులు పోసి
పెరికిచ్చ మాణిక్యముల విధాన
తెలుఁగు నేలను బండింఁ గలిగ కంది
మొక్కలను, ధూమపేతమ్ములుక్కుమిగులు
జోన్నకంకెల, మిరప కండ్లన్నో వేడ్క-
ననుభవజ్ఞుడు హేమంత హాళికుండు!

బాదకుండగనే బట్టలను తెల్లగాను ప్రకాశంతముగాను ఉతుకును.

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మహామచ్చలు, సెగ.
నవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స,
క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి ఆండ్ కో

(చికిత్సకు)

“భాస్కరా శ్రమము”

గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా.

సాలసిగెంధివేష్యం

ఇది రక్తవృద్ధిని చేయు విలువ గల వస్తువులచే
తయారు చేయబడినది మేహములు, నిక్కాక
నిస్సక్తుక, పక్షవద్దను, అతిమాత్రము మొదలగు
వాటిని ఖండించి, నుంచి బలమును వీర్యవటుక్య
మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది అనేక
దర్శిని కెట్లు గలవు 2 పెట్టెలు చాలును

20 తులముల డబ్బీరు 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

వి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెని

ఆయుర్వేద సమాజం

తెలిచేసి, (తెల్లూరు జిల్లా)

చంటిపిల్లలు- చివర ఆండ్ ప్రియ

వ్యాధులకు ‘ఉదరాంతక’ అతిశ్రమముగా నివారణ
జేయును మరియు సమస్త అనాసలు అనగా చిర
చవము కాఫలీ న, బద్ధముగాను అగుట, అతీర్థము,
ఆననమునంగు పుంశు నివారించును

గర్భిణిస్త్రీలు- సువా యానముగా

ప్రవహించుటకు, ఆరోగ్యసంతానము కలుగుటకు
‘అమృతసాక్షి’ మూత్రము ప్రఖ్యాతిగాంచిపది
నెల్లెస్, వికారములు, సోమరితనము, నిస్సక్తుక
తగ్గించి ఉత్సాహము కలుగజేయును

స్త్రీల ముతుకూలను మా శతమూలికాది
లేహ్యము కాంపొండు ఘంటాపదముగా
నివారింది సంతానమును కలిగించును.

శ్రీ భుజంగ రాక్షసద్యకాల,
ప్రాప్రయిటన్న పి పేరయ్య శివస్థు
తాళ్ళరేపు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
ఆండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపొది

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయును.

తయారుచేయుటకు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కణం, Arkonam, N. A. Dt

కాళిదాసమహాకవి -

జీవిత 'సమస్యలు'

శ్రీ పి. గణపతిరావు

సమస్య అనే పదం ఈ రోజుల్లో (Problems) ప్రబలితమైంది. అనేక అర్థాలలో వాడుతున్నారు. సాధ్యం ఇది 'సాధ్యార్థం' ఇచ్చిన పద్యపాదము. అనేక అర్థాలలో వాడుతారు 'నేటి తెలుగువారా పత్రం' కల పరిభాష 'నీటి అర్థం వాగా సునిహాయం'. ఆర్థిక మార్గం సాంఘిక మార్గ మొదలై పదాలలో ఈ అర్థపరిణామం ఇంతగా విస్తరించింది. కవి పిస్తుంది వ్యాఖ్యానించే ప్రయత్నం అనుసరించి ఈ పదం ఈ అర్థంలోనే వాడుతున్నాడు—కాళిదాస కవిత్వంలో ఎక్కడ 'సమస్య' అనే పదం ఉన్నా

రచయిత లేదని తమ కే కాల నిర్దిష్టత వాటి పోలేరే, ఈ పరిస్థితులకు కీర్తి రచనలకు ఎలా విస్తరించుకొంటుంది? ఇందిరకుందేని కొందర వాద్యమిచ్చుచుంటారు. ఇది చాలావరకు నిజం. అయితే ఈ పత్రం కాలపరిస్థితుల అవగాహనలోనూ, విజ్ఞాన బలంలోనూ సమస్యల సమస్యలలోనూ అనేకమైన అంశాలను వివరించుచున్నాయి. ఒక రచయిత రచన సమానతన సమస్యల ఒక తాత్కాలికమైన సమస్యల ద్వారా సమస్యల పరిష్కారం ద్వారా మరీ ఒక రచయిత ఆ మార్గంలోనూ కాగా విశాలమైన పరిస్థితిని ఒక విధంగా మనస్సులో, సరిష్కార మార్గం నాశనంగా ముగిసే పరిస్థితిని

అంతేకాని కవలం నేలనిడిచిన పాదంబిది సారస్వత మార్గం. సాగ్యంకాదు ఒక కేళి తెలిసి గాని, తెలియక గాని రచయిత తెలియనా ఇంటి సామ్రాజ్యంబిది—నీటి సారస్వత గౌరవం దక్కదు నిజానికి పరిణామపాదం (Evolvement) గాని, 'ఆర్ట్ ఫర్ ఆర్ట్ సాక్' (Art for art's sake) అనే నాడంగాని మన సంస్కృత సారస్వత సంప్రదాయంలో లేనేలేదు. ఇలాంటి సమస్య ఇటీవలే

సామ్రాజ్య వాద్యములోనుంచి మనదేశానికి విడుదల అయింది ఆ దేశాల్లో ఇంటి వాదాలు బయలుదేర గాని! అనేకమైన కారణాలున్నాయి—అయితే మన కిప్పు దీని ఆ ప్రకారం—

'కాళిదాస కవి రచయిత కవిత్వ ప్రతినిధి' అన్న అర్థంనుంచి అభిప్రాయం ఈ వ్యాఖ్యానంలో ఇంతకు ముందుగానే వ్రాసాడు వాటికి కవిత్వ ప్రధాన మయినదీ, వ్యాఖ్యాన కవిత్వ ప్రధానమయినదీ, కాళిదాస కవి రచన ప్రధానమయినదీ అర్థంనుంచి అభిప్రాయము కాళిదాస కవిత్వంలో సులభమైన ఆయన 'Aesthetic' అనే పదం వాడారు 'రసమయం' అన్న పదం ఈ అంశంబాని? చాలావరకు సరిపోతుంది కాని ఈ అంశంబాని? సామ్రాజ్య సాంకేతిక సిద్ధాంతాలలో అనేకమైన అర్థవాదాలు విస్తరించుకొనడానికి రచనవారి? కాళిదాసంలోని జన్మించిన ఆనందమని అర్థం మన ఆలంకారిక ఆనందమధూతి ప్రధాన కాళిదాస ప్రయోజనం అని ఒకరిచెప్పినా—నీటి నిర్వచనం గా సాంఘిక ప్రయోజనం ధర్మమూలం అంతర్నితంగానే ఉన్నది ఆలంకారిక కాళిదాస రచనాకాలంలో గర్వాగర్వాలును సులభమైన, నిధి నిధిధానం సులభమైన ఈ నాటి వారి మనస్సు అనుమానాలుగాని, అభిప్రాయాలేవాలగాని ఉండేవి గావు ఒక సాధారణ ధర్మమూలం కలిగి నమరించి ఆ రోజుల్లో అందరూ ఆలోచించేవారు అందుకేనే 'కాళిదాస' ద్వారా రసమధూతిలో వర్ణనలు లను సూక్ష్మత వర్ణన అలంకారిక కాళిదాసంలో అంత ప్రధానంగా కనబడుతుంది—

అయితే ఒక్కొక్క సమయంలో ఈ సామ్రాజ్య చరణంలో కొన్ని లోపాలు కనిపించడము, ఆయా కాలాల్లోని కాళిదాసంలో ఆధారిత దృష్టి విధింపకాడము సంస్కృత వాద్యంలోనూడా అలా

డక్కడ సకృత్తుగా కనిపిస్తుంది కాళిదాసకవిర ప్రధానంగా రచనయిచే, అయితే దీనిలోని ధర్మ సమన్వయ వ్యంగ్యంగా స్ఫురిస్తూనే ఉంటుంది

కాళిదాసకృతు లన్నిటిలోను, తక్కువ రఘువంశకథానామ సంభవాగ్లోను, విక్రమార్కశతాధిపాన కావ్యంతలాగ్లోను మాత్రమే ఈ సమన్వయ ధ్వని బాగా వినిపిస్తున్నది కాళిదాస కృతులలో కనిపించే సమన్వయ రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చును. ఒకటి జీవన భోగసమన్వయ రెండవది ప్రేమభావసమన్వయ ఈ రెండు కాళిదాసకృతులలో విరసన సమ్యుక్త మై కనిపించవచ్చును గాని ఒక్కొక్క కావ్యంలో ఏటిల్లో ఒక్కొక్కటి ప్రస్ఫుటంగా ధ్వనించి ఉండవలసి ఇది రెండు సమన్వయ విధానాలు

మొదటగా కాళిదాసకావ్యా లన్నిటిలోను అందులోను రఘువంశ కావ్యంతలాగ్లో ఈ జీవితభోగ సమన్వయ మురింత స్పష్టంగా కనబడుతుంది ఇంద్రియ గోచరమైన సౌందర్యం (Sensuous Beauty) కాళిదాస కవిలలో ప్రతిఫలించినంత మహోజ్వలంగా మరి ఇతర సంస్కృతకవులలో ఎక్కడా స్ఫురించదు ఇది ఈ కవిలలో ప్రత్యేక సగుణం

రఘువంశంలో ఇందు మరీ మరణానంతరం వసిష్ఠుడు అజాని ఓదార్పు సందర్భంలో కవీంద్రుడు లకు మరణమే ప్రకృతి అని జీవితమే వికృతి అని ప్రబోధించాడు అటుపిమ్మట “క్షణమేవా ఊహితి విషమస్తా జీవించాశ్రిగిన వ్యక్తి చాలా అద్భుతవం కుడునుమా!” అని వసిష్ఠుడు అజానితో శాశ్వత వ్యాధిస్తున్నాడు. ఇందుమరీ మృతివల్ల నిరాశోప మారుడైన అజానినరించి అన్న తావసిష్ఠుని మాత్రం చాలా సందర్భానితంగా సరిపోయింది అయితే విశిష్టంగా కాళిదాస కవిరపరికిరించిన వారి కి రెండోపాత్యం వసిష్ఠమాత్రంగానే కాక కవి మృదయారగత భావంగా స్ఫురించి తీరుతుంది. నిజాని కి వాక్యం కాళిదాసకవికి జీవితసౌందర్యానుభూతికై గల మనుకారాని కంతటికీ తార్కాణంగా తీసుకోవచ్చును అయితే మరణమే జీవిత ప్రకృతి కనక ముందువెనుకను మారుకోవించా భోగలాలనలో మునుచిపోవడమే కాళిదాసాధిప్రాయముని అనుకో నూడదు. నిజాని కిటువంటి ఉన్నతలాలనతో గల

ఒడిమితులపిమ్మి, ఈ మహాకవి సాకల్యంగా పరికిరించినవాడే—కనకనే ధర్మపథమైన రఘువంశీయాలలో చిట్టచివర ఉదయించిన అగ్నివల్లవిలో ఈ ఉన్నత భోగలాలన వల్లకలిగిన దుష్పరితాలన్ని వర్ణించనిదీ కాళిదాసు తన కావ్య సమాప్తి తెయ్యనేలేదు ఇలాగ అగ్నివల్లవిలో కలిగిన దుష్పరితాలవల్లనే కవి భోగలాలసాదోమల పాతకుల మృదయాలకు పాత్రుడౌ తటస్టు ధ్వనించవచ్చు న్నాడు అంతేకాని కవి కంకోక్తగా ఈ విషయం ఖండించలేదు ఒక్కోచోటమాత్రం “సృష్టమభిస్తు విషయైర్మృత ప్రతో దుఃఖ మింద్రియగణో వివార్యతే” అని మాత్రం అంటాడు “సృష్టమస్త్ర లయన విషయాలచే ఆకర్షించబడిన ఇంద్రియసమాహాన్ని తిరిగి మురించడం చాలా దుష్కరం” అని దీని అర్థము ఇతర కలుషంగా చెప్పిన కవి స్వీయమైబడి జీవిత సౌందర్యానుభూతికై కలిగి గల అసక్తి, అనాసక్తి అత్యంత మహోపారమైన సమ్యక్భవంతో పాతకులకు స్ఫురిస్తున్నాయి

అభిజ్ఞాన కామంతలంలో ఈ సమన్వయ మురింత స్పష్టంగా కనబడుతుంది ఈ నాటకంలో పాతకులకు ఆశక్తి విధాలుగా వ్యంగ్యాలు ధ్వనిస్తాయి ఒక విధంగా మాత్రే ఇది భోగపథమైన దుష్కంతుని జీవితానికి అనాసక్తులైన అరణ్యవాసుల జీవితానికి గల తారతమ్యం చిత్రించే యావకంలా కనబడుతుంది కేవలం తల తాపకవ్యక్త తాపన ధర్మావరణం ఈమె వేసే ప్రతిఅడుగులోను ప్రతిధ్వనిస్తూంటుంది ఇక దుష్కంతుని పంథాయే వేరు ఇతడు బహుభాషాసప్తకు అంతఃపురంలో ఇతని చేత ఒకప్పుడు అతిగా ఆదరించబడి, ఆ తరవాత ఉపేక్షించబడిన మాంసపదక వ్యంగ్యంగా ఇతన్ని నరించి పోడిన పాటవల్లనే ఇతని భోగవరణాంతర పాతకులకు చక్కగా తెలిసి పోతుంది.

వ్యాస భారతంలోని దుష్కంతునికి, కాళిదాస కామంతలంలోని దుష్కంతునికి ఎక్కడా పోలిక కనబడదు భారత దుష్కంతుకు అక్రమాన్నించి తిరిగి వచ్చిన తరవాత అసలు కేవలం గోతే మరచిపోతాడు. కాని అభిజ్ఞానాని అతని అసరాగా నిలబడి “కేవలం ఏ భార్య ముమా!” అని చెప్పరిస్తుంది. ప్రభువులు వక్కచారిత్వలే

వర్షము అకేరవాని వారిని పొచ్చురించవము, మట్టి బాధ సరియైన పంథాలో పడుకొండవము, అకాలంలో ఒక పరిపాటిగా ఉండేది కావాలి!

అయితే కాలిదాసు మూలం దుర్భావ కావ్యమైతే ఒకటి కల్పించి, దుష్కలంతుని స్వభావానికీ, చాలావరకు పురుగుపట్టాడు కాని అతని బహు భార్యాపత్నీ మూలం ఎక్కడా లోటు రానివ్వలేదు పరి తిరస్కరించినా తనస్థినియై అతనినే అనుసరిస్తూ కాలంవికృతమైతే కేవలం దగ్గర నిలబడినప్పుడు—దుష్కలంతుడు దిలిచి ముందర తీవ్రంగా చెలవెలతోతాడు—ఈవిధమైన కేవలంకూ దుష్కలంతుల తారతమ్య ప్రదర్శనవర్ణంగలంతో కవి భాగవతరాణిలో గల లోపాలు వేరై చూపిస్తున్నట్టి కవచదుతుంది

అభిజ్ఞానకామంకలం మతి ఒక విధంగా మూడూ పరిశీరించవచ్చును కాలిదాసమహాకవి దేశకాల నిర్ణయం ఇంతవరకు స్పష్టంగా జరగలేదు గాని, ఇతడు తన నివాసభూమి సర్వ సంపత్తివృద్ధమైన కాలంలో జన్మించిన వాడై ఉండవచ్చుననైనా పాటకుంటున్నప్పుడే తీరుతుంది నిమగ్నమై లోకముల ను ప్రశంసాజ్వలం సర్వోన్నతస్థిలో ఉన్నప్పుడు కాలిదాసకవి ఉద్భవించి ఉండవచ్చునని అన్నాడు—ఏది ఎలాగ ఉన్నా కాలిదాస కవిలో భారతదేశ చిత్రంలో సర్వ సమృద్ధమైన ఒక స్వర్ణయుగం ప్రతిఫలించిన విషయంలో అభిప్రాయభేదం ఉండవచ్చుననదు

అయితే కాలిదాస కవి ఆ కాలంలో మిరిమిరిన భాగావతి లో మునురచిత తాత్కాలిక నాగరక జీవితాన్ని వర్ణంగలంగా అభివ్రేలిస్తూ తన కాత్యంబాటగరచన కుప్రకమించినట్లు కవచదుతుంది అభిజ్ఞాన కామంకలంలో అక్రమ నగరజీవితాల తారతమ్య పరిశీలన చాలా విశేషంగా వర్ణించి దీనికి కేవలంకలంబుల కన్యకాభ్యుల మూర్తులు తార్కాణంగా ఇవ్వవచ్చును ఏ దిద్దులు కేవలం అక్రమనామం, మొట్టమొదటగా కన్యకు ఆహ్వానపారమే వీరు దుష్కలంతుల నగరానికివచ్చినట్లు కవివీక్షారు. ఏ దిద్దుల భావాల నాగరక జీవనంలోగల భేదత్వం చక్కగా వివరిస్తూ—

“మహాభాగః కామం వరపతి రభిష్యన్తి రహాన కల్పి ద్యుర్భావా మవశ మవకృష్టాపి భజతే తథా నీడం కల్ప త్వనిధిత విధిస్తే మవసా జనావీర్తం మత్వే హరితహ-పరితం గృహ మివ”

ఇది కన్యకాభ్యులలో మొదటివానిన్ను గ్రోకము దీని అభిప్రాయం ఇది “ఈవరపతి మహాను భావుడు. ఇతడు ఒక మృతమైనా విమరకుండా తన రాజభర్త్యం నిర్వహిస్తున్నాడు వర్తాలలో అశ్రమవర్తముల మూడూ చెబుతున్న భోతికి బావడంలేదు—అయినా విధిస్తే మనస్సులో ఇదంతా పరిశీలిస్తున్నావీ జనావీర్తమయిన నగరం అగ్గిదరికిస్తే భజనంలా భావిస్తున్నది” నగరం అగ్నిపరీతమైన గృహంలా ఉన్నదన్న ఈ ఉపమానంతో కాలిదాస సెంట మూర్ఖులుగా నాగరికజీవన భేదత్వం మన కళ్ళకు కదుకున్నాడో ఊహించుకోవచ్చును

రెండవ కన్యకాభ్యులలో గ్రోకంమూడూ అక్రమ జీవితానికి, నాగరక జీవితానికి గల తారతమ్యం స్పష్టంగా ప్రతిఫలించేటట్లుంది

“అభ్యర్థ మిత స్నానైః

కుచి రకుచి మిత ప్రబుద్ధ ఇవ ముద్రమ్

బద్ధ మిత త్వైరగరి

ర్థవ మితా మఖసంగిన మనై మి”

“స్నానంచేసినవానికీ ఒక్కంతా మూసే రాసుకున్నవర్ధికి, కుచిఅయిన వానికీ అకుచిఅయిన మునిగి, మేలుకొన్నవానికీ నిద్రపోయేవాడు, వ్యేచ్ఛానికీ రికి వైదీ కవలననట్లుగా వాకీ మఖసంగియిన జనం కవలకుతున్నాని దీని భావము ఇక్కడ కవి ఆశ్రమ వాసులయి నిర్దిష్టలయిన జనానికి, నాగరికలయిన మఖ రిష్టలయిన జనానికి తారతమ్యం చూపించడానికి వాలుకు ఉపమానాలు ఉపయోగించాడు ఈ వాలుకు ఉపమానాలు వాడడంలో చాలా అంతరార్థం ఉన్నది. ఇది మఖనిర్దిష్టల కానికి మనస్థిరపరిస్థితుల చాలా మూర్ఖులుగా ప్రదర్శించే ఉపమానాలు ఈరెండు స్తోత్రాలకాక మొత్తం అభిజ్ఞానకామంకలం అంతా నాగరక జీవనమై ఒక వర్ణంగా వచాకేసంగా తీసుకోవచ్చును.

ఇంతవరకూర్థం కాలిదాసభాగ్యులలో కాలిదాసకవిలో కవనత అనావృత్తి జీవితం ఎదుర్కొనలేని ఒకటి వైరాగి భోరణి కాదని ఇతని జీవిత భాగా

సక్రిలోనే అంత దీనమైన విద్వత్తనాదా ఉన్నదని నూచించాడు ఈ దృష్టితో చూచినప్పుడు కాళిదాస కీదన పాండరంగుల క్రిలోగల పరిపూర్ణత బాగా అవగాహన అవుతుంది అయితే కాళిదాసకవిలో ఒక దైవిత్వ కనిపిస్తుంది ఈ కవి రస కాలంలో గల విశ్మయాల భోగానుభూతిలో గల వామనల కర్మగర్భంగా గ్వసించి ఉంటామని అనుకున్నాడు అయినా కేవలం కైరిగిగర్భం ఉపదేశించక తన కవి తిలో సర్వైత తీరిత భోగపాండరంగం ప్రతిఫలిస్తూంటాడు ఈ విధమైన రక్తిరక్తల సమదృష్టి సమన్వయం కాళిదాసకవికి కొక అతి పాండరంగం అపాదించింది

కాళిదాస కవికిగో ప్రేమభావ పరికిలన, దానికి సంబంధించిన 'సమన్వయ' కూడా స్వనిష్టమైన అనుకున్నాడు 'శేటికాలంలో ఈ ప్రేమపదానికి చాలా దృఢిత్వి ద్వితీయ అర్థవిధేయ పరివృత్తున్నాయి కేవల గాఢీరక కామన మొదలు కొని గాఢీరక వా సీకవిక్రిమైన అనేక విధాలైన నూనవీ ప్రవృత్తి లభ్యుట్టి ఒకటే సుంద్రంగా ముందయితే లీపదం వాడు నన్నాడు కాళిదాస కవిలో ఈ సుస్థాపన లనా చాగా సూక్ష్మంగా నడిచింది ఇతర కావ్యాలన్నిటో ప్రేమ ఈ ప్రేమ భావ పరికిలన ఒక విధమైన క్రమికపరిశ్రమ పాండిత్యం కనబడుతుంది అయితే కావ్యాలలోను నాటకాలలో ఈ పరిణామం ఎలాగ పెరిగింది చూద్దామ

మరుసటి సందర్భం ప్రధానంగా ప్రకృతివర్ణన సరమైన కావ్యం కాళిదాసీ కావ్యం తన ప్రేయసిని సంబోధిస్తూ రచించాడు ఇందులో ప్రకృతివర్ణనకు వచ్చిన ప్రాధాన్యం ప్రేమభావానికి లాశలేదు దీనిలో కవి ప్రేమ అంకురకారంలో ఉన్నది గాని అంతంత పరిగతి పొంద లేదు

ఈ విషయంలో దీని తరవాత పరిగణించదగిన కావ్యం మేఘనాదము ఈ కావ్యం చాలా కాలానికి కవి కేవలం కర్మకైగర్ భావావర్తి విశిష్టతపై యతుని తెరచుకున్నాలో స్వీయభావ ప్రకటన చేస్తున్నాడని పూర్వవ్యాసంలో వ్రాశామ కాని కవి ఇక్కడ యేమీ ప్రేమ సామాన్యవాదన సాధారణమైన ప్రేమ గానే కర్మకైగర్ వాడు గాని దీనితో ఆధ్యాత్మిక సమన్వయం గాని ధార్మిక సమన్వయం గాని జరిపించలేదు మేఘ సందర్భంలో మానవసహజమైన సరళ ప్రేమ

భావం చక్కగా అభివ్యక్తమై సంపూర్ణ పరిగతి పొందింది

మేఘసందర్భంలోని కాళిదాస కవిత్వం గురించి ఇక్కడ ఒక విషయం చెప్పవలసి ఉంది. కాళిదాస కవిలో స్వయానం ఎన్నడైనా శేటికాలంలో (Lyric) భావకవిత్వం సమానమైనదని కొందరు విమర్శకులు అంటారు కాని కాళిదాస మేఘనాద ప్రేమ కవిత్వం ఇది సరిగా అన్వయించదు పాశ్చాత్య విమర్శకు సాహిత్యంలోని (Classical) సంప్రదాయ కవిత్వ (Lyric) భావకవిత్వ మొదలైన విభాగాలు మన ప్రాచీన సాహిత్యంలో అన్వయించవు శేటికాలపు మన భావకవిత్వం అంగ భావకవిత్వం (Lyrical Poetry) చావులు బాగా పడ్డాయి అంగ భావకవిత్వం అదర్శమైన ప్రేయసి కేవలం అర్థిభాగంగా కనిపిస్తుంది అనేకమైన సాంప్రదాయక కారణాలకు అంగ సాహిత్యంలో ఈ విధమైన దృక్పథం ఏర్పడింది క్రిష్టమతం గ్రుత్రితభావం కల్గి ఆ రోజుల్లోని పాశ్చాత్య సాహిత్యంలో గాఢీరక సంపదం విరామం విచ్ఛేద వివ్యాభావం ఏర్పడింది కేవలం కేవల ప్రాబల్యం ఉన్న జిగ్జాసా ఈ వివ్యాభావం ముగింక ఎన్నడైనా విజృంభించిట్లు కనిపిస్తుంది అసలు క్రిష్టమతం సంస్కృతిలోనే గాఢీరక భోగాలపై ఒక విధమైన వివ్యాభావం ఏర్పడింది కేవలం నలువ చిన్నాం ఎన్నడైనా ఈ అభిప్రాయ స్పృహ మన చిన్నాం గా ఏర్పడి ఉండవచ్చును క్రమేపే ఇంకల వచ్చిన పాశ్చాత్య వాఙ్మయ రచయితలు కొందరు ఈ భావం విరామం ఒక పెద్ద రిప్రజం లేవదీసి తిను రచనల్లో గాఢీరక భోగానికి, కామ ప్రవృత్తికి అగ్రతంబులం ఇచ్చారు డి హెచ్ బెర్నార్డ్ (D H Lawrence) ఈ కథానికి చెందిన ప్రముఖ రచయిత అయితే ఇది బాగా ఇటీవల కాలంలో వచ్చిన తిరుగుబాటు అంగ భావకవిత్వాయానం ఉచ్చస్థితిలో ఉన్న రోజుల్లో ఈ భావకవిత్వం తీరివరం బాగా విశ్మయాల గా పొందింది ఆ కవిత్వాయానంలో పడిన శేటి మన తెలుగు భావకవిత్వం కూడా ఆ ఆదర్శ ప్రయోగ్యవం జరిగింది

అయితే భారతీయ సంస్కృతిలో—తక్రూపి కాళిదాసకాలిన భారతీయ సంస్కృతిలో ఇల్లాంటి దృక్పథం ఎన్నడూ ఏర్పడలేదు దీనిని భావ

తీయ సంస్కృతిలో చక్కని విహితమున్న కను వ్యయం కనిపిస్తుంది మనవారి విహితమున్నకా రెవ్వరూ కరస్పర వివిధాలని భావించలేదు కాదు పరస్పరమర్థమైన మానవజీవితంలో ఈ రెండింటికీ సముచితమైన సమాన స్థానగర్వాల ఇచ్చారు అయితే భారతీయ చరిత్రలో ఒక్కొక్కటై సమ వ్యయం మరచిపోవడము, దానివల్ల చాలికి అనేకా ఘాతాలు తగలడం జరిగిపో జరిగిఉండవచ్చును అది వేరే విషయం

మేఘసింధికి అంతలా మానవసహజమైన ప్రేమభావం సర్వోపశుంధరమైన సహజపంథాల నడిచింది

కాలిదాస కవితలో వచ్చిన ప్రేమభావ పరిణతి దృష్ట్యా మూలక తులనాత్మక విశ్లేషణవల్ల, మనకి తెలిసినట్లు తీసుకోవాలి రచనావిధి పరిశీలిస్తే రూపకాలన్నిటిలోను విశ్లేషణార్హత అన్నింటికన్నా ముందు వచ్చిన రూపకం - కనకన కుంది దీనిలో కాలిదాస కవిత యంతకంటే ప్రకంఠో ఉరకలు తేస్తుంటుంది ఈ నాటకంలో నాయకుడు శ్వశిని వలది ఆమె వియోగంలో లలలు, నవ్వు మొదలైనవన్నీ ఉత్సాహపరిణామాలని భావిస్తూ ఉన్నట్లుండే భావన విశ్లేషణార్హత మనవికాగ్ని విశ్రాంతి రెండింటిలోను ప్రేమ, మానవభావ పరిణతులతో సంబంధించి విశ్లేషణార్హతలో యంతకంటే ప్రతిబింబింప అమర సీమాలనికాగ్ని విశ్రాంతి కాగా ప్రీతిపరిణామాలని ఈ నాటక కథావస్తువులతో కలం ఒక అంతఃపుర ప్రేమగాఢ మాత్రమే దీని రచనాకాలంలో మన కవి చీక, చింత లేకుండా కలం జీవన సోగపరాయణుడై హాయిగా కాలక్షేపం చేస్తున్నట్లు కనిపిస్తాడు

ఈ తరవాతి క్రమంలో పరిశీలించదగినది రఘువంశాధిష్ఠాన కావంతలలో రఘువంశ రచనాకాలానికి మహాకవి జీవనదృక్పథంలో చాలా తీవ్రమైన పరివర్తన జరిగినట్లు కనబడుతుంది రఘువంశ మహాకావ్యం ఉపాత్తమైన ధార్మికదృక్పథంతో వచ్చిందిగా కొన్నిమంది నెనకటి కాలిదాస విమర్శన వ్యాసాలలో చూడండి. రఘువంశ రాసాలలో చివరినాడైన అగ్నిపర్వంలో సర్వవిధిపైసైన యజ్ఞాధిపతి ప్రవృత్తి వల్ల, తద్వారా అంతఃకల రాజ్యపరిత్యాగవల్ల

కలిగిన భరితాలన్నీ కవి పాతకులకు కళ్ళకు కట్టినట్లు ప్రదర్శించాడు రఘువంశంలో మొదట వర్ణించిన రాజుల చరిత్రలన్నీ మహా ధర్మశిఖరాల్లాగ అత్యున్నత స్థితికి చేరిపోయాయి కాని చివర బతుకుదేరిన అగ్నిపర్వం తన రాజ్యధర్మాన్ని మంట గలిపేసే నిత్యము అంతఃపుర భోగాల్లో మునిగిపోతూ తన రాజధర్మానికి పూర్తిగా తిరిగిరానిదానిచ్చాడు—చివరికి అత్యంతలాలనవల్ల ఇతని కిరీటంలో రాజయ్యే రోగం అంటుంది— రఘువంశంలో ఆనూహం గా వస్తూన్న యావరాజ్య పట్టాభిషేకం జరగకుండానే అగ్నిపర్వం దీ రోగంతోనే ముగిసేవాడు చివరికి ఇతని రాణులలో గర్భవతి అయిన ఒక రాక్షసరూపిణి జరిగిన పట్టాభిషేకంలో రఘువంశీయుల ఆదర్శ చరిత్ర అంతిమాధ్యాయం ముగిసిపోతుంది

అయితే ఇక్కడ కవి రాజధర్మ నిర్వహణానికి సోగలోపలక వచ్చి కలిగిన దుష్ఫలాలను మాత్రమే ధృవించలేకాదు కాని అంతకంటే నిష్ప్రభమైన మానవ జీవితంలో ధర్మాపరణకు, విశ్లేషణ సోగ—క్షిప్త కలిగిన దుష్ఫలాలను ప్రదర్శించలేదు ఈ విధమైన మార్పు మానవ ద్వారానే సువిశాల మానవజీవిత సోగ సమర్థా పరిమళం కూడా కవి ధృవించలేదు కాని మనం ఇక్కడ గ్రహించవలసి ఉన్నది

ఆధిష్ఠాన కావంతలలో కవి ప్రేమపరిణతి ఇంకొక విధంగా ఒక అంతఃపుర ప్రేమ పల్లవం కనిపిస్తుంది మేఘసింధిలో విగిలిన కవి స్వీయవ్యక్తిత్వాలు మహాకవికాగ్ని విశ్రాంతిలో వచ్చేసరికి చాలా వరకు లోపించిపోయాయి రఘువంశంలోను త్వరగా కావంతలలోను కవి మానవజీవనంతో పెనవేసుకున్న అమరాగ సమస్యలన్నీ బాగా తిలకుతూ పరిశీలన వస్తాడు

కావంతలలోని ప్రేమభావం మానవభావ పరిణతులు దాటి దివ్యలోకాన్ని సాగించిన కవితల జనని మేవక ఈమె గంభీర స్త్రీ విశ్వామిత్రుని తన సుహృద్ లోకభయంకరంగా పరిణమించింది దీనితో భయభ్రాంకుడైపోయిన జీవేంద్రుడికి తన తపోభంగం చెయ్యవలసిందని మేవకకు వంశించాడు మేవకా హాసభావాలకు ముగ్ధుడై తపోవ్రత్యుడైన విశ్వామిత్రుని కిరీటం కలంబింది తరవాత సర్వాత్మజ్ఞుడైన విశ్వామిత్రుడి కిరీటం కలం పశుల రక్షణకు వదిలి తన

చారిని తాను పెట్టించి ముక్కుమూత దిగించుటని జూర్పుని మర్చి తనస్వల్ప వృద్ధుడు తరవాత ఈమె భర్తవరకును ఆశ్రయభర్త అవలంబించిన కన్యని దగ్గర పెరిగింది ఈ విధంగా కమంతల పూర్వచరిత్ర పరిశీలించి ఈమె జీవనశాస్త్రాన్ని భర్తవ్యవహారమున నిష్పక్షోద్దేశ చిహ్నములున్నాయని అవతమ్యమ కనకనే ఈమె ఆశ్రమనియమా లలిత్రమించి తవంతల తామగా గాంధర్వ వివాహానికి అంగీకరించింది ఇక దువ్యంతుని నిమయం ప్రత్యేకంగా చెప్పనే అక్కరలేదు ఇదిగి కిరిమి పూర్వమే అంతఃపురంలో కొంతమంది రాణులున్నారని ఇతరగాడు మృగయనినోదనంద ర్థంలో మునికన్యా వ్యాపారంలో చిక్కుకున్నాడు ఇతరులూడా ఆశ్రమమధ్యాద లలిత్రమించాడు గౌరమునంటి వృద్ధుని ఆశ్రమరక్షకురాలుగా ఉన్నా ఆమె ప్రేక్ష్యం లేవించానే గాంధర్వనిధి ప్రకారం కమంతలకు కంకణం కట్టాడు

అభిజ్ఞాన కామంతలం పంచమాంకంలో కమంతి లకు రాజా తిరస్కరించినప్పుడు గౌరమి రాజాతో అన్న చిన్న కోరికతో కది ఈ విషయాలన్నీ భర్తవంప చేస్తున్నాడు

“నా ప్రేక్షతో గురుజన

స్తవయానా న పృష్టా బంధవః

వికైక మేవ చరితే

భిక్షామి కే మేక్ష్యోః”

“నీ ప్రేమ వివాహవిషయంలో గురుజనుల అభిప్రాయం అప్రేక్షింపలేదు, ఈమె అయినా తన బంధువులను అడగలేదు ఈ విషయంలో ఒక్కరుగానే వ్యవహరించిన మీ కిద్దరికీ ప్రత్యేకంగా నీ నేమి చెప్పగలము?” అని దీని భావము ఈ కోరిక ప్రస్తుత పరిస్థితి వాత్రమే గాక కమంతిలా దువ్యంతలల వైదర గాంధర్వనిధి కీ త్రవంగా అభిక్షేప్తున్నట్లు భర్తవస్తున్నది

ఇటుపిమ్మట కమంతిలా దువ్యంతు లిద్దరు గాఢ వేదనాపరితప్తులై బ్రవీకులయినారు వీరిద్దరు తిరిగి మారిత్రామంతో కలుసుకున్నారు ఇది భూ స్వర్గ లో కాంతి మధ్యహర్షంలో ఉన్న దివ్యాశ్రమ ప్రదేశము ఇక్కడ వీరి కలయిక భూ స్వర్గలోకాల మంగళోద్యాహంలా మనకన్నులకు స్ఫురిస్తున్నది ఇక్కడ

కమంతిలా దువ్యంతుల ప్రేమ కళ కళా కళా రీతిని కీరతరంగంలాగ స్వర్ణమయమై ప్రళాంతంగా వినిపిస్తుంది. వీరిద్దరికీ కలిగిన భక్త్యదమున భరతుడు భారత చక్రవర్తిఅయి లన నామధేయం పార్వతవరుచు కున్నాడు

కామంతలం చదివి ముచ్చటైన గట్టి మహాకవి తన కామంతల ప్రక్షి కవితలో కామంతలంలో స్వర్ణ మర్త్య లోకాద్యాహం జరిగింది ప్రకంఠించాడు ఈ ప్రకంఠం ఈ ప్రేమపరిణామమే ప్రధానాధి ప్రాయము అనేక విధాలుగా ప్రపంచ ప్రకంఠలందు కొన్న అభిజ్ఞాన కామంతల గౌరవానికి, కాళిదాస కవితా మహత్వానికి ఈ పరిణామప్రదర్శనం ఒక ముఖ్యకారణమని అనాలి

ఇక మహారసంభవ కావ్యం తీసుకుంచాము దీనిలో కాళిదాసీయ ప్రేమపరిణతికి పరమావధి కనిపిస్తుంది దీనిలో నాయకా నాయకు లిద్దరు జగత్ప్రసిద్ధకారకులయిన పార్వతీ పరమేశ్వరులు సటి లేని దివ్య భర్తవ్యవహారంతరం హిమవంతుని ఇంటి పార్వతిగా జన్మించింది మహారసంభవంలోని కాళిదాసీయ ప్రేమ పరిశీలనగాంధర్వం అనితరవాదారణ ప్రేమ పార్వతీ పరమేశ్వరు లిద్దరు మానవత్వస్ఫుర్త లేని కేవల దివ్యస్వరూపులు కాని కావ్యంలో వాత్రం వీరిద్దరు సామాన్య మానవవాత్రులవలె కష్ట సుఖాలన్నీ అనుభవిస్తున్నట్లే కనిపిస్తాయి కేవలం మన్మథుణ్ణి ప్రార్థించి, పరమేశ్వరుని తిలోదంగం చెయ్యకలిగిందని ప్రార్థించారు కాని చివరికి దేవతల ప్రయత్నం విఫలమైపోయింది శివుని మూడవకంటి భ్రమ్యలోపదీ మన్మథుడు భస్మమైపోయాడు అయినా పార్వతి పట్టుబడితే పంపాగ్ని మధ్యంలో నిలబడి ఘోరతపస్సు చేసింది కామదహనంకల వీరి అనురాగంలో సామాన్యమానవకామప్రవృత్తిభిన్నీకృతమై పోయిందని కవియిక్కపరూచిస్తున్నాడు కాని చివరికి ఈశ్వరుడు ప్రహ్వారాని కేవలం పార్వతిభావపరిశీలనంచేసి ఆమె వివాహామృతమునై నాడు పార్వతీ పరిణయానంతరం బ్రహ్మరులు మన్మథుని కేవల స్వీకరించకలిగిందని పరమేశ్వరుణ్ణి ప్రార్థిస్తాడు మన్మథుడు మర్చి నవమన్మథుడైనాడు అయితే ఈశ్వరుని దిక్కడ స్వీచ్ఛా కటాక్షంలో మాత్రమే మన్మథుని

సేవాభాగ్యం కలిగివున్నాడని కవి పాతమండు స్ఫురింపజేస్తున్నాడు.

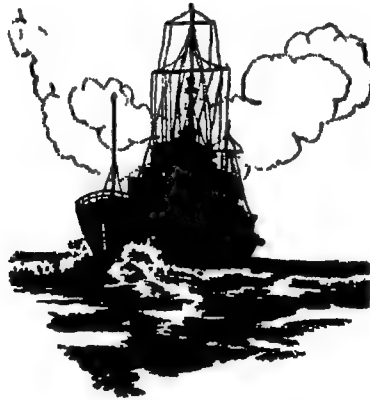
అయితే ఈయనది స్వేచ్ఛాప్రవృత్తి మాదాశీవలం విశ్వంఖలమైవదీకాదు. ఈ ప్రవృత్తి మూలచూకులలోక సంరక్షణమే గాని శీవలం భోగం కాదు అయినా ఈ భోగవృత్తకోసం కాలిదాసు దుశ్చరసంభవం కావ్యం చివరిసర్గ అంతా ప్రశస్తిించాడు.

ఈ విధంగా మహారసంభవంలోని భోగ వైరాగాధులు, మానవతకర్తవ్యత్యాసాలు పరస్పర సమ్మేళనంలో తమ ప్రత్యేకత్యాసలు విడిచి అర్థవారీశ్వర మూర్తులై అద్వైతకావాద్యశ్లోకంలో లీనమైపోయాయి! బహుశః ఈ అభిప్రాయం ప్రధానంగా స్ఫురింపజేయడానికే కాలిదా సీ కావ్యం పరమేశ్వరభోగవృత్తం తోనే ముగించుకుంటాడని తోస్తుంది అయితే కథ ఇంత అసంపూర్ణంగా ముగించడంకల్ల కావ్యనిర్యాణానికి లోటు కల్పించిరి ఛానీన నవనరంజను పాద్యతీ పరమేశ్వరుల వివాహంతోనే తిడవంతరం

అదిగో మహారజవనము, తారకాసురవధ అతశ్శ్రీం జరగజోయే సంఘటనలుగా కవి ధ్వనించుకుంటున్నాడు. కాని ఈ ధ్వని మరీ మాన్మమై నద్యఃస్ఫూర్తి కలిగించడం లేదనిమాత్రం అంగీకరించారి

కనకశీ సుప్రసిద్ధ పరిశ్ర విమర్శకులు కొండరీ కావ్యరచన పూర్తికాలేదని విమర్శించడం అరిగింది కాళిదాస కవితకు ఈమెగా తరిచిచూచినవారికి చారిత్రిక విమర్శ యుక్తియుక్తంగా కవలవదు

ఒక సమస్యదృశ్యభంతో పరిశీలించి వచ్చుచు కాలిదాసకవితలో స్ఫురించే సమస్యలు వాటి విషయంలో కవి ధ్వనింపజేసిన దృశ్యభవము ఈ వ్యాసంలో దిశ్యాత్రంగా చూచిందామ కాని ఈ మహాకవి కవితలో ఇది సమస్య, ఇది కథ, ఇది రచనాసాంధ్యము అని ప్రత్యేకంగా వేరువేరించి పరిశీలించడం చాలా కష్టము ఇతని కవితలో ఈ విషయా అన్నీ ఒకే అక్షరంలో నిలిచి అనిభాష్యమైన అర్థవారీశ్వరసాంధ్యభంతో కన్నులకు మిరుమిట్లు గొలుపుతుంటాయి!

విపరిణామము

★

శ్రీ బూదరాజు రాధాకృష్ణ

నాడు ప్రాతస్సమీరగానమ్ము నిత్య
నూతనమ్ముగు మంగళగీతి నాకు,
మధు మధూరీ రసప్రాయముగు నువస్తు
హారబిందువు లమ్మసభాజనము లపుడు

తామ్రపిల్లవ తరుణ పత్రముల క్రింది
కర్ణికా భద్రపీకభాగమ్మునుండి
నవ్య వానరవనశోభనమ్ము కూర్పు
పూర్ణసౌందర్యపతి యగు పూవునపుడు

మధుర మధుబిందు సంపర్క మునియుంట
నవ్యలావణ్య భారావనకను నాకు,
ఈడువచ్చినదని పుట్టినింటివారు,
పాటద్రోలి రటంచు జ్ఞాపకము నాకు!

నాడు హిందోళనమ్ముల పాడుచున్న
కామినల గానకక్తికి కఱగి, ఏక
భారగా జాలువాడె కుండమ్ము, లట్టి
సంఘమరణము పెండ్లికి నదృశ మగుట!

ప్రత్యుపకాల పవమాన భాషణములు
కాలు నాజ్ఞలు తెల్పు బాకాలు మాకు;
జీర్ణమై నేలమైరాలు పర్ణకోటి
యముడు పండిన శివవాహనములుమాకు

రక్తబంధము విడని మారందపాన
మిశ్ర పట్టనగణము సంబంధి మాకు,
వెనుక వెనుకల మమ్ముల అనునరించి
తిరిగిపోయెను వేటొక ఓక్కలేదు!

పాలుగారెను మా దేహభాగ మెల్ల
తెల్లనెత్తురు పేరుల తెరలె నపుడు
కాయమురు ప్రాంబగలెను గాని, నతుల
కలవి కాలేదు మాఃరీతులము చంఁ!

రాలిపోవుచు రత్నగర్భకు శిరోఽభి
షేక మొనరించు మమ్ము గ్రహించి శయ్య
లందు వీడింతురే-మా పరాధబుద్ధి
పైఁరాదమ్యునా నరజాతి క్షణ?

కంటకమ్ములు పాదము లంటి నవ్య
నాగరీకుల నెత్తురు లాగు ననుచు,
స్వీయదేహాలకే తివాచీలు చేసి
కొలుచు మాజాతికే నకుల కూర్చురేమి?

తనకు రత్నాల తొడుగులు తార్చుచాతి
శ్మశానముల వేళ కిరికిల నప్రసేమి
పరశ్వతకుకాలలో నరి-ప్రకృతి యేని
కరుణసూపదు దీనసంఘములమీద!

ఎక్కడివాకానో ఎందుకు? నాకును నన్ను చూడండి. నేను పుట్టుటే అంతమంది ఆపదల మధ్య పుడిచి పైగా నా నాన్న గారిది అంత స్త్రీతి గల సంసారంకూడా కాదు. నేను పుట్టి ధూమివాద పడినప్పటినుండి ఇంతే ననుకోండి. నా కష్టాలు అలాంటి పరిస్థితుల్లో నన్ను బాగా చదివించి విజ్ఞాన వంతులను చేయాలనిగాని, మంచి సంబంధం తెచ్చి వివాహం చేద్దామనిగాని అనుకోటానికీ ఆకాశం లేదుగదా? నిజంగా నేను చిన్నప్పుడు ఎంత యరుగ్గా ఎంత ఉత్సాహంగా ఉండేవాన్ననీ మా అన్నియ్యి ఉండేవాడా అయిష్టమే నాకంటే పెంతు సంకల్పరాలుమందు బడిలో! పంపించినా అయిన కంటే తరువారీ పోయినవాన్ని చేతే చదువులో ఎంతో ముందుకు పోయిందేవాన్ని అయినప్పటికీ మిగిలివాడు ఒక్కజోకడా అయినా కాస్త అభివృద్ధిలోకి తీసుకువస్తే బాంబులందరి వచ్చినా రాక పోయినా అది అమ్మ ఇది అమ్మ అయిన నడువు కోసమైనా ఖర్చు పెట్టారుగాని నాకుమాత్రం చదువు చెప్పించలేదు. పెద్దవాన్నయిన తనవారి లోకంగా నటించుకోవాలని ఎలా మంచి సంబంధం రావటం కష్టమని తనియ్యాడేమీ మామకోకుండా మాకంటే కాస్త అప్రతిమయంగా వరనాలేమని తెమ్మని ఇచ్చి నేకారీ సంబంధాని! మాకంటే నామ పెద్ద భాగ్య వంతులమనీ, తమకు లగిపట్టుగా మేము మాపలేక పోతున్నామనీ తెల్లయిన మరుసటిరోజునుంచి మా ఆత్మగారు ఎప్పుడు పొద్దమీదే ఉండేది కొడుకు కూడా ఆ అప్పుయటలకు తల సొపలమే కాని మా పరిస్థితులు సరిగా అర్థం చేసుకోగలిగేవారు కాదు. అక్కడికి మావాళ్లు వాళ్ళకున్నంతలో మా అక్క పెళ్లంపెందరినీ సమానంగానే చూస్తూఉంటా. నీ కోణాకరమని నిజం చెప్పవలసినదే నీళ్ళ ఒత్తికి తట్టుకోలేక నాకీ కొంచెం ఎక్కువగా ముట్టచెవుతూ ఉంటారు అయినా వారికి సంక్లిప్తిలేదు ఆ పని చేతగానిది తనపని చేతగానిది నన్ను చాచివీడగా అది పెట్టలేదని ఇది పెట్టలేదని మా వాళ్ళుమా ప్రాధాన్య మామయి తిట్టి పోస్తుంటుంటే పని నిజంగా అదేమిటో గాని నన్ను నిలపుతూ నిలచెట్టి వెయ్యి తిట్లవా ఏదో ఒకవిధంగా సరిపెట్టుకుపోయేదాన్ని కాని మావాళ్ళను మాత్రం ఒక్కమాటన్నా, తరవారీ నాకంత కష్టమైనా

రానీ, ఆ క్షణానమాత్రం సహించగలిగేదాన్ని కాదు. దాని మీదట తగాదా ఇంతా పెద్దదవుతుండేది

నాకు పాదారంగణ ఇక్కడే జరిగే తగాదాలు పుట్టినింటా చెప్పే అలవాటుండేది కాదు కాని కొత్తగా కాపురానికివచ్చి పుట్టింటివచ్చిన కోణాల్లో మావాళ్లు నన్ను మరి రుచ్చిగుచ్చి అడుగుతూఉంటే ఎప్పుడో ఒకసారి మాటల సందర్భంలో కొంచెమైనా చెప్పుక తప్పేదికాదు అప్పుడు మా అమ్మ అనేది 'మమ్మలను అంటే నీకెందుకు గోడుం? నీవు మాట్లాడి కుండా పూరుకో మా ఎదుటమాత్రం అనరుగదా? ఒకనకి అంటే మేమే చెపుతాం జవాబు. నీ ఎదుట ఏదన్నా అన్నా గానీ నీకు తట్టవట్టుగా ఉండకో, అంతగా అయితే, నా ఎదుట అంటే ఏం ప్రయోజనం మా వాళ్ళ ఎదుటనే అనరాదా? అను నీకు కోడుం అని తెలిస్తే వాళ్లు ఇంకా ఎక్కువ తేస్తారు నీకు తట్టవట్టుగా పూరుకుంటే అనీ అనీ వాళ్ళే పూరు కంటాడు' మా అమ్మ నా! విధంగా చెప్పటం నా కెంతో బాధగా ఉండేది నేను తమకోసం అని నాకు ఎక్కువవుతున్న కష్టాలను కూడా సహించా తమవిన మాటపడకుండా కొసాడుకుంటే చివరకు ఇదేమిటా ఇలా అయిందనిపించేది ఆమె అలా చెప్పటంలో అర్థిపాటం మంచిదే కాకయ్యి తమ మూలాన చేసేవిధమైన కష్టాలు కడకుండా ఉండి టానికీ కాకయ్యి కాని నేను సహించే దెల్లా? నేను మా తల్లితండ్రుల మెప్పు పొందటంకోసమని అవిధంగా కోమని! పోతే అనుకోకయ్యి, అలాకాదుగదా? నిజంగా ఎంతో బాధపడే అవిధంగా వాళ్ళను ఎదుర్కొంటుంటు, మనం అర్థిగారింటికి పోయి అక్కడి మన జీవితాన్ని వాళ్ళవిన అధారపడి గడుపుతూ ఉంటూం కానిట్టి సమంజసమైనా కాక పోయినా మనల్ని ఒక మాట అనే అధికారం వారి! గాని పడితలసిన బాధ్యత నడకుగాని ఉంటుంది ఏదో నాళ్ళ కున్నంతలో కలో గంజో కాగి వాళ్ళం తిల వాళ్లు బ్రతుకుతున్నప్పుడు అనవసరంగా మాటి మాటికి వాళ్ళను తూలవాడుతూ ఉంటే ఏక్రియాయలే మాత్రం ఎలా సహించుంది? ఎంత ఈ కోణ ఒకళ్ళ చేతుల్లో పెట్టినా మనలను పుట్టినప్పటినుండి పెంచి పెద్దవాళ్ళను చేసింది తల్లితండ్రులే కదా మన ఉనికి ప్రారంభంమంచి కూడా వాళ్ళే మా దుని సంతోషం

దటం కానీ, బాళ్లపల్ల సుఖపడటం కాని, ఒకటి దిటి తిరిగివారి కావలసిన సమస్తము బాళ్లపల్లనే కదా సమకూరింది మనకు ఇంకొక రకమైన ముఖ మ్యులితో పరిచయం కలగగానే ఇంకొక ఇంట్లో అడుగుపెట్టగానే పూర్వ సంస్కృతులన్నీ ఒక్కసారిగా మరచిపోవాలంటే సాధ్యమా? 'నీకెందుకు నీకు పట్టనట్లుగా ఉంటుంది?' అని మా అమ్మచెల్ల మండే కాని నా మేమంకోరి అదలా చెయ్యగలం? ఆమె నాకు చెల్లమండే కాని మేమంతా ఇంత మందిమి పెరిగి పెద్ద బాళ్లపల్లనా ఈ రోజుకే కూడా మా నాన్న ఏదైనా తమిషుకు మా అమ్మ— పుట్టినంటివారి శేషైనా అంటే ఆమెకే ఎంతో కోరిక వస్తుంది నిన్ను గాక మొన్న కాపురానికి పల్లిన నానంగరి చెప్పే దేమున్నదింకా?

మా పూరికి వారి పూరికి చాలా దూరం కావటానో ఏమో వారి పడుట, ఆచార వ్యవహారాలు, అభిప్రాయాలు అన్నీ మార్పుగానే వుండేవి మేము సాధారణంగా అంటు కోమినా, అన్నానికడేంచి నా కూర్చోనే చేస్తూ మా అత్తగారు అలాకాదు ఆమె అలాంటివనుటన్నీ వంగోవి చెప్తూ వుంటుంది నన్ను ప్రతిసారి పాపుగనానీ ఉండేది 'మన లమ్మనా ఏం కూర్చోనిచెయటానినీ? అని ఒకొకసారి చాలా గట్టిగా కోపంగా కూడా చెప్పేది కాని నా పెండ్లి అలా వంగోని అంటు కోమి బోయినా అన్నాని వద్దించబోయినా ఏలుగా ఉండేది కాదు చూడటానికే కూడా అదొక తర మాగావుండేది నేను మార్పుకోలేబోయేదాన్ని, తనకు పని కావటం ప్రధానం గాని ఇతన్నీ ఎందుకా అని చాలా దిసుగ్గావుండే మా పూళ్ళి అందరం ఇలానే చేస్తాం' అని చెప్పేదాన్ని ఒకొకసారి. 'మీ ఇంట్లో ఏ అలవాటైతే ఆ అలవాటేనా ఏం, మార్పుకోవక్కర్లేదా?' అని కొడుకుకూడా వచ్చే కనీకరారు దాదాపు ఇంట్లో ప్రతి దిన్న విషయం నారికి పట్టనిదంటూ వుండేదికాదు ప్రతిదీ పట్టించుకోవలసిందే తీర్మానా తర్లివైపు ఆక్కడ నా అన్న బాళ్ల ఎవరు లేకపోతూనా నా విషయం ఎవ్వరికీ తెలిసేది కాదు వీరనంతరకు ఇంట్లోకి రిగావాలి ఇంటికు పోకుండ్నేవాళ్లం కాదు. ఆ విషయంలో మాత్రం అందరం ఒకటిగానే నడుచుకునేవాళ్లం

మేము పైకి అంతగా పోట్లాడుకోకుండా వుండటం ఇరుగుపొరుగుబాళ్లకు ఏమంతగా కాగా వుండేదికాదు. మా తగాదాలను రెద్దుగొట్టటానికే బాళ్ల సర్దు తిస్తలకు భారపోస్తుండేవాళ్ల సమ్మ ఒకటి రెండుసార్లు కదలించి చూచారు కాని బాధం లేకపోయింది. మా అత్తగారి దగ్గర మాత్రం కొన్ని కొన్ని పనిచేస్తూ వుండేవి అదంతా గ్రహించి ఎక్కువగా నేనే సరి పెట్టుకు పోకుండేదాన్ని

ఒక వంతుగను ఇళ్ళెలుకుంటున్నాము పొరుగింటామె ముగ్గు గొట్టుకోసమని వచ్చి 'కోడిలు వచ్చినా ఇంకా మా వదివకు అంతటం తిప్పలేదే' అన్నది

'ఆ రప్పటి, ఆడకు పోయన్నానే తప్పేది' అన్నది మా అత్తగారు పోనీ నేను పూరికే కూర్చుంటే ఆ పొరుగింటామె అలా అమాట అన్నా ఈమె దిసుకున్నా కొంత అర్థం ఉన్నది నేను అదాని సర్దుమ, ముగ్గు చెయ్యమ, కందిమండల మంట పెడుతూ ఒకదాన్నే వంట చెయ్యటం, తులోగా ఎక్కరైనా వస్తే అన్నాని వద్దించటం ఆమెకంటే నాలుగువంతులు దాకా పని ఎక్కువగానే ఉన్నది అంతకంటే ఇంకా నేను మాత్రం ఏమి చెయ్యగలన నేను మనిషి నే కదా ఎంత పనిచేస్తున్నా కూర్చోరికి అన్నం వండటం కూడా చేరిగారు అని ప్రచారం చేస్తుండేది మా అత్తగారు. ఎప్పుడైనా అలా కొంచెం బతుకుకు పోలే సరి 'అన్నం కూడా వండివటకదా? ఏం చేస్తావు?' అని అడిగేవాళ్లు నన్ను ముఖానపట్టుకుని కోపంవచ్చి ఆమె నన్ను ఏపని చెయ్యగివ్వదు అనే చెబుకుంటుంది అని చెప్పేదాన్ని, మొదట, తరువాతి నిజమే చెప్పేదాన్ని లేండి తిన్నదానికే సరిపోకు వీలైనంతంతరకు బండచాకిరిచేయించుకుందామనే దృష్టి తప్ప ఈ మనిషి ఎంతవరకు చేయగలుగుకుండా, ఏయే పనులు చేయగలుగుకుండా, అనే ఆలోచనే వుండేది కాదా మేను మాపుట్టినంటివాళ్లు ఎక్కువ భాగ్యవంతులు కాకపోయినా బుట్టి కట్ట పూరు కాంటానో ఏమో వస్తు దించుకునే అలవాటే లేదు మాకు కూకే కాదు మా పూళ్ళి కూకంటే తక్కువ పరి క్తితల్లా పూర్వవాళ్ళకుకూడా ఆ అలవాటే లేదు అందుకల్లా నాకు రోకరి ఎలా పట్టుకోవాలో కూడా

తెలిసిపోయి ఎప్పుడైనా పండుగలకు పిండి కావాలని నీ మరక చేయించుకొస్తుంటేవాళ్లు మావాళ్లు. ఎప్పుడైనా ఒకొకసారిమాత్రం ఇంటి దగ్గర నీ పిండికొడుకుంటే వాళ్లు పూర్వం పోటు చేసిన అలవాటుకల్ల మా అమ్మ, అక్కయ్యలు కొట్టేవాళ్లు. ఘరవాడు నేను కూడా పోయి రోకలి తీసుకుంటే నాలుగుపట్లు చేయగానే ఎంతో సారి వచ్చేది కంటక నీవు చేతగాదులే ఎవరిచేతిమీద నన్ను నీవు రోకలిఅంటూ, నా చేతులో రోకలి తీసుకునేవాళ్లు అలాంటివాన్ని అర్రవా రింటికి ఇక్కడ గానీ వద్దనడమంటే ఏమి దండగలగుతాను?

నేను అర్రవారింటికి ఎక్కిన రెండవసారి యిరవ రోజులకు పదివరైంది మినిగల వద్దకు గుంటలోపోసి రోకలి తీసుకోమన్నది నన్ను, మా అత్తిగారు రిపోక రోకలితీసుకుని దంతుకూ నా గుండెలో గుక్కలు ముప్పది చేసు వద్దు దంచాలి విద్వంశిపోయి పంభాని కానుకుని అలాగే నిల బడ్డాను అట్లాగండుంటావేమీ? నీకుకాదు చెప్పేది రోకలి తీసుకోమని? అన్నదామి ఇక నీ విషయంలో నోరుమానుకొనివుంటే లాభంలే దనిపించింది అలాగే ధైర్యం తెచ్చుకుని గోళ్లు గిట్టుకుంటూ అమె ముఖంపై పూసటానికి కూడా భయమేసి తలవంచుకునే వాడు చేతగాదు అన్నాను. 'అదే చేతగాదులే తీసుకో తీసుకో' అన్నదామె మళ్ళీ అచేతులాకి ఈ చేతిలాకి రోకలి గబగబా మార్చుకుంటూ, కాలిలో వద్దు గుంటలోకి ఎగదోసుకుంటూ అంతటిలో వాలో అదివరకుఉన్న ఒకటి కూడా పోయినట్లయింది రోకలి తీసుకోవోలే చేతులకు సరాలుగాని ఎముకలుగాని పువ్వులు తోచలేదు రిచ్చేదిలేదని అన్నదాటిల్లో? చిన్నగోకలి ఏరి తీసుకున్నాను ఒక వరసకూడా పూర్తిగా వయ్యకముంద విరికిరిగా సారివచ్చి రోకలి దింపాను కొంచెం ఆగి కొంచెంసేపు, మళ్ళీ కొంచెం ఆగి కొంచెంసేపు చేస్తూవుంటే మొదటిసారి తేసిందరిసేపు కూడా ఒక్క చిగువున వయ్యలేదావున్నాను నీవు ఎండిపోయి మించిపోయి గలం కాస్తయినట్లాడే అనలు రోకలే నా నావ్వి నంలో లేకుండాపోయింది ఇక ఏమైతానోలే రెమ్మని చేతిలో రోకలి గోడకు అనించిపెట్టి అరుగుకొనుకుని కూర్చున్నాను.

'ఇట్లా కూర్చుంటే ఇక వాళ్ల నరిగినట్లే ఒడ్డు' అన్నదామె

'అయితే ఏంకేయమంటారు? నా కడలే అలవాటులేదు' అన్నాను అరిచేతులు దోడుకుంటూ.

'ఇన్నాళ్లనుంచి జీతగాదు నేను దంచిపోవడం దియ్యంవుంటే తివి కూర్చుంటిరి మరి ఎల్లకాలం అట్టేటా అమర్చుకున్నానీ తనటానికి అలవాటు లేదంటే అలవాటుచేసుకోవాలి మా అందరికీమాత్రం పుట్టంగానే అలవాటైందా? ఇట్లాగే ఎయ్యంగా ఎయ్యంగా అలవాటైంది నీకూ అంతే' అని అమె అంటుండగానే జీతగాదు వచ్చాడు ఇంకా? చిన్నదొరసానిగారి చేత ఒడ్డు దంపిరేపట్టుందా? అన్నాడు వాడు నా వాలకం చూచి

'అఁ దంపిర్యం అమెనీ నిన్ను కూర్చోవెట్టి పెద్దాం మిమ్ముల్నుందన్నీ కూర్చోవెట్టి మేము లేచిపెట్టలేమయ్యా, ముందు నువ్వుకూడా రోకలి తీసుకో' బగం ఒక వరసనీ తిరువారీ కూడు తిండువుగాని— అంటూ అమెకూడా రోకలి గోడకు అనించి పెట్టి తక్కురంట చుట్టూ కామెట్టా లేవన్న లేలే అప్పటి నేనుకూడా ఒకసారి చేతులు చూసుకుని రోకలి తీసుకున్నాను

'అమ్మ! దొరసానిగారి చేతులు ఎట్లాగా ఎట్లా కందిపోయినయ్యో మాకు పెద్ద దొరసానీ పాదం పొట్టలుకూడా పొక్కినియ్యి అమ్మా అయ్యగనక చితికిలేనా? ఇకాకాద బగవంతుడికి దరిమాల్పించే అయ్య చితికిలే ఇక రోకలి పట్టుకోవాలనికే యీలు గాదుగా?—అన్నాడు వాడు నేను అలాగే పోటు చేస్తూనే ఉన్నాను

'దీఁ యీలుగాను పొట్టుద్ది మా కందరికి పొక్కులేదంటావా? అయ్యం బాస్తయ్యం? కొంకు మాకు పోతాలో కావాలి గానీపోలే, తరవాత ఇక వాడే తెలవదు' అన్న దామెకూడా రోకలి తీసుకుంటూ

'అయినా ఇసుమంటి పల్ల వాలోటి మోళ్ళి చెయ్యాలిందే కాని మాలోటి దొరసాంట్ల చెయ్యలేదులేదే. నాకెందుకు చెప్పాడు అన్నాడు వాడు ఓకిగా ఒక చేతులోనుంచి ఇంకొక చేతిలో రోకలి మార్చుకుంటూ

'ఏం? మాలోటి దొరసాంట్లంటే మేము మాత్రం తినట్లేదా? మీరేకా తింటుంది? పొట్ట

రాన్నంతవరకే ఎటువంటి దొరసాస్తానా తప్పుగు
ఎటువంటి దొరగార్తానా తప్పుదు ' అన్నదామె

[illegible]

‘ఏమిట్టా అమ్మో! నుంచుంటేనేం ఇంకా
 బుచ్చుంటే’ అన్నది మా అల్లనాది ‘వా యాల్లో’
 ఇటునుంటి పనులన్నీ ఎరగలేండి, ఆ దొరపాతే
 నేను తిడి పాకుం గలగల నేనే రెండుమాకు వరస
 లేనీ బాతా—అన్నాడు.

మత్స్య కేసరిని మత్స్య కేసరికుడ్డా, మత్స్య
మూచా ఇంట్లోపనుల లెక్కపై సరికిస్తూ కూసుంటావు
ఇక పదమూడవ అన్నం తిని ఇంకొకకట్ట పచ్చిగడ్డి
తీసుకురా—అన్నదామె నాడు అన్నం తిని
పచ్చిగడ్డికి కొల్లుకు బొప్పలు చిలికి చేరుకునుంటు
వుకుమనా అట్లాగే ఆ ఒడ్డుని దియ్యం చేశాం ఆ
అట్లా మొదటికొండనే కాదు చేరుకుంటే బొప్పలు
పొక్కటం ఎప్పుడు దంపినిదియ్యం అయిపోయి
మర్రి వడ్డుపోసి దంపనోయేటప్పటికి ఎప్పుటికప్పుడు
కొర్రగా బొప్పలు పొక్కవలసిందే ఆ బొప్పలు
చిలికిన చేరుకుంటేనే వడ్డు దంపనలసిందే అను
చెప్పినట్లు కాయలకాచినా బాగానే ఉండేది
ఎన్ని పూవు దంపినా, నా చేరుకు కాయలకాచేది
కావు, ఎండవడ్డునో ముర మురి ఆ వడ్డు అరుకు
కట్టకొకడే ఎప్పుడు చూసింది అంటే ఏమోనా అని
సింగిచేది అక్కడే తుంపెనా నూ యింటికెళ్ళే అక్క
డికి ఎక్కటం అంటేనీ భయంగా తుండేది

[illegible]

ఆ పూర్వీకమున మహాకాశ్యపం శ్రువించి బయటకువచ్చి పనిచేయుగరిగిరివాళ్లు ఆ బ్రాహ్మణులను కలమందిరి. ఇద్దరుబ్రాహ్మణులు ఉన్నారు వాళ్లు ముమ్మల్ని కూడా మహాకాశ్యపంలో చేర్చించాలని వచ్చా. గోకర్ణం నుండి మా ఆశ్రమానికి వడిగారు. సునంద ఆ కష్టములను చూచి కష్టములను ఇవ్వని వావాలంటే మనం అంటూ భీకష్టములను ఉంచే మందిరినివెప్పి ఆమెను సంతోషం చేరమన్నాడు.

‘మాకు సంగాలు వద్దు, ఏమీ వద్దు మమ్ముల్ని పట్టావుండ నియ్యంపమ్మా చాలు—అన్నదామె

‘మీ కష్టం లేకపోతే మీరు చేరవద్దులెండి, మీ కోడల్ని అయినా చేర్చించుకుంటాం’ అన్నాడు వాళ్లు

‘మీ కోడలాకే నే నొకటివా ఏం? నేనే చేరకపోతే మా కోడలేట్లా చేరుద్దీ? బరేవాళ్ళేమీరు, ఇవాళ సంకలం దారమంటారు, లేవు మీమాదిరిగా ఇల్లిల్లు పట్టుకుని తిరగమంటారు మా కయిన్నీ ఏం తెలవవులే పోండ్లీ పోండ్లీ’ అన్నది, ఆమె విడుదలగా పాపం వాళ్ళేమనకున్నారో ఏమో తెల్లపోయి

అ - కోడలపడితే ఎలాగండి మనమాత్రం ఏం పనిపాట్లేక ఇలా తిగుతున్నామంటారా? ఇప్పుడు ఇంటికినల్లి మీలాగానే మీ కోడలిగానే అన్ని పనులు మేమే చూచుకోవాలి ఇంకా కొంత కాలం పోతే ఇలా అనేవాళ్ళే మంచుమంచుగా చేరుతారు లెండి! అని వాస్తవం ఒకసారి చూచి వాళ్లు నిర్భయపోయారు ఎప్పుడైనా ఎవరైనా సమాధికి చంపాలి అనే కావలసివస్తే ఏం యింటివరమనీ చేసికొనా వాడు కోడలానికని తీసుకున్నట్లు అబ్బుగానే అప్పుడప్పుడు ఒక రూపాయి అర్థరూపాయి ఇస్తూ ఇంతే ఇచ్చాన్ని అది నా అచ్చే అయినప్పటికి మళ్ళీ మా అత్తగారింట్లో ఎవ్వరికీ తెలియకుండా చాలా రహస్యంగా ఇస్తుండేదాన్ని మనకు అక్క మానం ఉన్న సమాధికి మన అబ్బు మనం ఇప్పుకునే అధికారంకూడా లేదన్నమాట ఒక సంఘానికి కాదు నా కవనరమైన భర్తలకు నాకకుంటున్నా కూడా వారందరికీ కష్టంగానే ఉండేది అదేమి? మరి ఎప్పుడైనా అలాంటి వస్తే ఎరిచి తీసుకుంటుంటే ‘ఇవాళ ఏం చేరుంటు వచ్చిందనో, ఏదన్నా పంపిగా పప్పుమా? అది నాలుగు అయిపోయినదాకా అంతేలే’ అని తనలో తనే గొణుగుకుంటుండేది పెండ్రై ఇన్ని ఎంతోరాల్లెవా వారి అబ్బు దీనికి ఇవ్వకపోగా వా అబ్బు పన్నుకూడా సంతోషంగా స్వేచ్ఛగా భుజ్యపెట్టుకోనిచ్చేవాళ్లు కాదు

ఒక డచ్చేమిటిలే కాస్త కుట్రంగా వుంటే కూడా చూడలేకపోయేవాళ్లు, సాధారణంగా వారని

కోకసారి తలంటుకోవటం అలవాటు వాకు ఇంత తొందరగా ఎందుకు అంటుకోవాలి? అని కోపం చూపిస్తూ ఉండేవాడు కుంకుమకాయలు కొట్టుకుంటుండేవాళ్ళా? ‘తెచ్చిపోస్తావుంటే కొట్టి పోస్తావుంటే మీ దంపాయిందిలే అన్నిటికీ శేమంపగా? అనేది అలా ఒకసారి రెండు సార్లా? ప్రతి తలంటుకీ ఏకే ఒకమాట మార్పుతో మెత్తంమీద తలెంచుకు అంటుకోవాలి? అనే భావాన్నే నూచిస్తావుండేది అక్కడికి వారని కోకసారి అంటుకునే అలవాటును పది ఎదకొంతు లోగాలవరకు కూడా మార్చుకున్నాడు అంతేకన్నా ఇంకా నేను చేయగలిగే చేసున్నాడి? ఆమె కనలు నన్ను చూస్తూవుంటేనే ఎప్పుడు ఏకే ఒకటి అస బుద్ధి అవుతూనే ఉండేది

ఒకసారి ఇంట్లో నిద్రయ్యి పప్పు అన్నీ అయి పోయేది అయిపోయిన సంగతి చూచుస్తేనే తెలుగు అయిపోయినవని చెప్పబోలే ‘అయిపోలే నన్నీం చేయమంటావు? అనేది అందుకని ఒకసారి ప్రప సంతా చేసి గాయి రాజియ్యకుండా మార్పునే దాన్ని ‘చేరుకు మంచుపెట్టు తూర్పున్నారే’ తినరా? అనేది ‘చాయిన్నమీద ఏం తెచ్చేది మన? అనేదాన్ని ఏమో ఏమో చెప్తాం కాశీమకు కూతున్నా, ఎరిగార? అంటూ చేటి తీసుకుని పొంగిండ్లకి పోయేది ఎక్కన్నా బతులు తీసుకొస్తాను చాయిని ర ఎని ఇంచుమరి చెప్పటాని! కావాలి ఈ ఉపాధాతమంతా అనుకుని చాయిని రాశీదాన్ని ఇలాంటిది ఒకటా రెండా ప్రతి ఎవరు ఎన్నోం యింకా జరుగుతుండేది

మన బంగారం మంచిదైతే కోసాలి ఏం చేయ గలమని ఒకసారి అలా అంటూ చేసుకున్నవాళ్లు మంచివాళ్ళే అత్తలు అమ్మమ్మలు ఏం చేయగలరు తెలు? వాళ్ళ అలవాట్లప్రకారం కొన్ని కొన్ని మాటలు అంటున్నా చేసుకున్నవాళ్ళేవా ఆదరణగా చూస్తావుంటే వాళ్ళను చూస్తూ కొంతవరకు మరచి పోవటానికి నిలుంటుంది, ఇప్పుడు వచ్చిన భాగలన్నీ చెడుకున్నవాళ్ళిద్దగ్గరవంటే ప్రారంభమైనది అసలే అంతరిత మాత్రపు సంపాద మనకొండి దానికి తగ్గట్టా పాలము బుట్టా కూడా చూచుకోకుండా,

“లక్స్
టాయ్‌లెట్ సబ్బు
నా చర్మ సౌందర్యమునకై పంపిణీ చేసుకొంటుంది”

అవి లలిత చెప్పుడున్నది

మనోహరమైన సువాసనతోగూడిన ఈ తెల్లటి కుడ్డ
సబ్బుతో మీ చర్మమును మనోహరముగా
సుండుకొనండి!
సినీమా తారలకు సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

LTA 200-200 TL

హిందుస్తాన్ కో-ఆపరేటివ్

ఇన్ సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(హైదరాబాద్-500004)

నమ్మకమునకు, స్నేహపూర్వకమైన లావాదేవీలకు చేకూర్చిన కంపెనీ. గత 44 సం॥ల ప్రజా

సేవలో సొసైటీ సంపాదించిన గొప్ప ప్రజాదరణకు యీ అంకశీ ప్రబల తార్కాణము.

1950 లో పూర్తిచేసిన

వ్యాపారం— రు. 13,75,00,000

1949 లో అమలులో వున్న

ముత్తం భీమా రు. 69,73,23,218

ఆంధ్ర జిల్లాలలో సొసైటీ యేజింటుగా పనిచేయడలచి నమర్దత గౌరవముగలవారు విజయవాడలోని సొసైటీ బ్రాంచి ఆఫీసుకు వ్రాయగోరెదము.

హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్సు, *

ఐ.కె. రాయ్, బ్రాంచి మేనేజరు,

పో. బా. నెం 12, బకింగ్ హాంపేట రోడ్డు,

విజయవాడ

జీవాఅదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తూ ఉంటే.

ఈ తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ-భారతాంబ తన

కుష్టు,బొల్లి సంతానం

కోసం ఎంతని దిచారిస్తుఉండో?

ఇదుగోమా 32 సంవత్సరముల

అనుభవంతో ఇస్తుఉన్న లిభయం

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో..

గోపాలపురం (విజయవాడ)

వేటూరి—

సుందరకాస్తిగారి

సుప్త
సుందరసము

సర్వసవామేహములకు సంజీవి

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము ఇంకెక్కన్లు అవసరం

లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలైనా

కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్ధరసాయనకాల, ముక్తకాల

ఏదో ముత్యము ఇచ్చుటంటే వచ్చే అనాయాన్ని కూడా ఇంట్లో సరిగ్గా ఇవ్వకుండా పట్టాటకనీ, వాటికనీ, పిటికనీ అన్ని దురభ్యుపాయము ఖర్చుపెట్టుకుంటూ పైగా తమలోవున్న బలహీనతలను ఇతరులలో కూడా పెదకయాచటం, ఎవరు ఏది చెబితే అదంతా కూడా నిజమేవనకోవటం, ఇంట్లో ఉన్న కానీపు వాతో పోట్లాడుతూ కూర్చోవటం ఇదంతా అత్త, అమ్మమ్మలకు మాత్రం అబద్ధము కాదు? అలా కాదు! మాత్రం అబద్ధము కాదా?

కావురాని! సరైన కొత్త? ఎవ్వరైనా పనులు తీసుకుంటే దానిని తరువాత తరువాత ఆమె ఏమో వచ్చించుకోవకపోవటం, పనులన్నీ చేసే చేసుకోవటమిరావటం జరుగుతూ వచ్చింది వారు కావోరనిగా వుండకపోవటంవల్ల పైకే నేమి, ఒకనెవున అత్తగారితో పోట్లాటవల్ల పైకే నేమి ఉందిరమే చాలా ఏకాగ్రతగా ఉండేది పాదారణంగా ఎవ్వరూ ఏమో పనులతోనే ప్రాధుపాతా వుండేది ఎవ్వరైనా తీరిక చిక్కినప్పుడు పట్టుకొని నుంచి ఆలోచించి ఆలోచించి మనస్సు మరి పొడవైపోతుండేది ఆ ఆలోచనలేని భావకం రాకుండావుంటుంటే ఉపయోగ పడుతుండేవానని తీరిక ఉన్నప్పుడు ఏదైనా అర్థకం ఉదయం కూతులుగా పెట్టుకున్నాను అప్పుడు దీపావళి దగ్గరకొస్తూ వున్నది ఆ తొమ్మిదవ పనులతో పలంకా ఒక్క విరగొట్టమని పని చేశాను రాత్రిపూట పోవనానైన తరువాత గదిలో ఉన్నపుటంటూ పండుకున్నాను ఎవ్వరైనా మా అత్తగారు చావడిలో పడుకుంటూ వుండేది ఈ ఇంట్లో ఏమి జరుగుతున్నా అమెకు తెలియటానికి ఆవకాశం వుండేది కాదు వారు గది రెండుపులు పెట్టమని లోపలకవచ్చి పండుకున్నారనేను ఉన్నపుటంటూనే వున్నాను

మా అమ్మ అంటుందంటే అనదుమరి? ఇంత ప్రాధుపాతానా లాంతరువత్తి అంత పెద్దదిగా వుందీకే? అని కనిపించు.

మీ అమ్మ మీరు అనండిలేదా? పన్నుమాస్తీ సరి ఏదో ఒకటి మీకు అనబట్టి అవుతూనే వుంటుంది—అన్నాను

లాంతరు తగ్గించి ముందు మీట్రా అన్నాను ఎందుకన్నాను.

‘ఎందుకో? నోరుమూసుకుని ముందుగా తని.’ అన్నాను వినుగ్గా నేను ప్రశ్నకం చేస్తోపట్టుకునే నల్లని నా చేతిలో ప్రశ్నకం లాక్కుని ముందు కాళ్ళు పట్టుకున్నాను అలాగే చేతులుపట్టుకును. ప్రశ్నకం తెరచిచూచి ముఖం చిట్టించుకుని ప్రతి ప్రశ్నకంమీద సత్సంకేత వ్రాస్తానెందుకు? అంటూ అవక మాస్తరుగా చూచారు వానైపు ఆ చూపు నా మీద అసహ్యభావాన్ని క్షురింపజేస్తూ వున్నది ఎందుకో నామీద నాతో జాలితేనినా కనాన చేశేమేనా తప్ప చేసేవుంటానేమోనని అక్క విమర్శ చేసుకోవటానికి కూడా నా మనస్సు అంగీకరించూ ఏమి? అన్నాను నంటనే అనాయకంగా ‘ఏమి? ఎందుకు వ్రాస్తానని అమెకు తున్నాను ప్రశ్నకు ప్రతిప్రశ్న కాదు నేను కోరుకున్నది జవాబు! అంటూ పట్టుకుంటూ చూపులు దీర్ఘస్వం చేశారు

నేను వ్రాయలేదే. అది ఆయనగారే వ్రాసుకున్నాను—అన్నాను

నీ ప్రశ్నకంమీద అతని చేరెందుకు వ్రాశాడు? అన్నాను ఇంకా ఏమో దీర్ఘంగా ఆలోచించుకుంటూ

ఇది నా ప్రశ్నకం కాదు ఆయన ప్రశ్నకమే అతని ప్రశ్నకాలు నీ దగ్గర కాదుకు వస్తవి? ఆయన భార్య నాకు నాగా తెలిసినామె ఆమెను ఏదైనా ప్రశ్నకాలు ఇవ్వకుంటే ఇది ఇచ్చింది.

ఇకనుండి ఆ ప్రశ్నకాలేవైనాసరే ఇక్కడకు తీసుకువచ్చావంటే నేను పూనుకునేదిలేదు ఇదే చెప్పటం ఎవ్వరైనా మీ పూను ఇవ్వవచ్చు నాళ్ళ ఇంటికి ఇల్లెట్లన్నా తెలిసినా ఎక్కడైనా అతనితో నుట్టాడినట్టు తెలిసినాసరే అంతటితో పోవలసిందే.

ఇదంతా ఏమిటో నాకు బోధపడటంలేదే ఆయన చేసిన తప్పేమిటి? నేను చేసిన తప్పేమిటి? అదేమిటో మీతో తెలియాలి ‘ఇంతమా నీవు నేను చెప్పినట్లుగా పడుకుంటే తలంచుకోన్నావారేదా?'

‘ఇలాంటి విషయంలో మీకు నేను పోగ్గాన

మిశ్రపదవిన అశ్వసరం నా కేమి కవచపటంలేదు
పైగా ఇలాంటి వాటికల్ల లోకంలో లేనిపోని నిండ
లకు తావివ్వటమే అవుతుందని నా అభిప్రాయం

‘చేసిన తప్పును దిద్దుకోవటానికి బదులు ఇంకా
ఎదురు చెప్పుకున్నావా? సిగ్గులేక ఆతనితో మాట్లాడ
కుండా ఉంటావా ఉంటావా? ఏదో ఒకటే చెప్పు
నాకు ఉంటానో, ఉండనో—’ అని వెలు చూపిం
చారు

‘నేను తప్పేమీ చేయలేదు సరిగదా దీని
మూలన తప్పు చేసినదాన పత్రతాతేమిదని భయపడు
కున్నాను మీరు వస్తు ఏమిచేసినాసరే, ఈ
విషయంలో మాత్రం నేనే బాగా ఆలోచించుకుని
ఏదైనా నా యద్వంతులైనట్లుగా నడుచుకోవలసిందే
కాని ఇప్పుడు మీకు నేను చెప్పేదేమీ లేదు—అని
అని అవటంతోనే ఏమీ ఆచారంలేకుండా నిల
పెట్టిన పుస్తకంలాగా పోయి వసమిష్టపడ్డాను
కొంచెంచేపటికి ఎవమకారితో ఒక్క తన్ను తన్ని
నట్లుగా భావకం వచ్చింది అది నా జీవితంలో
మొదటితన్ను నా కింక భూమ్యుకాళాలు తెలియ
లేదు నా బాధలో మిగిలున్న భాగం కాస్తా అయి
పోయిందా రోజుతో నా కీరమంతా భగ్గునమండి
బూడిచి కాలేరు సమయం వచ్చినవన్నకు ప్రతీకారం
చేయటానికా? అన్నట్లు ఎత్తుగా కాలిన ఇనప
యవ్వలాగా అయిపోయింది నా స్వప్నమంతా
కాలిన ఇనపయవ్వ కుండవలసినంత వేడిగా మారిపో
యింది నా కన్నులలో ప్రళయద్రవమూర్తి
తాండవమాడుతున్నట్లుగా ఆకర్షణంగా నిశ్చేష్టికు
రాలై వారిపై పు మామ్రా అలాగే నిలబడ్డాను. కళ్ల
నెంబడి బాచ్చకణాలు నివృత్తకాలలాగా రాలిపో
ఉన్నవి నాకు అసలు పెండ్లికాకముందు అయిన
తరువాత కూడా భర్తలు భార్యలను కొట్టటాన్ని
సురించి తీవ్రంగా ఆలోచించేదాన్ని చిన్న పిల్ల
లుగా పున్నప్పుడే ఎక్కడా కొడుకులంటే అంత
అభిమానంగానూ, అపహ్యంగాను పుంటుందే పెద్దవా
ళ్ళయిన తరువాతకూడా అంతంత పెద్దవాళ్ళు అం
తంత పెద్దవాళ్ళను వట్టుపది కొడుకులంతటం
తలుచుకుంటే ఎవరే రాక్షసవృత్తంలాగా అనిపిం
చేది. ఎంతో సహించరానిదిగా ఉండేది. ఒక్క
సారి కొట్టినతరువాత ఇంకా ఆ భర్తలుఖం ఎలా

మాస్తారా, అనిపించేది ఇంకా ఆతనితో కలిసి
పుంతేవానికన్నా ఎందుకు చావరా అనుకునేదాన్ని
అవన్నీ తలుచుకుంటే అసలు పెండ్లి వద్దనిపించేది,
పెండ్లి కాకముందొకసారి అయినా నాళ్ళు కొట్ట
టానికి కూడా ఏళ్ళు లోపాలుకూడా పుంపకమ్మను
గదా అలాంటి పాపపాపేమీ రాకుండా చూచు
కుంటే ఎంగుకు కొడతారు? తప్పు చెయ్యకుండానే
పుందాం, అనుకున్నప్పుడు పెండ్లి కావాలనే అని
పించేది నాతరుకు నేను పెండ్లికాకముందు అయిన
తరువాత కూడా ఆలోచించి ఆలోచించి, తప్పు
చేయకపోలే కొట్టకుండా ఒకదే చెయ్యకుండా
పున్నా కొడతారా, ఆ కొట్టిన మొదటిసారి
తోనే ఆఖరుని ఎక్కడా పుంటానీకూడా
నిలు లేక పోలే చిన్నై నా పోదాను నే
నిర్దయానికి వచ్చాను అంతకుముందు కొట్టకపోయినా
కొద్దాను కొద్దాను అని చెప్పేసినా చెప్పేవారు
అప్పుడు చెప్పేసినా చెప్పకుండానే అంత పసి
నేకారు. అంతకుముందు కొడతా నన్నప్పటికీ
‘కొంతాడు, ఎందుకు కొట్టాడు? కొట్టినా ఎన్నిసార్లు
కొట్టాచ్చారో! అనేదాన్ని’ ఎన్నిసార్లునా కొడతా
ననేవారు అలా ఎప్పుడు జరిగింది ఖచ్చితంగానే
చెప్పేదాన్ని

వారి మాట కొంతవరకు చెల్లించుకున్నారు
ఇక నా మాటే వినిపిస్తే ఏం చెయ్యటమా? అని
ఆలోచించాను ఏమి చేయవలసినదీ ఇదివరకే అక్కే
సార్లు ఒక నిర్దయానికి వచ్చేటానా సమయం వచ్చే
సరికి మళ్ళీ ప్రశ్న నేనుకోవటంలోక రైవానికి దూర
మాకున్న నా బుటానంత కళ్ళకు కట్టినట్లుకవవడింది
నాకు తెలియకుండానే నా చిన్నప్పటి ఆలోచనలకు
ఏదో ఒక గుడిమండలాంటి భాగ్యంత అడ్డు తిగింది
వారాపని చేయటానికి ఒక నిమిషంకూడా నాకు నేను
చిన్నదానమకగానే పున్నాను మరు వినిపించికి ఒక
ముసలమ్మనైపోయానేమో ననిపించింది అలాగే
మామ్రా నిలబడినానే కాని ఏమీ అలోచలేదు నా
మామ్రా వారి కళ్ళలో నిచ్చినపో ఏమో ‘ఏమిటా
మామ్రా ఇంకా అనుమానం తీరలేదా? మళ్ళీ తగలాలా
అన్నారు చెయ్యొద్దుకూ

‘అనుమానం నా కెప్పుడూ లేదు. మీరే అను
మానంగా పున్నది. మీరు కానిచ్చే దేమిటో ముందు

కానిగ్గండి అందర నుమానాలు తరువార తీరుతే' అన్నాను

‘ఇంకా పొగరుపోతుతనం పోనేలేదా?’ అంటూ మళ్ళీ చెప్పమీద తుచ్చి కొట్టారు. ఒక మెరుపు పెరిగి నా కళ్ళు బయల్పడుతున్నవి అంతటితో నాతో పాటు నా ఆలోచనలు కూడా ప్రంభించి పోయినవి నాకు తెలియకుండా నేనా నుంచుం మీదకుపోయి ఒత్తిగిలను

‘వాగ్రత్త! ఒక్క దగ్గర పెట్టుకొని బ్రతుకు’ అంటూ ముగిసు పెట్టుకున్నాడు వారు మళ్ళీ నాకు కొంచెం స్పృహ వస్తుండేటప్పటికి ‘వాగ్రత్త ఒక్క దగ్గర పెట్టుకు బ్రతుకు’ అన్న మాట నా చెవుల్లో గింసరు మంటూంది ఈ మాట వారు పెడుతున్న సరళకు తాళం వేస్తున్నట్లుగా ఉన్నది ప్రకృతిమూత్రం ఈ ఉండే అంటూ విరామంలేకుండా మూలుగుతూనే ఉన్నది ఆ మూలుగులోనే నా జీవితాన్ని గూడా వికల్పించేయూ లనిపించింది నెలలనే ఆ భూతన పీరికి తనంగా పోచింది నేను సాధించా లనుకున్న విషయం సాధించలేననుకున్నా తొందరపడి పుట్టి నింటికి వెళ్ళి నా తాల్లు లేరికగానే చూస్తూఉన్నా ఈ ఒక్కసారికి ఎవరెవరూ మనుకున్నా ఇంకా ఏమో ఆలోచిస్తూనే వున్నాను

ఇంతలోనే కామలు కాకా మంటూ గోల పెట్టటం ప్రారంభించినవి రయ్యి రయ్యివ ఇంట్లోకి తెల్లని కొంతులు ప్రవేశించుకున్నవి అబ్బ! తెల్ల వాల్లు నిద్రలేకపోయినారేమో తప్పుకుదా! అనుకుంటున్నాను

‘పొద్దు పొడిగినా ఇంకా లేవరవయ్య! ఎక రన్నా చూస్తే నవ్వి పోదులే’ అని అంటూ వున్న దవ్వతో మా అత్తగారు, ఏదో ఉప్పును చేస్తూ నరే ఎలాగు తప్పేది లేదుగదా అని నెలలనే లేచి బయటకు వెళ్ళాను ఆ రోజు కూడా మామూలు పనిపాట లన్నీ అలవాటుగా చేసుకు పోతున్నా నే కాని కొంచెం మెదడుతో అవసరమయ్యే పనులు పొడై పోతూనేవున్నవి పొయ్యిమీద పప్పుగిన్నె పెట్టి పొయ్యి కడుగుగా ముద్దుని కొయ్యగరలు తీరు నుకూ వున్నాను.

‘అయ్యయ్యో, ఇంకా ఆ చూడ బతకేనా? అది చచ్చే మూత్రం మీదేం లే? నాకేగా తిప్పలు’

అంటూ ఆమె నీళ్లు తాగుతున్న పనిచూడకు తెచ్చి వట్టుకుని అవతలకు లాగుతూ వున్నది నేను తలెత్తి చూడేటప్పటికి.

‘నేను చూడలేదండీ! అన్నాను అయితే మూత్రం ఆమె అంతమాత్రానికి వూరుకుంటుందా!’

‘ఎదురుగానే వుంటే ఎట్లా చూశేదయ్య! ఇంకా ఉబ్బడం, ఎకరన్నా ఇంటే నవ్విపోదులే, ఆయనేమో అట్లా వాస్తూన్నాడు నువ్వే నున్నా ఇట్లా నెయ్యి సరిపోతది. నెండు నెంజే సమకూరి తెల్లనే దేవుడే అట్లా సమకూరుస్తాడు కానాల, నేనెంత ఏకలు పోకలు యిడుకుంటే మూత్రం ఏం లాబం? ఎవల్లనేమీద వాస్తూ వస్తూనే వుంటిరి? అని ఆమె అంటూ వుండగానే ఈ విషయం అవ్వజే పొరుగింటామె చెప్పిన ఎవ్వరూ పడిందో ఏమో నివ్వకోడం వచ్చిపట్లుగా గంట ఒకటిచేస్తో పట్టుకుని ‘ఏంది? అంటూ వచ్చింది ఉత్సాహంగా, ఇక మళ్ళీ మెదలు మెట్టించామె పాట

‘మా పక్కటా వుండనుకున్నానే? నాజే మాన్నా వున్నదికొస్తా అట్లా నాకేం వాస్తా కది రిస్తే మేది! దోకొస్తాడు, ఈ రెడేమన్నా పలక రించే యారే లేదు’ అని ఆమె ఏమేమో సాధిస్తూ వుంటే అది వింటూ పొయ్యిమీద పప్పుగిన్నె మాట నురిచేపోయాను

‘పొయ్యిమీద ఏం తగలేకానం? కామ కంపు కొడతావుంది’ అన్న వామె అవ్వజే ఆ వాసన ఎలా పట్టిందో ఏమో

‘పప్పులో ఎవరు తగ్గిపోయినట్లున్నది’ అంటూ పప్పుగిన్నె మీద మూత తీసేటప్పటికి చూడిపోయిన వాసన ఇంకా గవ్వమరి వచ్చింది

‘ఇంకేం కేసుకో నా పప్పు! చూడవయ్య చూడు ప్రతి పని యింతే నేను కొనేట్ర ఎక్కడ లేకపోలే అక్కడెల్లా నాకేం గావించే నేనుకో రామరామ ఒక్క పనిగూడ చేర గాదు గదా? ఆ అమ్మ ఎట్లా పెంచిందో ఏమో జరి కది ముదికొంపందిది! తెల్ల సరకుంటురయ్య ఒకొక్క ఇంత పొరంతిలేకుండా చూడలేనే కొడ క్లిది ఏ యింట్లోనన్నా చూడవయ్య! తెచ్చి!’

అని ఒకచెయ్యి నడుమన పెట్టుకుని ఒక చెయ్యి
జూరిమీద పెట్టుకున్నది అక్కర్లంగా

‘ఇప్పుడు నేనేం చేశానని నన్నంతగా
శాశించటం? ఎవరికైనా పారపాటు రాకందా
ఉంటుందా? చేసేవాళ్లంత పాడుచేస్తున్నా
కాగానే వుంటుంది. నాకల్లమాత్రం ఏ కొంచెం
పారపాటువచ్చినా గొంతు పట్టుకుంటారు అపలైవా
గాని ఎక్కడో వున్నవాళ్ళు కోరి ఏమి వస్తుంది
మీకు మాట మార్చాడిలేక? అన్నాను కూరగాయలు
తరుగుకూనే ‘ఇట్టా ఎదురుకూరిలు కూసే వాల్లింకేం
కావరం కాస్తరమ్మ ఇన్నిటికీ వాడు మంచాడు
గానులే వాడే సరైనవాడైతే అంత చచ్చినట్టే
పశుంతవాళ్ళు’ అన్నదామె కొడుకు ఇంకా నన్ను
రాచి రింపానపెడితే కాకంక నన్నట్లుగా
‘తెచ్చాళ్ళు ఏడయినా విడుక్కున్నా నువ్వవు వూరు
కుంటే పోదీలే అమ్మాయి’ అన్నది పొరుగుగామ
నాడ తప్పవన్నట్లుగా

‘ఒకరి కష్టాలు ఒకరికేం తెలుస్తారెంతో ఎదటి
వాళ్ళకు ఎన్నైనా చెప్పకమ్మ తెనుదాకా వస్తే
గదా తెలిసీదీ అన్నాను

‘అంత అదే నలునటువంటిది గాన కనబడినీ ఆ
అబ్బాయిని కాస్త తిన్నంగా వుండేవాడేమో అదీ
లేదాయె అంతేలేవదనా ఒకొక్క అన్నాళ్ళున్నా
తీరవు కష్టాలు’ అన్నది పొరిగింటామె నా అడ్డి
గారితో

‘అయ్యో అంతమాత్రమైతే ఇటువంటి
మొకలకే అటువంటి గీతలన్నీది ఆ గీతంలే మాకీ
సంబంధమే అయ్యెది కాదునుకో ఎందుకక్కడ’
అన్నది మాఅల్లగారు నొసలమీద చేతితో కొట్టకుని

‘ఎంతెక్కింది పొయ్యి రాతెయ్యిల’ అంటూ
పొరుగింటామె ఇల్లిపోయింది

మా అడ్డిగారి కొల్లెకు తగ్గట్లుగానే క్రిందటి
రాత్రి జరిగిన సంఘటనకల్ల మేము ఎవెముఖం పెనె
ముఖంగా వుండటం ఆమెకు మరీ సంకోచమైంది ఆ
కోణమంటే కూడా నాలుకూట్లాడితే నా మీదకు ఒంటి
కొరిమీద తగాదాకు రావటం పొగించింది. ఆ
సంఘటన జరగకముందు అంత ఇష్టంలేకపోయినవ్వు
టిగ్గి మనిషన్న తరువాత ఎవరో ఒకరితో ప్రొద్దు

త్రుచ్చుకోవారి కాబట్టి నాకు తోచవచ్చుకల్లా నేనే
వారి దగ్గరకువల్లి కూర్చోవటం ఏకో పిచ్చాపాటి
నాలుగు ఖబుర్లు చెప్పకోవటం జరుగుతుండే ఆ
సంఘటన జరిగివుంటుండే మాత్రం వారిని చూసి
తోలేనే చాలా నీగగా వుండేది అవమానంగాను,
అసహ్యంగాను కూడా వుండేది ఎక్కువ తెలిసి
లేటల్లా, చదువు, చక్కదనము, లేకపోయినప్పటికీ
అంతకుముందు అక్కరకమైనవారివుండేది వారిమీద
తరువాత అది కాస్తాపోయింది ఇంకా నేనే వున్న
కంతో వారి దగ్గరకుపోయి మామూలుగా ఖబుర్లు
చెప్పగలను? నామీద అవమానం ఏర్పడిన తరు
వాత నేను ఖమ్మం చెప్తేమాత్రం వారు కంతోపిస్తా
రని ఎలా అనుకుంటాను? ఈ విషంగానే మూడవ
కుండావుంటే ఇలా ‘అలచాటేపోయి ఇంకా
ఎక్కువ ప్రమాదానికి గురికావలసివస్తుందిని భయపడి
ఎప్పుడైనా చూచాయా మాటలు అందించబోయే
దాన్ని కొని వారుమాత్రం ఆ అలకాకం ఇచ్చే
గారు కొడు రెమకు ఏమి కావలసివచ్చినా తను
తిట్లినీ అడిగి కావలసివసమలు చేయించుకుంటుండే
వారు ఆమెకూడా నన్ను కుండా తిపనే అడుగు
తున్నందుకల్ల ఎప్పుడకంటే ఇంకా ఎదురెదురుగా
వుండే కొడుకు స్లోమూటస్లో ఉండగానే
ఎప్పటికప్పుడు అనుర్చిపెతుకూ వుండేది ఆమె
కొడుకుతో కలుర్లు చెప్పకుంటూ కొడుక్కు కావల
సివనన్నీ అందిస్తూ ఒక్కతే ప్రొద్దులయ్యకుంటుం
డేది ఆమె చేతుకునైన పనులుకూడా నేనే చేయ
వలసి రావటంవల్ల ఎప్పుడైనా వారికి అలా కనుమించు
దామన్నా విలులేకపోయేది తొడుగుగా వాళ్ళ తల్లి
కుమారుల ముగ్గు వార్తలర్థం అభివృద్ధికావటం నా
దాంపత్య ప్రేమ నన్నుగిరిపోవటం జరుగుకూ
వచ్చింది

ఒకొకపారి ఎవరైనా నావచ్చిఒక్కగానొక్క కొడు
కుంటే అంత అవతలంబడినన్నా కనపడకపోయేనే
పొడం! అనేవాళ్లు వాల్లవాట అనటంతోనే
ఆమెలో ఉన్న అసంర్చిత్త బాధలన్నీ ఒక్కపారిగా
ప్రజ్వలిల్లేది, ఆ రాతంలే మాకీ సంబంధ మయ్యెద
కాదు అనేది ఆమె ఉక్కిరిమింగా ఆమె మాట
అన్నప్పుడల్లా నేనేనూ తిప్పు చెయ్యకుండానే నా
మీదకు తప్పులన్నీ ఇలా ఎందుకు వచ్చిపడుతున్నానో

అది చాలా విచారపడేదాన్ని. ఆమె మాత్రం మాకు సంతానంలేదని ఎంత బాధపడేదో చెప్పటానికి నీలు లేదు. నిజంగా ఆమెకు బాధ అనేది ఏదైనావుంటే ఇదేదని చెప్పాలి. ఏ దింపగానైనా సరే తన కొడుకు కొడుకు పుట్టాలి, తాను ఎక్కడోనారి ఆమె తీవ్ర రీతిలో అదేకడక లేకపోతే చేసిన శ్రమలైతే నేమి, అనుభవించిన బాధలైతే నేమి అన్న వ్యక్తమేనని ఆమె నమ్మకం. అందుకే ఆమె ఏది చేయటానికైనా జంకదు. గొంకదు. ఈ మా ఎడబాటును ఆధారం చేసుకుని ఆమె కొడుకు మారిపోయిందనినన్నీ నూరిపోసింది. ఇక నది నీరు కావరం చేయడనే కాదు, ఇక దానిని పిల్లలు పుట్టరేకాదు, భార్య వివాద ధర్మ విరక్తి కలగటానికి ఏదైనా అవసరమా అన్న రంగరించిపోసింది. కొడుకు ఆ తల్లి నాయకుడు అట్లాంటి పాత్రేవున్న సంబంధం ఇంకా ఎవరై పోనాగింది. నేనా ప్రభువాన్ని అర్థించకపోలేదు. నేనీ ఇల్లు దాటిపోతే నాజంకా నామండే స్థానాన్ని తెలుసుకోకపోలేదు. అయినా చేయ గలిగినంతకేకదా. నేను చేసేది ఏ మానవుడైనా ఏలాంటి పరిస్థితుల్లోనైనా తననున్న సర్వకర్మలను వినియోగించుకోవగలగేదని అంతకన్నా ఏం చేయ గలను? ఆ రాత్రిమాత్రం ఏదో ఒక అభాంసమైన తీరాన్ని నా నెత్తిమీద చూపకనే ఉన్నట్టి ఇంకా నిజంతో మానుకున్న నా నిర్భయ వ్యూహాన్ని బుల్బుకపు లోకాన్నియింపు అవరించకపోవడాన ఉన్నదన్నట్లుగా నా వ్యూహంలోని విషయాన్ని విప్పి చూపించి సర్వంతో నా శరణికి సంబంధము లేదనీ, మాట్లాడుకుంటూ వుండవలసిన అవసరం నాకేదీ కనిపించటం లేదని, అంత గట్టిగా చెప్పినా కాని ఇంతదాకా వస్తుందనుకున్నాకాకా దాని అన్వేషణ ఆక్షేపణ అలా అన్నానే అనుకోండి. తరువాత ఎంత ప్రయత్నం చేశాను వారి మనస్సును మామూలు పరిస్థితుల్లో తీసుకురావటంకోసం? తను పలుకరించక పోయినప్పటికీ ఏదో ఒకవంక పట్టుకుని నేనే పలక రించినప్పటికీ పరిశ్రమలు కాదు ఒకొకసారి నేను మంచినీళ్లు తానకూవుంటే వారికి బాలయ్యేదో ఏమో నాకుమాదా ఇవ్వకపోవారు ఏమంది నీళ్లు లేకపోతే నీరి అంత పైల్లాంతో మాట్లాడకుండా వుండలేని వాళ్లు మామూలుగా ఒకసారి గూఢులు

చేసుకోవటం ఎందుకు మరి—అని ఆమెలో ఆమె గొణుక్కుంటూ వుండేది అలా అనగానే వారు అది గిలేమాత్రం నేనెందుకొచ్చానా అనిపించేది. వారి లెలా వుండేదో ఏమీ మళ్ళీ కొన్ని రోజులవరకు ఆ మంచినీళ్లు మాదా అది ఏవారో కాదు ఆ రోజుల్లో రాత్రిళ్లు గడపటం మరి కష్టంగా వుండేది. ప్రాద్దు క్రమంకూవుంటే నీరి భయంగా వుండేది ఎప్పుడో లాగి ఇద్దరం ఒక గదిలోనే పండుకుంటుండేవాళ్లం. ఎరగనివాళ్ళకు మేము బాగానే వున్నట్లు కనపడేది. మేము మాత్రం వాళ్లకుకొన్నానా మాళ్లకునే వాళ్లం కాదు సాధారణంగా ఎప్పుడూ వాళ్లనే వుండేవారు కాదు. అన్నప్పడైనా అలాగే జరిగేది. నేనే ఒకటి సారి బ్రతిమూలేదాన్ని ఒకొక రాత్రి మరి పట్టుపట్టి అదేదాన్ని నామీద వికారం కోసం ఎందుకని వానిమండి ఏమీ జవాబే వచ్చేది కాదు. అయినప్పటికీ ఏదో ఒకటి చెప్తూనే వుండేదాన్ని.

నేను సర్వంతో మాట్లాడుకుంటూ వుంటానని మాకు వాగ్దానం చెయ్యలేదనా? ఎర ఆలాగే చేస్తాను. లెండి మనం ఇలా చెయ్యటంవల్ల మనం ఇతరులకు లేని అనుమానాలకు లోబడినవాళ్ళ మాత్రమే అలాగే మాకు వాగ్దానం చేయలేకపోయామని గాని ఏమీ లేదు. అయినవో మాట్లాడుకుంటూ వుంటామని కాదు మా పూర్వ సర్వటం మానెయ్యమన్నా మానేస్తాను మనస్సుల్లిగా నెత్తుకున్నాను నేనింకప్పుటి సర్వంతో మాట్లాడు.

అది అంటూంటే ఎందుకో నా గొంతు వణక పోగింది. నేను సుదీగా ఏపని పడితే ఆపని చేయటానికీ తయారవుకున్నా నేమీ నడిపించి కిరీరమంతా చెమటలు పట్టిపోయింది. నేనులా వాగ్దానం చేయటానికీ లోపల బాధపడుకున్నా నడుమపట్టుకున్నాను.

ఇకమందు నీవు నా ఎదుట ఎలాంటి వాగ్దానాలు చెయ్యకు నాకు నిజంగా నీతో తీవ్రంగా పాలని లేనేలేదు. నీవు ఉన్నా ఒక ఉదాహరణ ఒకటే. నాకు ఇంకా వాతేనే శ్రేయస్సును చేకూర్చినదానా వాతావు — అన్నారు. నేను తప్ప చేకూర్చే లేదో తెలుసుకునే నమ్మకం లేనా వుండాలి మనిషిలో లేకపోతే ఒకవంక చేకూర్చటానికే అనుమానమే వుంటే నా తప్పకుండా దీటానికైనా ప్రయత్నం చేయాలి. అది ఇదికాదు.

ఏదో ఒక నేరమిచ్చిన నేని బయటకు వెళ్ళాలని మాచేవాళ్ళతో ఇంకా నేనెంతా కలసివుంటే గలను ఇతరులకు వచ్చినా తప్పలే ననే ఉద్దేశంతో అక్కడే వుండామని ప్రయత్నం చేయటమే కాని నా కలలు ఆమెవ్యభిలషా, ఆ ఇల్లన్నా విరక్తకలి గింది ఏమైనా సరేవని అలాగే జీవితాన్ని గడుపుతూ వున్నాను

ఒక రోజు ఉదయం భోజనాలైన తరువాత మా ఉత్తగారు ఎక్కిడికో బయటకు వెళ్ళింది వారు నా వెళ్ళోళ్ళ గొలుసు ఇవ్వమన్నారని ఎందుకన్నాను

ఎందుకంటే నీ ఎత్తకో-అన్నారు

అంత చెప్పకపోవా ఏమిటి?—అన్నాను

అప్పులన్నవి కావాలి

అయితే మీ అమ్మను రూపివ్వండి ఆమెకుదా ఇవ్వమంటే ఇస్తాను లేకపోతే తెలుపి వీవ్వకపోయి ఇచ్చిందంటుంది నా కేంకోరు వచ్చిన గొడవ ఇదంతా?

మా అమ్మ ఏదన్నా అంటే నేనే నీకు కల్పనని చెప్పి దీనిలో మా అమ్మ పెర్రవం ఏదన్నది? నీవే మరొకరిగా ఇస్తావా లేక వమ్మ చెయ్యి చెబుకోమంటావా—అని గడిమారు

మీకు అప్పులంటే నా గొలుసు కాకపోతే ఇంకేదైనా అమ్మకోమనదా? మీరు ఇంటిభిక్షుల కోసం ఏమి వాడారని మీకు ఇన్ని అప్పులైనవి? అవవసరంగా ఇంత బంగారం తీసుకు పట్టి నాకేం చేస్తానంటే లేక నాకు మాత్రం చేతులమీదగా ఇవ్వటానికి ప్రారంభం చేస్తుంటారు —అన్నాను

బాగా ఎదురు వాట్లాటలం నేర్చుకున్నానే అంటూ కలమీద ఒక దమ్ము కొట్టి గొలుసు లాక్కున్నారు. వాళ్ళంబడి నీళ్ళు బొటనాలి కాలింది

ఇంకా ఏడుస్తున్నావా నీకులేక ఇంకవరకు అనేదానవుగా—ఎన్ని సార్లు కొద్దాలో కొట్టమని, ఇప్పుడేం చేస్తున్నా ఏడుస్తూ కూర్చోనా? అంటూ చెప్పలు కొడుకుల్ని బెదిరిస్తూరు

అప్పుడు పూర్తిగా తెలిసిపోయింది భార్య తప్పు చెయ్యకపోయినా భర్తకు ఈ సంఘటన కొట్టి ఆవకాశం ఉన్నదని అంతకుముందు నాకు నేను ప్రత్యేకంగా చూచుకున్నాను కాని తరువాత మాత్రం ఆదోక ఆలవాటుగా అప్పులప్పుడు భర్తల చేతి దెబ్బలు తినే స్త్రీల్లో నేను ఒకదానవైపోయాను గదా, అనుకున్నాను నా జీవితం ఈవిధంగా అవుతుందని ఎన్నడు అనుకోలేదు అన్ని విధాల

అనుకుంటున్నాను దాంపత్యంలో ఉన్నా సంతోషం బాగాలు లేకపోవచ్చుగానీ, అన్ని విధాల నాకంటే పెనక పడిఉన్న భర్త చేత అవమానింప బడటం మాత్రం ఆనందమనిపించేది నేననుకున్నదంతా వ్యతిరేకమైపోయింది ఇలా జరిగిన పక్షంలో చేయటం కష్టమే పని అంతకంటే చేయలేకపోతున్నానే భర్త నిలవనివ్వకపోతే వుట్టింటికి వెళ్ళి అక్కడ గౌరవ మర్యాదల సంగతి తెలిసే వున్నామని నీచమైన బాధల నుంచి తప్పించుకోటానికైనా వుట్టినింటికి వెళ్ళవచ్చు కాని సంఘం? సంఘంలో ప్రతి మనిషి కను పడుతున్న బాధలే అందరు పడాలని కోరుతూ వుండటం కనుకం తెనుకు అక్కాగీనానాన్ని కాపాడకోటానికీ సాహసం లేకపోగా ఎవరైనా అలాటి పనికి పూనుకున్నా వాళ్ళను తిప్పి రెను పూసంలోకి తీసుకు వచ్చేవాళ్ళా నిద్రపోతు అప్పు ఏమి సంఘం? నిజంగా ఈ సంఘాన్ని తలచుకుంటే చిత్రవచనే ఫాన్టీషును సూచించితి భయంగా ఉంటుంది

భర్త ఇప్పుడైనా దైనా సరే కాకపోయినా సరే జీవితాన్ని సమర్పించవలసిందేనని కానీయింది సంఘం ఇంతకంటే భూతం ఏమిన్నది? భర్తంటే ఏమాత్రం ఇద్దం లేనట్లు తెలిసేవా స్త్రీని సంఘం నీరు రాలగా మారుతుంది భర్త భార్యకుగానీ భార్య భర్తకుగానీ దీనికోసమే అదంతా సంఘాని కవసరం ప్రతి స్త్రీకి ఒక భర్త కావాలి భర్త నన్నవల్లా భార్య చేసి తీరాలి ఆలా చేస్తున్నప్పుడే భర్తకు ఏ ఇతర కారణాలవల్లనైనా సరే కోపంవచ్చి తిట్లనా కొట్లనా మాడా కిక్కురుతువనంతా భర్త పాదాలక్రింద ప్రాణాలు వదిలకలసిందే ఇది సంఘాదర్శనం తలంకిత సంఘాదర్శనంలో దాని తెన్ను కావలేక జీవితాన్ని విరమించుకుందామన్నా దానికి సంఘమే నిందిస్తుంది 'కాగు కాంటూవుంటే కవ్య ఎదురు మార్గా వుంటుందనీ, అదిపోతే దానంటివాళ్ళు లక్ష కొంద్రెయింది వస్తారు, చచ్చి ఎత్తిని సాధించాలనుకుందా అనీ, లోకం ఇద్దంవచ్చివచ్చుగా అదిపోయి కంటుంది ఏమి చేయటమా అని అలోచిస్తూ ఉన్నాను

పొద్దుగూకినా ఇంకా పనిలోవిలన్నా పెట్టక పోతే ఎప్పుడవుదన్నా మరీ బూటకంగా ఉండే—అని ఆంటున్నది టూర్నింగ్లో మా ఉత్తగారు 'గొలుసు అడుగుతున్నా కాబోలు ఏమి చెప్పినా భగవంతుడా అనుకుంటూ యెటకు వచ్చాను

వాళ్ళమ్యయ్యి కేరంటానికి పోరంబుకానీవు నీ గొలుసు ఎదురువ్వనే—అమ్మదామ నేనేమి మాట్లాడకుండా గోడకొనకుని అలాగే నిలబెడదాను.

పాపం నుంతోనుంటే మాట్లాడనేను. ఇంత

లోక అరిగిపోతూ ఏం? అన్నది మళ్ళీ లేదన్నాను గొంతు పెకలించుకుని

లేదు ఏమింది—అన్నది అడుర్గాగా

అప్పు యన్నకుల కాచాలని శేవిత్వవత్సా
మదా బలవంతం తీసుకెళ్లారు

ఎవరు వాణివా తీసుకెళ్లింది అయ్యోయ్యో, ఇంకా శేనేం కేర్తునే, నీ కట్టా చేతులాల్ని వియ్యో వాడి కియ్యటానికి శేవంతా చాకలేదుగా? పరిశ్రమంటినిగా, వాతోమూత్రం అవగూడదటే, కొంప నిలపువా ముంచిరిదిగదే అన్నదామె నుండేలు బాదుకుంటూ, కానీవుంటి తేవ్వించుకుని—ఎంత శేపైందే—అన్నది మళ్ళీ

చాలసేపైందన్నాను 'చాలా శేపైందీ? చాలా శేపైందంటే చాలా శేపైంది ఎంత బహుళంగా తెలుసుకున్నావో మాకు చాలసేపైంది అవున్నే బహుళంగాగ మోకేమమ్మ నీదేం పోయిందీలే నీ అబ్బగాడి పాచ్చైతేగా వాకేం వాడి కొడుగదా పోలే పోయిందనుకున్నావు ఇంతే పాలు అడకనే అడిగాడు వా మొగుడేగదా అని ఎగిరి గంలేసి చ్చావు ఇట్టాగన్నా వాడి మంచి సంపాదించుకుం దామరి చూశావు అదేకనక మీ అయ్యో చేయించి నదైపపైలే సీరంతా ఒక్క కొరిక్కి తీసుకురాక పోయావు ఇక తింగుడుగానే ఉండండి! అంటూ 'ఇక నువ్వు పోమ్మ మా యింటో గొలుగులుంటే గొలలు రాలేదులేనంద ఎందుకీ? ఒకొక మహాశక్తి పాదం పెట్టిన పక్షాత్రం అటువంటిది ఈ మహాశక్తి మా యింటో ఎప్పుడైతే అక్షరపెట్టింకో అప్పుట్టుంచీ అన్నీ కరణం పోయ్యకుపోతుంటే అప్పుడే అయిందీ మా పని ఇంకెంత పోయ్యకుపోవాలో ఒకొక గొడ్డా చ్చిన యాళ దిడ్డోచ్చిన యాళ అంటారీదే కావాల వా మాకును ఎక్కడ పాదం పెట్టి అక్కడల్లా బంగారం అయ్యారుకుంటుందంటే ఇంత దరిద్రమ మొకందీ, గొడ్డుపోతుడీ మా కక్కడ వాడరించింకో మారి! అంటూ యీ కరణం ఒకటే పాట పాడటం మొదలు పెట్టిందామె ఎంతసేపు మాచినా పూరుకుంటుం దేమో అంటే పూరుకోదు. వాకు విసుకు వచ్చి, చీటాట, కానగు, తిరుగు అన్నీ కట్టిపెట్టి, వా గొంతు కోసిందికాక పైగా వాకు బడించుకుని ఎప్పుడు అట్లా పిడుస్తాడు? అంటూ లోపలకు పోయి పండుకున్నాను

అలాకానుంచీ మరి కళ్ళ పట్టిందామె వా మీద ఇక ఆ ఇంట్లో కొకొకనిమిషం ఒకయ్యగంగా గడుస్తూ ఉన్నది. ఎన్నాళ్ళు మాచినా వారు ఇంటికే రాలేదు. వారసలు వామీదో ఆలా అనుమాన పడటా

ని! కారణం ఆ తిరుగునే నవ్వోంది. అక్కడ ఒకా విడ ఉన్నది తాను చాలని పూర్తిగా తన హస్తాధీ సంబో పుండుకోటానికని కల్లివార్లి ఖుల్లన్నీ కల్పించిపోవచ్చుకొస్తూ వున్నది వామీద నిరక్షి కలిగించటానికని ఇంటికి వస్తే కల్లివార్లి ఆలాగే వామె అసలు మనిషిలో స్వయంగా ఆలోచించుకో గలిగిన కత్తి లేకపోవటం వల్లనే ఇలాంటి ప్రమాదాలకు గురి కావలసివస్తూ వున్నది అక్కడకు వెళ్లి వచ్చారంటే సరి ఏదో ఒక తగాదా తీసుకురావలసిందే ఆ కల్పడకు ల్లి వచ్చివచ్చున్నా ఏదో ఒక తగాదా జరుగుతూ వుందని ఎక్కడికి వెళ్లి వస్తున్నాసరే, ఆచెప్పల మోక వివరమేలే చాలాభయంగా ఉండేది ఒకొకపారి ఆ చెప్పల ఆమెకులు వా హృదయంలోనే పడుతున్నంత బాధగా ఉండేది వీరు వస్తారంటే భయంగానే వున్నప్పటికీ ఇంట్లో పోయి మరి ఎక్కువై పోతున్నా వారు వస్తేనేగా కొంత పోయి తగ్గిపోతుండేమానని ఎదురు చూస్తూ వుంటే ఎంత కాలానికీ రానేలేదు

ఏమీ లోకక మళ్ళీ పుస్తకం చదువుకుంటున్నాను ప్రక్కనే ఇంకొక పుస్తకం వున్నది కానీపటి! పొడుగంటి అమ్మాయి వచ్చి వా ప్రక్కనే కూర్చున్నది నేను చదువుకుంటున్న పుస్తకం మూసేసి ఏమిటమ్మాయి అన్నాను ఏమీలేదు పూరికే వచ్చాన మరే, ఇప్పుడే మేము కానీర్లాన్నాంగా? అన్నది 'అలా సరేలే అన్నాను మళ్ళీ నేను చదువుకుంటున్నాను ఆ అమ్మాయి కొంచెం సేపుండి లేచిపోయి పట్టుంది నేను మరల రెండవ పుస్తకం తీసి చదువుకుంటున్నాను అంతలో చెప్పలు మాదా చప్పుడు చెయ్యకుండానే ఒక్కపారి లోపలకు వచ్చారు వారు నేను ఉరిక్కిపడి లేచి నిలబడను వా చేతిలో పుస్తకం తీసుకున్నాను 'నీ కన్నీ పాదు చెప్పాలి? బుద్ధిలేదు? చదివిన పుస్తకమే ఎన్ని పాదు చదువుతావు? కనీసం వాడి పుస్తకమేగా మోడకుండా ఉండలేకమ్మ మాట వాతో సేపు ఎన్ని మాయపాటలు చెప్పావు? ఇక నవనితో మాట్లాడ ననీ, మా పూరి! మాదా పోనీ చెప్పాలి? నవ్వకర లకు పోనిచ్చి మళ్ళీ ఇదేదంటి? అసలు నీ మనసులో లేకుండా వుండాల గాని నిర్బంధంవల్ల నీ అలవాట్లను

ఎంతాకా మార్పుతో గలవులే—అన్నాడు ఒక్క గక్కన

చదువుతోదాని కింకీమీ పుస్తకాలు లేకపోవ
గాన, ముట్టపట్టానికీ కూడా ఎవ్వరు లేకపోగాన
గదివివ పుస్తకమే చదువుకున్నాను కాని అంత
కంటే ఏమీలేదు అంత మంచి ఆయనమీద కూడా
ఎందుకు వేస్తాను నిందలు—అన్నాను సహించలేక

అవును ఇవ్వమైలేనది అగ్గోడింటుంది వాకు
అంత మంచివాడేం ఈ రోజునుంచీ నీ వసలు వా
కళ్ళకు కనపడారంటే ప్రాణం తీస్తా నీ మనస్సంతా

ఎవడిమీదనో పెట్టుకుని 'వాలో' బాగుంటున్నట్లుగా
నటించుచూ ముడకుంటున్నావు కాలోలు అబద్ధి
వాదగ్గర పోగవు పో ముందు—అంటూ బయటకు
పెట్టారు నే నింకో దిలో? పోయి వెళ్ళి వెళ్ళి
ఏమవున్నాను

ఏయ్ ఇట్లా అవ్వారు మర్రి గద్దెమీదా వేను
జుళ్ళపోయినా పొగైనా తచ్చేట్లున్నారని వేణే
మర్రి ఆ గదిలోకి—రాను, పెద్దప్రతి బోనులో!
పోతున్న మీకెట్లాగా

[చివరం]

చిత్రకారుడు శ్రీ పంకిం సర్కార్ కాంతినీకరవారి

కలగూలకంప

నన్నెచోడ కవికాలము—

ఒక మనవి

నన్నె చోడకవి వన్నెయకంటే ప్రాచీనుడని శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారును, శ్రీ శే నడకు దుటి వీరరాజు పంతులుగారును చాల కాలము క్రిందటనే చెప్పియుండిరి తరువాతి పరిశోధకులు ఈ కవి రాజు శిఖామణి వన్నెయకు తరువాతి వాడనియే నిశ్చయించుచు వచ్చిరి

ఇటీవల శ్రీ చేతరపల్లి సంకట కృష్ణారెడ్డిగారు తాను పది సంవత్సరముల కాలములో జేసిన పరిశోధనకు ఫలముగా 'నన్నెచోడ కవి చరిత్ర' అను శీర్ష విభుల విమర్శ గ్రంథము వ్రాసి నన్నెచోడుడు వన్నెయకు గొంపెయ పూర్వుడును, సమకాలికుడును కావలయునని విచూషించిరి దానిలో వారు చెప్పినట్లుగా కానవస్తును, నన్నెరుపాడు కానవస్తును, మహార సంభవాంతర్గతములకు కొన్ని పద్యస్థ కావ్యములను ఆధారముగొని కవిరాజు శిఖామణి నన్నెచోడుడు శ్రీ శ. 988-58 ప్రాంతపువాడని సిద్ధాంతిక రించిరి

అంతట శ్రీ శేటూరు వెంకటరమణయ్యగారు 1951 పెంబెరు భారతిలో 'నన్నెచోడకవి కాలము—ఒక మాదన' అను వ్యాసమున నన్నెచోడుడు వన్నెయకంటే ప్రాచీనుడను తన వమ్యకమును దృఢపఱచు కొన్ని విషయములు చెప్పి నన్నెచోడుడు శ్రీ శ. 980-70 ప్రాంతపు వాడని చెప్పుచున్నాడు. ఆ విషయములందు కాకు చోడమన సంకేతముల పట్ల తెలుపుకొనుచున్నాడు.

బద్దెన.

బద్దెన నీతికాస్త్ర ముక్తాశిఖాద, వర్తమండల భాగ్యయోగ, కమ్యవాటి తెనుగుభాగ కాదనియు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు మూలించి యున్నారు కమ్యవాటి బొప్పిడి కానవయందలి 'బటాచోడ' కంఠ సుఖా 'నన్నిచోడ [స్వ] ధీ' అను చాత యొక సున్నట్లు కనిపించుచున్నది ఆ కానవయ మూడని పాడు చానమును చెలువుచున్నది ఈ 'నన్నిచోడ' 'సుధీ' పంజీర కవి ముక్తమే గాక చాత, రాజాగా గూడ నున్నాడు 'కాశీ—విధి' దివి వ్యాసు తనూ సమ్మిలే' అనగా ఇది కా శ. 1009 (శ్రీ శ. 1087) కాలము అగుచున్నది కాని ఈ నన్నెచోడ ముఖీ తండ్రి పేరు కానవయ: స్పష్టముగా లేదు. బల్ల రాజుని చెప్పట కితకాళము లేదు చైగా ఈ 'సుధీ' కమ్యవాటి ఏగానీ కనుక ఇతడు మహార సంభవ కర్తయగు పాకవాటి నన్నె చోడకవి కాదు. ఇతడు నన్నెచోడవరేంద్రుడను బద్దెనకవియగు నేనూ తెలియదు నీతి పద్యముల రచించిన బద్దెనకు 'నన్నెచోడ' వరేంద్రుడను నామాంతరమున్నట్లు బద్దెన నీతి పద్యముకుటము కలన చెలియనున్నది కాన కితక కర్త బద్దె ధూపతియు, కానన చాత నన్నెచోడ సుధీయు ఒక్కరే యగుటకు పట్టనన్నెచోడ లేదా పరిశీలించవలసియున్నది

మల్ల ప్రభువు

నన్నెచోడుడు తన మహార సంభవములో
'జంగమ మల్లయ పేర సత్త సం
తనయ లొప్పనిల్పుదు ముదంబున
దత్త్రీభు నాజ్ఞ పెంపుకా.'

* * *

“గురువున కిద్ద డైతమునకుఁ బరికి”

గృతి శిష్యి పుణ్యము”

చరమున దేవముఁ బెరియ

భక్తుఁ బగంబుల నిశ్చయమును

ద్దనవుడు నిష్టచేతమును

సూర్యుని శేసుడు వానవాసుగా

కొరునకు నిట్లు సేకుటగా

యొక్కట లాభము లేనియన్నియున్”

అనియు శిష్యులున్నాడు ఇందలి గురువు, ఇద్ద డైతము, నితేసుడు అను పదముల మూలమున ‘మల్లయ్య’ అను నుడువారు పామయ్యను గ్రహించి కష్టశక్తి భక్తిని మూలమున గురువు జంగమ మల్లయ్య, ఇద్ద డైతము శ్రీశైల మల్లయ్య, నితేసుడు శ్రీలోకమల్లయ్య అని శ్రీ రెడ్డిగారు నిరూపించిరి సై పద్యములో ‘నితేళ’ విదయును కనుకూలముగ సాయమిచ్చు ‘సోమ మునుద్యూహం మల్లికార్జున’ అను పోతుకొండ శ్రీలోకమల్లయ్య మల్లయ్య శ్రీ రెడ్డిగారు నూరి దీరితలన నన్నెచోడుని కాలములో నున్నవాడు పోతుకొండ శ్రీలోకమల్లయ్య అని యే కలంపకలయును కవి తాను తొలుత జేసిన ప్రతిజ్ఞ అనుకూలముగ సూక్ష్మ భక్తుయన్ కౌత్య నిర్మాణమును కృతకృత్యుడై పల్లవ శ్రీ రెడ్డిగారు నిరూపించిరి సూక్ష్మ భక్తుడని మాటలు ప్రాచీనాలంకారక సమ్యక్తము

శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు తన వ్యాసములో ‘శ్రీలోకమల్ల’ పదము విరుద వాచుముగాని కష్టశక్తి నానుడు కాదనియు, ‘శ్రీలోకమల్ల’ విరుదునుబట్టి ‘పోతుకొండ’ కష్టశక్తి దీనించుటకు నిలులేదనియు, కళ్యాణి చాణుక్యులకు పాకనాటి తెలుగు తోలు సామంతులు కౌసరియు, వైదుంబ వంశావసర భువన శ్రీశైలమహామహా వన్నెచోడుని సంపాదించి శ్రీ ౪ ౪72 లో పాకనాటిని ఆకమించి యుండుననియు, నన్నెచోడుడు భక్తినింప జేసిన ‘నితేసుడు’ పూర్వ చాళుక్యరాజుల ఇమ్మడి యుద్ధములైనదియు, అందువలన నన్నెచోడుడు శ్రీ ౪ ౪40—70 ప్రాంతముగ నుండి యుండవలెననియు శిష్యులున్నాడు.

అయితే ఏను 1౪51 జనవరి భారతిలో ప్రకటించిన ‘రాజరాజ వరేంద్రుడను వ్యాసములో’ శ్రీ ౪ 1044 నన్నె అ యందుటి సంవత్సరమునకే కళ్యాణ

చాళుక్య చక్రవర్తి శ్రీలోకమల్ల మహామల్ల విరుదాంకితుడను మొదటి పోతుకొండకు కేంగిరాజ్యమును జయించెను అది మొదలు శ్రీ ౪ 1080 వర్యంతము కేంగి దొడ అతని అధికారము చెల్లినది రాజ రాజ వరేంద్రుడు కళ్యాణి చాళుక్యుల కరిగా పొడిచాడు అని నిర్ణయించి యున్నాడు అట్లగుచో పాకనాటివిద కళ్యాణి చాళుక్యులకు ఎచ్చడను అధిపతియను లేదనుట శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు చెప్పినట్లు సత్యముగాదు ఇందు ప్ప కవన వ్యాఖ్యాతము కలదు ఇంతియేగాక ఆకాలమున (శ్రీ ౪ 1048—57) పాకనాటికి చక్రవర్తి యెవరో అను విషయమును శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు కాననాధారముతో నిరూపించలేదు

‘ఉదయ’ (ప్రథమ కృంగం తెక్కెట్ల) అనగా ఉదయగిరి ప్రభువుయొక్క ప్రభుత్వము అనగా పాకనాటి ప్రభుత్వమును స్వీకరించినట్లు గ్రంథాధారముతో శ్రీ గడ్డిగారు చెప్పినట్లు (‘వ్యాసకార్యారణ్యము’ అయ్యునయ్యగము) అను గీతపద్యమందలి ‘పాకనాటి బయటయొక్క నేయి’ ఇత్యాది వేరకాలములను శ్రీ గడ్డిగారు తెక్కెట్లో నిరూపించి ఉదయగిరి పాకనాటి లోనిదని నిరూపించిరి ఇంతేగాక ‘వస్తు కవిత’—ఉదయ పర్వత శిఖరాగ్రా లోహణ భర్తవ’ అను కవి నూతనమ గూడ జేక్కొనిరి సైద చెరువొడు కావన జాతయను ‘కందుకూరి పురకరేశ్వర పాకనాటి విషయ ఏక వింశతి సమాధి గ్రామమునీ పర్వత మల్లిదేవ తోడు’ అనుకూరిని కందుకూరి పాకనాటి రాజ్యమునకును, ఈ మల్లిదేవ తోడుని తాత మత్తారయగు నన్నెచోడు కవియొక్క ఉదయగిరి పాకనాటి రాజ్యమునకును దగ్గల సంబంధ మున్నదిగాని, కడపజిల్లాలోని పునెటి పాకనాటికి, కందుకూరి తూర్పు పాకనాటి రాజ్యమునకు సంబంధ ముండియుండవలె స్పష్టముచున్నది.

పాకనాటి నన్నెచోడుడు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు కళ్యాణి చాళుక్యులకు పామంతుడు కాదని అంగీకరించినను ఈ గ్రంథి విషయము మరువకాదు కంచి ఆరవ తోడులకు తూర్పు తెలుగు చాళుక్యులకు నున్న నన్నెచోడుని పాకనాటి రాజ్య

మున్నది సప్తమమున కళ్యాణి చాళుక్యుల కర్తాటక రాజ్యముననుది అరవ చోడులకును కళ్యాణి చాళుక్యులకును మధ్య కొన్ని యుద్ధములు జరిగినవి ఆ యుద్ధములలో తూర్పు చాళుక్యులు తమవంతువులగు కంచి అరవ చోడులకు సాయము చేయవంతులుకై కళ్యాణి చాళుక్యులు తెలంగ చోడులకును, తూర్పు చాళుక్యులకును మధ్య యుద్ధములు కల్పించి తంత్రములు పన్నియుండ వచ్చును అట్టి సందర్భములలో రాజ్య తంత్రముల ప్రకారము వచ్చి చోడుడు ప్రధానముగ కళ్యాణి చాళుక్యులకు సాయవంతుకాకపోవచ్చును కాని కళ్యాణి త్రైలోక్య ముల పోషకృదుడు ప్రబలుడు కావట్టి వారి మాలమున తనకు లాభము రావచ్చునని తలంచి అతనికి బ్రతిహతము కావండి అనుచునుగ నుండుటకు యోచించి అతని కిక్కి సాయ ర్థములు తనకు తోడ్పాటుగా నుండునని తలంచి అతనిని తనకు 'మాద్యుని జేసు'నిగ కవి చెప్పికొనెనని చెప్పటకు అవకాశము లేకపోలేదు అన్నిటికి కానన ప్రమాణములు దూషింపవచ్చుతే ఈ విషయమునకు కానన ప్రమాణము లేదని నిలుపజూస

ఒక గ్రంథములోని ఒక విషయమును ఆధారముగని ఒక విర్ణయము చేయుటకు ప్రయించితిమేని, అందులకు ఉపాద్యులకయలను, గ్రంథస్థములను, కాననాను హలయలను అను వితర విషయములను గూడ గమనింప వలయును గాని ఏకక్షేప మంత్రము గ్రహించి ఇతర ప్రధాన ప్రమాణములను త్రోసి రాజనటు యుక్తముకాదు ఏలయిన కావ్యమందలి 'జంకమ ముల్లయజేర సప్త సంతానము లొప్పు సబ్బుదుముదించిన దిత్త్యథ 'వాజ్ఞపేంత్రవక' అను ప్రభువు నాధారముగా కొని గురువు ఇచ్చెనెవము, నిజేగుడు నీరి ముత్తురికి కాలవాసు సామ్యము స్వీకరించి నిజేగుడుగనుండు త్రైలోక్య ముల పోషకృతుడే తన ప్రభువని కవి చెప్పికొనుచుండగ అతడుకాదు 'ఇచ్చుడి యుద్ధముల్' పని గ్రంథేత రాధారముతో నేటొకనిని గ్రహించుటలో జొరవలయులేదు. యుద్ధములుండు అను నామునుగూడ విరుదముగ జెప్పదు, ఇచ్చుడి యుద్ధములని తాతకు 'ముల్లపరాచ' అను పేరున్నట్లు 'తెజవాడ కాననములో కలదని నెవ్వరు, అటులే మునుముదెన రెండవ (ఇచ్చుడి) యుద్ధములనిగనూడ 'ముల్లట్టు' అను పేరుగలదని క్రి

నెంకట రమణయ్యగారు దూహించుచున్నారు. కాని 'తెజవాడ కాననమునందీ విశేషము గలదు

'స్వక్తి స్వపాణ్వుకాత్మ్య ప్రవర్తనల సత్యత్రిశేత్ర విస్తర క్రి యుద్ధములు గాన వద్యవిభాగక క్రితా ప్రస్తుత రాజాక్రియము (ప్రభువనాభరణము) సకల వస్తున మేగుల్లు రాజనర్మి ధూవల్లభుద్ధిన్'

ఇందు ఇచ్చుడి యుద్ధ ములని 'రాజనర్మి' అను అసలు పేరున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది ఇది 'భిమ సర్మి' వంటి వ్యక్తి నామము కాగా క్రి సెంకట రమణయ్యగారు రన్నట్లు గెంపెత యుద్ధ ములని 'ముల్లట్టు' అను అసలు పేరు లేదని చెప్పక తప్పదు. కావట్టి ఈ రాజనర్మి కుమార సంభవ కృతిపతి కాదు ఇక్కడ హాడ రెడ్డిగారు చెప్పినట్లు 'యుద్ధ విరుదు వదలివ' 'ముల్' క్రిమే క్రి సెంకటరమణయ్యగారికి తారకమునమున్నది ఎట్లయినను 'రాజనర్మి' అను అసలు పేరుండుటవల్ల 'ముల్లట్టు' అను విరుదు పేరు యుద్ధములందు అను విరుదము నుండి జనించి దమటకు విలలేక పోలేదు ఇట్టిదే త్రైలోక్య ముల విరుదమునందీ క్రిమే ముల్లయ్య పేరు హాడ స్థలలో 'ముల్' క్రిమే సమయానుకూలముగ 'కెట్టి-ముల్లయ్య' అను రెండవములను సాధించునటు నిరాశ్చర్యము కావున క్రి రెడ్డిగారి వాదమే గ్రంథాధార సమ్యక్తము లేనిచో చారిత్రికుల వాదమునకు హాడ ఈ 'ముల్' విరుద నాను దోషము సంక్రమించుచున్నది.

మఱియు వచ్చెచోడుడు తన గురువును కథా నాయకునిగా ప్రదేశపెట్టి వర్ణించిన ఘటములో 'త్రైలోక్య ప్రాజ్ఞాన' అని యొక చోటను, 'పోమ మనువ్యయ' — ముల్లకొద్దనగా' అని మఱియొక చోటను పేర్కొనియున్నాడు ఇంతియేగాక నాగ బంధమునందలి 'పోమనేక విస్తరితరమా దయా రస యంతా' అను సమాసములో తన గురువు పోమనేవుని దయా పాత్రుడుగా వన్నట్లు కవి చెప్పి కొని యున్నాడు ఇయ్యది కవస్తోత్ర పరచైనను క్రి క్రి ద్వనిచేత త్రైలోక్య ముల పోషకృత ప్రశంస హాడ నగుచున్నది క్రితల ముల్లయ్యను గ్రంథాధారముచే నిరూపించినట్లు తత్త్వప్రభు త్రైలోక్య ముల య్యను గూడ గ్రంథస్థాధారముచే నిరూపింప వలసి యున్నది. క్రి సెంకటరమణయ్యగారట్లు చేయక గ్రంథేత రాధారములతో కాలాంతర

మను కృష్ణార్జునయును సాధింపజూతుట సమంజస మగుగాని, యుక్తయుక్తముగాగాని దోషదు భావే పేట కానవచ్చులో 'శ్రీరామకృష్ణ మల్లక్షమాధికార' కానవచ్చుం, అను నిరసనామమే సోమేశ్వరశిష్యుని నామముగా వాడబడి యున్నది

బల్లయ

శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు పేర్కొన్నమందాడ గ్రామ కానన దాక్షిణ్య 'పాకనాటి బల్లయశోక మహారా' కే ఈ కమ్మనాటి బొప్పి కౌసనమందరి పాకనాటి బల్ల ధూపతియైనచో దీనికి నన్నెచోడు పని కొడుకున్నట్లు సాహించుటకు వీలులేదు ఇచ్చట కానన భాగము శిథిలమైయున్నది ఈ బల్లయచోడి మహారాజునకు పన్నెచోడుపను కొడుకున్నట్లు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు ప్రమాణము చూడలేదు బల్లయనాయుడు దాక్షిణ్య గ్రహించి అతనికి 'నన్నె చోడు'పని కొడుకుండునని—అతడే కుమారసంధాన కావ్యకర్త, అతడే పాకనాటి కథిపతి, అతడే బైదుంబి శ్రీ భువన శ్రీమ్రుచి జంపబడినవాడు అని చెప్పట ఏమాతీతముగా నున్నది

ఈ జటా చోడి కంఠము వారుకాని పెరయూరి అరాధ్యశిష్యులుగా నుండి దళ కర్మ కాలము నుండి పాత్ర పాకనాటి కథిశిష్యులైపట్టు, కమ్మనాటి రివా సులైపట్టు కమ్మనాటి బొప్పి కౌసన వాక్యములు తెలుపుచున్నది ఇట్లే శ్రీ శిష్యుని ప్రాంతమున కృష్ణ తీరమున వీరుపల్లి కాననములో జూప జాక చోడ బల్లి దేవుడున్నాడు అతనికి చూ నన్నె చోడుపని కుమారుడుంపెకలయునని శ్రీ మానవల్లిరామ కృష్ణ కవిగారును, కీ శ్రీ నన్నుకుటి దీరరాగా గారును పోసించియున్నారు అట్లే ఇది జూహు తెందినగాని దోషపత్రికను కాదు గ్రంథా ధార చరిత్రతో మన్వయ సత్యము చోడబల్లి కొడుకు నని చోడుపను పెద చెరువూరు కానన చరిత్రను నిమృశకపోవుట చిత్రముగా నున్నది

శైవ మతము

తెలంగాణా యందలి వేములవాడ కాన నములో 'శ్రీభువన మల్ల పామర మూడా మడి శ్రీ మదరి వేసరి' కాంతము (పాక్షి) మల్లికార్జున భట్టారకుడు ఒకడు కలడు గాని

ఇతడు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు కాలా ముఖ శైవ మతమునకు తెందినవాడని చెప్పటకు కాన నాధారము కనబడలేదు ఇందరి 'మల్లికార్జున', ముక్తిలింగి, విద్యాధరరావి భట్టార కాకనాక్షిణ్య' అను పాతము గమనింపదగియున్నది ఇందరి భట్టారకాం' అను బహువచనము పై ముగ్ధుని వ్యాఖ్యల కన్వయించుచున్నది కావున ఈ భట్టారకులు కాలాముఖులన వీలులేదు మల్లికార్జునుడు, ముక్తిలింగి, విద్యాధరుడు మొదలగునది ప్రత్యేక నామములు

తేంకణము

'తేంకణధారినీ' చెన్న పరినాను లోనిదిని శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు చెప్పదున్నది అనగా తేంకణ దేశమునందే అనంతపుర ముంపెలందువరి తాడి పత్ర సమీపముననుండి పూర్వ వాసినయై ప్రక పించు పెన్నానదీతట ప్రాంతమున 'పప్పట కన కాళమున్నె'న తెలింగాణా ప్రాంతమునందరి అలంపుర కాననములో 'పప్పట బాలియ' తేంకణాదియై [స] కలిమియున్నది 'మరాజుమ దొం' చెందినతేంకలు కొట్టుమక్కుకొ

అనుతేంకణధూమి వాడబడియున్నది దీనిని బట్టి తెలంగాణా ప్రాంతములో చూ తేంకణ దేశ భాగమున్నట్లు తెలియుచున్నది ఇట్లే కళింగ దేశ ప్రాంతములో 'శంకలు' సంస్థాన మున్నది కావున ఇది యప్పియు ఒకప్పుడు తెలంగాణా జాతికి చెందిన అరవ్యేశములై ఆ అరవ్య నామములతో వ్యవహరింపబడినట్లు తెలంప వచ్చును ఆదియును గాక 'తేంక (గ) కల్లుముందుండియే క్రమముగా 'తేకా'—'తేక గి', 'తేనుకు—'తేనుగు' దేశ భూమి పదము త్రుటివదా అను వర్ణన కలుగుచున్నది ముగింపు

పరికిరింపగా శ్రీ రెడ్డిగారు వ్రాసిన నన్నె చోడికవి చరిత్రలో అప్పి దిగుములైన ఉపపత్తులచే ఈకవి శ్రీ శిష్యుని ప్రాంతములో నుండెనని నిరూపితముగుచున్నది గర్భ కవిత్వము వ్రాయునల వాటు నన్నె చోడునిగ కలదు

'అనీధార పార్వన గణ—యకాంత కాంతరద, దళవార భుజలత—యచ్చైత్ర సంపద'

‘కలికి మడు’ అను చంపక మందిరి
నీ జంపె రగడ—భక్త బంధము

ఇది ‘జయదండ చంద్రుల (చిత్రము 1111
రఖల) లో ధ్వనించుచున్న శుద్ధవక్తమును, తీగవంటి
కలి (కీర్తన) నక్షత్రమును, జయభంజకృత
మందరి చైత్రమాస విస్తారమును (జయజయ ధ్వని)
3—జయతిధియు, 3—జయ (మంగళ) వారమును
మధ్యధారాబంధమందు స్థిరముగా అతిశయించెను’ అను
విశ్రమక కాలమునకు సరియైన క్రీ శ 1581-1084
తేదియగుచున్నది దీనిలో ‘స్వల్ప కాలకృత్యాపము
మామి లేదు ఇట్లు యుక్తి కవి ‘చైతన్యవత్తు’ ప్రతిజ్ఞ
నిర్వహణము కుల్యతారకముగా, తిరముగాతన
మామివత్సవ తు విమయావళిని సంపూర్ణముగ విస్తరించి
గ్రంథమందలి ‘మృ—ప్రభు’ కాలమును
రెండవ యుద్ధములుని కాలముతో నిర్ణయించుటకు
పిలుచేడు, ఈ గర్భకరియి పద్యకాలముమామి యుద్ధ
ములుని కాలముతో సమన్వయము చేయుగలిగినవత్సవ
క్రి సంకటరమణయ్యగారివాడులలోని చరిత్రము గోచరించును
అంతిమివ కుల్యతిధి వార కక్ర
త్రాది విషయములన్నియు సమన్వయ పఠము
గర్భకవి నన్నెచోడుని యొక్క భక్తబంధ రగడ
కాలమును ప్రోదివేయుటకు పిలుచేడు.

ఇది గాక ఈ కవిరాజు విభానుజీ ప్రాచీన
ప్రయాగ భాషా చరిత్ర కాలమును క్రీ సంకటరమ
ణయ్యగారు సకారముగ జూపినది ఈ గ్రంథ
ప్రాచీనత క్రీ శ సదయక కేతాబ్జ ప్రాంతభద్రమటకు
పిలుచేడు క్రీ రెడ్డి గారు చెప్పినట్లు కవి భాష
మాధ్యమ వాగ్దేయించి స్వరిగా, సూక్ష్మగా, క్లృతో
క్రిగా, యుక్తిగా తన కాలమును ఆయా శోటల
విరూపించెనని కలంపకరయను ఆ విషయము
లన్నియు నిట నుద్దేశించుట ప్రసక్తము కాదు

క్రీ పిన్నంరాజు వెంకట సుబ్రహ్మణ్యకర్త.

మన ప్రాచీన వాద్య యంత్రములు

వాద్య విద్యా కేంద్రలను మన ప్రాచీనులు వాద్య
యంత్రములను వాల్లు భాగములుగా విభజించి
యెన్నాడు 1. తిరము అనగా కెండ్లి గళము
2. అనధము అనగా చర్యా బద్ధము 3. సుశ్రవణ
అనగా రంగ్రహము గలది 4. భుజము అనగా లోహ
నిర్మితము

తంత్రులు గల వాద్య యంత్రమును సాధారణ
ముగ పిలుచుచున్న సంగీత వాద్యాద్యమున దీనికి 29
రకముల భేదములు విస్తృత వివరణము గలదు ఆ
గ్రంథములో చెప్పిన భేదములు వామి కేరలు నిది
అలావణి, బ్రహ్మరీతి, కిన్నరి, బలుకిన్నరి, వివంచి
వల్లికి, కేర్లమ, చిత్ర, ఘోషతరి, జయ, పాత్రిక
భువనక, జూర్మి, పారంగి, తరివాది, త్రిశవి, కల
చంద్ర, నకులొక్తి, ఘోషి, ఊడంబరి, పిహాక,
నిక్కంక, సుక్కుల, గవావారణాస్త్ర, రుద్ర, వ్యవ
మణుల, కపిలాన, మధుసన్ధి, ఘోణ

వారద కృత సంగీతమకరందమున 18 విధములైన
పిణులైఖించబడి యుండెను సారంగజేవుని అభి
ప్రాయములో పిణులు 11 విధములేయని తెలియు
చున్నది

పిణాదంపుము పోలు కర్రవలనను, తీగ, వరము
లతో అల్లిన త్రాకు, జనుము, తేక నూలు మొదలైన
ఉపకరణములతో తియ్యబడి యెరుగును పిణు
నిర్మించుటకింకను ప్రధానోప కరణము ‘అలాబు’
అనునది కలదు అలావణి పి. నిర్మాణ పద్ధతి సంగీత
వాద్యాదరమన నిట్లు వ్రాయబడియున్నది

కవిశ్చిత్రా పరిధి మగ్గిచ్చి ద్రవ సంయుతః
దశయన్తీవితో దంపః భాదిశో నైఋషోఽగివాః

అధః కరభవా నూర్వ్య క్షతల్యాభి శోభితః
సవాంసురైః పచ్చిద్రోవరి చంద్రార్ధవస్థుభాం
వివేక్య ములికాం భద్రాలాబు ఖండిం నివేయేత్
వ్యాదకాంకుల విస్తారం వృద్ధపక్ష్యం మనోహరం ||
కుంచి కావేభ మచ్చేన దం చ్చిద్రవ నిర్మితం
అలాబు ముగ్ధిగాం షోరిం కృత్య స్వల్పాంభృ కాన్తి
కాన్తి

తథా సంవేష్ట్య నిష్కర్షే కాన్తి కాంభ్రామ యత్రితః
యయా స్యాన్తిచ్చి లాలా బుర్నింభక్తి కభాసరి
పంచాంగిని సంకాశ్యాల్లాబుం స్వల్పాంచ బంధ
యేత్

కేకాంత నిర్మితా వట్టుమయీ మాత్ర కృతాశనా||
ఋమా నూహ్య దృధా తత్ర తంత్రీ జేయా విచక్షణైః
ఏ త్సర్వేణ సంయోగా దలావణీ ప్రకీర్తితా||

2 అనధములు.

చర్యావ్యాదిత వాద్యమును చర్యా కాలమున
అనధమని అననధముయొక్క కేస్పడి వారు విభక్తి
సంగీత గ్రంథములలో దీనికన్నియో భేదములు తెల్పు
చుడెను. అనధ వాద్య యంత్రములలో గొప్పింటి
‘పేరుతిరి—మురజము, పటాకము, దిక్కా, విశ్వ
కము, దర్పవాద్యము, భుజము, పణము, నరుహా,

లూకము, బాహుము, తిమిరి, కరటము, కనుకము, గుట్టి, కేరి, మిడుక్కు, పొడుక్కు, యువసమురలి, భుగ్గిరి, బొండి, కాపము, పిడుగు, భువన, ముక్కు, ముండులి, ముంగము, దుండులి, అంకము, ముర్రలము, అణికన్నము ఇందు దుండులి ధేరి మొదలగువని రణ వాద్యములు సంగీత వాస్త్రకాలదైన భరతుని అభి ప్రాయములలో ముర్రల మృదంగము సర్వోత్కృష్టమైన వాద్యము ముర్రల నిర్మాణ విషయమున గౌరవ వాస్త్రములలో వ్రాయబడెను దీని మధ్య భాగము స్థూలము ముఖములు రెండవ దర్భా చ్ఛాదితములై యుండును ఇది ఒకటిన్నర మూరల పొడవు గలదై ఎఱ్ఱము ముఖ వ్యాసము 12—18 అంగుళములలోను మిడినట్లు ముఖమున ఒకటి లేక అర అంగుళము తిమ్మివగా ఉండును రక్తచందన చాతుర్యతో నిర్మితమైన ముర్రలమునుండి ంభర ధ్వని వెలువడును భస్మము, ఎర్రమన్ను, మృత్తిక, ఆమ్లము గుడ్డ చిగురు మొదలగువని మిక్కిలివేరియాలైన ప్రలేపమును దక్షిణ ముఖమున లేపనముచేసి ఎఱ్ఱము ముఖమున పూరిక యువగుదురు అన్ని విధములైన వాద్య యంత్రములు ముర్రలము, మృదంగములతో కూడి యున్నప్పుడే రక్తి కట్టును

3. సుషిరములు

పిల్లన గ్రోవి మొదలగు రంగ్ర యుక్త వాద్యము లను సుషిరములని యందురు సంగీత విద్వాంసుల నేక విధ సుషిరములను వర్ణించియున్నారు అందులో—

వంక, పాగిరి, మురలి, వాగ్గలి, తిత్తిరి, ధృంగకాహళము, కాహళము, కక్క, భృంగీక, స్వరనాళి, భృంగము, కృపాలిక అనునవి కొన్ని విధములు

ఈ వాద్య యంత్రములు వేలుపు బోలు కలి గినకర్ర, రక్త చందనము, శ్వేత చందనము, హస్తీ చంతము, స్వర్ణరూప్య తామ్రబోహు స్పటికాదులచే రియారు చేయబడును వంక, వర్ణలమై సరళమై పర్వ వాక్ కూస్తయమై యుండవలెను దీని గర్భ రంగ్రము కనిష్ఠ కాంఠతో తుల్యమై యుండును దీని అగ్ర భాగమునుండి రెండంగుళముల దూరమున నున్న పూత్కర రంగ్రమునుండి రి అంగుళముల దూరమున 7 ంభరములు ప్రతి యొక రంగ్రము మధ్య రెండంగుళ మల వ్యవధానముండవలయు కావ్యకృతము ఈ విధు రంగ్రములును చిన్న చిన్న చై యుండును

మూలంగముని మహాపండ్ల, వంద, విజయ, జయది వేలుపులు వాణ్ణును శ్రేష్ఠమని చెప్పినాడు నినిని దయాల చేయు విధము చేసె తెప్పిన చానికంటె గొంచెము భిన్నముగా నుండును.

వేలుపులు పూత్కర చిద్రమునై నెదిని యుంచి ఊడకలెను నిదివత్తము, ప్రాదత్తము, సువత్తత్తము, కిక్కుత్తము మాధుర్య ముజునవియ్యదును పూత్కర గుణములు కిత్కరము, ఒహుళత్తము, స్వత్తము, విస్వరము మృటిత్త స్వరము లఘుస్వరము అనుభరత్తము నమనవి అరను అవగుణములు

కృపావాదన, ప్రయోగ బాహుళ్యము అల్ప త్వము అనునవి వేలు పూడు వాని బోడుములు స్థాన, లయాలిఖిత, గమక నిర్భర, మృదస్వరము కిక్కురూ ప్ర ర్వముననవి గుణములు ప్రముక్తి, మధ్యముక్తి, యాక్తి, గుహావము, ముస్వరత్వము, అంగుళి నారణ మనునవి అంగుళి ప్రచారము క్రియ నాగుములు

4. ఘన వాద్యములు

కర త కము మన్నగు ధాతు విగ్నిత వాద్యము లను ఘనవాద్యములందురు ఇవియు అనేక విధములు అందులో

కరతాళము, కాంస్యవజ్రము, జయఘంట, సత్తక కంఠిక, పటవాద్యము, పట్ల ఘామము, ఘర్జి యుండునుకాళము, మింజీరము, కర్రరి, ఉప్పుకము మున్నగునవి కరతాళ విషయమున సంగీతవాస్త్ర మున విల్లు వ్రాయబడి యున్నది

త్రయోదశ అంగుళాపూర్వ వాస్త్ర వినిర్మితా మర్జముఖా వాతాతా తస్యోర్ధ్వ రక్తానుంకీతా పద్మీపత్ర సద్భృత కలాభ్యాం రక్తాంశులితా కరతాళాపురూ వాద్య నీ వాద్య పాటే యుంకలె

ఇరవది వాద్య విధ ప్రబంధములను యీ విద్యా ప్రక్షణు లేర్పరిచిరి వాటి క్షేణి యతి, ఉభిష, ఉంతవలి, ఆవచ్చేదము, జోషవి చంపని పదిము, సమహంసము, ఘంకారము, ప్రేసారము, కుటకు, ఉర్వరము, దంకారము, ములపము, ముల పాంకము, ప్రహరణము, అంతర, దురకవర్తి, యవనిక బ్రహ్మంజలి కాని సంగీత వాహాదరములో 12 ప్రబంధములే చేబుటవని అందులో నెదిమది వేరులు చేసె వ్రాసిన వాని కంటె భిన్నములై యున్నవి

సంగీత వాహాదరములలో
'యతి తోడవర్తి వచ్చేదో గజో ర పలం ధృవం గనవః పాదీగో నివివాదికృతతి ప్రథా ప్రహరణం వృందనం ప్రబంధా వ్యాదికస్యతా' ||
ప్రబంధ భేదములననే వాద్యముల వివిధ స్వరము బలికన్నమైరి. (కాంగ్)

శ్రీ తదివర్తి సూర్యనారాయణ

గ్రంథవిమర్శనము

ఆంధ్రవ్యాకరణసంహితా నర్వవ్యము

[మొదటి పుటలు]

కళాప్రభూర్ణ క్రితజ్ఞుల చిహ్నీతారామకాశ్రి ప్రతులకు రిజిస్ట్రేరు, ఆంధ్రయూనివర్సిటీ, వార్తలు నెల 20 రూపాయలు

ఇది, ఆంధ్రకృష్ణచింతామణి, అనర్వణకారి కలకు, బాలవ్యాకరణానికి, ఇంకా ఇతరాంధ్ర వ్యాకరణాలకు, శ్రీ కాశ్రి గారు వ్యాఖ్యానరూపంగా రచించిన వ్యాకరణగ్రంథము

తెలుగులో వ్యావహారికవాదం బయలుదేరిన తరువాత, గ్రాంధికాంధ్రవ్యాకరణాభివృద్ధిచాలా వరకు సన్నగిల్లింది కాని వ్యావహారికభాషకు ఇంతవరకు ఒక సమగ్రమైన వ్యాకరణం లభించినదే లేదు అందుచేత వ్యావహారిక రచయితలందరు తమకు నోచిన మార్గాలలో వ్యావహారికరణన పాగిస్తున్నారు

అం గ్రాంధికాంధ్రం మాత్రే ఆదివికృతవ్యాకరణంలో వివర్ణుల ప్రక్షుప్తతలలోను, ఆక్షిప్తతలలోన గలదగు గద్యవద్య రచయితల వ్రాతలలోను మాత్రమే విగిలి ఉంది

మనకింతవరకు వచ్చిన తెలుగు వ్యాకరణాలన్నీ చాలా సంక్షిప్తంగా ఉన్నాయి ఇంతవరకు వచ్చిన భారతాది గ్రంథాల పద్ధతభాషకుమాదాకీటిలోనమగ్ర మూర్తీకరణం కనబడదు విభావితీ వ్యాకరణమైనా బయలుదేరినపుడు అది అంతకు పూర్వమే ప్రసిద్ధులయిన గ్రంథకర్తల భాషకై వామార్థదర్శకం కావాలి తెలుగు వ్యాకరణా లీలిన యంలో చాలాఅసమగ్రంగాఉన్నాయన్న విషయం గిడుగురామమూర్తిసంతులుగాని చాలాకాలంకిందనే సప్రమాణంగా నిరూపించారు ఉదాహరణకు ఆంధ్రకృష్ణచింతామణి ప్రకారం మాత్రే నన్నయ్య భారత ప్రయోగాలే అపాధువులని కొట్టివయ్యెనట నీ ఉంటుంది. అయితే-నన్నయ్య వ్యాకరణం ప్రకారం అతని భారతప్రయోగాలు కుదరక పోయినంత

మాత్రాన పెద్దదోష మేమిదేదీ, పాణినీయమాత్రాల్కు ఆరీతమయిన పాణినీయమాత్ర ప్రయోగాలే కనిపిస్తున్నాయనీ క్రితీతారామకాశ్రి గారు సమర్థిస్తున్నారు.

కాని సంస్కృతీవ్యాకరణంలో ఇల్లాంటి ప్రయోగాల కొన్నిటికీ ఒక విరీతమయిన కృత్యనన పుడరని పాణినీయమాత్రాల్కు ప్రకారం ఆంధ్రకృష్ణచింతామణి ప్రకారం కుదరని నన్నయ్య ప్రయోగాలు అసంఖ్యాకంగా కనిపిస్తున్నాయి ఈదృష్టితో మాత్రే మనకున్న వ్యాకరణాలలో ఇంత వరకు ఉచ్చిన సుప్రసిద్ధాంధ్రకవుల ప్రయోగాల కొన్నింటికీ లక్షణసమన్వయం కుదరవలెదు

శ్రీ కాశ్రి గారే తమ వ్యాఖ్యానాల్లో అనేక స్థానంలో ఆంధ్రకృష్ణచింతామణికి, అ, రవ్యకారికలకు, బాలప్రాధవ్యాకరణాలకు, ఇంకా ఇటీవల బయలుదేరిన వ్యాకరణాలకు మధ్యన బయలుదేరిన పరస్పర ప్రతిధ్వితినన్నీ చూపించి, తమ వ్యాకరణ పాండిత్యవలంతో అత్యన్ని సమన్వయంనడానికి ప్రయత్నించారు

అయితే ఈ పూర్వాంధ్ర వ్యాకరణాల కొన్నింటికీ కలిసి, పాణినీయమని మన్నించి విస్తృతిగాని, ప్రామాణికంగాని లేకపోవడంవల్ల కొన్ని కొన్ని సిద్ధాంతాల విషయంలో పాతకులు ఇదమిక్కిం అని విద్వయంయుకోవడానికి నీలుపడవలెదు

ఉదాహరణకు 'సంహితైకపదీనిత్యానిత్యా భామావగ్రహం, నిత్యా సమాపే వాక్యేన పావితయ మేవేత్తే' అనే సంస్కృతీ వ్యాకరణ సంహితానియమం తీసుకుందాము ఈ అనువాదం తెలుగు సంధిలో నర్వకర అనువదించదని శ్రీ కాశ్రి గారు నిరూపించారు కాని కాశ్రి గారు తమ గ్రంథానికి కలో తదీతాది విషయంలో సంస్కృతీ వ్యాకరణ మాత్రాలే తెలుగుకు అనువదించియిన, సంస్కృతీ వ్యాకరణ పరిశిష్ట విషయాలకీ తెలుగు వ్యాకరణ కర్తలు మాత్రాలు రచించారనీ వ్రాశారు.

ఇక్కడ సంస్కృత సంహితానుశాసనం తెలుసుకోగలిగిన విషయం సమగ్ర ప్రయోగ పరికిలన చేసి గేల్స్ కోశలపిన విషయం ఇంతవరకు వచ్చిన వ్యాకరణాలలో ఈ విషయంగా సమగ్ర పరికిలన జరగలేదు కావచ్చుగాని చేసిన సమస్యలు కూడా సంక్షిప్తంగా ఉన్నాయిగాని సమగ్రంగా లేవు ఈ పరిస్థితిలో ఈ సమస్యలను సరిపోని ప్రాచీన కవి ప్రయోగాలు అప్రయోగాలైనా అని పాఠకులకు సందేహం కలగవలసి ఉండవచ్చు. ఇక ప్రసిద్ధ ప్రాచీన కవుల నీరు ప్రామాణికము—నీరు ఆప్రామాణికము అని కొట్టి యెడల కూడా అంత లేనిదేనని పని కాదు ఇలాంటివన్నవి—
౧) కావ్యములలోని అప్రయోగ ప్రాచీన కవుల ప్రయోగాలు ప్రత్యేకించి అప్రయోగాల నిర్ణయించడం వ్యాకరణసంప్రదానవృత్తి యుక్తియుక్తం కాదు.

అయితే ఈ చేసినదంత ఆంధ్ర వ్యాకరణ ప్రాథమిక సంప్రదాయాలను సరించి చేసిన విమర్శ ఇదంతా గతానుగతికంగా వచ్చినది విడిచిపెట్టి, కేవల సాంప్రదాయ ఆంధ్రవ్యాకరణవృత్తిలో పరికిలించినప్పుడు—కావ్యములలో ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితాసర్వస్వమునంటి సమగ్ర వ్యాకరణగ్రంథం తెలుసు భాషలో ఇంతవరకు చెప్పిన విషయాలేదేనని చెప్పాలి.

కావ్యముల సంస్కృత ప్రాకృతాంధ్ర వ్యాకరణాలు కూలంకషంగా ముడించినవారు ఈ వ్యాఖ్యానంలో దొరికిపోయే అనేక సంస్కృతాంధ్ర కృతుల పాఠ్యపాఠ్యత్వ నిర్ణయాలలో, వీరి కూలంకష పాండిత్యము, చిరకాలానుభవము, ప్రయోగ విశేష పరిజ్ఞానము ప్రస్తుతంగా గోచరిస్తాయి.

గ్రాంథికాంధ్ర వ్యాకరణ సంప్రదాయాలు, ప్రయోగ విశేషాలు, మాత్రక రుల పాఠాలు మొదలయిన భాషావిషయాలు తెలుసుకోవలసిన వారందరికీ ఇది అవశ్యక పరిణామమున ఉత్తమ గ్రంథము.

ఇది ఇంతవరకు సంపూర్ణ గ్రాంథికాంధ్ర వ్యాకరణాల కన్నంటికి మహాభాష్యంవంటిదని చెప్పవచ్చును.

అయితే కావ్యముల భాష్యరచనలో తప్పి పడక అభ్యుదయమున తన పరిశ్రమను వినియోగించి

భాష్యరూపంలో నిలువరించిన తన అభిప్రాయాలు మాత్రీకరించి గ్రాంథికాంధ్రాని కొకసమగ్ర వ్యాకరణం రచించగలరని, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయానికి వ్యాకరణం ప్రచురించే గౌరవం దక్కగలదని ఆశిస్తున్నాను.

ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితాసర్వస్వం రాయల్ ప్రెస్లో ముద్రా నయ్యి పుటల గ్రంథం, చింతా మణ్డూది వ్యాకరణమాత్ర మాచికలు, విశ్వక విషయమాచికలు మొదలయిన వాటితో గ్రంథ ముద్రణం ప్రకంపనయంగా ఉన్నది.

ఇంతటి ఉత్తమ వ్యాకరణగ్రంథం ప్రచురించిన ఆంధ్రవిశ్వకళా పరిషత్తువారు ఆంధ్రభాష కొక అమూల్యాలంకారం చేశారన్నది.

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధిపరమైన ఇది అవశ్యకం పరిపడని అమూల్య వ్యాకరణ గ్రంథము.

నాటకం

[అనువాద నాటకం]

3 వ నివర్తనలో, ప్రకృతిని దేవకవితా మంపరి, విషయవాంఛి, నిల రూపాయి పాతల.

అని లిడి సంగతి కవి థెరెస్ మెల్బూర్ గ్రామీన నాటకం ఈ నాటక రచనావస్తువులకి మున్నది 3 వ ప్రదర్శన అంతిమ రచయిత దీనికి "The play is the thing" అని పేరు పెట్టి ఇంగ్లీషులో తియ్యడా చేశాడు ఆ ఇంగ్లీషులోనుంచి 3 వ నివర్తనలాగాని చేసిన తెలుగుఅనువాదము ఈ 'నాటిక'.

దీర్ఘక, మధ్య, అనే ఇద్దరు యువతీయువకులు పరస్పరము ప్రేమించుకుని వివాహం చేసుకుంటామని నిశ్చయించుకుంటారు అయితే ఇంతకు పూర్వము దీర్ఘక బాల్యం చేరిన తాంబూలగా కొద్దిగా తిరిగిన కామరాజు అపామి ఆమె నొక నాటకంలో కలుగుతుంది సరసానాడం మొదలు పెడతాడు కాని దీర్ఘక తన పెళ్ళి నిశ్చయం అతనికి చెప్పి విరహిల్లమంది. ఈ నాటకంలో చక్కగదిలోనే మధ్య, అతని కన్నీటి పాత మిత్రులు రఘువతి, రామానుజం ముతానేనీకుంటారు. మధ్య ఈ సంభాషణ విని,

నిర్ణాతమడి శిర్యతో తగతెంతలు చేసుకొనానిది నిర్దవడతాడు కాని రఘు, రామానుజము, మధుమిత బారికొద్ది ఆత్మ రధన జరగకుండా ఈ వ్యవహారం సానుజాలవరచి పెట్టి జరిగించాలని నిశ్చయించి, మధుతో అసంభావన అంతా ఒకనాటకం రిచర్చల్లో దని వెలుతారు స్వయంగా అప్పటికప్పుడు ఒక చిన్ననాటకం వ్రాసి, శిర్యక కాసురాజు విద్యరీచితా ఆ నాటకం అడిస్తారు. పాపం మధు భావచి ఆ అమాముని డిదంతావమ్మి, చివరికి శిర్యక పాణిగ్రహా డోన్ముఖు పెళుతాడు ఇదీ ఈ నాటకంలో కథ

ఈ కథ సామాన్యంగానే కనిపిస్తుంది కాని డెరన్స్ బాగన్స్ ముక్తం ఇదంతా మూడంతాల్లో ఇమిడ్చి, అత్యున్నతంగా నడిపించుకుపోయాడు ఈ దూపక రచనావిధానం అంతా డరికొత్తగా అతి సున్నితమైన హాస్యధోరణిలో సాగిపోతుంది

దీనికి దీని నరసరాజు గారు చేసిన అనువాదం కూడా చాలా చక్కగా నడిచింది కీరి డంభావ గలు మంచి ముద్రగా హామరుగా సాగిపోతాయి రచనకు, ప్రవర్తనానికి, ఆంగ్ల నాటక కళాపరిషత్తు ప్రభుత్వతాంబూలం అండుకున్న కీరి 'నాటకా'న్ని గురించి, ఇంతకంటే ఎక్కువగా వ్రాయుం అనవ డరం

అయితే—ఒక యువతికి నుండుగా ఒక ఆసా వితో కాగా దగ్గరంబంధం నిర్వహించి, తరవాత ఆమె ఇంకొకర్ని పెళ్లాడాలని అనుకోవడం—పాత గోల బయటపడడం—మృత్యువులు కలుగజేసుకుని వ్యక్తన హారం వెయ్యిదాటిపోకుండా చూడడం— అంటిది పాశ్చాత్యసంఘానికి నవీనంరేగా మనకు నవ్యపు ఇందుచేత తెలుసుజనానికి ఈ నాటకం కొంత విద్యారంగా కనబడతుంది

ఆంగ్లనాటక కళాపరిషత్తు మున సంఘ వ్యవ స్థకు కాగా హామరుపోయే డ్యరంక్ర నాటకాలుగాని తేకపోతే—అధునవతం అంటి అనువాదాలుగాని ప్రారంభించడం మంచిది.

సింహగడము

[నాటకము]

మరణి నరసింహము, వి. యే, వి. యి. డి. ప్రభులకు అనుకూలము, నడికురుకు. కాకినాడ తాలూకా, కూయ్యగోవాపరి జిల్లా.

ఈ నాటకంలో ప్రధానశిల్పకర్తం సింహగడ విజయము ఈ విజయం సాధించిన దినము తానాటి మాయసురే ఇతడు శివాజీకి నమ్రపంబు తన చాకచక్యంవల్ల సింహగడదుర్గరక్షకుడైన రాయా దీక్షురేసయి తన పయనికే తిప్పకుంటాడు ఈ కథలో ఉదయభానునీ, కమలమహారీ మధ్య నడిచిన వ్యవహారం కూడా కలుస్తుంది రచయిత ఇదంతా ఆరుఅంశాలలో కుదించారు

సాంప్రదాయక పద్ధతి నవనీరించిన పద్యాలు, పాటలు, గ్రాంథిక భాషారచన మొదలైనవన్నీ ఈ నాటకంలో కనిపిస్తాయి

చారిత్రకసూపకాలు వ్రాసేటప్పుడు ఆకాలపు ప్రజల మనోభావాలు గురింపజేయ్యడంలో చాలా బాగ్రుత్తవదాని శివాజీకాలంలో పైందడక ధర్మా పరణాచేకం ఉంటే ఉండవచ్చుమగాని, ఈనాడు బయలుదేరిన అభిలభారతవాదీయకేళంలాంటిది ఆలోచనలో కనబడదు అందుచేత ఈ నాటకంలో చాలాచోట్ల మరాఠీవీరులు 'భారత వీరత' మొదలైనవాటిని ఏరించి ప్రస్తావించడం సముచితం కాదు రచయిత ఇక్కడ ఈవాటిభావాలు ఆవాటి వ్యక్తులకు చూర్చించినట్లు కనిపిస్తుంది

తరచుయిత నాటకరచనకంటే పద్మరచన కొంత బాగుంది ఈ శ్రీంది పద్యాలనుబట్టి కీరి రచనా పద్ధతి గమనించవచ్చును

అపహా! ఆనాశలక్ష్మీయే మనకు:

బ్రతుక్కుతాన మిన్నెందతా

రాహిత్యమ్యుజరించి, కాత్రత కర

గ్రస్తంబులొ దివ్యలన్

పూర్వముతో పవరింతుడీ రిపుల

కాయార్జిపమార్పన్నలో

తానాచేకే పరాక్రమ ప్రళయ

రుద్రమ్మార్చి నర్తించుడి!

ప్రాణమ్యులొ తీగధంసరమ్యులు

తటిత్రాయంబు లొకట, కొం

దానిన్ కారితముక్తజేసి

శివరాట్టత్రాసగిరించి, గీ

ర్యాణ ప్రస్తుతు శేభునిర

శివశివోపశివులొ పరి

కాలోద్యును లంటు కాక్కుక
సువర్ణభాగ్యతి దీపింపక!

TWELVE PEAS IN A POD

[కథల సంపుటి]

మాన్యులహస్తీ ఆనర్స్ అండ ఆరిస్ట్స్
ఎస్సనీయేషన్ 18 బాండె సస్స గాన్తాకాన్టీబ్
ట్యూర్, ముదరాను నెల: 2 రూపాయలు

ఇది భారతదేశ పరిసరాలపై ఆంగ్లభాషలో
రచించిన 12 కథల సంపుటి

పై చేతులు అన్యదేశాలలో చాలాకాలం నివ
సించినా ఆ దేశీయుల ఆచారవ్యవహారాల అంతరాల
రాలు పరిశీలించి ఎన్ను దగిన సాహిత్యసృష్టి నెయ్యింపం
చాలాకష్టం అసలాయా దేశీయుల జీవితాంతర్యం
వారి దైనందిన వ్యావహారిక భాషలో అంతర్లీనమై
ఉంటుంది అందుచేత విదేశభాషల్లో అన్యదేశీ
యుల జీవితపరిసరాలు చిత్రించడంలో కొంత కష్టత
ఏర్పడుతుంది

కాని ఈ రచయిత్రీ రచనలలో అంతిమా
చక్కని భారతీయ జీవన పరిశీలన కనిపిస్తుంది
కథలు చదువుకుంటే ఇది ఎవరో భారతీయులు
ప్రాసినట్లే ఉంటాయి గాని పై పే క క దృష్టి చ్చా
యలు ఓటిలో కనబడవు ఇది తోరచయిత్రీ కథలలో
ఎన్నదగిన ప్రశ్నిక విశిష్టత

ఈసంపుటికి పీఠిక రచించిన మంజీర్ యన్
ఈక్వరన్ గారు ప్రాసిన పట్టు ఈ మొక కథలో
సున్నితమైన స్వభావపరిశీలనను, చిత్రణను
ప్రత్యేకంగా చేర్చినదగిన మనజాబు ఈ జాతి
రచనలకు 'Twist Here and there, Renuncia-
tion, The Goldsmith Finishes His work
అన్నవి ఉవాచరణలుగా తీసుకోవచ్చును

ఈమె వ్రాసిన కథ అన్నిటిలోను, One
night in a Barn, A question of Authorship
అన్నవి రెండు ప్రత్యేకంగా చేర్చినదగిన ఉత్తమ
కథలు

మిగిలిన వాటిలో చాలావరకు చిత్రణల తర
ంతరి నెందుతాయి ఓటిలో The call of the
sighs ఎన్నదగిన చిత్రణం కనికొనవచ్చును ఒక
సన్నివేశం తీసుకొని రచయితలను ఉత్తర పథాలకు

తీసుకొనిపోయిన మాన్యులహస్తీ రచనాకాలం
దీనితో గమనించవచ్చును

అకర్షకమైన ముఖచిత్రంతో ముద్రాణాదికం
ప్రకటనగా ఉన్నది

ఈ ఉత్తమాంగ్ల కథాసంపుటి ప్రచురించిన
అభర్స్ అండ ఆరిస్ట్స్ సంఘంవారు అభినందనీ
యులు

క ట్ల పి ం ధు

[హిందీ-తెలుగు నిఘంటువు]

సంకలనకర్త పొగిసత్యనారాయణగారు ప్రతు
లకు విజయ భారతీ పబ్లికేషన్స్, రాజమహేంద్ర
వరకు నెల 12 రూపాయలు

ఇది ఔమ్నానెలలో 1978 ఫుటలగల పెద్దనిఘం
టువు దీనిలో 75 వేల పదాలున్నాయి సాగినారు
సామాన్యంగా హిందీలో వాడబడే సంస్కృత,
పాష్టి, ఉర్దూ, అరబ్బీ మొదలైన భాషలపదాలన్నీ
నేకరించి, అకారాధిక్రమంలో ఇందులో జేర్చారు
ఇదిగాక, ఇందులో ఇంకా 5 వేల హిందీ వాటి
యాలూమాదా చేరి ఉన్నాయి

హిందీ వాటియ భాషగా వారిన ఈ జాల్లో
ఉందితూ ఈభాష తప్పకుండా చదవవలసిన అవసరం
ఏర్పడింది తెలుగులో ఇంతవరకు ఇంక పెద్ద
హిందీ-తెలుగు నిఘంటువు బయలుదేరలేదు ఇది
హిందీభాష చదివేవారికి బాగా ఉపయోగిస్తుంది
ఇంత పెద్ద నిఘంటువు తెలుగులో ప్రకటించడానికి
శ్రమపడిన ప్రకాశకులు, సంకలనకర్తలైన పొగిసత్య
నారాయణగారు హిందీభాష చదివేవారికి ఉత్కృష్ట
సౌకర్యం కలిగించారు

విక్రమ ప్రకృతి

[పద్య కావ్యము]

యామిజాల పద్యపాఠసాహిత్య, కారణా నివార్త
లయ బాలికాస్తూతి పాతకాల, త్యాగ గాఢనగర, మద
రాను నెల రెండు

ఇది జయపురమార్గంలో తగితే కొండవారి
చక్కతిరొండవర్గంవద్దనే వికాస్యన పద్య
కావ్యము

ఈ కావ్యంలో అక్కడక్కడవచ్చే ప్రకృతి వర్ణనలతోకాదు దైవికస్థ భక్తులు, మొదలయినవాటి గొడవలకూడా అక్కడక్కడ దృష్టాంతాలు ఇంచులతో వల ప్రకృతివర్ణనలే కాక, జయపుర రాజ్యంలో నివసించే మహాల సాధుల వర్ణన కూడా కనిపిస్తుంది

విక్రమప్రకృతిలో పద్యాలన్నీ సాంప్రదాయకమార్గంలో సాఫీగా నడిచిపోతుంటాయి పద్యప్రయోగము, సమాసాలకట్టుబడి, చక్కని బాలీయ మార్గంలో నడిచాయి అయితే వ్యత్యరచనలో ఈ రచయిత కంతగా వెయ్యిరిగినట్లు కనబడదు ప్రధానంగా ప్రకృతివర్ణనలేవైన ఈ కావ్యంలోని వర్ణన అక్కడక్కడ ఉదాత్తమార్గం విడిచి, చాలా కాలంగా కేలిపోతుంటుంది అయితే ఈ క్రింద ఉదాహరించిన వర్ణనలంటివి అరుదుగా ఉన్నా, దీనినిబట్టి ఈ రచయిత ఉత్తమస్థాయి ఏ అంతరపు దాకా కెళ్లిపోగ్రహించుకోవచ్చును

భవదురుగ మంచుకొంగు జన్మ
నొక్కలు గవ్వకొంచు
పద కలవారిపోల్కి మదవారణ
మోధ విరాజి యాత్రికా
యెనక భామనలయ
పాటలు పాడును నచ్చటద్దుట
మెరులును నుండురెను గను
నీటుగ భిల్లరంధ్రకామణుల్

భక్తి రత్నము

శ్రీ నిర్వికల్పనందనాద్విమ ప్రకాశకులు సాధన గ్రంథమంజరి, తెనాలి వెల 13 అశాలు

సారద భక్తిమూత్రాలు సంస్కృత భక్తి రత్నంలో ప్రామాణిక గ్రంథం నిర్వికల్పనందన స్వామిగారు ఆ గ్రంథంలోనివిషయం సంప్రదించి తమనూగే రేటకల్పంగా వివరించారు

ఇది ప్రాథమికంగా 50 పుటల గ్రంథం అయినా మూర్ఖంగా సారదభక్తి మూత్రవిషయం అవగాహన చేసుకోలేకపోయింది కానీ ఉపయోగిస్తుంది

గౌరము బుద్ధ
(జీవిత చరిత్ర)

చెరుకూరి వీరయ్య ఎమ్ ఎల్, ఎల్. వి. ప్రకాశకులు పి ఆర్ అండ్ సన్స్ విజయవాడ, వెల 1-8-0

రెండుక దీవి గౌరముబుద్ధుని చరిత్ర సంప్రదించగా వ్రాసారు. అయితే అన్నంతగా దీనిలో ప్రతి ప్రకరణంలోను, బుద్ధుని జీవితచరిత్ర విశేషాలు సర్వబోగవలు వారిగా వచ్చాయి

దీనిలో వాడైన భాష గ్రాంథిక మీ అయినా చాలా చక్కగా సరళంగా నడిచింది

రామనామ ప్రభావము

శ్రీ కందుకూరి వెంకటరంగయ్య ప్రకాశకులు సాధన గ్రంథమంజరి, తెనాలి లెలి అశాలు
ఆటూ, రత్న గ్రంథాలలో గల రామనామ ప్రశస్తిపరమైన స్తోత్రాలన్నీ సేకరించి రచయిత దీనిలో రామనామ ప్రభావం సంప్రదించగా వివరించారు

రామనామ పుర్వరూపి, జవవిధానము మొదలైనవన్నీ తెలిసికోలేకపోయి క్రంథం ఉపయోగిస్తుంది

ఆంధ్ర కావిజయం

అరణ్యవంశ రామమూర్తి భారతీ ముద్రణా లయము ఆలమారు వెల: 12 అశాలు

భార్య నవరత్నాలు జరపడం ఆంధ్రదేశంలో అనుచానంగా వస్తున్న సంప్రదాయము ఈ పుస్తకంలో రచయిత దేవతావిషయంలో పురాణ ప్రసిద్ధమైన మానవత్వము, కళలు సేకరించి సరళ వ్యావహారిక శైలిలో సర్వలక్ష్య బోధన తెలుపుచాకారు.

వీరి వ్యావహారికంలో అక్కడక్కడ గ్రాంథిక శైలికూడా కనిపిస్తుంది. రచయిత ఈ విషయంలో జాగ్రత్తపడడం అవసరం

భూభూతము

కుమారి మనుగాంధీ అనువాదము నందు
సంకల్పముచూచుటకు సర్వోదయ పాపాత్మ
పరిశుద్ధుడు హరివిభవంశాదు హైదరాబాద్
(దక్కన్) చెల పన్నెండు అక్షరములు.

కుమారి మనుగాంధీ గాంధీతో నాభాటి
సంచారం చేసినప్పుడు అనాటి స్వభావమును గుఱచాటి
భావలో దినచర్యాయంతలో వ్రాసింది చానికి
నందురి సంకల్పముచూచుటకుగాను చేసిన అను
వాదము ఈ గ్రంథం

పాపాత్మకుయిన గాంధీకి దైవమైన చర్యలలో
అరిగిన మహర్షి సంకుటన రెన్ను మనుగాంధీ
పాపముల కళ్ళకు కట్టినట్లు వ్రాసింది ప్రతి చిన్న
విషయంలోను మహాత్ముని దృక్పథం ఎంత విశిష్టంగా
చనిచేసిందో ఈ చిన్న చిత్రకంవల్ల స్పష్టమవుతుంది

అనువాదం అంత బాటియంగా లేకపోయినా
మూలగ్రంథంలోని విషయాలన్నీ పాపకులకు గుఱ
భంగా తెలుస్తున్నాయి

శ్రీ మనుమహారాధ లీలానాటకము

కొత్తపల్లి బుచ్చయ్యకవి సౌలమూర్తి, పశ్చిమ
గోవావారికి నల ఒకటూపాదము

దీనిలో గ్రంథకర్త మనుమహారాధుని జన
నము, జీవితవృత్తాంతము సంగ్రహంగా వ్రాశారు.

జీవితవృత్తాంతం తరవాత రచయిత హరనాథ
లిలలు, మారనాథసంజీవము మొదలయిన విషయాలు
మూడూ చేర్చారు

మారనాథరత్నరాం తెలిసికోగోకవారందరికి
ఈ గ్రంథం సంగ్రహప్రకాశకగా ఉపయోగించ
గలదు

భూభూతము సంపుటి

శ్రీ రాధాకృష్ణ శ్రీ రామచంద్రభారతి—
వలలేదు దీనిలో కె. లైలా, శ్రీపాద సంకల్పరత్నం,
వాణిపు వారాయణమూర్తి, పాపాత్మ పరి సంకల్ప
కృష్ణయ్య, రావులపల్లి భద్రారాజు, పాపాత్మచి
మర్యాదారాయణమూర్తి అనే ఆరుగురు యంతరవయ
తల భూభూతాన్ని ఇచ్చారు.

ఈ భూభూతము సంపుటి పాపాత్మచి మర్యా
దారాయణమూర్తిని కొక నిర్వహణకీర రచిం

చాడు. దీనిలో విశిష్టమైన అంశాలలో ఎక
రన్ను అంతిమము అంగీకరించక పోవచ్చునుగాని
పాపాత్మ పాదస్వరూపాన్ని లభించు ఇది శిష్య
కుండా అంగీకరించే విషయాలే

ఈ గ్రంథముల రచనలలో గేయాలు, పద్యాలు
మొదలైన అద్భుతరచనాశక్తులన్నీ కనిపిస్తున్నాయి
నీ రచనల కొత్త కొత్త వాయిలలో రచనాపద్ధతి
సాగించారు. వాణిపువారాయణమూర్తిగారి 'చంద
లండు' మున్నెత్తైన హాస్యంలో హాసులుగా నడిచి
పోతుంది

కె. లైలా వ్రాసిన కవిత, శిష్యుడు, తులన
వ్రాసిన రచనలలో ఉత్తమంగా ఉన్నాయి.

పాపాత్మ పల్లి సంకల్పకృష్ణయ్యగారు వ్రాసిన
రచనలలో ఉగాది—గృహీతి అనే ఖండకావ్యం
కానంది

రావులపల్లి భద్రారాజుగారి 'శివరచనలు
భావమితావృద్ధి అను గ్రంథము.

మొత్తంమీద ఈ రచయిత లంపిరిలోను
యంతకౌశల్యము, మార్పు రచనా ప్రభావాలు
ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తున్నాయి. క్రమంగా వీని తిమ
రచనలలో పరిణతి పొందగలరని అక్కడక్కడ
పించి నూదనలు కనిపిస్తున్నాయి.

ఆ ర్య ప్ర వ ర్త న ము

పంజాబు స్మృతికావార్య సిద్ధాంతిరాష్ట్రీ
ప్రకాశకులు అర్చనాజ్ఞానము గోమమహారీ,
హైదరాబాద్ (దక్కన్) లో ఆరణ్యం
ఇది హిందీభాషలో వందేర రామనాయక
మిత్ర వ్రాసిన భారతీయ శిష్యులలో అనే గ్రంథం
అధారంగా తీసుకుని రచించిన గ్రంథము గ్రంథ
కర్త తమ పీఠలో తెలియజేశారు.

ఇది ఆర్యవమానం ధర్మపద్ధతిని అనుసరించి
వ్రాసిన పుస్తకము

దీనిలో విద్యార్థులు ముఖ్యంగా దైవమైన జీవి
రంలో అవలంబించవలసిన నియమావళిని గురించిన
వివరాలున్నాయి

అయితే ఈ విషయము ఆర్యసమాజము లయిన
విద్యార్థులే కొక తదితర విద్యార్థులు మూడూ అను
దినము ఆదరణలో ముఖానికి లగిస్తున్నా ఉన్నాయి.

దీనిలో శాస్త్రపాఠ పాపాత్మచిరావునా కొక
పీఠ రచించారు ఇది విద్యార్థులందరినీ భవభవన
ప్రేరేపకులు

రంగుకు
రమణీయతకు
కో ఆప్టెక్స్
అలంకరణవస్త్రాలు

మద్రాస్ స్టేట్ హౌండ్ లాం పీచర్స్
కో - ఆపరేటివ్ సౌ సైటీ లిమిటెడ్
ఎగ్మూరు — మద్రాసు

అతని పాణాంనీ ఆమె మీదనే

అతనుటాను, భార్య అన్న
వృక్ష, అన్న విధాలా తన
భార్యవలెనే ఉండాలని. అందుకు కారణం, ఆమె మెలకువలో నెవ
రిస్తుంది.
ఆమె చాలా చురుకైనది. ఉదయం వేళ భర్తకు అఫీసుకు కావలసిన
దస్తులన్నీ తీసి సిద్ధంగా వుంచుతుంది. సాయంత్రం అతడు ఇంటికి
వెళ్ళుకొగానే మదిమంతమైన ఒక స్త్రీను 'టీ' చేతికందిస్తుంది. ఆ
'టీ' చేయడానికి అస్త్రీ ఖర్చు కూడా కాదు.
తెయ్యని ఆమె చిరునవ్వువలెనే ఆమె చేతి 'టీ' కూడా అరచిని ఎ
వరం చేస్తుంది. అందు చేత అతని మనవాగాలు ఆమె మీదనే
పెట్టుకున్నాడు.

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం

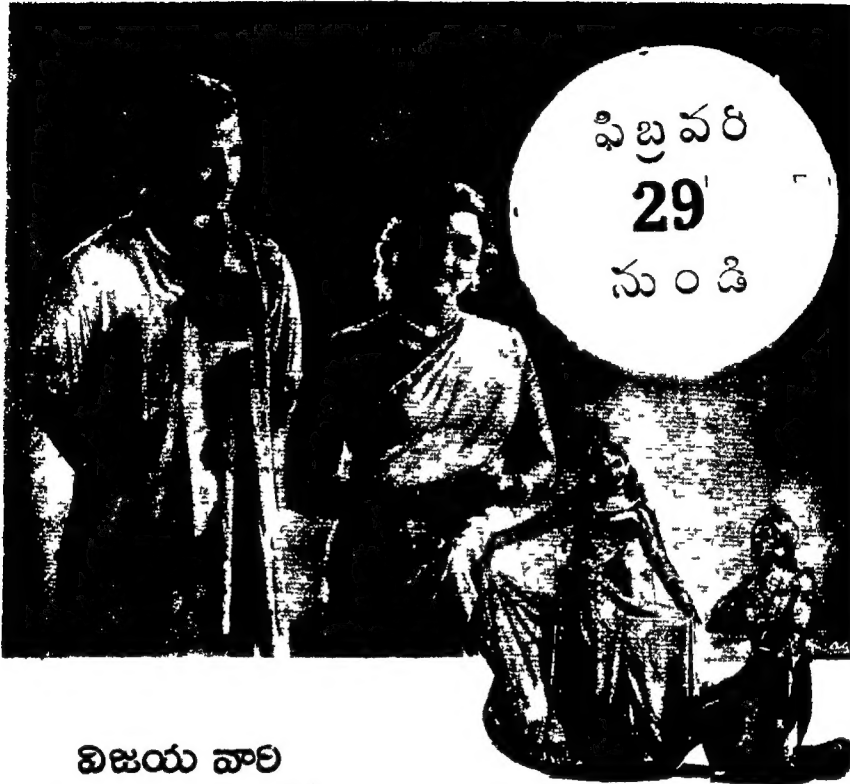
"టీ" త్రాగండి

మెలకువలో "టీ" వాడకపోతే ప్రమాదంవలసింది.

CTB 60

విజయ వారి

పెళ్లి చేసి చూడు

నటులు జి. వరలక్ష్మి, ఎక్. ఎ. రామారావు,
సావిత్రి, జోగారావు, వారహ్మణి, బి. శివరామకృష్ణయ్య,
రాగారావు, పుచ్చలక, వెంకయ్య, కుండు, జేబి. గిరిజ,
బాలకృష్ణ, పద్మనాభం వగైరా

డైరెక్టర్... ప్రసాద్ ... నాగరెడ్డి ... చక్రపాణి

